

Voetbal in de klei

Opkomst en ontwikkeling van honderd jaar voetbalsport in het Land van Heusden en Altena (onvoltooid manuscript)

Een studie over de oorsprong en ontwikkeling van 100 jaar voetbalsport in het Land van Heusden en Altena vanaf 1906 tot heden, gebaseerd op verslaggeving in het Nieuwsblad (Heusdense Courant), Echo van het Zuiden (Langstraat), Dagblad van Noord-Brabant, BN-De Stem, Brabants Dagblad, Gorinchems Nieuwsblad, Nieuwe Gorinchemse Courant, aanwezige bronnen bij KNVB Breda en NKS Vught, jubileum- en/of herdenkingsboeken van clubs, archief- en literatuuronderzoek in Streekarchief Heusden, Gemeentearchief Waalwijk, Stadsarchief Breda, Stadsarchief Gorinchem, enige privé-archieven en mondelinge overlevering van “de eerste leden” en interviews met (oud) bestuursleden, leden en trainers van clubs uit de regio.

Samengesteld door Ton Lensvelt

Colofon:

Dussen, datum

Uitgave:

Auteur: Ton Lensvelt - Dussen

Lay out:

Omslag:

Druk:

ISBN nr.:

Alle rechten voorbehouden.

Zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de schrijver mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, magnetische media of op welke andere wijze dan ook.

© Dussen – 2004, Ton Lensvelt, e-mail adres: tonlensvelt@wanadoo.nl

Inhoud

INHOUD	2
VOORWOORD	4
DEEL I	5
OORSPRONG VAN DE VOETBALSPORT	5
<i>Oervoetbal</i>	5
<i>Village Football</i>	6
<i>Association Football</i>	7
VOETBAL VERSPREID ZICH	9
<i>Voetbal in Europa</i>	9
<i>Voetbal op andere continenten</i>	10
<i>Wereldvoetbalbond F.I.F.A.</i>	11
VOETBAL IN NEDERLAND.....	11
<i>Van jongensspel tot volkssport</i>	11
<i>De voetbalbonden</i>	15
Nederlandse Voetbal Bond.....	15
Rooms-katholieke Federatie.....	16
Zaterdagvoetbal	18
Socialistische Sportbond	20
Fusie voetbalbonden.....	20
<i>Nederlands elftal</i>	21
<i>Voetbal en de media</i>	22
<i>Betaalde liefde</i>	23
<i>Spelregels en -systemen</i>	24
<i>Psychologie van het voetbal</i>	27
DEEL II	28
VOETBAL IN DE STREEK.....	28
<i>Rond Maas en Merwe</i>	28
<i>Heusden en Altena tussen twee oorlogen</i>	34
De aftrap.....	34
Voetbalpionier.....	37
Van straatvoetbal naar clubvoetbal	38
V.B.A. Voetbal Bond Altena.....	39
Via S.O.S. Bond naar B.V.B.	40
<i>Elk dorp z'n club</i>	43
De toon gezet: Heusden.....	43
Zedelijke opleving: Aalburg.....	52
Voetbalbolwerk: Woudrichem	58
Verscheidenheid troef: Werkendam	62
D.V.O.....	62
Van W.V.V. tot N.O.V.A.....	63
W.S.C.....	67
S.O.W.....	67
Excelsior	67
De Eersteling.....	67
T.O.P.....	67
S.V.W. wordt Kozakken Boys	67
Rooms voetbal: Hank	70
Uitvalsbasis Papierfabriek: Dussen	76
De Zandplaat: Andel	85
Twee voetbalzomers: Oudendijk.....	88
Schoolvoetbal: Sleenwijk	89
"Keet" op den Bol: Wijk	90
Aarzelende start: Nieuwendijk	93
Uppelschedijk: Almkerk.....	94
Geen resultaatvoetbal: Rijswijk.....	94
-Tussen d'n Hit en de Gèit: Veen.....	95

Zaterdagvoetbal langs Bergse Maas	97
Meeuwen	97
Drongelen	97
Genderen	97
Eethen	98
Samenvatting	98
DEEL III	101
NÁ DE OORLOG	101
<i>Damesvoetbal</i>	101
<i>Jeugdvoetbal</i>	101
<i>Zaalvoetbal</i>	101
<i>Beachvoetbal en Voetvolley</i>	101
<i>Sporttoto</i>	101
<i>De Clubs</i>	102
Heroprichting en herschikking	102
Werkendam	103
Hank	103
Dussen	110
Sleeuwijk	111
Woudrichem	111
Aalburg	114
Wijk	114
Andel	115
Heusden	115
Nieuwendijk	117
Almkerk	119
Rijswijk	120
Veen	122
Drongelen	124
Genderen	125
Eethen	126
VOETBALKAART VAN NEDERLAND	127
VOETBALMATRIX VAN LAND VAN HEUSDEN EN ALTENA	127
BRONNEN	128
GEÏNTERVIEWDEN	128
LITERATUUR	128
JUBILEUMUITGAVES VAN CLUBS	129
GERAADPLEEGDE ARCHIEVEN	129

Voorwoord

Dit boek over voetbal in het Land van Heusden en Altena is samengesteld ter gelegenheid van het feit dat de bal in deze streek honderd jaar geleden voor het eerst begon te rollen. Toch beoogt het geen jubileumboek in traditionele zin te zijn. Het is dus geen boek van cijfers, uitslagen en standenlijsten, noch van kampioenschappen, degradaties of andere hoogte- en dieptepunten, al komen die waar ze functioneel zijn voor de inhoud van het verhaal natuurlijk wel ter sprake en worden ze ook weergegeven.

Deze streekgeschiedenis over de voetbalsport beslaat drie hoofddelen. Deel I geeft een inleidende, algemene beschrijving van de oorsprong van het voetbalspel en de evolutie daarvan tot voetbalsport, waarvan het laatste zich voor het eerst op de Britse eilanden heeft voltrokken. Dit wordt vervolgd met een uiteenzetting over de verspreiding van het voetbal naar het Europese continent en andere werelddelen om te worden afgesloten met de opkomst en ontwikkeling van het voetbal in Nederland. Beschreven wordt de ontwikkeling van een spel voor de voornamelijk jeugdige elite, tot breedtesport voor de massa. Tevens wordt stilgestaan bij de voetbalbonden, het Nederlands elftal, de berichtgeving over voetbal in de media, de opkomst van betaald voetbal en, tot besluit van dit eerste deel, een samenvatting van spelregels en spelsystemen.

In Deel II zoemen we in op de voetbalgeschiedenis van de streek en de naast-omliggende plaatsen. Per dorp wordt de vroegste geschiedenis van het voetbal in het Land van Heusden en Altena beschreven. Vervolgens wordt de vooroorlogse bloeiperiode van het streekvoetbal uiteengezet en de moeilijke tijd die men doormaakte gedurende de crisisjaren en tijdens de bezetting in de Tweede Wereldoorlog. Het einde van de oorlog is tevens het slot van Deel II. Geschraagd door veel feitenmateriaal en voetbalwetenswaardigheden, is getracht een zo compleet mogelijk vooroorlogs beeld te schetsen van de voetbalsamenleving in de streek en net daarbuiten. Hierbij is vooral gebruik gemaakt van gepubliceerde bronnen en nauwelijks van clubarchiefmateriaal, omdat dit laatste bij vrijwel geen enkele club nog voorhanden is.

Deel III geeft een beschrijving van de naoorlogse opbloei en verdere ontwikkeling van het voetbal. Hierbij is geprobeerd het accent wat meer te verleggen van de voetbalsamenleving naar de voetbalbeleving.

De meerwaarde van dit boekwerk dient gezocht te worden in de bundeling en het samenbrengen van datgene dat soms al eerder gepubliceerd is. Daarnaast is ook veel nieuw materiaal ontsloten door middel van archiefonderzoek en interviews, wat uiteindelijk geleid heeft tot een uitgebreide beschrijving van de voetbalgeschiedenis van de streek, daarbij niet pretenderend in al z'n aspecten compleet te zijn. De uitgebreide bronvermeldingen kunnen bij vervolgonderzoek wel van pas komen.

Omdat bij de inhoud van dit boek het accent ligt op de geschiedschrijving, betekent dit automatisch dat de meer recente periode wat minder aan zijn trekken komt. Gezien de lange periode die beschreven diende te worden moesten er namelijk keuzes worden gemaakt.

Behalve een vastlegging van het verleden is dit boek ook bedoeld als hommage aan al die pioniers en voortrekkers uit de streek die tegen de stroom in de bal aan het rollen brachten. Die, gegrepen door de bekoring van de sport en overtuigd van de mogelijkheden van het spel, tal van problemen en moeilijkheden trotseerden en zich door tegenslagen letterlijk en figuurlijk "niet uit het veld lieten slaan". Een eerbetoon ook aan de talloze bestuurders en vrijwilligers die de verenigingen in de loop der tijden hebben voortgebracht. Die al een eeuw lang paraat staan voor hun favoriete club en die ups en downs hebben meegemaakt, waarbij doorgaans de downs in aantal en frequentie de ups verre overschrijden.

Daarnaast beoogt het boek aandacht te schenken en erkenning te geven aan de sporters, vooral degenen uit onze streek die zich begiftigt toonden met het zo abstracte begrip talent. Want als geen ander weet elke voetbalkenner, en dat zijn we toch eigenlijk allemaal, dat zonder opoffering, discipline, wilskracht en doorzettingsvermogen zelfs het grootste voetbaltalent nimmer tot volle wasdom komt.

In 1920 was voetbal in Nederland tot de populairste tak van sport uitgegroeid. Inmiddels is het aantal spelers opgelopen tot meer dan één miljoen. Van alle sporters samen voetbalt er 23 procent en daar zit een toenemend aantal vrouwen bij. Voetbal heeft dus een enorm draagvlak opgebouwd. Er zijn vijf miljoen mensen die voetballen of hebben gevoetbald, die dus van het spelletje houden, erover praten. De voetbalinfrastructuur heeft daarmee gelijke tred gehouden. Nederland voetbalt, Nederland kijkt naar voetbal, vanaf de tribunes, voor de televisie. Na het lezen van dit boek zal het duidelijk zijn dat het in de regio Land van Heusden en Altena gemiddeld genomen niet anders is.

Ton Lensvelt

Oorsprong van de voetbalsport

Oervoetbal

Voetbal, of althans een vorm ervan, werd al gespeeld toen de geschiedenis voor het eerst werd opgetekend, maar archeologisch onderzoek heeft aangetoond dat de beoefening van het spel nog veel verder terug gaat. Zo staan op Oud-Egyptische voorwerpen personen afgebeeld die tegen een bal schieten. Een zelfde soort afbeelding is op een twee eeuwen oude, in Zuid-Rusland gevonden, Griekse vaas geschilderd. Ook in oude geschriften zijn vermeldingen terug te vinden. Zo wordt in de Bijbel enkele malen gerefereerd aan voetbal en in de klassieke Chinese romans Helden van het moeras en Bloemen in de gouden vaas wordt een soort voetbalspel beschreven. Uit een beschrijving van de Han Dynastie, van ongeveer 2000 jaar geleden, wordt duidelijk dat bij de Chinezen een vorm van voetbal onderdeel uitmaakte van de militaire training. Zij noemden het trouwens Tsu-Chu (Tsu betekent "met de voet schieten"; Chu betekent "bal"). Het doel werd gevormd door twee lange bamboestokken van zo'n tien meter lengte, gedecoreerd met prachtig gekleurde streken van zijde. Daar tussen was een net van zijde gespannen met hierin een opening van ongeveer dertig centimeter. De kunst bestond eruit om de bal door deze opening te schieten.¹

De Mongolen keken het spel weer af van de Chinezen, evenals de Japanners trouwens die vooral het onderdeel "balletje hooghouden" beoefenden en waarbij de indruk bestaat dat hun spel, Kemari genoemd, een zekere religieuze betekenis kende. Zelfs de indianen in Noord-Amerika waren fanatieke voetballers en kenden bovendien al spelregels met een duidelijk verbod op het spelen van de bal met de handen en op het laten struikelen van de tegenstander.

Ook in een aantal Europese landen werd al vroeg met de bal gespeeld. In de Middeleeuwen kende men in Zuid-Duitsland en Zwitserland het "Pallo" of "Pallio" ook wel "Pallone" genoemd. Over de ontwikkeling van het spel is weinig bekend. Het Franse balspel "La Choule" of "Soule" was in de twaalfde eeuw wijdverbreid in Bretagne, Normandië en Picardië. Het werd op christelijke feesten als Pasen en Kerstmis gespeeld. Het Franse "La Choule" werd in Cornwall, het meest zuidwestelijk deel van Engeland dat in de Middeleeuwen zeer intensieve religieuze en commerciële banden met Bretagne in Frankrijk onderhield, als "Cole" bedreven. Op de Britse eilanden kende men in die tijd echter nog diverse andere vormen van gecombineerd voet- en handbal zoals "Campball, Stoolball of Hurling", waarbij ook de grootte van de bal kon verschillen. Ierland is het thuisland van "Gaelic Football", een afgeleide van "Melée" waarmee het ruwe volks(voet)balspel werd aangeduid.

In de late Middeleeuwen waren in Italië Florentijnse edelen actief met de beoefening van het "Calcio" een primitieve vorm van voetbal welke onder meer is opgetekend in een Venetiaans boek uit 1555² waarin hun balspelen zijn beschreven en afgebeeld.³ Door een zekere Giovanni Bardi werden in 1580 de spelregels van dit "Calcio" opgetekend en gepubliceerd.⁴

Het Florentijnse "Calcio" was er dus niet voor de gewone man. Alleen prinsen, edelen, militairen en andere in aanzien staanden mochten aan het spel deelnemen. Het werd gespeeld op de eerste zondag in mei en op 24 juni, ter gelegenheid van het feest van H. Johannes de Doper, de patroonheilige van Florence. De spelers waren kleurrijk uitgedost in rode of groene uniformen en er werd op een stenige hobbelige ondergrond gespeeld - traditioneel op het Piazza Santa Croce in Florence - welke was afgebakend met houten hekken en palen, soms met een greppel. Gadeslagen door toeschouwers op tribunes aan kop- en lengtezijde, schopten, droegen en sloegen spelers de bal - van leer en gevuld met dierenharen - naar het doel van de tegenstander. Dat was een opening in een tent, die geflankeerd werd door een muziekkapelletje. De teams bestonden uit zevenentwintig man. Van hen waren er zeventien aanvallers, vijf middenvelders en vijf verdedigers. De middelste verdediger mocht als enige de bal oprapen en vasthouden, de anderen moesten de bal schieten of stompen. Het was verboden de bal met de vlakke hand te spelen. Een scheidsrechter zag erop toe dat de spelregels werden nageleefd en gaf ook strafpunten wanneer de heren niet naar hun stand speelden.⁵

Afbeelding calcio.tif. Calcio op het Piazza della Santa Croce, Florence.

¹ Soccer: The world game, blz. 16, 1954 Geoffrey Green. Zie ook: Cuiji: the World's Most Ancient Football, Liu Bingguo, 2004

² Trattato del giuoco della palla (Verhandeling over de spelen met de bal), Scaino, 1555 Venetië

³ Zie ook: Memorie del Calcio Fiorentino Tratte da diverse Scritture, Pietro di Lorenzo Bini, 1688 Florence

⁴ FIFA.com, official website, History of the Laws of the Game

⁵ Geschiedenis van het voetbal, blz.33, Bram Cohen, 1996 Amsterdam

Het Italiaanse Calcio mag dan redelijk georganiseerd en gereguleerd bedreven zijn, over het algemeen kenmerkte het door de boerenbevolking gespeelde middeleeuwse Europese voetbal - of wat daar voor door ging - zich als wanordelijk en behoorlijk ruw en getuigde het van weinig respect voor de tegenstander. Het ordeloze palet van beoefende balspelen was echter een typische uitingsvorm van zijn tijd en werd gespeeld volgens de normen en waarden van die periode.

Het aantal deelnemers varieerde van twintig à dertig tot enige honderden, waarbij het de bedoeling was de bal naar één of twee vooraf vastgestelde plaats(en) te brengen. Reglementen bestonden daarbij niet en eigenlijk was er voor het verplaatsen van de bal maar weinig ongeoorloofd, ook ten opzichte van de tegenstanders. Het spel liep meestal uit op enorme vechtpartijen en moest vaak stopgezet worden door de lawaaioverlast die het veroorzaakte. Dat was ook de reden dat de activiteit in de veertiende eeuw in Engeland en Frankrijk herhaaldelijk verboden werd.

In die tijd sprak echter het rivaliteitsmoment sterk, waarbij steeds twee partijen elkaar de overwinning betwistten en waarbij dus nogal eens in de letterlijke zin van het woord, werd gevochten om de overwinning. De indruk bestaat dat de bal daarbij van ondergeschikt belang was maar dat het spel als uitingsvorm vooral voldeed aan het totaal van denken, voelen en handelen van het volk.

De wedstrijden met de bal hadden meestal plaats op kerkelijke feestdagen, in het bijzonder Kerstmis, vastenavond, Pasen of Pinksteren. Het waren jaarlijks één of enkele malen beoefende traditionele vormen van vermaak, die als vertier voor voornamelijk het lagere volk dienden. Aanvankelijk beoefend in de steden, verplaatste de wedstrijden zich na de vijftiende eeuw geleidelijk aan meer naar het platteland.⁶

Village Football

Aan het einde van de Middeleeuwen⁷ werden in Engeland de meeste wedstrijden of “Mob Games” gespeeld in het open veld, waarbij een ploeg mannen van het ene dorp die van het andere bestreed. Later werden in Londen wedstrijden georganiseerd in Covent Garden, Fleet Street en The Strand. Deze wedstrijden vormen waarschijnlijk de basis voor het later zo populaire “Village Football”. Sinds 1533 werden op Shrove Tuesday, de dag voor de vasten, in het hele land door teams van diverse pluimage, zowel qua samenstelling als aantal spelers, talloze zogenaamde “Village Football” games gehouden, die het bekende chaotische en ruwe karakter hadden en waarbij feitelijk het hele dorp als speelveld diende. De bekendste wedstrijden vonden plaats in Ashborne en Derby. De Derby-game heeft zelfs geleid tot het gebruik van de term “derby” als specifieke aanduiding voor stad- en/of streekwedstrijden. In Glover’s History of Derbyshire uit 1829 wordt heel beeldend beschreven hoe het er bij zo’n wedstrijd aan toe ging, maar de slotzin dat “de stad ná de wedstrijd de aanblik biedt van een plaats welke onverwacht is getroffen door een wervelstorm”, spreekt boekdelen.

Welbeschouwd was het dus niet zozeer een spel als wel een soort veldslag, waar toevallig ook nog een bal aan te pas kwam. De bloedneuzen en gebroken ledenmaten van de spelers zelf vond men nog tot daaraan toe, maar de versterking van de openbare orde en de gebroken vensters die van dit straatvoetbal het gevolg waren, bleven de overheid een doorn in het oog. Wanneer in de drie eeuwen daarna in Engeland dan ook over Football werd geschreven was dit steeds in de trant van een “bloody and murderous practice” dat door het gezag als bedreigend werd ervaren. Dat gezag deed er dan ook van alles aan om dit tijdverdrijf uit te bannen. Van King Edward II in 1314 tot Queen Elizabeth in 1572 was er nauwelijks een vorst(in) die niet het zijne (of het hare) deed om de Britten op dit punt tot andere gedachten te brengen, maar steeds zonder succes. Want het volk liet zich het spel eenvoudig niet verbieden. Schooljongens, ambachtslieden, marktgangsters... allemaal speelden ze - als ze de kans kregen - een partijtje mee. Ja, zelfs koninklijke ambtenaren konden het niet laten en sommige koningen ook niet. Zo is bijvoorbeeld bekend dat in 1497 Jacobus IV van Schotland zijn schatmeester erop uit stuurde om twee luchtballen te kopen voor een wedstrijd waaraan Jacobus zelf ook deelnam.⁸

Afbeelding villagefootball.tif. Village Football een geschilderde impressie van het zo geliefde spel.

Eind achttiende eeuw won de sport echter aan waardering en acceptatie bij een breder publiek. De wedstrijden werden beter georganiseerd en vaker op een kleiner terrein gespeeld, waardoor de overlast beperkt bleef. De partijen die tegen elkaar aantraden waren bekend en er werd in kranten geadverteerd voor aanstaande wedstrijden. In een artikel in de Gentleman’s Magazine van 1822 wordt voetbal zelfs omschreven als de meest bedreven tak van sport, speciaal op zondagavonden. In 1845 werd dan ook het verbod op het uitoefenen van

⁶ Voetbal in Nederland, blz. 53-54, Dr. C. Miermans, 1955 Assen

⁷ Volgens Geoffrey Green in Soccer: The world game voert deze voetbalvorm zelfs terug tot de twaalfde eeuw

⁸ Kampioenen en Krukken in Knibbroek, blz. 13, Pierre Heijboer, 1978 Bussum

“onwettige spelen”, waaronder voetbal, dat Hendrik VIII meer dan driehonderd jaar eerder had afgekondigd, herroepen.

Inmiddels had zich in Engeland de industrialisatie volop in gang gezet, zette de verstedelijking in, veranderde het agrarische landschap in een van steden en fabrieken en werden boeren en ambachtslieden fabrieksarbeiders. De industrialisatie trok een zware wissel op zowel beschikbare ruimte als op vrije tijd, waardoor het oorspronkelijke Village Football of Mob Game wegwijnde. De fabrieksarbeiders werden gedwongen hun Football aan te passen, het diende beschaafder en beheersbaarder te worden. Die taak werd echter vooral verricht door de uit de midden- en hogere klasse afkomstige leerlingen op de public schools - een Engelse vorm van middelbaar onderwijs die vooral bezocht werd door leden van de burgerij -, waar aan de lichamelijke opvoeding van de leerlingen grote waarde werd toegekend.

Omstreeks de dertiger jaren van de negentiende eeuw won Football op de public schools het pleit van alle andere teamsporten, waarbij de leermeesters er voor zorgden dat het “nieuwe” spel paste in het totale opvoedingssysteem dat zich ten doel stelde van de jonge leerling een “Christian gentleman” te maken. Een van die leermeesters was Thomas Arnold, afkomstig uit de liberale burgerij en van 1828 tot 1842 hoofd van een public school. Arnold zag sport om twee redenen als een belangrijk pedagogisch middel: allereerst omdat zo de energie van de jongens op gediciplineerde wijze kon worden uitgeleefd, en vervolgens omdat op deze wijze de mogelijkheid ontstond om waardering te krijgen op basis van een objectief geleverde prestatie, in plaats van op basis van afkomst.⁹ Sportbeoefening zou leiden tot sportief gedrag (being a good sport) en een sterke geest in een sterk lichaam. Deze kwalificaties werden als basis voor de verdere ontwikkeling van de Britse mondiaal-imperialistische taak van groot belang geacht. Dit sociaal-darwinistische gedachtegoed is later ook in de Nederlandse argumentatie voor sportbeoefening terug te vinden.¹⁰

Daarvoor was nodig dat het praktisch ongebreidelde vechten om de bal en met de tegenstander in belangrijke mate aan banden werd gelegd. Zodoende ontstonden er al of niet geschreven min of meer uitgewerkte reglementen, die voorlopig voor elke school nog verschilden, maar waarin wel twee hoofdstromingen te ontdekken vielen: de “dribbling game” (onder meer bij de public schools van Charterhouse, Westminster, Eton, Harrow, etc.), waarbij het dribbelen met en het schoppen van de bal centraal stond, en de ruwere variant “scrambling game” (Cheltenham en Rugby, de laatste een public school ten zuiden van Birmingham), waarbij ook met de bal in de hand gelopen mocht worden.

Om het populaire spel ook ná hun schooltijd te kunnen blijven beoefenen gingen oud-leerlingen over tot clubvorming van zogenaamde Old-Boys teams, waarbij men bij het organiseren van onderlinge wedstrijden echter stuitte op de diversiteit in reglementering en spelopvatting.

Association Football

In die bestaande veelheid van spelopvattingen waren dus in grote lijnen twee uitersten te onderkennen. De ene richting neigde sterk naar wat men nu rugby noemt. De andere naar het huidige voetbal. In 1848 werden op initiatief van de studenten van de universiteit van Cambridge de eerste gemeenschappelijke spelregels vastgelegd van het voetbal zoals wij dat nu ongeveer kennen. Er werden zestien spelregels opgesteld die de Cambridge Rules zijn gaan heten. Ze hielden onder meer in dat er alleen geschopt mocht worden naar de bal en niet naar de benen van de tegenstander, wat daarvoor op de meeste public schools nog gepermitteerd was. De handen mochten alleen gebruikt worden om de bal te vangen en ‘m voor de voet neer te leggen en iemand die een bal buiten het speelveld werkte moest hem er op een exact voorgeschreven manier ook weer intrappen. Het met lichamenlijk geweld iemand van de bal zetten bleef echter geoorloofd en zou in Groot-Brittannië nog heel lang toegestaan blijven. Ook kwamen er afspraken over de afmetingen van het speelveld, de bal en de duur van de match.¹¹

Toch was met de invoering van deze zestien spelregels de verwarring nog niet voorbij. Teneinde eens en voor al eenheid te brengen in de hardnekkig gehandhaafde verschillende opvattingen over Football werd op 26 oktober 1863 in de Freemasons Tavern in Great Queen Street, Lincoln’s Inn Fields in Londen de Football Association (F.A.) opgericht. Toch gelukte het niet de partijen op één lijn te krijgen. Na zes vergaderingen konden op 8 december 1863 dan wel de definitieve spelregels van de Football Association worden gepubliceerd, maar dat betekende tevens een scheuring tussen Football en Rugby. In 1866 werd ook het laatste restje Village Football

⁹ Sportief en Katholiek, blz. 23, Derks en Budel, 1990 Nijmegen

¹⁰ Jaarboek De Oranjeboom, Voetbal in Breda 1890-1920, blz. 1, Wim Klinkert, 1995 Tilburg

¹¹ Voetbaltactiek, een sportstudie blz. 20-21, C. Wedema, ± 1947 Amsterdam

overboord gezet door het afschaffen van spelregelnummer acht welke voorzag in een vrije trap voor de speler die de bal op correcte wijze met de handen gevangen had (fair catch). Na de scheiding van football en rugby ontwikkelde football zich meer tot het populaire spel voor de massa, terwijl rugby veel langer dé sport voor de hogere - en middenklasse bleef.

Waren er aanvankelijk nog meerdere "Football Associations" (Sheffield Union, Birmingham) met onder meer 'n afwijkende buitenspelregel, al snel kwam men tot de conclusie dat samenwerking onontbeerlijk was. In 1867 telde de F.A. tien aangesloten clubs, in 1871 waren dat er vijftig, in 1888 al meer dan duizend en in 1905 meer dan tienduizend.

De instelling van de "Challenge Cup" in 1871 en de daaruit voortvloeiende bekerwedstrijden, die alleen voor leden van de F.A. openstonden, hebben tot die ontwikkeling krachtig bijgedragen. Zo schreven in 1872 vijftien teams in voor de F.A. Cup, twintig jaar later, in 1892, was dat aantal gestegen tot 163, terwijl 1913 maar liefst 457 deelnemende elftallen kende. De publieke belangstelling hield daarmee gelijke tred. De cupfinale van 1872 bijvoorbeeld trok 2000 bezoekers, die van 1892 al 25000, en de finale van 1913 maar liefst 120.081 toeschouwers, een record voor die tijd.¹²

Ook de invoering van het "Leaguesysteem", zeg maar de gewone competitie, in 1888 naar een idee van de Schot Mc.Greggor van Aston Villa uit Birmingham die het systeem overigens had afgekeken van het Amerikaanse baseball, dat voorzag in de behoefte tot wedstrijden volgens een vast competitiestelsel en niet te vergeten - door de introductie van een vergoedingensysteem voor spelers - de daarbij behorende reguliere inkomsten, heeft zowel het aantal beoefenaars als de mate van belangstelling sterk doen toenemen. Bovendien maakte de oprichting van gewestelijke en lokale bonden voetballen mogelijk zonder dat verre reizen noodzakelijk waren.

Kenmerkend voor het succes van de Football Association is verder dat in de Engelse taal een afgeleide van het woord "association" is ontstaan met het woord "soccer", dat nog altijd in zwang is als benaming voor wat in het Nederlands de voetbalsport wordt genoemd.

Was het spel in de beginfase nog tamelijk ongereguleerd, dat kan ook gezegd worden van de wedstrijdleding. Ook hierbij hebben de public schools een leidende rol vervuld door de invoering van wedstrijdtenues, al beperkte zich dat vooralsnog tot een tricot en een pet met kwast. Het embleem met initialen van de naam van de public school werd door de F.A. in 1864 verplicht gesteld. Bij de later opgerichte arbeidersclubs verdwenen de petjes weer uit beeld. Wel bleven ze nog geruime tijd in zwang voor spelers welke internationale wedstrijden voor hun land hadden gespeeld. Die mochten tijdens hun reguliere wedstrijden een "cap" blijven dragen. Daar komt ook de uitdrukking "aantal caps" vandaan, in de betekenis van het aantal gespeelde internationale landenwedstrijden. Van voetbalschoenen had men eind negentiende eeuw nog niet gehoord. De spelers droegen zware, hoge schoenen, de zolen voorzien van een extra strook leer, welke later vervangen werd door noppen. Het gebruik van scheenbeschermers, welke in eerste instantie nog boven de sokken werden aangebracht, had men van het cricket afgekeken en was rond 1870 al usance. De broeken reikten nog tot net onder de knie, maar tegen het eind van de eeuw werd de broek wat korter en bedekten de voetbalkousen de scheenbeschermers.

De elitaire fase van het Association Football heeft in Engeland net dertig jaar geduurd. Geholpen door wetgeving, 'n betere infrastructuur en verkeerstechniek, meer vrije tijd en betere sociale voorzieningen, kregen de arbeiders de mogelijkheden om weer te gaan voetballen. In de jaren zeventig van de negentiende eeuw gingen bijna alle fabrieken en mijnen op zaterdagmiddag dicht, een fenomeen dat in de rest van Europa al snel werd aangeduid als de Engelsche Zaterdag. Voetbal op die vrije zaterdagmiddag leidde tot de oprichting van tal van verenigingen. Arsenal, Manchester United, Stoke City en West Ham United waren arbeidersclubs. Aston Villa en Bolton Wanderers werden door geestelijken opgericht. Lokale scholen speelden ook een rol. Blackburn Rovers is als een schoolteam begonnen. De meeste van de nieuwe clubs werden in de laatste dertig jaar van de negentiende eeuw gesticht in de industriële Midlands en in Noord-Engeland.

Vierden aanvankelijk de elitaire Old Boys-teams nog de sportieve boventoon¹³, vanaf 1883 tot 1914 wonnen arbeidersclubs uit het noorden zowat alle FA-cups.

De populariteit van en de hang naar succes in de bekercompetitie en later in de League werd zo groot en bovendien zo lucratief dat vanaf 1882 vergoeding aan spelers wegens loonderving werd toegestaan, wat overigens toentertijd bij cricket al lang en breed een geaccepteerd feit was. Deze vergoedingen zullen vooral bestemd zijn geweest voor de minder gesitueerden want dat spelers uit welgestelde kringen zich zouden hebben

¹² Soccer: The world game, blz. 42, Geoffrey Green, 1954 Londen

¹³ In 1882 won Old Etonians als laatste representant van de zogenaamde Old Boys teams de F.A. Challenge Cup. In 1883 startte de zegereeks van de arbeidersclubs met Blackburn Olympic.

laten betalen voor hun “outdoor recreation” is zeer twijfelachtig.¹⁴ In 1885 werd het beroepsvoetbal in Groot-Brittannië officieel erkend en werd naast amateurvoetbal een divisie profvoetbal gevormd. Beiden zouden wel onder de F.A. blijven vallen. Het eerdergenoemde en in 1888 geïntroduceerde Leaguesysteem kreeg in het Engelse profvoetbal vorm door de oprichting van de Football League. Er werd gestart met zes clubs uit Lancashire en zes uit de Midlands, in 1894 gevolgd door de stichting van de Southern League met de profclubs uit Londen en omgeving. Beide Leagues werden gevormd met clubs welke thans veelal nog steeds in de huidige Engelse Premier League voetballen.

Als tegenhanger voor het door de voornamelijk zuidelijke Engelse eliteclubs verafschuwde betaald voetbal werd, in 1882 toen voor het eerste betaling werd toegestaan, Corinthian Football Club opgericht. De beste spelers van toonaangevende amateurclubs, veelal universiteit- en Old Boys teams, werden hiervoor geselecteerd. De bijzondere uitstraling gekoppeld aan de principiële opstelling, gecombineerd met de aansprekende resultaten die zeker in de beginjaren werden behaald, bezorgden club en spelers ‘n groot aanzien. Corinthians of Corinth zoals de club ook wel werd genoemd, bleef tot in de twintigste eeuw bestaan en kon zich meten met de beste professionele clubs. Haar roem reikte zelfs tot over de grenzen, doordat ze regelmatig over de gehele wereld demonstratiewedstrijden speelden. Hierdoor werden ook elders soortgelijke clubs gesticht, die echter over het algemeen het niveau van hun Engelse voorbeeld niet konden evenaren.

Voetbal verspreid zich

Voetbal in Europa

Groot-Brittannië was aan het einde van de negentiende eeuw veruit het machtigste land ter wereld. Navolging van Engelse ontwikkelingen achtte de Europese elite, die in zaken en reizen contact maakte met Engelsen, aantrekkelijk. Juist met het overnemen van Engelse sporten, zonder de oorspronkelijke opvoedingsideologie van de public school, onderscheidde men zich van de traditionele lokale volkse sporten.

In de zeventiger jaren van de negentiende eeuw begon de Britse sportcultuur zich als een inktvlek over Europese vasteland uit te spreiden. Vooral cricket, voetbal en atletiek werden snel opgepikt. Britten in Europa of Europeanen die in Engeland waren geweest richtten van Stockholm tot Napels en van Le Havre tot Sint Petersburg voetbalclubs op. Dit was in eerste instantie nog vaak een aangelegenheid van jongelingen (scholieren en studenten vooral) van vermogende ouders die een sportieve inborst hadden en bovendien over genoeg vrije tijd beschikten. Daarmee was het voetbal in Europa aanvankelijk een bezigheid van deze in steden woonachtige goeude middenstand.

Zwitserland, in 1860 met Lausanne Football and Cricket Club en Denemarken, in 1876 met Kobenhaven Boldklub, beten het spits af. In Denemarken werd ook de eerste nationale voetbalbond van het continent opgericht, de Dansk Boldspil Union daterend van 18-5-1889, een paar maanden later gevolgd door Nederland (18-12-1889).

In België werd in de zestiger jaren op Britse scholen football gespeeld. De eerste vereniging was Cercle des Régates de Bruxelles, opgericht in 1878, medio jaren tachtig gevolgd door Brussels Football Association. Antwerp Football and Cricket Club (1880), Brugse Football Club (1890) met z’n Franstalige tegenhanger Football Club Brugeois (1891) en Football Club Liègois (1892) volgden, met in het Brusselse nog: Racing Club Brussel (1890), Leopold Club (1893), Daring (1895) en Union (1897). In de beginfase speelden de Belgische clubs nog met veel Engelse leden maar ook van andere nationaliteiten waaronder de Nederlandse. De Belgische Voetbalbond stamt uit 1895 - toen ook de eerste competitie met zeven clubs van start ging - maar de voetbalbelangen werden al vanaf 1888 behartigd door een sportfederatie.¹⁵

In Frankrijk komt het voetbal wat trager op gang. Voetbal was er lange tijd minder populair dan rugby. Er waren eind negentiende eeuw al wel clubs, maar deze werden vooral door Britten bemand. Pas in 1900 werd de Franse voetbalbond opgericht.

In Duitsland, maar eigenlijk in heel Midden-Europa, ondervond voetbal veel concurrentie van gymnastiek. Nogal al wat voetbalclubs waren aanvankelijk als turnvereniging opgericht. Een voorbeeld daarvan is TSV 1860 München, die pas in 1899 een voetbaltak stichtten. Toch richtten de Duitsers al in 1878 de Deutsche Fussballverein Hannover op. In Wenen vond in 1894 de eerste officiële wedstrijd plaats tussen de Vienna Cricket and Football Club en de tuiniers van Baron Rothschild welke zichzelf First Vienna Football Club noemden. Deze club bestaat nog steeds als Rapid Wien. Net als in Wenen was de Duitse invloed in Boedapest en Praag groot.

¹⁴ Voetbal in Nederland, blz. 58, Dr. C. Miermans, 1955.

¹⁵ Ons land op voetbalschoenen, blz. 16-43, redactie Het Nieuwsblad-Sportwereld, Tiel 1978

Voetbalclubs kwamen voort uit gymnastiekverenigingen zoals Ferencvaros Torna (turn) Club. Slavia Praag werd in 1882 opgericht als een fiets en gymnastiekvereniging.

Op het Iberische schiereiland begon de lokale bevolking in de negentiger jaren met voetballen. Britse mijningenieurs introduceerden er voetbal in het Baskenland, en Brits militairpersoneel in Madrid en Valencia. De Zwitser Hans Gamper richtte FC Barcelona op dat in eerste instantie een geheel buitenlands team was met veel Britten in de gelederen.

In Italië werd de eerste voetbalwedstrijd georganiseerd in 1887 door Eduardo Bosio een zakenman met veel Engelse connecties. Zijn initiatief leidde tot de oprichting van de Internazionale Football Club waaruit later Juventus (1897) en Torino (1906) ontsproten. In 1899 zag de Milan Cricket and Football Club, het huidige AC Milan, het levenslicht. Een breuk binnen de club leidde in 1908 tot het ontstaan van Inter. De Italiaanse Voetbalbond werd in 1898 opgericht als Federazione Italiana del Football. Bewust van de eigen rijke geschiedenis van het Calcio werd de naam tien jaar later (1908) gewijzigd in Giuoco Calcio.

In 1891 werd in St. Petersburg, Rusland het eerste verbond gesloten en wel tussen drie clubs van daar gevestigde Engelsen en één Russische vereniging. Maar in 1909 werd door de Moskouse overheid nog de oprichting van een voetbalclub in de ban gedaan. Toch werd in 1912 door St. Peterburgse en Moskovitische bonden de Russische Voetbalbond gesticht.

Afbeelding landkaarteuropa.tif. Geografische verspreiding van het voetbal op het Europese vasteland aan de hand van de oprichtingsjaartallen van de nationale voetbalbonden.

Voetbal op andere continenten

Net als in Europa zijn de Britten ook verantwoordelijk geweest voor de verspreiding van het voetbal op het Latijns-Amerikaanse continent. In Argentinië en Uruguay waar grote Britse gemeenschappen woonden, werd al gevoetbald in de jaren zestig van de negentiende eeuw. Veel van origine Britse clubs werden later overspoeld door voornamelijk Italiaanse emigranten, welke er voor zorgden dat voetbal er dé nationale sport werd. Het spelpeil in Argentinië en Uruguay lag begin twintigste eeuw aanzienlijk hoger dan in Europa. Dit was mede te danken aan de betere organisatie. Zo werd al in 1912 om de Copa Sudamericana gestreden, terwijl in 1916 de Confederacion Sudamericana de Futbol werd opgericht, veertig jaar vóór dat de Europese tegenhanger UEFA het licht zag.

Brazilië is waarschijnlijk het enige land waar voetbalclubs voortkwamen uit elitaire roeiverenigingen. Fluminense en Flamengo kwamen begin twintigste eeuw voort uit twee elitaire sportclubs die voordien al heel wat afgeroeid hadden. Arbeiders vormden in 1910 een club die ze Corinthians noemden, naar het gelijknamige elitaire Engelse amateur-team dat destijds op tournee was in Brazilië.

In de Verenigde Staten werd de eerste voetbalwedstrijd gespeeld in 1869 tussen de universiteiten van Princeton en Rutgers. Dit voetbal stond heel dicht bij het Engelse public schools football. Het soccer kon het echter niet bolwerken tegen de zogenaamde Boston-game, een rugby variant welke gespeeld werd volgens de regels van de Engelse Rugby Union. Deze Boston-game evolueerde - vooral door toedoen van Harvard-student Walter Camp - tot American Football.

In de voormalige Engelse koloniën zoals Zuid-Afrika en Nieuw Zeeland, won rugby het ook van voetbal. Het Australian Football zou een afgeleide zijn van het Gaelic Football dat door Ierse immigranten naar Australië werd gebracht, maar deze bewering geniet enige twijfel. Het Australian Football staat nog het dichtst bij het middeleeuwse voetbal met zijn chaotische maar vooral ruwe karakter.

Sinds het einde van negentiende eeuw is het voetbal ook aan een opmars bezig in Afrika en Azië, waarbij het tegenwoordig regelmatig voorkomt dat “de meester les krijgt van de leerling”.¹⁶

De allereerste voetbalclub in de Goudkust (het latere Ghana) heette Excelsior. Studenten van de Government Boys School in de toenmalige hoofdstad Cape Coast hadden Engelse zeelieden wel eens zien voetballen en verslagen over voetbalwedstrijden gelezen in Engelse kranten die naar de kolonie waren gestuurd. In 1903 richtten ze Cape Coast Excelsior op. De jongeren trainden bij maneschijn op de ceremoniële paradegronden van Victoria Park. Ze kregen hun eerste voetballen van zeelieden die met hun schip in de haven van Cape Coast lagen. Na drie maanden waren de voetballers klaar voor hun eerste wedstrijd. Het Victoria Park was haastig omgetoverd tot een voetbalstadion en alle hoogwaardigheidsbekleders van het land waren uitgenodigd. Omdat er geen andere teams waren speelden men tegen elkaar, maar desalniettemin werd de wedstrijd een geweldig succes.

¹⁶ Citaat van Ferenc Puskas uit 1953 na de overwinning van Hongarij op Engeland

Excelsior spelers maakten daarna via demonstratiewedstrijden reclame voor het voetbal in andere Ghanese steden waar al spoedig ploegen werden opgericht met namen als Everton en Bolton Wanderers.

In 1910 bereikte het voetbalspel Accra (de latere hoofdstad). Tien jaar later was de opmars van het voetbal voltooid, toen het spel zich ook over de minder goed bereikbare noordelijke regio's van het land had verbreid.

In nog geen twintig jaar had voetbal de Goudkust veroverd. In de andere Afrikaanse landen vond een soortgelijke ontwikkeling plaats.¹⁷

Duidelijk is dat bij de verbreiding over de werelddelen en landen de invloed, tot de Eerste Wereldoorlog, vooral van Groot-Brittannië uitging. Het waren de gebieden waarmee Engeland contacten onderhield, dan wel die onder Britse invloed stonden, waar de voetbalsport het eerst haar intrede deed. Na 1918 was weliswaar het aandeel van de Engelsen in die verbreiding niet verminderd, maar namen daarnaast ook West-Europese landen zoals Nederland, België, Frankrijk en Portugal er aan deel.

Wereldvoetbalbond F.I.F.A.

Met het toenemen van de internationale contacten en – wedstrijden deed zich ook de wens gevoelen om het voetbal qua regelgeving en organisatie ook over de grenzen beter op elkaar af te stemmen. Reeds in 1892 nam de Belgische Bond hiertoe enig initiatief richting de Engelse F.A., die dit echter beleefte afwees. Twaalf jaren later, in 1902, deed de Nederlandse Bond opnieuw een schrijven van min of meer dezelfde strekking uitgaan richting de Engelsen. Hoewel men nog steeds niet stond te juichen, was inmiddels het besef gerezen dat het idee zo kwaad noch niet was. Omdat het naar de mening van de Franse Bond bij de F.A. allemaal veel te lang duurde werden 21 mei 1904 de bonden van Nederland, België, Duitsland, Zwitserland, Spanje, Denemarken - die tevens de Zweedse voetbalbond vertegenwoordigde - voor een vergadering in Parijs uitgenodigd, welke uiteindelijk leidde tot het in het leven roepen van Federation International Football Association, de F.I.F.A. Als eerste voorzitter werd verkozen de Fransman Robert Guerin en als secretaris de Nederlander C.A.W. (Wilhelm) Hirschmann, op dat moment tevens bestuurder van de Nederlandsche Voetbal Bond, de N.V.B., die tevens tot taak kreeg de statuten van de nieuwe federatie op te stellen. De Engelsen zagen op dat moment nog niets in zo'n bond maar in 1905 traden ze alsnog toe tot de F.I.F.A. De wereldvoetbalbond zou een belangrijke rol vervullen bij de verdere verbreding van de voetbalsport.

Belangrijk middel hierbij was de invoering van de wereldbeker. Al direct vanaf de start van de F.I.F.A. werden er ideeën in die richting gelanceerd, maar de Eerste Wereldoorlog smoorde ieder initiatief in de kiem. Na de eerste wereldbrand kwam het idee opnieuw ter tafel, werd goedgekeurd, maar het bleef bij mooie dromen. Op de Olympische Spelen van 1924 traden teams van andere continenten voor de eerste keer in het strijdperk tegen Europese ploegen. Daarvoor was het Olympisch toernooi nog een Europees onderonsje met het Egyptische voetbalelftal als uitzondering. Ook in 1928, in Amsterdam, werd de winnaar van het Olympisch voetbaltoernooi nog als wereldkampioen aangemerkt. Het oprukkende professionalisme had echter tot gevolg dat veel landen op dit toernooi niet hun beste spelers konden afvaardigen. Daarom drukte F.I.F.A.-voorzitter Jules Rimet op 26 mei 1928 de oprichting van een WK-commissie door. Deze organiseerde van 13-30 juli 1930 in Uruguay het eerste toernooi om de wereldbeker. Vanaf die tijd werd om de vier jaar - behalve tijdens de Tweede Wereldoorlog - het WK-toernooi afwisselend in Zuid/Midden-Amerika of Europa georganiseerd. In 1994 verhuisde het voetbalfeest naar Noord-Amerika en het eerste WK van de 21ste eeuw werd in Azië (Japan en Korea) gehouden.¹⁸ Zuid-Afrika mag in 2010 het eerste WK-toernooi op het Afrikaanse continent organiseren.

Voetbal in Nederland

Van jongensspel tot volkssport

In tegenstelling tot Frankrijk en Engeland zijn er geen aanwijzingen dat in Nederland in de Middeleeuwen een vorm van voetbal werd gespeeld. Wel werd er in 1413 een verbod uitgevaardigd tegen kloeten en andere balspelen die de rust op kerkhoven en stadsvesten verstoorden.¹⁹

Er zou voor het eerst sprake zijn van voetbal in 1865 door Engelse textielarbeiders in Enschede, terwijl rond 1870 diezelfde arbeiders op de Maliebaan in Den Haag in Den Haag tegen een gezantschap van de Britse ambassade zouden hebben gevoetbald. Dit waren echter, evenals een aantal elders opgetekende vermeldingen,

¹⁷ Afrika voetbalt, blz 16, Broere en v.d. Drift, 1997

¹⁸ Geschiedenis van de wereldbeker voetbal, blz. 7-10, Colin en Muller, 1998

¹⁹ De Geschiedenis van het Voetbal, blz. 123-4, Bram Cohen, 1996

niet meer dan wat individuele waarnemingen. Vóór 1879 werd waarschijnlijk niet vaker dan bij uitzondering gevoetbald.

Om de voetbalsport in tijdsorde tot andere sportbeoefening in Nederland te kunnen plaatsen kunnen we het beste afgaan op de oprichtingsjaren van de diverse sportbonden.

1847	watersport: zeilen en roeien;	1868	gymnastiek;
1874	jacht;	1879	harddraverij en paardenrennen;
1882	schaatsenrijden;	1883	cricket, wielrennen;
1885	kolven;	1888	zwemmen;
1889	voetbal, atletiek;	1890	scherpschieten;
1897	kaatsen;	1898	autoracen, hockey
1899	tennis;		

Ruim voor er voetbal in georganiseerd verband werd beoefend was er dus al een kweekbodem gelegd door andere uitingen van spel en sport. In hoeverre deze de ontwikkeling van voetbal hebben gestimuleerd laat zich moeilijk inschatten.²⁰

De introductie en popularisering van voetbal in Nederland wordt vooral toegeschreven aan Pim Mulier. Mulier, zoon van een grootgrondbezitter, was een sportman in hart en nieren, die de brenger en stuwer van verscheidene sporten van Engelse origine is geweest. Hij introduceerde in Nederland, naast voetbal: hockey, bandy (ijs hockey) en tennis.

In 1870 verbleef hij op kostschool in Noordwijk-Binnen en daar zag hij een aantal jongens - onder meer van Engelse huize - met een bal spelen. Mulier was toen vijf jaar oud, maar had blijkbaar een goed geheugen want vijf jaar later zag hij in Oostende in België weer Britten met een bal spelen. In 1879 kocht de toen veertienjarige Mulier in de sportzaak van De Gruyter in de Leidsestraat in Amsterdam een leren rugbybal, bestelde via de winkelier in Engeland een spelreglement, riep vervolgens wat vrienden bij elkaar en op 15 september 1879 werd de Haarlemsche Football Club (H.F.C.) opgericht. Op hun speelveld aan de Koekamp werd door zo'n 40 tot 50 jongens regelmatig en met veel plezier gespeeld. Het verzet van ouders, onderwijzers en geestelijkheid tegen het ruwe en klerenverslindende spel liet echter niet lang op zich wachten, reden waarom men in 1880 overschakelde naar het meer geciviliseerde Association Football.

Binnen korte tijd werden contacten gelegd met kennissen in andere steden om demonstratiewedstrijden te spelen. Nu ontstonden er, vooral in westen, steeds meer clubs. Lang niet alle clubs was een lang leven beschoren. Tot de eerste levensvatbare clubs behoorden: Hercules Utrecht 1882, Robur et Velocitas Apeldoorn 1882, H.V.V. Den Haag 1883, D.F.C. Dordrecht 1883, Concordia Rotterdam 1884 en Olympia Rotterdam 1885. Een aantal voetbalclubs sproot voort uit reeds bestaande cricketclubs. Voorbeelden daarvan zijn het Haagsche H.B.S. (Houdt Braef Stant) maar ook het Deventer U.D. (Utile Dulci - het nuttige aan het aangename gepaard). U.D. bestond reeds sinds 1875, maar als cricketclub en pas in 1894 werd ook tot de N.V.B. toegetreden.²¹

Toch was Mulier zeker niet de enige voetbalpionier in Nederland. In het oosten van 't land was dat Jan Bernard van Heek die in 1885 na zijn studie in Engeland terugkeerde in Enschede om aan een carrière in de textielindustrie te werken. Van Heek en z'n vrienden richtten op 31 augustus 1885 voetbalclub Prinses Wilhelmina Enschede op, zo genoemd omdat de club op de verjaardag van Prinses Wilhelmina was gesticht. Tekenend voor de belangstelling voor het voetbal was, dat de demonstratiewedstrijd maar liefst vijfduizend toeschouwers lokte. Zelfs het gezaghebbende Engelse blad The Cricket and Footballfield wijdde er een artikel aan.

Het ging als een vlam door de jeugd: football. Er was dus nog wat anders te beleven dan gymnastiek in een stoffig lokaal, dan schaatsenrijden of roeien, die beide sterk afhankelijk waren van de weersomstandigheden. Je kon nu alle dagen van het jaar rennen en ravotten zonder knellende kleren aan, het kostte bijna niets, je kon hollen en vliegen en "goals" maken en "matchen" tegen andere jongens.²²

In Wageningen werd met de oprichting van Go Ahead - niet te verwarren met de gelijknamige - maar van latere datum daterende club uit Deventer - het voetbal geïntroduceerd door een student welke uit Engeland was teruggekeerd, waarna Apeldoorn met Robur et Velocitas al snel (1882) volgde. Vanuit Enschede deed het voetbal z'n intrede in Deventer bij de eerder aangehaalde cricketclub U.D. Een Groningse tiener was erbij en hij richtte samen met andere gymnasiasten in Groningen Be Quick (1887) op. Na 1890 verspreidde het nieuwe

²⁰ Voetbal in Nederland, blz. 83, Dr. C. Miermans, 1955

²¹ Voetballen, toen en nu. KNVB 75 jaar, blz. 25, diverse auteurs, 1964

²² Sociologisch Jaarboek III, Het probleem der generaties, blz. 16, H. Plessner, Leiden, 1949.

jongensvermaak zich over het platteland in Groningen. Frisia Leeuwarden volgde in 1894, ook vanuit een ruim tien jaar eerder opgerichte cricketclub die het voetbal omarmde en Sneek een jaar later waar in de zomer van 1895 door Lygurus gevoetbald werd. Met het Assense Achilles (1894) vormde Be Quick en Frisia de eerste tweede klasse in het Noorden.²³ Het Roermondse T.H.O.R. zou volgens de geschiedschrijving de eerste Limburgse club geweest zijn die in het seizoen 1891-1892 lid van de N.V.B. was en in Maastricht werd in 1898 her en der gevoetbald hetgeen in 1902 leidde tot de oprichting van M.V.V. een jaar later gevolgd door V.V.V. Venlo.²⁴

De ontwikkeling van het voetbal in het zuiden liep ruim tien jaar achter bij het westen van het land. Dat had te maken met de katholieke gereserveerdheid jegens voetbal. In Brabant werd waarschijnlijk voor het eerst gevoetbald in 1890 in Den Bosch, door Victoria, waar het dan nog clandestien moest gebeuren omdat de jeugdige voetballers de toorn van hun ouders vreesden. Toch claimt Breda de eerste voetbalstad in het zuiden te zijn. In de afgeschermden omgeving van de Koninklijke Militaire Academie werd op 30 oktober 1885 Foot-Ball club Quick opgericht. De eerste echt Bredase club, Brabantia, werd op 15 september 1890 gesticht. Dat initiatief werd gevolgd door N.O.A.D op 14 juli 1895, de club die later met Advendo zou fuseren tot N.A.C., en B.V.V. (Bredasche Voetbal Vereniging) op 24 augustus 1895, een vereniging van onderofficieren van de Chassékazerne. De kadetten van de K.M.A. hadden ondertussen Velocitas opgericht (1894) welke na veel gekibbel in 1895 besloot samen te smelten met de andere K.M.A.-club Quick. K.M.A. Velocitas doorbrak in 1900 als eerste de westerse hegemonie door de N.V.B.-beker te winnen. Van de nu nog bekende Brabantse verenigingen zijn verder alleen Willem II, opgericht op 12 augustus 1896 als Tilburgia (omgedoopt op 12 januari 1898) door jongens die in de textielindustrie in Twente gewerkt hadden en een club oprichtten naar het voorbeeld van de Enschedese club Prinses Wilhelmina, het Bossche Wilhelmina (17 oktober 1897 als R.K.V.V. Wilhelmina) en Helmond (1899) gesticht vóór 1900. Inmiddels verdwenen clubs uit die tijd waren: E.V.C. Eindhoven (in 1896 als Concordia opgericht) en Unitas Bergen op Zoom. In Zeeland waren rond 1890 Olympia Middelburg, E.M.M. Vlissingen en Zeelandia uit Goes in onderling competitieverband actief.²⁵

Ook in ons land werd het voetbalspel aanvankelijk alleen gespeeld door de jeugd uit de welgestelde milieus: HBS-ers, gymnasiasten, studenten en niet-studerende jongeren uit beter gesitueerde kringen. Zo bestond het dagelijks bestuur van het in 1888 opgerichte Rotterdamse Sparta uit een vijftienjarige voorzitter (Guus Laverge) en een veertienjarige secretaris (Jan de Vogel).²⁶ Voor hen was het voetbalspel meer een gezelligheidsspel dan een wedstrijd sport. Dat karakter veranderde pas na 1890.

Na 1900 ontwikkelde het voetbal zich tot een echte sport. Voetbalwedstrijden trokken publiek, kranten gingen er over schrijven. Niet alleen de elitejeugd voetbalde, ook andere jongeren, veelal gestimuleerd door liberale notabelen, leerkrachten of anderen, die in het voetbal een mogelijkheid zagen om ongewenste toestanden onder de jeugd uit de weg te ruimen. Maar er waren ook opvoeders, die het voetbalspel verfoeiden en verboden, omdat het te ruw zou zijn. Daarentegen gaven kasteleins en herbergiers met het oog op hun omzet vaak actieve ondersteuning bij de oprichting van clubs.

De democratisering van de sport had verschillende oorzaken. Ten eerste was er de invoering van de Arbeidswet in november 1919 door de minister van Arbeid Mr. P. Aalberse. Hierin werd de werkweek voor werknemers in fabrieken, werkplaatsen en kantoren op acht uur per dag gesteld. Die glorie was echter van korte duur want al spoedig na de werking van de achtuurenwet werd de 48-urige werkweek ingevoerd.²⁷ Daarmee kwam er - voor het eerst - toch een wettelijk geregelde vrije zaterdagmiddag en een maximale werkdag van achtenhalf uur, waardoor ook de vrije avonden langer werden. De betekenis hiervan dient echter niet overschat te worden want uiteindelijk bleek dat er voor vele beroepsgroepen uitzonderingen van kracht waren.²⁸ Een tweede, misschien wel belangrijker oorzaak, was de ontsluiting van de traditionele samenleving door verbeterde communicatiemiddelen, toenemende mobiliteit en toename van de welvaart. Verspreiding van een burgerlijke leefstijl werd hierdoor bevorderd, en daarmee ook de sportbeoefening. Tenslotte speelde de toegenomen deelname aan het voortgezet onderwijs een niet te onderschatten rol. Juist onder leerlingen van middelbare scholen bevonden zich immers de meeste sportbeoefenaars.²⁹

²³ Eerst de man, jubileumboek 75 jaar Friese Voetbalbond, blz. 21-26, Leeuwarden, 1979

²⁴ Driekwart eeuw voetbal in bronsgroen, blz. 11, Theo Vaessen, Maastricht, 1983

²⁵ Noppen in de klei, blz. 5, e.r. Peter de Jonge, Middelburg, 1987

²⁶ Rotterdams Voetbalglorie, blz. 16, Cees Zevenbergen, Rotterdam, 1986

²⁷ De Taaie Rooie Rakkers, blz. 41, Ger Harmsen, Utrecht, 1965

²⁸ Sportief en Katholiek, blz. 14, Derks en Budel, Nijmegen 1990

²⁹ Tussen twee werelden, blz. 220, Peter-Jan Mol, Heusden 2002

Dat laatste was ook een gevolg van voortschrijdend inzicht en daaraan gekoppeld gewijzigd beleid bij de overheid. In de periode kort voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) deed het nieuwe begrip “lichamelijke opvoeding” opgang binnen het onderwijs en volksontwikkeling. Ministeries stuurden circulaire aan de gemeentebesturen waarin werd opgeroepen “tot steunverlening en het betonen van opwekkende belangstelling om stelselmatig de lichamelijke ontwikkeling van de grotendeels naast de schooljeugd staande mannelijke bevolking te bevorderen”.³⁰

Voorts lag een belangrijke reden voor de popularisering in de mogelijkheid die de voetbalclubs gaven om in de moderniserende wereld een eigen, plaats- of wijkgebonden identiteit op te bouwen en zich te onderscheiden. In die identiteit vonden volwassenen en jeugd elkaar. Voetbal was bovendien niet duur en door de wedstrijden kwam je nog eens ergens. De verenigingen waren zowel een uitlaatklep als een middel om al te grote eigenzinnigheid in te kapselen. Ze verenigden expressie en plezier met beheersing.³¹

Het ministerie van Defensie toonde zich eveneens een belangrijk stimulator. Reeds rond de eeuwwisseling werd door de defensie-organisatie sportbeoefening aangemoedigd. In het leger bestonden ernstige zorgen over de fysieke kwaliteiten van de recruten. Men achtte het voor de jeugd in het algemeen en voor de “lanterfantende” soldaten in het bijzonder, heilzaam dat zij zich aan (team)sport zouden wijden. Sport had in hun ogen een belangrijke maatschappelijke functie als methode van versterking van de fysieke en daardoor geestelijke weerbaarheid van het volk.³²

Langzamerhand werden steeds meer verenigingen en bonden opgericht. Tussen 1900 en 1910 nam het aantal leden van sportorganisaties in Nederland dan ook toe van circa 27.000 tot 57.000. De verenigingen die het grootste aantal leden hadden in 1910 waren de schaats- kaats- en voetbalverenigingen met respectievelijk 17.000, 10.000 en 7.500 leden.

Dankzij lobbywerk van N.V.B.-voormannen zoals Mulier en Hirschman, kreeg de voetbalbond in juni 1912 van de minister van Oorlog de bevoegdheid certificaten van voldoende geoefendheid aan militieplichtigen uit te reiken, waarmee het voetbal officiële overheidssteun verwierf.³³ Bovendien ondervond de voetbalsport gedurende de oorlogsjaren 1914-1918 een geweldige stimulans omdat de legerleiding in het spel een goede oplossing zag de verveling onder de soldaten te verdrijven. Op haar beurt stimuleerde de N.V.B. het voetballen onder de militairen door ballen en andere voetbalmaterialen te leveren. Veel militairen raakten zo bekend met het spel en gingen er vaak mee verder na de mobilisatietijd. In garnizoensplaatsen werd er soms met en tegen de burgerbevolking gevoetbald. Deze contacten zorgden ervoor dat de voetbalsport onder bredere lagen van de bevolking werd verspreid. Men zag dan ook na 1918 een toename van voetbalverenigingen die opgericht werden door oud-militairen en de lagere klassen. De mobilisatie zorgde dus indirect voor een grotere verspreiding van de voetbalsport in Nederland.³⁴

Tijdens de Eerste Wereldoorlog (1914-1918), maar vooral vlak daarna, trok de elitejeugd zich terug, waarna voetbal een populaire volkssport werd. Daardoor ontstonden dorpsclubs opgericht door leerlingen van middelbare scholen of jongens die in de stad werkten. Typerend was ook de wens van de lokale gemeenschap om een “eigen” voetbalclub te hebben. Deze paste kennelijk in het bewuste buurt- en plaatsbesef en was daarnaast een middel om dit te verhogen. Tegenkanting was er ook. Van politie die het spel op straten en pleinen verbood of van overheid of kerk die een voetbalverbod op zondag uitvaardigde.³⁵ In het seizoen 1934-1935 werd nog een

³⁰ V.v. Gemert 75 jaar, blz. 3, Voorwoord Ad Otten Heemkundekring De Kommanderij, 1987

³¹ Sport en spanning. De katholieke voetbalbeweging in het interbellum. Leidschrift 5 (1988-1989), blz. 81-103, M.E.B. Derks.

³² Jaarboek Oranjeboom, Voetbal in Breda 1890-1920, blz. 10-12, Wim Klinkert Tilburg 1995

³³ Jaarboek De Oranjeboom, Voetbal in Breda 1890-1920, blz. 11, Wim Klinkert 1995 Tilburg, alsmede artikel in Tilburgsche Courant van 17 december 1912: “Aan het bestuur van het Korps Verkeners Prins Hendrik te Tilburg is door de minister van oorlog de bevoegdheid verleend tot het uitgeven van getuigschriften voor voldoende geoefendheid in korfbal, slingerbal, voetbal, zwemmen en in oefeningen aan de rekstok, de barren en het paard. Het bezit van een dergelijk diploma heeft het voordeel van diensttijd-verkorting van 8,5 maand tot 6,5 maand”.

³⁴ Sport in Nederland tot 1920, Philip Vos, Website Sportgeschiedenis

³⁵ Alphen aan de Rijn, Kampen, NVB jaarverslag 1915-1916, blz. 4, Maassluis, 1920, Gedenkschrift Excelsior Maassluis 1918-1948

B.V.B.-vereniging geverbaliseerd en ondanks rechtskundige bijstand van de Bond tot in hoger beroep, veroordeeld wegens voetbal op zondag.³⁶

De popularisering van het voetbal en de daarmee gepaard gaande ontwikkeling van het “herenspel” tot een massasport met alle verschijnselen vandien, werd door de Nederlandse voetbalelite met lede ogen aangezien. In reactie daarop werd op 12 november 1922 een vereniging opgericht die beoogde de gegoede voetbalgelederen te sluiten of de verbreding van het voetbal onder de betere standen te stimuleren. De naam: Nederlandsche Corinthians, welke refereerde aan een van de boeiendste episodien uit de Engelse voetbalhistorie waarin een stel onverbeterlijke amateurs de niet onvergankelijke waarden van een grandioos verleden nog geruime tijd overeind hielden. De Nederlandse variant bracht geen nieuw elan, noch betekende het ’t einde van een tijdperk. Diverse oude clubs bleven nog een tijd aardig meedraaien. Pas veel later zouden de betere standen uit de toplaag van het Nederlandse voetbal verdwijnen.³⁷ De laatste activiteiten van de Corinthians-beweging ebden in 1937 weg.

Ook zo’n naast de officiële bond opgerichte organisatie in de voetbalwereld was De Zwaluwen. Die werd in 1907 in het leven geroepen met als hoofddoel het samenstellen van elftallen van goede spelers uit verschillende clubs, “zoodat deze voetballers eens worden onttrokken aan ’t eigen milieu, hun goede eigenschappen daardoor beter tot hun recht komen en mogelijke fouten, die hun spel nog aankleven, verbeterd worden.”³⁸ De Zwaluwen hebben een behoorlijk aandeel gehad in de verbetering van het Nederlandse spelpeil. Van de populaire “interlands” tegen België ging een stimulerende werking uit, waardoor het selectieprincipe van de organisatie breed navolging genoot.

De voetbalbonden

Nederlandse Voetbal Bond

Door de toename van het aantal clubs, groeide de behoefte aan een overkoepelende organisatie. De clubs in het westen van het land namen hiertoe in 1887 het voortouw. In het seizoen 1888-1889 werd eerst nog een onderlinge competitie met zeven clubs georganiseerd, waarvan Concordia Rotterdam kampioen werd. In 1889 was het opnieuw Mulier die de aanzet gaf tot de oprichting van de Nederlandschen Voetbal- en Athletiek Bond (N.V.A.B.) met zeven clubs en ± 250 leden. Daarmee was de N.V.A.B. - ná de Deense bond - meteen de op één na oudste bond op het Europese continent. Op de tweede vergadering, op 8 december 1889 in café Central aan de Lange Poten in Den Haag, waarbij het Reglement werd vastgesteld, waren al negen clubs vertegenwoordigd: H.F.C. - Haarlem, D.F.C. - Delft, Concordia - Rotterdam, v.v. Rotterdam, Excelsior - Haarlem, H.V.V. - Den Haag, Olympia - Rotterdam, R.A.P. - Amsterdam en v.v. Amsterdam. Bovendien had Go Ahead Wageningen een adhesiebetuiging gestuurd. Het Rotterdamse Sparta dat één jaar daarvoor, in 1888, als cricketclub was opgericht was daar dus nog niet bij.³⁹ Maar Sparta had in 1893 wel de primeur van de heffing van entreegelden (f. 0,25).⁴⁰ Op 8 mei 1893 werd koninklijke goedkeuring op de statuten verworven. Het blad Nederlandsche Sport, opgericht in 1882, fungeerde in die beginjaren als officieel orgaan van onder meer de N.V.A.B. Later zou De Sportkroniek de rol van spreekbuis van de bond gaan vervullen.

Omdat de atleten vonden dat hun belangen onvoldoende behartigd werden, maakten zij niet lang deel uit van de gezamenlijke Bond. Door een besluit van de algemene vergadering van 1895 ging de atletiek zijn eigen weg en werd de Bond voortaan de Nederlandsche Voetbalbond (N.V.B.) genoemd.

In Rotterdam was er al vanaf 1886 sprake geweest van een stedelijke competitie. In 1890 beleefde Nederland de eerste aanzet tot een competitie in regionaal verband. Het district West kende twee klassen, maar van lieverlee werden onder auspiciën van de N.V.B. ook in de andere districten regionale bondscompetities opgezet. In het oosten was men in 1894 begonnen met een regionale competitie, waaraan ook het Bossche Victoria deelnam. Aanvankelijk was er alleen in het westen ’n eerste klasse maar in 1897 kwam er ook in het oosten ’n eerste klasse waar overigens ook zuidelijke clubs deel van uitmaakten, en kon er om het kampioenschap van Nederland (R.A.P. Amsterdam) gespeeld worden. In 1913 volgde het zuiden en in 1923 het noorden met de instelling van een eerste klasse. In 1923 kwam er in het westen een tweede eerste klasse bij en sindsdien heeft de kampioenscompetitie tot 1945 elk jaar uit vijf clubs bestaan. Dit waren allen zondagcompetities.

³⁶ Jaarverslag Brabantsche Voetbal Bond 1934-1935, blz. 5

³⁷ Het Nederlands Elftal, blz. 38-47, Matty Verkamman, 1989 Amsterdam

³⁸ Eerst de man, voetbal in Friesland, blz. 16, o.r.v. Chris Kruisinga e.a., 1979 Leeuwarden

³⁹ Nederlandsche Sport No. 385 van 1889.

⁴⁰ Jaarboek De Oranjeboom, Voetbal in Breda 1890-1920, blz. 4, Wim Klinkert, 1995 Tilburg

De kampioenscompetities werden in de beginfase toch vooral gedomineerd door clubs uit Noord- en Zuid-Holland en Utrecht. Om die reden, maar ook omdat er op dat moment in het zuiden nog geen eerste klasse was, liet het Bredase Velocitas zich als landelijk bekerwinnaar van 1900 inschrijven in de westelijke eerste klasse. Toch slaagden de provinciale afdelingen er in, al vóór de periode van de grote groei, de westelijke hegemonie te doorbreken. Willem II uit Tilburg was in 1916 de eerste niet-westelijke club die Nederlands kampioen werd, een jaar later gevolgd door Go Ahead uit Deventer.

Omdat de financiële verplichtingen voor de clubs aangesloten bij de N.V.B. relatief hoog waren - vooral door de hoge reiskosten -, werden enkele jaren ná de oprichting van de N.V.B. een groot aantal plaatselijke en gewestelijke bonden opgericht. Deze bonden, welke op een zeker moment wel toetraden tot de N.V.B., organiseerden hun eigen regionale competities. De oudste gewestelijke bond was de Haagsche Voetbalbond (1894) op de voet gevolgd door de Amsterdamsche - (1894), Rotterdamsche - (1894), Geldersche - (1896), Haarlemsche - (1899), Twentsche - (1899) en Brabantsche (1899). De Dordtsche Voetbalbond werd in 1911 opgericht waarna in de loop der jaren ook de andere regio's volgden met de Drentsche Voetbalbond in 1926 als hekkensluiter.⁴¹ Behalve de wedstrijden in competitieverband waren ook seriewedstrijden of toernooien erg in trek. Zo had Amsterdam zijn Scheepvaartbeker, Rotterdam het toernooi om de Zilveren Voetbal en kende Dordrecht de Merweschildwedstrijden. In populariteit stegen deze roemruchte toernooien ver uit boven de interesse voor de Nationale Beker.⁴²

De Brabantsche Voetbal Bond werd in 1899 in Tilburg opgericht door initiatiefnemer Jhr. B. de Jong van Beek en Donk, in eerste instantie met slechts drie clubs. Bij de oprichting was er reeds een zuidelijke afdeling van de N.V.B., maar het voetbal was in de streek, zeker in regulier verband, nog niet algemeen verbreid. De B.V.B. werd opgezet om het voetbal aan de basis te stimuleren en als opvang te dienen voor de talloze wijk-, straat- en bedrijfsclubjes. In 1906 waren bij de B.V.B. aangesloten: Wilhelmina - Den Bosch, Willem II, Prins Hendrik Vught, A.N.T.O.N.I. Oss, B.F.L. Boxtel, Helmond, vier clubs uit Breda te weten Velocitas, N.O.A.D., Sparta en 't Zesde, D.O.S. en H.B.S. gevestigd in Bergen op Zoom, Sparta uit Geertruidenberg, D.V.V. Dongen, Waalwijk Vooruit, Victoria Zaltbommel, G.V.V. Geldermalsen, V.A.C. Tiel en T.O.N.I.D.O. te Culemborg. Drie aangesloten clubs kwamen uit het verre Limburg: M.F.C. Maastricht, R.V.V. Roermond en V.V.V. Venlo.⁴³ In het seizoen 1911-1912 was het aantal clubs gestegen tot 32, samen goed voor 36 elftallen. Daarnaast stonden zeventien consuls en 52 scheidrechters geregistreerd.⁴⁴

Begin dertiger jaren steeg het aantal aangesloten clubs explosief van 99 in 1933 naar 148 in 1935, dit mede door de opzet van zaterdagmiddagcompetities in Tholen (1932) en Land van Heusden en Altena (1935). Tegelijkertijd werden jeugdcompetities in 't leven geroepen in de regio's Breda, Tilburg en Eindhoven en een jaar later in Den Bosch, alsmede zomeravondcompetities in de regio's Leerdam en Tiel.⁴⁵

Ook het ledental van N.V.B. groeide gestaag. Het duizendste lid schreef zich in 1895 in. Twee jaar later waren er 1.800 leden, verspreid over 32 verenigingen. In 1900 werd het aantal georganiseerde voetballers geschat op 2.400, verdeeld over tachtig clubs. Vlak voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog, in 1914, telde de overkoepelende N.V.B. 10.000 leden, tien jaar later, in 1924, waren er dat ruim 28.000. Bij het veertigjarig jubileum in 1929 verleende de Koningin de N.V.B. het eervolle predikaat "Koninklijke". De Bond had toen inmiddels 36.542 leden die uitkwamen voor 379 clubs.⁴⁶ In het mobilisatiejaar 1939 was het aantal seniorenleden met 79.107 meer dan verdubbeld.

Rooms-katholieke Federatie

Door het toenemend aantal voetballers rond 1900 werden de kerken, de katholieke kerk voorop, zich er van bewust dat er voor hen een taak was weggelegd. De landelijke N.V.B. was een neutrale organisatie, die vanuit kerkelijk gezichtspunt te weinig aandacht besteedde aan het geestelijk welzijn van vooral de jongeren die de sportvelden bevolkten. Alle kerkelijke richtingen vreesden ook het omgaan met andersdenkenden en verval van zeden en normen. Omstreeks 1900 werden de eerste katholieke voetbalclubs opgericht (Bredania, die op 14

⁴¹ Jubileumboek Haagsche Voetbalbond 1894-1934, blz. 22, Ir. A. van Emmenes, 1934.

⁴² Rotterdams Voetbalglorie, blz. 30, Cees Zevenbergen, 1986

⁴³ Jaarboekje Brabantsche Voetbal Bond uit 1906

⁴⁴ Jaarboek Oranjeboom, Voetbal in Breda 1890-1920, blz. 19, Wim Klinkert 1995 Tilburg

⁴⁵ Jaarverslagen B.V.B. 1932-1933 en 1934-1935

⁴⁶ KNVB archief, Inleiding, Rijksarchief Den Haag

november 1897 tegen Tilburgia speelden⁴⁷, zou de eerste geweest zijn), die overigens zonder problemen werden opgenomen in de neutrale N.V.B. of regionale bonden zoals de B.V.B. Om de oprichting van rooms-katholieke voetbalclubs aan te moedigen werden in sommige regio's (o.a. te Arnhem) eerst een R.K. Voetbalcommissie gevormd. Pas ná 1915 werden in de bisdommen in snel tempo katholieke - en diocesane voetbalbonden gesticht (Breda door kapelaan W.J.C. Binck, later de voetbalmissionaris genoemd, Den Bosch - 1915, Utrecht - 1916, Limburg (Roermond) - 1917 en nadat een RK-bond in Amsterdam was opgericht, ook Haarlem in 1919 waar ook Zeeland onder viel). In de bisdommen Roermond en Utrecht kende men kringen (o.a. Twente en Utrecht), de overige bisdommen hadden districten welke zich verenigden in de R.K.F. (Rooms Katholieke Federatie, gesticht in 1916) met aanvankelijk Ons Sportblad en vanaf 1921 De Sport-Illustratie als contactorgaan. Artikel 2 van de statuten beschreef als doel van de federatie: "om met bescherming en verzorging der godsdienstige en zedelijke belangen harer leden de voetbalsport onder de Rooms Katholieken te beoefenen".⁴⁸ Hieronder viel o.m. te verstaan het zorgdragen dat er niet op zondagochtend werd gevoetbald, zodat men eerst naar de kerk kon en daarna naar het voetbalveld. Bij de neutrale bonden werden door een tekort aan geschikte speelvelden regelmatig wedstrijden op zondagochtend vastgesteld, vooral voor de kwetsbare groep aspiranten en junioren.⁴⁹ Ná de oprichting van de R.K. bonden van Breda en Den Bosch stuurde kapelaan Binck brieven naar alle pastorieën met de vraag om bestaande verenigingen om te vormen tot katholieke en waar nodig nieuwe op te richten. Katholieke bladen werden ingeschakeld om propaganda te maken, maar ook plaatselijke - en landelijke kranten braken een lans voor de katholieke voetbalbonden. Was in de beginfase het aantal aanmeldingen van clubs nog redelijk beperkt, ná de Eerste Wereldoorlog schreef Ons Sportblad "De clubs zijn als het ware uit de grond grezen."⁵⁰ In 1920 telde de R.K.F. ruim 8.200 leden.

De hogere en sterkere elftallen ijverden vanaf het begin voor goede speelmogelijkheden in een sterke competitie. Daarom werd in 1920 een overgangsklasse en een interdiocesane competitie ingesteld, met een eigen competitieleider. In 1926 werd de Technische Sectie van de R.K.F. geformeerd die zich speciaal met de organisatie en technische begeleiding van deze competitie moest gaan bezighouden. Ook werden "missiewedstrijden" georganiseerd, waarbij vertegenwoordigde elftallen van de verschillende diocesane bonden tegen elkaar speelden om een door de bisschoppen ter beschikking gestelde beker. De opbrengst was bestemd voor de katholieke missie. Daarnaast werd een R.K. Nederlands elftal geformeerd, dat haar eerste oefenwedstrijd speelde tegen het notabene neutrale Tilburgse Willem II. In 1921 vond de eerste internationale ontmoeting plaats: in Düsseldorf speelde R.K. Nederland tegen R.K. Duitsland voor 7000 man publiek en won met 4-1. Zogenaamd om wedstrijdorganisatorische reden, maar vooral omdat steeds meer clubs uit sportief - en daardoor ook commercieel oogpunt overstapten naar competities van de neutrale inmiddels Koninklijke N.V.B., werd de Technische Sectie in 1932 opgeheven en in plaats daarvan een katholieke tegenhanger voor de K.N.V.B.-competities opgericht. Dit was de I.V.C.B. (Interdiocesane Voetbal Competitie Bond) met in eerste instantie een eerste klasse, een overgangs- of promotieklasse en een tweede klasse, een jaar later gewijzigd in een eerste, tweede en derde klasse. Een en ander had een wervende werking op het ledenaantal dat in 1935 was opgelopen tot 33.132 senioren. Om in de I.V.C.B. te mogen uitkomen, dienden clubs wel aan een aantal voorwaarden te voldoen. Het speelveld moest de minimale afmetingen hebben van 100 meter lengte en 55 meter breedte, voorzien zijn van een van afrastering, met doelen compleet met doelnetten (niet van metaal!) en met een kleedgebouw op het veld of in de onmiddellijke nabijheid. De kleedgelegenheid diende ook over stromend water te beschikken of tenminste over voldoende schoon water voor twaalf wasblikken.⁵¹

De neutrale bonden, en met name de B.V.B. die er zwaar onder te lijden had, zagen de oprichting van deze in hun ogen sectarische bonden met argusogen aan en constateerden in hun jaarverslag 1932-1933 ongerust "dat de aanval op de tweede klasse clubs van de K.N.V.B. onverminderd aanhield".⁵²

De crisistijd liet ook zijn sporen na bij de katholieke voetbalbonden. Maar in het jaarverslag van de R.K.F. over het seizoen 1937-1938 kon men verheugd melden "dat de teruggang in ledental tot staan was gebracht". Per 31 mei 1938 waren 31.560 senioren en 16.035 junioren aangesloten, verzameld in 1.813 elftallen, waarvan er 268 uitkwamen in de I.V.C.B.⁵³ In het mobilisatiejaar 1939 steeg het aantal senioren zelfs nog tot 32.161.

⁴⁷ Tilburgsche Courant van 14-11-1897 "De vorig jaar opgerichte voetbalclub Tilb. F.C. Tilburgia speelt zondag 14 november op haar terrein, gelegen aan de Bossche weg (naast de Bierbrouwerij de Kroon haar eerste wedstrijd tegen Bredania's le elftal".

⁴⁸ Brabants Dagblad, 7 juni 2004, katholiek en gereformeerd over voetbal, artikel Henri van der Steen

⁴⁹ Naar de kerk of naar het voetbalveld, artikel van D.Hans in Sportkroniek het orgaan van de neutrale bonden, becommentarieerd in het Dagblad van Noord-Brabant van donderdag 10 november 1927

⁵⁰ Ons Sportblad nr. 1, jaargang 5 van 1 oktober 1919

⁵¹ Sport-Illustratie van 6 september 1932

⁵² Jaarverslag B.V.B. 1932-1933, blz. 5-6

⁵³ Echo van het Zuiden, nr. 70 zat. 3-9-1938, Jaarverslag R.K.F. seizoen 1937-1938

Maar ook nadat de katholieke voetballers zich georganiseerd hadden, bleef er van sommige kanten nog principieel verzet tegen leven, hetgeen een enigszins remmende werking had op de ontwikkeling van voetbal op het platteland. Het verzet richtte zich m.n. tegen het competitiesysteem en de oprichting van een katholieke bond achtte men slechts nuttig om te voorkomen dat katholieke jongeren bij de “neutralen” zouden gaan sporten, met alle gevaren van dien. De tegenstanders waren echter geen spreekbuizen van de katholieke kerk, waar andere opvattingen heersten.

De katholieke gezagsdragers stond met de eigen voetbalorganisatie een duidelijk doel voor ogen. Aan sport doen, “moet Roomsch gebeuren, met zoveel mogelijk behoud der Parochiale Zondagsheiliging, met beoefening der deugden die genoemd worden in het zegeningsgebed voor deze plaats: kuisheid, nederigheid, zachtmoedigheid, dat bij de gezondheid de deugd in het oog gehouden worde, bij het streven naar overwinning de volmaaktheid der goddelijke wet, opdat wij immer blij en dankbaar kunnen zijn over de inzegening, die wij nu volbrengen over het terrein en allen die er op komen: zoo mogen wij de eindstreep bereiken en onze ziel brengen in de goal van het eeuwige leven”.⁵⁴

Met de indiening van de Ontwerp-Zondagswet in 1920 werd binnen de R.K. Sportbeweging nog maar eens verwezen naar de reglementen van de R.K.N.V.B. waarin in Art. 92 sub 5 was vastgelegd: Geen wedstrijden op zondagen en verplichte feestdagen vóór 13:00 uur; geen wedstrijden op eerste kerstdag, - paasdag, - pinksterdag en op de drie laatste dagen van de goede week (witte donderdag, goede vrijdag en paaszaterdag); en in enkele R.K.-bonden, in verband met de H. Familie, op de tweede en vierde zondag geen wedstrijden.⁵⁵ Op 15 juli 1933 verscheen een amendement van de Nederlandse Bisschoppen over de katholieke - en neutrale sportbeweging, waarin werd gewezen op de zeer nadelige gevolgen voor geloof en zeden waaraan katholieke jonge mannen (sportbeoefening door vrouwen was helemaal uit den boze) in de neutrale sportbeweging werden blootgesteld. Tevens werden katholieken herrinnerd aan hun plicht de katholieke sport door woord en daad te steunen en de plicht zich in katholieke verenigingen te organiseren.⁵⁶

De oprichting van de R.K. Bonden leidde er wel toe dat in Brabant de voetbalsport zich snel verbreidde. De geestelijkheid zag uiteindelijk in de voetbalsport een gezonde vorm van ontspanning, die de jeugd van het verkeerde pad afhield. Het leek wel of er in iedere Brabantse parochie een katholieke voetbalclub ontstond. Het R.K. predikaat bleef voorbehouden aan de clubs die aangesloten waren bij een katholieke bond. In Brabant en Limburg konden echter niet-katholieken als hospitantleden tot deze clubs toetreden, om ook voor hen de beoefening van de voetbalsport mogelijk te maken.

Aanvankelijk bestond er een goede samenwerking tussen de N.V.B. en de bonden aangesloten bij de R.K.F., tot er in 1925 een breuk ontstond. De in den beginne redelijke verstandhouding, kwam onder spanning te staan doordat nogal wat katholieke clubs uit sportief oogpunt weer toetraden tot de N.V.B. en doordat de R.K.F. zeer tegen de zin van de N.V.B. internationale wedstrijden organiseerde. De verhouding werd nog verder vertroebeld doordat de N.V.B. de R.K.F. erop wees dat men de contractbepalingen ten aanzien van overneming van elkaars royementen en schorsingen niet zuiver naleefden. Dat viel daar niet in goede aarde en de jaargangen van De Sportillustratie wemelen dan ook van bijdragen waarin de N.V.B., vanaf 1929 de K.N.V.B., op de korrel wordt genomen. Over en weer vlogen tussen dit blad en De Sportkroniek van de (K.)N.V.B. de beschuldigingen, die zich op enkele punten concentreerden: het elkaar aftroggelen van spelers, ja zelfs hele verenigingen, en het ruwe spel.⁵⁷ De onderlinge wedijver bleef lang voortbestaan. In 1936 nog, prees Jan van Bel, de secretaris van Afdeling IV van de K.N.V.B., in het jubileumboek van K.N.V.B.-club W.S.C. Waalwijk, “.....de trouw van de club aan de K.N.V.B.-vlag. Wat dit laatste wil zeggen voor een vereniging als W.S.C. omgeven door stille en openlijke ondermijners van dien trouw, kan alleen haar energiek Bestuur beseffen”.⁵⁸

Zaterdagvoetbal

Het waren overigens niet alleen de katholieken, die hun eigen clubs, bond en competities hadden. In 1911 ontstonden de kantoorvoetbalbonden, die gedeeltelijk op zaterdagmiddag speelden en waaruit in 1929 de protestants-christelijken zich verenigden in de C.N.V.B., de Christelijke Nederlandse Voetbal Bond. Tot de

⁵⁴ Inzegeninggebed van Pastoor te Gemert bij de opening van het sportterrein in maart 1932. v.v. Gemert 75 jaar, blz 46, 1987

⁵⁵ Ons Sportblad nr. 35, jaargang 5 van 27 mei 1920.

⁵⁶ Echo van het Zuiden, nr. 88 van woensdag 3 november 1937

⁵⁷ Uit het rijke Roomsche Leven 1925-1935, blz. 219, Michel van der Plas, 1977

⁵⁸ Jubileumboek W.S.C. 30-jaar, voorwoord J.P. van Bel, 1936

eerste Protestant-Christelijke clubs behoren: Excelsior Maassluis en Oranje Nassau Groningen (beiden 1918) en Quick Boys Katwijk (1920)

Het zaterdagvoetbal heeft dus al een lange historie. De oprichting, in 1911, van de Amsterdamse Kantoorvoetbalbond, door de kantoorbedienden van de Stoomvaart Maatschappij Nederland, kende echter niet in de eerste plaats een principiële voorkeur maar een pragmatische omdat de kantoorklerken in die tijd al over een vrije zaterdagmiddag beschikten die ze voor hun hobby gebruikten. Het uit 1913 stammende Amsterdamse V.V.G.A. (Vereniging voor Gemeente Ambtenaren) mag zich de oudste nog actieve voetbalvereniging in het zaterdagamateurovoetbal noemen. Al snel volgde Den Haag met de Kantoren Zaterdag Middag Competitie (KaZaMiCo), maar deze was geen lang leven beschoren. Met de oprichting van de Haagsche Kantoor Voetbal Bond in 1925 kwam er schot in het zaterdagvoetbal in de residentie. De H.K.V.B. nam ook het initiatief tot oprichting van de N.V.F., de Nederlandsche Voetbal Federatie. In Rotterdam (1927) en Utrecht ontstonden soortgelijke kantoorvoetbalbonden.

De erkende regionale voetbalbonden zaten echter ook niet stil en organiseerden zaterdagmiddagcompetities. Hier liep Amsterdam (1923) eveneens voorop, Den Haag volgde in 1927, Leiden omstreeks 1930 net als de Utrechtsche Provinciale Voetbal Bond. De Rotterdamsche Voetbal Bond kwam in 1932, na een breuk met de Kantoor Voetbal Bond, met een eigen competitie op zaterdagmiddag. In dat jaar ging ook de eerste zaterdagcompetitie van de Brabantsche Voetbal Bond in Tholen van start. Daarnaast waren er in verscheidene regio's door clubs eigen onderlinge competitie opgezet. Voorbeelden hiervan waren: de Hoekse Waard, de Z.A.C. rond Vlaardingen, de Zuid-West Hoek in Friesland, de Z.M.C. rond Zwijndrecht, de GHD-competitie in Gorinchem e.o. en de V.B.A.- en later de S.O.S.-competitie in het Land van Heusden en Altena, maar hierover later meer.⁵⁹

Het jaartal 1911 mag dan als aftrap gelden voor het zaterdagvoetbal, de principiële zaterdagvoetballers kwamen pas veel later in 't geweer. In protestants-christelijke kring rustte lang een taboe op het meedoen aan en organiseren van wedstrijd sport. De uitspraak van apostel Paulus, dat lichamelijke oefening van weinig nut is (1 Timotheus 4:8), werd lange tijd zodanig uitgelegd, dat elke vorm van gezonde sportbeoefening contrabande zou zijn. Van lieverlee werd ingezien, dat Paulus zich verzette tegen een sportbeoefening die alleseisend is en het leven van iemand volledig in beslag neemt.⁶⁰

Een officieel kerkelijk standpunt werd geformuleerd op de ouderlingenconferentie van de Gereformeerde Kerken in 1932 met de stellingen:

1. het beoefenen van spel en sport is niet in strijd met het woord van God;
2. tot organisatie van spel en sport kome men niet, tenzij voorzover noodzakelijk, anders veranderen zij van karakter en worden ernst en beroep;
3. de lichamelijke oefening moet ondergeschikt blijven aan de geestelijke vorming;
4. de kinderen moeten gewaarschuwd worden voor de sportcultuur in deze eeuw.⁶¹

Ook De Spiegel, de weekillustratie voor het Christelijk Gezin, liet in 1934 nog een waarschuwend geluid horen met 'n artikel over voetbaldwaasheid. Dat jongelui volgens bepaalde regels een bal heen en weer traptten, was nog tot daar aan toe, maar men vond dat de overdreven belangstelling voor het voetbal de vorm van volksverdwazing aannam. "Een sport die hiertoe aanleiding geeft, verdient tijdelijk in den ban gedaan te worden, ook al is er tegen het voetballen op zichzelf geen overwegend bezwaar", besloot De Spiegel.⁶²

Op 26 januari 1929 werd de Christelijke Nederlandse Voetbalbond in Utrecht opgericht - die dan naast de Kantoorvoetbalbond functioneert - en deze organisatie werd sterker door een vijf jaar later (1934) aangegane fusie met de Rotterdamsche Christelijke Voetbalbond die was voortgesproten uit de in 1925 opgerichte Christelijke Bond van Sportverenigingen. De Bijbel, als het door God gegeven en onfeilbare woord, gold als de grondslag van de bond. Het was leden verboden op zondag, de rustdag, te spelen. De Bond kende echter een zwakke personele en financiële basis en moest veel energie besteden in eigen kring tegen veroordelen rond vrijetijd in het algemeen en voetbal in het bijzonder. Samenwerking met andere bonden werd vermeden, men prefereerde het isolement.⁶³

⁵⁹ Naar de top, 60 jaar zaterdagvoetbal, blz. 5-15, Aad v.d. Graaf e.a., 2001 en Jubileumboek H.V.B., blz. 64, Ir. A. van Emmenes, 1934

⁶⁰ Meindert Leerling in Koning Voetbal, 100 jaar KNVB, blz. 113, 1989

⁶¹ Sport en socialisme, blz. 20, Hans Dona, 1981 Amsterdam

⁶² De Spiegel van 21 april 1934

⁶³ Sportief en Katholiek, blz. 64, Derks en Budel, 1990 Nijmegen

Ondanks alles nam de populariteit van de voetbalsport in christelijk Nederland snel toe. Telde de C.N.V.B. in 1930 nog slechts 24 verenigingen met 320 leden, vijf jaar later waren dat er 123 met 3400 leden en in 1939 173 met 4500 leden. Het totaal aan zaterdagverenigingen en -voetballers was echter nog aanmerkelijk hoger. Veel clubs waren namelijk tevreden met de mogelijkheid op zaterdag te voetballen van de regionale bonden. Ze wilden in de eerste plaats voetballen in een goede organisatie, in een goede competitie. De C.N.V.B. kon op dat vlak lang niet altijd bieden wat de regionale bonden wel in huis hadden. Eigenlijk waren er maar drie districten met volwaardige competities: Rotterdam en twee in het oosten des lands, Zwolle en Twente. In 1940 werd het werkelijk aantal zaterdagvoetbalclubs geschat op ruim 300 met een ledenaantal tussen de 10.000 en 15.000⁶⁴

De keuze voor het spelen op zaterdagmiddag werd ook vaak bepaald door de plaatselijke situatie, zonder dat de oprichters persoonlijk bezwaren hadden tegen voetballen op zondag. Dat W.V.V. en Kozakken Boys als zaterdagclubs van start gingen, paste uitstekend bij het christelijke karakter van de Werkendamse bevolking. Toch werd door de leden tot tweemaal toe overwogen om op zondag te gaan spelen. De afwijzing in 1929 bij W.V.V. werd gestaafd door de gedachte “dat de tijd in Werkendam er nog niet rijp genoeg voor was”. Bij de tweede poging, in 1942 bij Kozakken Boys, werd wel besloten om een zondagelftal op te richten, maar zover kwam het nooit.⁶⁵

Dit in tegenstelling tot Woudrichem dat in de oorlogsjaren (1942) in z'n geheel overging naar het zondagvoetbal, daarbij overigens de nodige moeilijkheden ondervond bij het vinden van een speelveld en zelfs enige tijd moest uitwijken naar Vuren, maar pas in 1949 weer terugkeerde tot het zaterdagvoetbal.

Socialistische Sportbond

De socialisten richtten op 19 december 1926 in De Pool op het Damrak in Amsterdam de N.A.S.B. (Nederlandsche Arbeiders Sport Bond) op, die in zijn doelstelling verder ging dan de Katholieke en Christelijke voetbalbonden. In de socialistische opvatting moest sport massasport zijn, voor iedereen toegankelijk en zich niet beperkend tot een enkele tak. Daarom ook werd geen voetbalbond maar een sportbond opgericht. Wedstrijdsport en competitie werden als kenmerken van kapitalistische concurrentie van de hand gewezen. Bij de N.A.S.B. werd sport beoefend als middel tot lichaamsbeschaving en wedstrijden georganiseerd om de proletarische solidariteit te versterken, de gemeenschapszin te voeden en kameraadschap te kweken.⁶⁶

De Bond groeide snel naar 25.906 leden in 1933, verspreid over 107 afdelingen. Daarbij moeten we wel aantekenen dat het hierbij meerdere takken van sport betrof en dat dit aantal een optelsom was van: volwassenen, adspiranten, J.P.J (Jonge Pieter Jelle) leden en ondersteunende leden. Ongeveer de helft hiervan was vrouw. Het aantal voetballende leden (volwassenen en adspiranten) bedroeg omstreeks 1450. Toch werd in vrijwel alle afdelingen gevoetbald, maar de Sportbond kon de concurrentie met clubs uit de K.N.V.B. moeilijk aan. Eigen competities sneuvelden en ook veel adspirant-elftallen verdwenen. Gespeeld werd volgens eigen regels en niet die van de K.N.V.B. die de “stomp-maar-raak” bepalingen genoemd werden. De verschillen in spelregels waren echter niet zo groot. Zo was het aanvallen van de keeper in het strafschoopgebied absoluut verboden, een foutieve inworp leverde een vrije trap op voor de tegenpartij en men kon bij een inworp ook buitenspel staan. Tevens mocht uit elke vrije schop een doelpunt gemaakt worden.⁶⁷

Voor zover bekend had de Socialistische Sportbond geen aanhangers in Het Land van Heusden en Altena. In Brabant stonden trouwens in 1933 slechts drie afdelingen met 323 (van de in totaal bijna 26 duizend) leden ingeschreven. De dichtstbijzijnde N.A.S.B.-afdeling voor de regio was in Gorinchem gevestigd, waarvan de adspirant-voetballers op zondagmorgen oefenden op het terrein Zandplaat buiten de Dalempoort. Bij de Gorkumse afdeling werd ook gymnastiek en korfbal bedreven.⁶⁸

Met de oprichting van de Nederlandsche Arbeiders Sport Bond was de verzuiling compleet. Pas in 1940 kwam daaraan een einde. Vanaf die tijd bestond alleen nog de N.V.B., na de oorlog weer K.N.V.B.

Fusie voetbalbonden

⁶⁴ Naar de top, 60 jaar amateurvoetbal KNVB op zaterdag, blz. 23, A.v.d.Graaf e.a., 2001

⁶⁵ Van Uiterwaard naar de Vierlaan, blz. 8 en 23-24, Bert Cattel, 1982

⁶⁶ Sport en socialisme, blz. 24-34, Hans Dona, 1981 Amsterdam.

⁶⁷ Sport en socialisme, blz. 161-162, Hans Dona, 1981 Amsterdam

⁶⁸ Gorinchems Nieuwsblad, nr. 2 en 4 van 10 en 24 januari 1930

Was de organisatie van de voetbalsport vóór 1940 in sterke mate gebonden aan godsdienstige en wereldbeschouwelijke criteria, ná de capitulatie in juni 1940 kwam hieraan (gedwongen) een einde. De neutrale K.N.V.B. met z'n regionale - en lokale afdelingen, de katholieke R.K.F. met z'n bisdom- en diocesane afdelingen, de christelijke C.N.V.B. die op zaterdagmiddag speelde, de socialistische N.A.S.B. en enkele kantoorvoetbalbonden al dan niet verenigd in de N.V.F., verenigden zich na een tiental bijeenkomsten tot een nationale voetbalbond N.V.B.. Op 1 augustus 1940 kwam een fusie tot stand, die door K.N.V.B. bestuurslid Ir. Hopster werd betiteld als "onder druk van de omstandigheden, maar in alle vrijheid tot stand gekomen".

De twee kleinste bonden, N.V.F. en N.A.S.B., volstonden bij de fusie met een afgevaardigde in het bestuurscollege. De C.N.V.B. bedong ook een Zaterdag-Voetbal-Commissie welke er voor moest waken dat hun ideële doelstelling geen geweld werd aangedaan. De fusiebepalingen door de R.K.F. afgedwongen gingen nog iets verder. De door de kerkelijke overheid opgelegde verplichtingen diende niet alleen gewaarborgd via een Commissie Katholiek Voetbal, maar bovendien eiste men dat R.K. jeugdelftallen werden ingedeeld in competities van uitsluitend katholieke elftallen.

Voor beide bonden gold verder dat zij een evenredige vertegenwoordiging (naar ledentalsterkte) in het K.N.V.B. bestuur en de Bondsvergadering benoemd wenste te zien.

Met name de fusiebepaling tot scheiding van jeugdvoetbal naar confessie, is er bijvoorbeeld de oorzaak van geweest dat jeugdelftallen van Be Ready en Dussense Boys tot aan de eeuwwisseling (2000) nimmer in competitieverband speelden tegen leeftijdsgenoten van nabijgelegen zaterdagclubs uit de streek.

Ná de oorlog, in 1946, komen vanuit confessionele hoek nog wat tegenwerpingen ten aanzien van de fusie, maar deze verstomden weldra en ondanks de zo nu en dan optredende spanningen kon de fusie als geslaagd worden beschouwd. De fusie beperkte zich evenwel tot de voetbaltechnische zijde. Voor wat betreft de ideële zijde vonden R.K.F., C.N.V.B. en N.A.S.B. opvolgers in de vorm van de Nederlandse Katholieke Sportfederatie (N.K.S.), het Verbond van Christelijke Voetbalverenigingen (V.C.V.), en de Nederlandse Culturele Sportbond (N.C.S.). Het zaterdagvoetbal kende naast het V.C.V. nog een belangenorganisatie in de Vereniging van Zaterdagclubs (V.Z.C.). Deze organisatie bood onderdak aan clubs met een niet uitgesproken christelijke signatuur.

Nederlands elftal

Pas zestien jaren ná de oprichting van de bond, op 30 april 1905, werd door 'n Nederlands Elftal de allereerste interland gespeeld; in Antwerpen tegen de Belgen (1 - 4 winst). Alle vier de doelpunten werden gemaakt door Eddy de Neve van KMA Velocitas Breda. Hij zou in zijn interlandcarrière (3 interlands) in totaal zes keer scoren.

Door de voorsprong vanwege de vroege oprichting van een nationale bond was het Nederlands elftal in de beginfase behoorlijk succesvol. Zowel bij de Olympische Spelen van 1908 te Londen als bij die van 1912 te Stockholm was de eindstand van het voetbaltoernooi: 1. Engeland (amateurs), 2. Denemarken, 3. Nederland. Met Just Göbel, de excellente keeper van Vitesse in het doel, de eminente HFC'er Mannus Francken als midvoor of linksbinnen maar vooral met aanvoerder Bok de Korver van Sparta op de spilplaats, stond Nederland in die periode samen met Denemarken aan de top van het continentale voetbal.⁶⁹

Ná de Eerste Wereldoorlog, bij de Spelen van 1920 te Antwerpen, werd Oranje opnieuw derde, al was dat wel dankzij de diskwalificatie van Tsjecho-Slowakije. In 1924 te Parijs werd Nederland in de halve finale gestuit door het wonderteam van Uruguay met onder meer Andrade in de gelederen. Datzelfde team zette Oranje ook de voet dwars in eigen huis in de eerste ronde van het toernooi van de Olympische Spelen van 1928 te Amsterdam.⁷⁰

Medio dertiger jaren kende Oranje opnieuw een bloeiperiode mede door een uitblinkende Beb Bakhuys van het Zwolse Z.A.C. en het Haagse H.B.S., al strandde we onderweg naar het W.K. te Rome in Milaan op de Zwitsers. Bakhuys was met voorsprong de beste midvoor van Nederland en misschien zelfs van Europa - hij maakte in 23 interlands maar liefst 28 goals - maar ook een van de meest besproken voetballers omdat hij als eerste openlijk het verguisde profvoetbal - bij VVV in Venlo en door z'n schorsing op grond van de amateurbepalingen, in Frankrijk bij F.C. Metz - bedreef.⁷¹ Zo'n dertig jaar later zou een nog veel groter voetbaltalent en zeker de

⁶⁹ Voetbalprestaties in oranjeshirt, blz. 30, M.J. Adriani Engels 1946

⁷⁰ Neerlands voetbalglorie, blz. 5-86, Ir. A. Van Emmenes 1980

⁷¹ Het Nederland elftal, historie van Oranje 1905-1989, blz. 48-59, M. Verkamman 1989

evenknie van Bakhuijs, voor wat betreft eigenzinnigheid en het afdwingen van een betere waardering en beloning voor broodvoetballers, in Oranje debuten. Zijn naam: Johan Crujff.

Tijdens de periode Bakhuijs speelde ook Frank Wels van Unitas Gorinchem als rechtsbuiten in het Nederlands elftal. Hij gaf o.a. de voorzet in de interland tegen België waarmee Bakhuijs zijn fameuze zweefduik-kopbal-doelpunt maakte. Frank Wels had ook 'n positieve invloed op de ontwikkeling van het voetbal in het Land van Heusden en Altena. Zo fungeerde hij o.a. als trainer bij Kozakken Boys en trad hij als scheidsrechter op bij wedstrijden op zaterdag. Ook verleende hij, soms vergezeld van andere internationals, zijn medewerking aan demonstratiewedstrijden die door clubs in de regio werden georganiseerd (o.a. bij Wilhelmina te Aalburg en bij R.K.V.V. Dussensche Boys), maar daarover later meer.

Johan Crujff leidde een gouden tijd in voor het Nederlandse voetbal en Oranje met finaleplaatsen in de wereldbekertoernooien van 1974 (Duitsland) en 1978 (Argentinië), al was Crujff bij dit laatste toernooi niet meer van de partij. Het grootste succes voor het Nederlands elftal kwam echter pas tien jaar later, in 1988, toen Nederland ten koste van de Sovjet Unie de Europese titel in de wacht sleepte. Absolute uitblinkers in dat elftal: Ruud Gullit, Marco van Basten, Frank Rijkaard en Ronald Koeman

Voetbal en de media

In 1882 verscheen voor het eerst het blad Nederlandsche Sport, het op zaterdag verschijnende sportweekblad dat als officieel orgaan diende van een groot aantal verschillende sportverenigingen en overkoepelende sportbonden, waaronder de Nederlandsche Voetbal en Athletiek Bond.⁷² Op 16 oktober 1886 publiceerde dit blad het eerste berichtje aangaande "football" zoals het toen in Nederland nog genoemd werd.

In de reguliere dagbladen werd in het Rotterdamsch Nieuwsblad van 7 oktober 1886 voor het eerst aandacht geschonken aan voetbal. De Nieuwe Rotterdamsche Courant en het Algemeen Handelsblad volgden. In dit laatste blad van 27 december 1887 werd onder het opschrift "De Voetbalwedstrijd" verslag gedaan van een wedstrijd tussen de Amsterdamse v.v. en de Rotterdamse Cricket en v.v.. Van de 58 regels kolom waren er 55 propaganda voor dit goede van de Engelsen overgenomen spel. De drie resterende regels vormden een verslag van de match. In december 1888 verscheen in het Nieuws van de Dag het eerste wedstrijdverslag.

Over het algemeen bleef de berichtgeving in de kranten in die jaren nog beperkt tot aankondiging van wedstrijden en voorlichting over het spel en vormde daarbij slechts een klein onderdeel van de berichtenpagina onder de rubriek Gemengde Berichten of Ongelukken.

De Telegraaf benoemde omstreeks 1895 de destijds bekende cricketer en voetballer J.C. Schröder tot haar sportmedewerker en het Algemeen Handelsblad stelde in 1896 Jhr. Jan Feith aan als sportverslaggever. Toch volstond de deftige en gezaghebbende Nieuwe Rotterdamse Courant op 1 mei 1905 nog met een verslag van slechts vijf regels van de interland België-Holland.⁷³ Maar toen zij op 1 januari 1909 H.A. Meerum Terwogt als sportverslaggever aanstelde, rekende iedere krant die tot dusver nog in gebreke was gebleven, het tot haar plicht voor de voetbalsport in haar kolommen een vaste plaats in te ruimen en was dit uit lijfsbehoud tevens gedwongen te doen.

Het Rotterdamsch Nieuwsblad van 16 mei 1905 publiceerde als een van de eersten getekende illustraties van spelmomenten bij het verslag van de wedstrijd Holland-Belgie.⁷⁴ In de jaren na 1910 werd steeds meer plaatsruimte ter beschikking van voetbal gesteld en kwam er in de verslaggeving meer aandacht voor de prestaties en de personen die deze hadden verricht, anders dan voor uitleg en beschrijving van het spel.⁷⁵

Ook het aantal sportjournalisten nam hand over hand toe, hetgeen af te leiden valt uit de oprichting, in 1918, van de Nederlandse Sportjournalisten Vereniging. Medio twintiger jaren verschenen de eerste foto's van voetbalwedstrijden in de krant, waardoor zo'n tien jaar later de speciale sportpagina vorm kon krijgen.

Ook in de jaren daarna bleef de sportberichtgeving groeien. Was in 1938 in de bekende landelijke dagbladen tussen de zes en twaalf procent van de plaatsingsruimte aan sport toebedeeld, in 1953 was dit met vijftig procent gestegen tot tussen de negen en achttien procent. Uitzondering hierop vormde De Standaard/Trouw met respectievelijk twee procent in 1938 en zeven procent in 1953, mede een gevolg omdat men zich onthield van verslagen van wedstrijden op Zondag.⁷⁶

⁷² Koning Voetbal, 100 jaar KNVB, blz. 13, o.r.v. N.J.P. Giltay Veth, 1989

⁷³ Eerst de man, dan de bal, blz.14, Gabri de Wagt, 1984

⁷⁴ Koning Voetbal, blz. 30

⁷⁵ Voetbal in Nederland, blz. 106, Dr. C. Miermans, 1955

⁷⁶ Voetbal in Nederland, blz. 281-287

Ondertussen had voetbalverslaggeving ook zijn intrede gedaan in de ether. Vanaf 6 november 1927 werden de uitslagen van de clubs aangesloten bij de Rooms Katholieke Federatie via het Internationaal Persbureau Amsterdam door de K.R.O. via de zender Huizen (1810/1950 M) uitgezonden.⁷⁷ En op 11 maart 1928 deed de legendarische Han Hollander voor het eerst “live” verslag van de 34ste ontmoeting tussen de landenteams van Nederland en België. Na de oorlog, in 1952, op zondag 19 oktober, was de eerste televisieregistratie van dezelfde landenontmoeting en becommentarieerd door nog zo’n legende, Dick van Rijn, die z’n uitzendingen via de radio steevast begon met “ luisteraars, ter land, ter zee en in de lucht, in Nederland, in oost, in west of waar ook ter wereld”. Dick van Bommel verzorgde toen voor de N.C.R.V.-radio het zaterdagmiddagvoetbal. Zijn tien minuten durende verslag werd elke maandag om 18:20 uur de ether ingezonden.⁷⁸ Het enthousiasme van Han Hollander en later Dick van Rijn - al kwam de laatste op de radio beter uit de verf dan op T.V. - maar ook van een groot aantal andere sportverslaggevers, heeft zeker aanstekelijk gewerkt op de populariteit van het voetbal, maar vooral Tv-beelden zullen op termijn enorm belangrijk blijken voor de sport.

Regionale kranten volgden dezelfde ontwikkeling als de landelijke dagbladen. De Nieuwe Tilburgsche Courant besteedde in haar uitgave van vrijdag 2 juni 1916 maar liefst een hele pagina aan het Nederlands kampioenschap van Willem II en ook in het Dagblad van Noord-Brabant en de Nieuwe Gorinchemse Courant groeide de plaatsingsruimte voor sport en voetbal zienderogen.

Het Nieuwsblad van Het Land van Heusden en Altena, ook wel Heusdense Courant genoemd, deed in eerste instantie ook alleen nog maar aan beperkte berichtgeving welke was opgenomen onder Plaatselijke Berichten. Medio 1932 werd gestart met de rubriek “Voetbalsport” waardoor er wat meer aandacht kwam voor het streekvoetbal, vooral ook doordat een jaar later de eerste zaterdagcompetitie in de streek van start gegaan was. De wedstrijdverslaggeving kwam pas eerst goed op gang na de Tweede Wereldoorlog en richtte zich daarbij vooral op het zaterdagvoetbal in de streek, hoewel het zondagvoetbal middels v.v. Heusden en Dussense Boys ook aandacht genoot. Merkwaardig genoeg was er minder aandacht voor het Hankse Be Ready maar dat zal waarschijnlijk aan het gemis van een locale correspondent c.q. het geringe aantal Hankse abonnees te wijten geweest zijn.

De Echo van het Zuiden uit Waalwijk met verspreidingsgebied de Langstraat was op het gebied van sportverslaggeving wat actiever en in tijd gemeten ook wat eerder dan de Heusdense Courant. Wat dat betreft valt een parallel te trekken met de ontwikkeling van de voetbalsport in die streek. Reeds vóór de Eerste Wereldoorlog werd vrij veel aandacht geschonken aan de voetbalsport en weldra werd ook een aparte rubriek opgestart. Naast de clubs in de Langstraat, waaronder de zaterdagverenigingen uit Sprang-Capelle, genoten ook de katholieke zondagclubs uit Dussen en Hank en de verenigingen uit Heusden aandacht.

Het Gorinchems Nieuwsblad had al in een vroegtijdig stadium een sportrubriek waaraan aandacht werd besteed aan het N.V.B. voetbal waaraan ook Gorinchemse clubs deelnamen. Voetbalberichten uit het Land van Heusden en Altena werden onder Plaatselijke Berichtgeving weergegeven.

Betaalde liefde

Terwijl in Engeland als sinds 1889 betaald voetbal werd bedreven, hield de Nederlandse Voetbalbond nog 65 jaar lang vast aan amateurisme. Je reinste struisvogelpolitiek, want betaald werd er toch en iedereen wist het. Betere voetballers trokken nu eenmaal meer betalende toeschouwers en het beste aas om voetballers te lokken was - en is nog steeds - geld. Reeds in 1921 had een Amsterdamse zakenman vijftien voetballers weten te strikken voor de Beroeps Voetbal Club Amsterdam. Een van hen was international en Ajaxied Jan de Natris. Het initiatief stierf echter een roemloze dood.

In april 1934 organiseerde de N.V. ter Bevordering van de Beroepsvoetbalsport een wedstrijd tussen her en der geronselde spelers, maar veel had dat niet om ‘t lijf. Groot was de verontwaardiging toen Beb Bakhuis dat jaar als eerste Nederlandse prof bij het Franse F.C. Metz ging spelen. Bakhuis als amateur mateloos populair werd na z’n transfer uitgescholden voor viezerik en verrader. De bestuurders van de KNVB. speelde bij de jarenlange stigmatisering van Bakhuis een bijzonder kwalijke rol. Op 17 juni 1950 nog, werd een speciale bondsvergadering belegd met als enig agendapunt “Bakhuis”, waarbij het secretaris-penningmeester Lo Brunt bestond om uit privé brieven van Bakhuis te citeren, waarop deze bondsfunctionaris op slinkse wijze de hand had weten te leggen, daarmee het briefgeheim schendend.⁷⁹

⁷⁷ Dagblad van Noord-Brabant van zaterdag 5 november 1927

⁷⁸ Een koude oorlog, blz. 34, Dirk Vellenga, 2003

⁷⁹ Nationaal Archief Magazine 2004/2, Rode kaart voor de KNVB, blz 4-9, Jurryt van de Vooren, 2004

Na de Tweede Wereldoorlog laaide de discussie opnieuw op. De pers deed onthullingen over betalingen in het amateurvoetbal, maar vanuit confessionele hoek werd telkens benadrukt dat sport geen doel op zich was, maar een middel. Hierdoor kwam eind veertiger jaren een ware exodus van Nederlandse voetballers naar het buitenland op gang. Deze profs mochten niet meer in Oranje uitkomen en het gevolg was dat het Nederlands elftal in de periode tussen november 1949 en oktober 1954 van de 28 gespeelde wedstrijden er 22 verloor, hetgeen het voetbalpubliek in Nederland deed morren. De druppel die de emmer deed overlopen was de historische watersnoodwedstrijd op 12 maart 1953 waarbij een Nederlands team van in het buitenland spelende profs het sterke Franse profelftal in Parijs een nederlaag toebracht.

De één jaar eerder opgerichte Nederlandse Beroeps Voetbal Bond zag o.l.v. Limburger Egidius Joosten z'n kans schoon en eind 1953 had hij voldoende kapitaal verzameld om tien profclubs op te richten. Er was geen houden meer aan voor de K.N.V.B, ook al kapittelde Karel Lotsy het bondsbestuur als lafaards. Op 14 augustus 1954 werd te Alkmaar de eerste profwedstrijd gespeeld tussen Alkmaar '54 en Venlo. Op 25 november vonden de K.N.V.B. en de N.B.V.B. elkaar en drie dagen later ging de nieuwe semi-profcompetitie van start.

Van de 80 semi-profclubs die Nederland in 1955 telde, waren er in 1970 nog 51 over, verdeeld over een Eredivisie, een Eerste Divisie en twee afdelingen Tweede Divisie. In 1971 werd ingrijpend gesaneerd. Er kwam een Eredivisie van achttien clubs en een Eerste Divisie van twintig clubs. De Tweede Divisie werd in zijn geheel opgeheven; dertien clubs werden teruggezet naar de amateurs. Ondertussen zijn van de overblijvende 36 clubs ook weer een aantal verdwenen terwijl anderen juist zijn toegetreden tot het betaald voetbal.⁸⁰ Een daarvan is het Waalwijkse RKC dat in 1984-1985 in de Eerste Divisie begon en sinds 1988-89 in de hoogste divisie van het Nederlands betaald voetbal speelt en zich daarbij mag verheugen in een behoorlijke supportersschare afkomstig uit de streek van het Land van Heusden en Altena.⁸¹

Spelregels en -systemen

Uit voorgaande historische beschrijving blijkt genoegzaam dat voetbal niet werd uitgevonden, doch geleidelijk gegroeid is. Ook toen het in organisatorische verband werd gebracht van scholen naar clubs en vervolgens de voetbalbond, is het steeds verder geëvolueerd. Van dertig spelers per ploeg tot twintig, van twintig naar vijftien, van vijftien tot elf. Geleidelijk ontstond een samenstel van regels. Van een spel waarbij de gehele ploeg ten aanval trok en de gehele ploeg van de tegenpartij in dat geval verdedigde, kwam men tot een speelwijze waarbij de doelverdediger werd geïntroduceerd en enkele spelers achter bleven; er ontstonden spelsystemen.

In 1882 werd op initiatief van de Engelse Football Association (F.A.) en met medewerking van Schotland, Noord-Ierland en Wales de International Football Association Board in het leven geroepen met als doel de spelregels in de verschillende landen met elkaar in overeenstemming te brengen. Dit instituut bestaat nog steeds. Engeland, Schotland, Wales en Noord-Ierland leveren ieder vier leden aan het forum. De buitenlandse invloed in de Board is sinds 1913 voorbehouden aan de FIFA, ook met vier vertegenwoordigers. De vier Britse bonden hebben ieder één stem, de FIFA vier, maar met vijftien Britse vertegenwoordigers in het forum tegen vier van de rest van de wereld, blijft het Britse karakter gewaarborgd.

Nadat in 1863 uiteindelijk overeenstemming was bereikt over de spelregels met o.a. de introductie van de ingooi, was het ook snel gedaan met het met de hand spelen van de bal. De "fair catch" (spelregel nummer acht) werd afgeschaft in 1866 en in 1871 werd bepaald dat alleen de doelman nog op eigen helft hands mocht maken. Deze praktijk bleef tot 1913 geoorloofd, waarna de doelman de bal alleen in zijn eigen strafschopgebied nog met de hand mocht spelen. De hoekschop - tot dan kon een verdediger ongestraft de bal over de eigen achterlijn schieten - en de vrije trap werden in 1873 ingevoerd en in 1880 de eenhandige inworp, twee jaar later vervangen door de tweehandige ingooi. In 1891 werd de doellat standaard; daarvoor maakte men veelal nog van het dwarslint gebruik dat op acht voet hoogte diende te worden bevestigd. De mogelijkheid om een speler uit het veld te sturen dateert van 1880 en de afmeting van de bal werd in 1882 vastgelegd. Het doelnet werd in 1893 officieel getest en goed bevonden. In Nederland had Sparta Rotterdam het al in 1890 uit Engeland geïmporteerd. Omstreeks deze tijd (1891) werd ook de strafschop ingevoerd. In 1902 werden afstand en afmeting van strafschopstip, het doelgebied en het strafschopgebied vastgesteld en sindsdien gemarkeerd in het veld.

Uit een reglement dat UD uit Deventer na haar toetreding in 1894 tot de Nederlandse Voetbalbond liet drukken, blijkt dat de maximum afmeting van een veld 182 meter mocht zijn bij een maximale breedte van 91 meter. Een

⁸⁰ Samenvatting uit: Betaalde liefde van Marcel Maassen, 1999

⁸¹ RKC-Waalwijk 2002-2003, met terugblik 15 jaar Eredivisievoetbal, o.r.v. Dion Leemans, 2003

veld voor spelers met ijzeren longen dus. De doelverdediger was 'n vliegende kiek, want hij mocht op de gehele eigen helft z'n handen gebruiken, met als restrictie dat hij het leder slechts twee passen mocht dragen. Uitdrukkelijk werd erbij vermeld dat slechts één speler als keeper mocht optreden. Direct scoren uit een free-kick was verboden, tenzij het een strafschoep betrof. Iemand opzettelijk schoppen, neerhalen, als trampoline gebruiken, vastgrijpen en van achter omverlopen, werd niet getolereerd. Het laatste mocht overigens wel als een verdediger met het gezicht naar zijn eigen doel stond gekeerd. Zo'n lafaard kon zonder dat er sancties op stonden onder de groene zoden worden geschoffeld.⁸²

Volgens de allereerste spelregels stond elke speler die de bal van achter kreeg aangespeeld buitenspel. Iedereen moest dus achter de bal blijven, iets wat je thans nog bij rugby ziet. Door deze buitenspelregel waren alle spelers eigenlijk aanvallers of verdedigers. Er was dus sprake van een soort 1 - 10 systeem. Wellicht hierdoor is het kick and rush voetbal ontstaan; een ferme trap naar voren, met z'n allen er achteraan en je had terreinwinst. Ook het opdrijven (dribbling) van de bal en het passeren van de meerdere tegenstanders werd er door in de hand gewerkt. In 1866 werd de buitenspelregel aangepast en was er nog "slechts" sprake van buitenspel als een speler de bal van achter kreeg toegespeeld terwijl er zich minder dan drie tegenstanders tussen de bal en doellijn van de tegenstander bevonden.

Maar zelfs met deze aangepaste buitenspelregel bleef het voetbal nog steeds een domein voor dribbelaars. Zij waren de koningen van het spel, waarbij ze met voorbijzien van afspeelmogelijkheden naar het vijandelijk doel probeerden te snellen. De bal afgeven werd gezien als een zwakte. Een alternatief was passeren, wat in die tijd niet betekende dat je een man voorbijging, maar de bal over een bepaalde afstand verplaatste, liefst naar een medespeler. Dat passeren was vooral voorbehouden aan de middenvelders. Bij voorkeur recht vooruit naar de vleugelman of met een grote boog vooruit naar het midden. Zijwaarts passeren (breed leggen) werd sterk afgeraden; dat haalde het verband uit de ploeg. Een balletje terugleggen was natuurlijk helemaal uit den boze. De voorwaartsen moesten na een afgeslagen aanval als hazewinden terugsprinten naar de middellijn, maar absoluut niet verder, want meeverdedigen was verboden. De taak van de middenvelders was zeer zwaar want als de voorhoedespelers vermoeid waren van het vele rennen, moesten de middenvelders helpen met ingooien op vijandelijke helft, zodat hun teamgenoten op adem konden komen.

De Captain (aanvoerder) was de spil waar alles om draaide. Hem werd aangeraden de spelers langzaam aan z'n stem te laten wennen. Geschillen in het veld diende hij onmiddellijk en met autoriteit te beslechten. Op de public schools in Engeland waren de Captains van elk team tegelijk ook scheidsrechter. Zo lang er vriendschappelijk gespeeld werd, was er niets aan de hand, maar toen winst beloond begon te worden, werd de onpartijdigheid soms uit het oog verloren. De oplossing werd in 1874 gevonden bij het cricket, waar de umpire al een begrip was. Deze was neutraler dan de aanvoerder, maar nog niet genoeg, aangezien elk team z'n eigen umpire meebracht. Dat leidde er in 1881 toe om daarnaast een referee of scheidsrechter aan te stellen die moest toezien op een ordelijk verloop van de wedstrijd. De drie leidsmannen verrichtten hun taak vanaf de achterlijn. In 1891 werd de scheidsrechter letterlijk het veld ingestuurd en werden de umpires verbannen naar de zijlijn. In 1906 werd spelers nog het recht toebedeeld om de scheidsrechter te attenderen op een nadelige actie van een tegenstander en te vragen om een vrije trap.

Het aanvankelijke spelsysteem van allemaal - met uitzondering van de doelverdediger - aanvallen of allemaal verdedigen, evolueerde naar een systeem met een bewakingsdienst achter het wijde territorium van de eigen aanval, waarbij de "fullback" zich over het gebied voor het eigen doel ontfermde, terwijl de "halfback" tussen hem en de voorhoede opereerde. Het systeem 1 - 10, wijzigde zich dus in 1- 1- 1- 8 (doelverdediger - fullback - halfback - voorwaartsen). Vergeet niet, de allereerste spelregels gaven de verdedigers vele voordelen, wilde men daar tegen optornen, dan moest het accent wel op de aanval gelegd worden.

Naarmate de spelregels gewijzigd werden (aanpassing buitenspelregel en invoer hoekschoep) waardoor het gebruik en het nut van de "through-pass" (dieptepass) aanzienlijk toenam, groeide de noodzaak tot een verdere versterking van de verdediging. Ook het toenemende besef dat het collectief sterker was dan het individu, met andere woorden dat met samenspel profijtelijker resultaten waren te behalen dan met volslagen individueel spel, leverde hier een bijdrage aan. De formule 1- 2 - 2 - 6, met twee fullbacks, twee halfbacks en zes aanvallers kwam in zwang, totdat men het nut van een schaduw "centre forward" ontdekte waarbij men als het ware de positie van aanvalsleider doubleerde. Deze 1 - 2 - 3 - 5 formule bleef decennia lang onaantastbaar. Door de linie van drie middenvelders - met de schaduw centre forward die al snel tot aanvallende spil werd gebombardeerd - werd de aanval van vijf namelijk voldoende ruggengraat gegeven, terwijl ook de defensie van twee, steun werd geboden. Uit deze opstellingsformatie sproten een aantal spelsystemen voort, waarbij in hoofdzaak werd onderscheiden:

⁸² Go Ahead 100 jaar, blz. 11, Harry Olthen, 2002

- Het W-systeem, waarbij de letter wijst op het formeren van spelers, hier dus in de vorm van een W, met de binnenspelers tot in de verdediging teruggetrokken;
- De M-formatie, met teruggetrokken midvoor en vooruitgeschoven binnenspelers;
- Het slingerbacksysteem, waarbij de beide backs zich achter elkaar opstelden;
- Het grendelsysteem, ook het Zwitserse Riegelsysteem genoemd, waarbij de vleugelhalfts de buitenspelers van de tegenpartij afdekten en met teruggetrokken binnenspelers.⁸³

De buitenspelregel uit 1866, welke tot 1925 gehandhaafd bleef, waarbij de aanvaller bij het toegespeeld krijgen van de bal minimaal drie tegenstanders voor zich diende te hebben, werd door de verdedigers natuurlijk zo goed mogelijk uitgebuit, waardoor het aanvalsspel ernstig werd bemoeilijkt en het spel dus aan attractiviteit inboette. De International Football Association Board besloot daarom de buitenspelregel te herzien en het aantal tegenstanders dat de aanvaller bij het toespelen van de bal nog voor zich diende te hebben te beperken tot twee. Een reactie op deze aangepaste spelregel bleef natuurlijk niet uit. Door hergroepering zocht men versterking in de defensie zonder de eigen aanvalskracht aan te tasten. De nieuwe strategie leidde tot een opstelling volgens de formule 1-3-2-2-3, met de doelvorderder, drie verdedigers en twee schakelspelers in M-formatie, twee teruggetrokken binnenspelers en drie vooruitgeschoven aanvallers in W-opstelling. Het spelsysteem, dat vooral door de beroemde Arsenal manager Herbert Chapman werd uitgewerkt en met bijzonder succes toegepast, werd aangeduid als het stopper-spil-systeem of WM-systeem. Het kenmerk van dit systeem was niet louter het naar achteren halen van de spil en hem een meer verdedigende (stoppende) taak geven, maar vooral een grondige hergroepering van het elftal met als logisch gevolg een reorganisatie van hun taken. Snelheid werd steeds belangrijker, waarbij het hanteren van de lange diepte- en crosspass door de lucht een probaat middel bleek en waarbij snelle en vaardige buitenspelers de gelegenheid kregen om uit te blinken. Het stopper-spil-systeem - dat kort ná de oorlog in Nederland ingeburgerd raakte - bleef zeer lange tijd gehandhaafd en het gaf talentvolle all-round spelers van clubs bij uitstek gelegenheid om hun kwaliteiten juist op die positie ten toon te spreiden.⁸⁴

Met de verdere professionalisering van het voetbal waren ook spelsystemen voortdurend aan verbetering onderhevig. Brazilië speelde voor het eerst op het W.K. in Zweden in 1958 het vier-twee-vier systeem waarbij nog een extra speler naar de achterhoede gedirigeerd werd. Vier jaar later was het opnieuw Brazilië dat zich op het WK in Chili van de meer gestroomlijnde vier-drie-drie tactiek bediende, waarbij linksbuiten Zagallo iets meer op het middenveld opereerde. Op het W.K. van 1966 in Engeland waren de Britten succesvol met een spelsysteem zonder buitenspelers en de Argentijn Helenio Herrera - de vader van het verdedigende voetbal - ontwikkelde het zogenaamde catenaccio, door een vrije verdediger, ook wel libero of ausputzer genoemd, achter een verdediging van louter mandekkers te posteren, dit ten koste van de aanvalslinie met slechts twee voorwaartsen. Het was een variant op het grendelsysteem van de Oostenrijker Karl Rappan, die hiermee als bondscoach van de Zwitsers op het W.K. van 1938 succesvol was geweest. Daarbij vergeleken was het totaalvoetbal dat Nederland tijdens het WK van 1974 liet zien een ware verademing. Het was vooral een aanvallend systeem, met een meevoetballende keeper, doorschuivende centrale verdedigers en aanvallende backs, waarbij de tegenstander bij balbezit collectief werd opgejaagd en waarbij de buitenspelval een belangrijke rol vervulde.

Langzamerhand verdwijnen de karakteristieke buitenspelers. Hun plaats wordt ingenomen door hangende middenvelders en oprukkende vleugelverdedigers en opnieuw doet de schaduwspits z'n intrede. Van de doelvorderder worden steeds meer voetballende kwaliteiten vereist, waarbij deze, enigszins gechargeerd uitgedrukt, zo langzamerhand wordt omgevormd tot een vrije verdediger met handschoenen aan.⁸⁵ Nieuwe spelsystemen of -varianten vinden opgang, zoals een ruit op het middenveld dat met de punt naar voren of juist met de punt naar achteren kan spelen. Spelers zijn niet langer rechtshalf of linksbuiten, maar spelen op "zes" of op "elf". Ook door voortdurend kleine aanpassingen van de spelregels verandert het voetbal. Voor notoire zondaars tegen de spelregels of voor grove vergrijpen worden gele - en rode kaarten ingevoerd. De spelregelwijzigingen worden doorgevoerd ten faveure van speltempo of beteugeling van alsmat toenemende spelverruwing. Periodekampioenschappen en nacompetities worden geïntroduceerd en zelfs de puntenwaardering wordt aangepast, zodat men voortaan bij een overwinning drie wedstrijdpunten kan verdienen in plaats van de gebruikelijke twee, met als oogmerk aanvullender voetbal te stimuleren. De moeilijkste spelregel van allemaal, buitenspel of off-side, wordt nog gecompliceerder door deze aan te scherpen met de vereiste dat betreffende

⁸³ Beter voetbal, blz. 263-315, Ir. A. van Emmenes, 1948

⁸⁴ Samenvatting van: Voetbaltactiek, C. Wedema 1949 en Voetbal kreeg een ander gezicht, Aad van Leeuwen 1951

⁸⁵ Citaat van voormalig Oranjedoelman Piet Schrijvers in Studio Sport van zondag 2 mei 2003

speler actief aan de spelsituatie moet deelnemen om voor buitenspel te mogen worden bestraft. Kortom de ontwikkeling van de voetbalsport staat niet stil.

Psychologie van het voetbal

Het oudste balspel ontstond als een ritueel uit magie en mythe. In de oudste geschiedenis van alle volkeren was de bol, evenals de cirkel en schijf, een indrukwekkend geheimzinnig voorwerp. Is de bol in zijn aanschouwbare onbewegelijkheid een ding van volkomen statische orde, vaste geslotenheid in evenwichtige spanning, in zijn maximale bewegelijkheid wordt de bol tot een bal, een ding dat het “wonder” van volstrekte dynamische wetmatigheid en toevalligheid, van een een zeldzame eenheid van labiliteit en stabiliteit, zonder enige voorkeur van bewegingsrichting of positie, vertoont. Zo begrijpen wij dat er in alle perioden van de geschiedenis door jong en oud met de bal gespeeld werd.

De meest volmaakte speelbal is de elastische. Het is in beginsel een voortreffelijk tegenspeler, want het antwoord op elke druk of stoot met een tegendruk of -stoot en lokt reactief teleken weer de activiteit van de speler op.

Deel II

Voetbal in de streek

Rond Maas en Merwe

Omstreeks de eeuwwisseling (1900) begon het clubvoetbal in onze streek aarzelend van de grond te komen. Toch moeten de eerste tekenen van georganiseerd clubvoetbal nog buiten de grenzen van het Land Heusden en Altena gezocht worden.

De eerste clubs in onze directe omgeving ontstonden in Gorinchem. Het voetbal was er omstreeks 1890 begonnen als straatvoetbal. Rond de eeuwwisseling waren er al een vijftal jongensclubs. Het betrof G.V.V. Gorcum stammend uit 1894, één jaar later gevolgd door Hollandia. Omstreeks 1896, of wellicht nog wat eerder, moet Unitas opgericht zijn, hetgeen valt op te maken uit 'n aankondiging in de krant dat "op 10 januari 1897 Unitas een wedstrijd zal spelen tegen stadgenoot Hollandia". Een paar maanden later oefende datzelfde Hollandia tegen plaatsgenoot Zeelandia. En in 1898 ging het eveneens uit Gorinchem afkomstige Sparta op in Unitas waardoor laatstgenoemde vereniging 19 april 1898 als oprichtingsdatum in de boeken heeft staan.⁸⁶ Het jongensclubkarakter van de eerste Gorcumse voetbalclubs blijkt overduidelijk uit de eerste foto van Unitas uit 1898, dat een elftal laat zien van zonder uitzondering allemaal jeugdige spelers van omtrent 14-15 jaar. De Unitas jongens waren vooral leerlingen van het gymnasium in de Zusterstraat die aanvankelijk "achter de kerk" speelden en later naar een terrein bij de Goederenloods aan de Stationsweg verhuisden en nog later naar Bastion X op de Dalemwal.⁸⁷

In Gorinchem werd naast Unitas in het jaar 1911 S.V.W opgericht en in 1922 speelde het Gorkumse Achilles tegen D.V.O. uit Aalburg. Maar daar bleef het niet bij. Gorkum toonde zich namelijk vanaf het begin een waar voetbalcentrum met een groot aantal clubs. De reeds rond de eeuwwisseling zo grote verscheidenheid aan verenigingen bestond namelijk ook in de dertiger jaren nog met: A.D.O., Merwede, D.O.S.B., Paradijsvogels, H.M.S., V.O.G., Fortuna, O.D.O., De Sport, Wilhelmina en nog tal van andere clubs, waaronder ook bedrijfsselftallen zoals dat van de Vries - Robbé.

Gorinchemse Jonge Spartanen G.J.S. was vanaf 1930 actief. G.J.S. heette aanvankelijk D.J.S. en speelde in de Gorinchem-Hoornaar-Dalem zaterdagcompetitie. In 1939 moest de club door de aansluiting bij de K.N.V.B. van de Dortsche Voetbal Bond, waarvan de GHD-competitie een zelfstandige onderbond was, haar naam wijzigen. In deze competitie - in 1933 opgezet als een zomeravondcompetitie - waren begin dertiger jaren actief: A.V.V. Asperen, D.V.S. Leerdam, Stormvogels Vuren, D.V.V. Dalem, D.J.S. Gorinchem, A.S.V. Arkel, H.V.V. Hoog-Blokland, Geel Zwart Groot Ammers, S.S.V. Spijk, M.V.V. Meerkerk, Wilhelmina en Hercules Gorinchem, N.F.C. Noordeloos, H.B.S. Hoornaar, P.V.V. en Sparta Giessen-Nieuwerkerk.⁸⁸

G.V.V. Geldermalsen was reeds in 1906 aangesloten bij de B.V.B. en in Dalem organiseerde D.V.V. op Tweede Kerstdag 1929 seriewedstrijden met deelname van Velocitas en D.V.O.⁸⁹ In 1931 vonden we een wedstrijduitslag van deze club, die gezien de uitslag, 19-4 verlies tegen S.F.C. Sleeuwijk, toen niet veel om 't lijf gehad zal hebben. Toch trad de club in 1933 toe tot het zondagvoetbal van de Brabantsche Voetbal Bond.⁹⁰ In werd al gevoetbald direct ná de Eerste Wereldoorlog in 1919, eerst in wild-verband op "d'n Bol" of "Kerkewaard", waarna in 1921 een officiële club werd opgericht: N.A.S. (Na Arbeid Sport), met terrein bij Steenfabrieken Van Lookeren Campagne. De clubnaam N.A.S. moest later in officieel Bondsverband gewijzigd worden, waarna men onder de naam Haaften verder ging. De club speelde oorspronkelijk op zondag, maar schakelde in 1963 over naar voetbal op zaterdag.⁹¹

Vuren was vanaf 1930 actief, in 1933 in ieder geval als Stormvogels Vuren⁹², maar ná aanmelding in 1936 bij de B.V.B. weer gewoon als Vuren. Peursum uit Giessenburg stamt uit 1931 en v.v. Groot Ammers uit 1932, terwijl in 1930 te Heukelem werd gevoetbald door de lokale club D.O.S.. In Schelluinen werd in de dertiger jaren wel voetbal bedreven maar nog niet in club- of competitieverband. Een aantal Schelluinse jongens speelden wel bij de Gorinchemse derde klasser D.O.S.B. (Door Oefening Steeds Beter) dat zijn speelveld buiten de Waterpoort

⁸⁶ Website G.V.V. Unitas: uitgebreide geschiedenis en Inventaris archief Unitas Gorinchem

⁸⁷ Unitas 90 jaar, blz. 9-14, eindred. Fred Stamkot, Gorinchem april 1988

⁸⁸ Nieuwe Gorinchemse Courant van woensdag 29 maart 1933 en dinsdag 10 april 1934

⁸⁹ Gorinchems Nieuwsblad, nr. 1 van vrijdag 3 januari 1930

⁹⁰ Jaarverslag Brabantsche Voetbal Bond 1933-1934, blz. 15

⁹¹ Jubileumuitgave v.v. Haaften 75 jaar, blz. 1-5, uitgave 1996

⁹² Nieuwe Gorinchemse Courant van woensdag 21 juni 1933

deelde met G.J.S. Ná de oorlog namen zij de naam D.O.S. en de clubkleuren van het inmiddels ter ziele gegane D.O.S.B. over bij hun nieuw opgerichte club Schelluinen.

De eerste voetbalclub van Hardinxveld heette H.V.C. en werd in 1921 door een aantal H.B.S. jongens opgericht. De naam werd al snel gewijzigd in H.F.C. Meer clubs dienden zich aan. In 1925 kwamen de Hardinxveldse clubs S.N.A. en S.V.V. vriendschappelijk in het veld tegen het pas opgerichte W.V.V. Werkendam en later S.V.W. en H.T.C. In 1927 werd Hardinxveldse Boys of V.H.B. opgericht en in 1933 speelden respectievelijk Ajax, Zwaluwen en Merwede, allen afkomstig uit Hardinxveld, eveneens wedstrijden te Werkendam.

In Neder-Hardinxveld kon ook gevoetbald worden, bij Excelsior dat later onder de naam U.N.O. - een clubnaam die we ook in Giessendam tegenkwamen - verder ging. Deze laatste club werd, evenals Hardinxveldse Boys trouwens, door een tekort aan leden als gevolg van de crisisjaren en de mobilisatie voor de Tweede Wereldoorlog opgeheven.

Zuidelijk van de regio, in de Langstraat, werd rond de eeuwwisseling afgetrapt; als een der eersten in Waalwijk. In 1902 was er te Waalwijk v.v. Prins Hendrik actief, welke weldra navolging genoot van v.v. Wilhelmina in 1907. Germania, een studentenvoetbalclub, trad in 1906 toe tot de gelederen van de nieuw opgerichte club Waalwijk Vooruit welke uitkwam in de tweede klasse A van de B.V.B. Waalwijk Vooruit leidde een slapend bestaan vanaf 1915 tot 1921, om in april van dat jaar onder de nieuwe naam, W.S.C., de draad weer op te pakken.

Ook het Besoyense Vlugheid Wint dateerde van 1906 maar werd in januari 1908 ontbonden. Een paar weken later al, op 2 februari 1908, sproot uit Vlugheid Wint de "neutrale" voetbalclub - alhoewel de meeste leden een protestante achtergrond kenden⁹³ - B.V.C. in Besoyen voort. Deze club werd ook wel aangeduid als de "Nationaal Gestreepten" en zou later haar naam wijzigen in R.W.B. Men speelde in die tijd op een terrein bij Bart Verstijnen (Bart van Sjoos) aan de uiterste westrand van Besoyen aan het Westeinde buiten de bebouwde kom.

In Baardwijk ging in 1909 Juliana van start dat vanaf maart 1919 - na heroprichting⁹⁴ - als v.v. Baardwijk verder ging. Het clubhuis van de Baardwijkers was bij café Van Eethen⁹⁵ en secretaris was L. Vermeer.⁹⁶ De club was in 1920 aangesloten bij de R.K.V.B. Den Bosch,⁹⁷ maar maakte in 1921 de overstap naar de neutrale B.V.B. om in 1925 te promoveren naar de N.V.B. Overigens hadden de veelvuldig optredende naamswijzigingen van clubs in de meeste gevallen te maken met de overgang naar en deelname aan competities van de (K.)N.V.B. of B.V.B. Deze erkende voetbalbonden stonden namelijk geen gelijke clubnamen toe, reden waarom clubs gedwongen werden een andere naam uit te kiezen.

V.I.O.S. (Vooruitgang Is Ons Streven), een De Bondt en Van Bladel familieclub, werd in 1908 opgericht, W.V.V. Excelsior in 1909 en Leonidas, de tweede club van Besoyen, in 1910. In dat jaar werd ook opgericht De Kwikstaarten, een zomerinitiatief van leden van Waalwijk Vooruit.⁹⁸

De Waalwijksche Studenten Vereen. W.S.V., was ook zo'n vakantiecombinatie maar dan van leerlingen van de H.B.S. en kostscholen, die zich in de zomer van 1912 met voetbal vermaakten.⁹⁹ T.V.V. Waalwijk ontving in 1918 het eveneens pas opgerichte H.V.V. uit Heusden.¹⁰⁰ En Hercules Waalwijk meldde zich per 1 oktober 1919 als nieuwe vereniging bij R.K.V.B.sB.¹⁰¹ In deze bond was in 1920 ook V.E.W. uit Waalwijk actief. Het secretariaat van deze club was in handen van F. Klerkse.¹⁰² Door de grote verscheidenheid aan clubs, ontstond de noodzaak tot fusie waardoor in 1908 Prins Hendrik en Wilhelmina samengevoegd werden tot Velocitas. Een succes was dat blijkbaar niet, omdat Wilhelmina in 1909 opnieuw werd opgericht, iets wat deze club in 1919 nog eens herhaalde. Wel fuseerden Hercules en Excelsior in 1921 succesvol tot H.E.C.¹⁰³ Aan het einde van de Eerste Wereldoorlog vulde Quick de voetballeemte welke Waalwijk Vooruit tijdelijk gelaten had. Waarschijnlijk gelegenheidsverenigingen waren v.v. Handelsschool, Waalwijksche Padvindders en Isvicta, allen uit 1919. In

⁹³ Speurtocht naar een klein verleden: R.K.V.V. W.V.B. artikel in Herinnerd Verleden

⁹⁴ Echo van het Zuiden, nr. 27 van donderdag 3 april 1919

⁹⁵ Echo van het Zuiden, nr. 20 van zaterdag 11 maart 1939, artikel 20-jarig bestaan v.v. Baardwijk

⁹⁶ Ons Sportblad nr. 53, jaargang 5 van 29 september 1920

⁹⁷ Ons Sportblad nr. 51, jaargang 5 van 15 september 1920

⁹⁸ Echo van het Zuiden, nr. 39 van zondag 15 mei 1910

⁹⁹ Jubileumboek Waalwijk Vooruit - W.S.C. 1906-1926, geschiedschrijving periode 1906-1915 door oud-secretaris Nobert van Loon, 1926

¹⁰⁰ Echo van het Zuiden, nr. 30 van 11 april 1918

¹⁰¹ Ons Sportblad nr. 1, jaargang 5 van 1 oktober 1919

¹⁰² Ons Sportblad nr. 53, jaargang 5 van 29 september 1920

¹⁰³ Waalwijk 700 jaar kloppend hart van de Langstraat, blz. 279-280, Jack Didden, 2003

Besoyen was het “neutrale” B.V.C. met protestante inslag inmiddels omgedoopt tot R.W.B.¹⁰⁴ en werd in april 1919 T.O.P. opgericht.¹⁰⁵ Wat later - in de dertiger jaren - voetbalden in Besoyen de protestanten bij zaterdagmiddagclub B.S.V., terwijl de katholieken aansluiting zochten bij R.K.V.V. W.V.B. (1934-1940). In 1927 speelde H.S.C. in de eerste klasse B.V.B.¹⁰⁶ en in 1933 werd R.K.V.V. Hercules opgericht¹⁰⁷ dat in 1939 werd omgeturnd tot R.K.W.V.H. wat stond voor Rooms-Katholieke Waalwijksche Voetbalclub Hercules, in de volksmond “de Schoenmakers” genoemd.¹⁰⁸ In 1937 speelde Blauw Wit Waalwijk in B.V.B. verband en had haar clubhuis bij Jos Steenbergen van café Galgenwiel. Door de Waalwijkse ambtenarenclub T.O.G. werd op Hemelvaartsdag op de velden van R.W.B. en W.V.B. aan de Parallelweg een serietoernooi georganiseerd tegen college-ambtenarenclubs.¹⁰⁹

In mei 1919 werd te Sprang door een vijftiental jongens S.V.V. opgericht, op dat moment de eerste vereniging op sportgebied in de gemeente.¹¹⁰ Daar kon Capelle natuurlijk niet bij achterblijven en nauwelijks twee weken later zag in het gymlokaal van de Openbare Lagere School in de Kom, voetbalclub Excelsior het licht. Maar liefst 38 werkende leden meldden zich aan bij de club van voorzitter W.J. van Nieuwenhuizen.¹¹¹ Beide clubs speelden hun wedstrijden trouwens op zondag in B.V.B.-verband en ontmoetten elkaar in dezelfde afdeling. Excelsior, met twee elftallen, had haar speelveld aan de Willem van Gentsvaart en clubhuis bij Café Wed. A. v.d.Haart aan de Nieuwe Vaart. Excelsior klom op tot een respectabele club, in eerste instantie uitkomend in de Brabantsche Voetbal Bond, maar later met het eerste elftal spelend in de derde klasse van de (K.)N.V.B. tegen o.m. het neutrale Good Luck Geertruidenberg (niet te verwarren met de zaterdagclub uit Raamsdonksveer), R.W.B. en Juliana Baardwijk. Het zondagvoetbal kon het in Capelle uiteindelijk niet bolwerken zodat begin 1938 Excelsior als zaterdagclub werd heropgericht en zich aanmeldde voor de zaterdagmiddagcompetitie van de B.V.B.. Omdat de clubnaam teveel associaties opriep met de voormalige zondagclub, werd deze medio 1939 gewijzigd in Wit-Zwart.¹¹²

Naast S.V.V. werd in Sprang in 1925 N.E.O. opgericht vanuit de reeds bestaande korfbalclub met die naam die in mei 1925 een weiland aan het Oosteind van J. Werther tot sportterrein inrichtte.¹¹³ Verder waren omstreeks die tijd in Sprang en Vrijhoeven, in de omgeving van de Sprangsepad en 't Bruggetje, S.D.O. en Sparta actief. Door toetreding tot de B.V.B. werden in 1936 S.D.O. en Sparta omgedoopt tot respectievelijk Sprangse Boys en Vrijhoevense Boys. Na de oorlog, in 1955, zullen deze twee verenigingen uiteindelijk fuseren tot S.S.C, zijnde S.D.O.-Sparta-Combinatie.¹¹⁴ Begin dertiger jaren werd Sprang ook nog vertegenwoordigd door D.V.O. en werden in zusterdorp Capelle o.a. D.O.S. en R.I.O opgetekend. Ook werden de clubs Zandschel en Neerlandia, de laatste met haar terrein aan de Rechtvaart, toegeschreven aan Capelle en/of Sprang, terwijl dit feitelijk Kaatsheuvel was.

In Waspik was in 1909 al een voetbalvereniging met de naam v.v. Nooit Gedacht, ze organiseerden o.a. seriewedstrijden met deelname van Waalwijk Vooruit en Sparta Geertruidenberg.¹¹⁵ In 1910 werd een tweede club opgericht, K.M.H.K. wat stond voor Kleine Hulp Met Kracht.¹¹⁶ Weer een jaar later, in 1911, vonden we vermeldingen van v.v. Rapiditas, hoogstwaarschijnlijk uit Waspik-Boven, die in de clubkleuren groen-zwart speelden¹¹⁷, maar ook van v.v. Unitas.¹¹⁸ Toen Rapiditas in 1912 in neutraal competitieverband ging spelen, wijzigde de club op verzoek van de N.V.B. haar naam in Brabantia.¹¹⁹ Deze oorspronkelijk neutrale club, met in 1920 Ch. Mentons als secretaris¹²⁰, werd echter zeven jaar later, in mei 1919 - de club had toen twee elftallen in

¹⁰⁴ Echo van het Zuiden, nr. 24 van zondag 29 maart 1919

¹⁰⁵ Echo van het Zuiden, nr. 31 van zondag 20 april 1919

¹⁰⁶ Nieuwsblad, nr. 4756 van woensdag 2 november 1927

¹⁰⁷ Echo van het Zuiden, nr. 52 van woensdag 29 juni 1938

¹⁰⁸ Echo van het Zuiden, nr. 49 van woensdag 21 juni 1939

¹⁰⁹ Echo van het Zuiden, nr. 36 van zaterdag 1 mei 1937

¹¹⁰ Nieuwsblad nr. 3878 van woensdag 14 mei 1919

¹¹¹ Nieuwsblad nr. 3883 van zaterdag 31 mei 1919

¹¹² Echo van het Zuiden, nr 38 van 13-4-1938 en nr. 33 van 26-4-1939

¹¹³ Nieuwsblad nr. 4505, 5668 van vrijdag 29 mei 1925 en 14 augustus 1936

¹¹⁴ Website NEO'25-Sprang - Historie, december 2001

¹¹⁵ Jubileumboek Waalwijk Vooruit - W.S.C. 1906-1926, geschiedschrijving periode 1906-1915 door oud-secretaris Nobert van Loon, 1926

¹¹⁶ Echo van het Zuiden, nr. 39 van zondag 15 mei 1910

¹¹⁷ Echo van het Zuiden, nr. 24 en 30 van 23 maart en 13 april 1911

¹¹⁸ Echo van het Zuiden, nr. 28 van donderdag 6 april 1911

¹¹⁹ Nieuwsblad nr. 3135 van woensdag 13 maart 1912

¹²⁰ Ons Sportblad nr. 53, jaargang 5 van 29 september 1920

competitie¹²¹ - wel als de kampioen van de Rooms Katholieke Voetbal Bond (R.K.V.B.) betiteld.¹²² Die kampioenstitel vond in ieder geval zijn weerslag in de publieke belangstelling. In een artikel in het Nieuwsblad nr. 3967 van 23 maart 1920, dat echt illustratief genoemd mag worden voor de toenmalige populariteit van het voetbal, zeker als er wat op het spel stond, werd verslag gedaan van de wedstrijd Brabantia Waspik - VFC Vught, uitslag 0-2 voor de Vughtenaren, maar bijgewoond door maar liefst 800!! toeschouwers. In mei 1918 verschijnt in Waspik Velocitas ten tonele¹²³ en wat later ook de clubs D.E.V.O., met twee elftallen en Olympia. In november 1921 ging Brabantia op in Olympia¹²⁴, maar deze fusie was geen lang leven beschoren want in juni 1922 werd Olympia ontbonden en in plaats daarvan Brabantia heropgericht. Op dat moment bestond de club uit dertig leden en werd het bestuur gevormd door C. Boezer, Chr. Montens (waarschijnlijk dezelfde persoon als de in 1920 genoemde secretaris Ch. Mentons), A. Schoones, B. Roovers en H. v. Irsel.¹²⁵ Brabantia's voetbalpad ging niet over rozen want in 1925 berichtte het Nieuwsblad dat "twee met de vacantie hier gevestigde voetbalverenigingen Brabantia en Wilhelmina een vriendenmatch hielden", uitslag 2-1 voor Wilhelmina.¹²⁶ En in 1927 vond andermaal een heroprichting plaats¹²⁷, waarbij de club in ieder geval weer een neutrale signatuur kreeg. Bij de opening van het veld op donderdag 2 juni 1927 waren 24 leden ingeschreven, genoeg om met twee elftallen in te schrijven voor de B.V.B.-competitie.¹²⁸ Dat was aanleiding voor katholieke jongeren om op 29 mei 1929 een katholieke tegenhanger, Hercules, te stichten.¹²⁹ Brabantia ging na verloop van tijd samen met Waspikse Sport Club (W.S.C.) om nog later te fuseren met de geel-zwarten van Hercules, dat bij promotie naar de derde klasse I.V.C.B. in het seizoen 1932-1933 verder ging onder de naam R.K.V.V. Waspik.¹³⁰

De oudste club van Raamsdonk was Victoria dat al in 1918 plannen ontvouwde om zich bij de R.K.V.B. aan te sluiten.¹³¹ In 1919 werd de club vernoemd als deelnemer aan wedstrijden om de zilveren lauwertak bij Olympia Raamsdonksveer¹³² en ook in 1931 werd ze nog als deelnemer genoteerd aan seriewedstrijden georganiseerd door Sparta Capelle. Victoria voetbalde in 1919 ook daadwerkelijk in de R.K.V.B. Den Bosch, district Langstraat¹³³, waarbij het secretariaat werd beheerd door A. Visser.¹³⁴ In de dertiger jaren kwamen we de club Wapen van Raamsdonk tegen, die eveneens in de Rooms Katholieke Federatie speelde. Deze club ging eind dertiger jaren ter ziele, waarna in 1940 opnieuw een club met de naam Victoria werd opgericht. Op last van de Duitsers diende Victoria in 1942 haar naam te wijzigen in v.v. Raamsdonk.¹³⁵

In Raamsdonksveer kende men in 1918 R.K.V.V. Olympia die dat jaar seriewedstrijden organiseerde¹³⁶, zich inschreef voor de competitie van de R.K.V.B.¹³⁷ en deelnam aan missiewedstrijden te Kaatsheuvel van de R.K.V.B.sB.¹³⁸ De zondagclub die in de WelEd. Heer C.A. Simonis haar beschermheer (en sponsor: Fa. Simonis - de Kok, leverancier van kachels) had, huurde een terrein nabij Keizersveer in de Werfkampen¹³⁹ en wist zelfs het sterke Quick Waalwijk met 1-0 te bedwingen.¹⁴⁰ Waarschijnlijk maakten nogal wat militairen - gelegerd te Keizersveer¹⁴¹, wat bovendien de ligging van het voetbalveld zou kunnen verklaren - onderdeel uit van de club, want op verzoek van Olympia werd in november 1918 de competitiewedstrijd tegen het Bergsche Excelsior

¹²¹ Ons Sportblad nr. 1, jaargang 5 van 1 oktober 1919

¹²² Echo van het Zuiden, nr. 41 van zondag 23 mei 1919

¹²³ Echo van het Zuiden, nr. 44 en 46 van 30 mei en 6 juni 1918

¹²⁴ Nieuwsblad, nr. 4137 van woensdag 9 november 1921

¹²⁵ Nieuwsblad 4201 van woensdag 21 juni 1922

¹²⁶ Nieuwsblad nr. 4494 van woensdag 22 april 1925

¹²⁷ Echo van het Zuiden, nr. 50 van woensdag 22 juni 1927

¹²⁸ Nieuwsblad, nr. 4713 en 4718 van 3 en 22 juni 1927

¹²⁹ Jubileumkrant v.v. Waspik 75 jaar, blz. 3, uitgave mei 2004

¹³⁰ Jubileumuitgave v.v. Waspik 50 jaar, uitgave 1979

¹³¹ Echo van het Zuiden, nr. 81 van 13 oktober 1918

¹³² Nieuwsblad nr. 3910 van woensdag 3 september 1919

¹³³ Ons Sportblad nr. 1, jaargang 5 van 1 oktober 1919

¹³⁴ Ons Sportblad nr. 53, jaargang 5 van 29 september 1920

¹³⁵ Raamsdonk en Raamsdonksveer ten tijde van weleer, blz. 80-90, Jan Hoek, 1995

¹³⁶ Echo van het Zuiden, nr. 17, 24 van 28 februari, 24 maart 1918

¹³⁷ Echo van het Zuiden, nr. 56 van 14 juli 1918

¹³⁸ Echo van het Zuiden, 62 van 4 augustus 1918

¹³⁹ Echo van het Zuiden, nr. 33 van 21 april 1918

¹⁴⁰ Echo van het Zuiden, nr.46 van 6 juni 1918

¹⁴¹ Nieuwe Gorinchemse Courant van zondag 21 juli 1918

uitgesteld vanwege het feit dat de militairen geen verlof konden krijgen.¹⁴² Olympia beschikte tenminste over twee elftallen en organiseerde o.m. toernooien om de S.D.K. (Simonis - de Kok) beker.¹⁴³ Door een tekort aan leden moest het tweede elftal uit de R.K.V.B.-competitie worden teruggetrokken. In december 1919 beschikte Olympia nog over veertien leden, net genoeg om één elftal te formeren.¹⁴⁴

Naast Olympia acteerde nog een tweede club in Raamsdonksveer met de naam Juliana. In 1918 speelde Juliana o.m. uit en thuis tegen T.V.C. Oosterhout en twee keer tegen plaatsgenoot Olympia.¹⁴⁵ Daarnaast werden er medaillewedstrijden uitgeschreven.¹⁴⁶ In april 1919 werd tegen het tweede elftal van Olympia gespeeld.¹⁴⁷ In 1920 was er ook een voetbalclub onder de naam Groen-Wit, waarvan aanwijzingen bestaan dat die in de B.V.B.-competitie uitkwam.¹⁴⁸ Het is echter ook mogelijk dat Groen-Wit en Olympia een en dezelfde vereniging was omdat bekend is dat groen-wit de clubkleuren van Olympia waren.¹⁴⁹

Tweede Kerstdag 1926 werd S.N.A. (Sport Na Arbeid) opgericht. Een jaar eerder, in 1925, hadden een aantal jongemannen D.O.V. (Door Onderlinge Vriendschap) gevormd, maar deze club die slechts vriendenwedstrijden speelden, was geen lang leven beschoren. Toen S.N.A. in 1927 aansluiting zocht bij de Brabantsche Voetbalbond diende men de naam te wijzigen omdat er al een club van die naam bestond met oudere rechten. Het eerste competitiejaar werd echter nog onder de naam S.N.A. gespeeld.¹⁵⁰ Men verkoos als Veersche Boys verder te gaan. Gevoetbald werd er nabij Keizersveer in De Werfkampen. In 1930 waren in Raamsdonksveer ook De Zilvermeeuwen en De Zwaluwen actief en wat later D.E.V.O. Deze drie laatste clubs kenden vermoedelijk een protestante achtergrond want ze speelden hun wedstrijden op zaterdag.

De club D.E.V.O. vormt trouwens een verhaal apart. D.E.V.O. veranderde in 1935, bij toetreding tot de zaterdagmiddagcompetitie van de B.V.B., haar naam in Good Luck. Dat kon omdat de Geertruidenbergse zondagclub met dezelfde naam in 1934 was opgeheven. Na de zomercompetitie van 1936 vond er een reorganisatie plaats en ging Good Luck Raamsdonksveer verder in het zondagvoetbal. Vermoedelijk zijn na de leegloop - door overgang van veel leden naar het katholieke Bergse S.N.P. - en opheffing (in 1934) van zondagclub Good Luck Geertruidenberg, een aantal leden, behalve naar Veersche Boys, ook overgegaan naar zaterdagclub D.E.V.O. Raamsdonksveer. Toen de B.V.B. vereiste dat D.E.V.O. een andere naam ging voeren, zal de club vermoedelijk op initiatief van deze leden ook de naam Good Luck overgenomen hebben. Tegen deze achtergrond moeten we m.i. ook de reorganisatie zien welke er toe leidde dat zaterdagclub Good Luck in 1936 als zondagclub verder ging.¹⁵¹ Ná de Tweede Wereldoorlog, in 1946, werd de club vanuit de christelijke lagere school te Raamsdonk heropgericht, opnieuw als zaterdagvereniging.¹⁵²

Garnizoensstad Geertruidenberg kende de primeur van het Langstraatse voetbal, er werd in de negentiende eeuw al tegen een voetbal getrapt. Een elftal, samengesteld uit onderofficieren van het plaatselijk garnizoen, nam in 1897 onder de naam SNEL deel aan de tweede zuidelijke competitie - de eerste was in 1896 gespeeld met slechts drie elftallen - onder toezicht van de N.V.B. De club bestond precies uit elf voetballers en werd opgericht op 18 november 1893. In 1906 was Sparta uit Geertruidenberg een van de verenigingen binnen het gebied van de Brabantsche Voetbal Bond.¹⁵³ Tot aan het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog, in 1914, werd er gevoetbald door G.V.V. Sparta., dat in ieder geval vanaf 1910 in competitie speelde.¹⁵⁴ Blijkens het jubileumboek van Waalwijk Vooruit uit 1926 was Sparta een geducht tegenstander in de derde klasse van N.V.B. R.K.V.V. Excelsior, dat twee elftallen kende¹⁵⁵ en wiens ledenbestand vermoedelijk ook nogal wat militairen herbergde, nam in 1918 kortstondig deel aan de competitie van R.K.V.B.sB. Ná de oorlog, in 1919, fuseerde de club waarschijnlijk met Sparta waardoor haar naam wijzigde in G.V.V.S.¹⁵⁶ En in 1921 werd Vitesse in het Nieuwsblad¹⁵⁷ vernoemd. Verder waren in "Den Berg" omstreeks 1925 het neutrale Good Luck - met z'n

¹⁴² Echo van het Zuiden, nr. 87 van 16 november 1918

¹⁴³ Nieuwsblad nr. 3892 van woensdag 2 juli 1919

¹⁴⁴ Ons Sportblad nr. 13, jaargang 5 van 24 december 1919

¹⁴⁵ Echo van het Zuiden, nr. 30, 34, 36, 39 van 11, 23 april, 2, 12 mei 1918

¹⁴⁶ Echo van het Zuiden, nr. 60 van 28 juli 1918

¹⁴⁷ Echo van het Zuiden, nr. 30 van donderdag 17 april 1919

¹⁴⁸ Nieuwsblad nr. 3969 van woensdag 31 maart 1920

¹⁴⁹ Interview Jos Verhoeven (geboren 1916) in mei 2004

¹⁵⁰ Dagblad van Noord-Brabant van zaterdag 12 november 1927

¹⁵¹ Conclusie getrokken door de schrijver

¹⁵² Een voetbal is geen rooie kool, Veerse Boys 75 jaar, blz. 11-15, Ad Soeters, 2002

¹⁵³ Jaarboekje Brabantsche Voetbal Bond van 1906

¹⁵⁴ Echo van het Zuiden, nr. 29 zondag 8 april 1906, Dagblad van Noord-Brabant vrijdag 29 april 1910

¹⁵⁵ Nieuwsblad nr. 3910 van woensdag 3 september 1919

¹⁵⁶ Ons Sportblad nr. 1, jaargang 5, 1 oktober 1919

¹⁵⁷ Nieuwsblad nr. 4127 van woensdag 5 oktober 1921

speelterrein aan De Kat en ook uitkomend in de derde klasse van de (K.)N.V.B. -, en Olympia actief. Wat later, vanaf ca. 1929, was er nog het katholieke S.N.P. (Sport Na Plicht) dat in 1930-1931 in een R.K.F.-competitie was ingedeeld.¹⁵⁸ De oprichting van deze laatste vereniging, welke was geschied onder de nodige druk van de locale clerus, was de oorzaak van een leegloop bij het neutrale Good Luck, dat blijkens het jaarverslag 1933-1934 van de B.V.B dan ook ter ziele ging maar in 1936 opnieuw werd opgericht, dit maal ook als katholieke club. Omdat het niet echt boterde tussen S.N.P. en Good Luck werd uiteindelijk besloten om R.K.V.V. Right Oh te stichten. Volgens de statuten in 1937 maar meer waarschijnlijk is dat dit pas in 1938 zijn beslag kreeg. In 1939 hield S.N.P. (bijnaam: de Snappers) op te bestaan en gedurende de oorlogsjaren streek Good Luck definitief het zeiltje.¹⁵⁹

In Made werd in 1930 door opgeschoten knapen van 15 tot 17 jaar Madesche Boys opgericht; ze voetbalden op de Hondehei. Op dat moment waren te Made al actief: Hercules, M.V.V. - waar vooral oudere spelers lid van waren - en Wapen van Made. In 1931 meldde Madesche Boys zich aan bij de Rooms-Katholieke Voetbalbond Breda, waarna spelers van M.V.V. zich al snel als lid bij de Boys lieten inschrijven. Vanaf 1934 tot 1938 ontstond een afsplitsing die als Quick Made door het leven ging, maar daarna was het weer Madesche Boys die het voetbalprestige van Made verdedigde.¹⁶⁰

De oudste club van de Bommelerwaard is Victoria Zaltbommel die in 1906 uitkwam in de eerste klasse B van de B.V.B.¹⁶¹ en op 26 mei 1907 het kampioenschap behaalde in een wedstrijd tegen Willem II Tilburg. De glorievolle club boette echter na verloop van tijd aan kracht en uitstraling in, wat zelfs door een fusie met het jeugdige Prins Henderik niet tot staan gebracht kon worden. In 1910 werd in dezelfde plaats Wilhelmina opgetekend¹⁶² en in 1911 een voetbalclub voornamelijk samengesteld uit jongens van de H.B.S. met de naam Zalt-Bommel; deze club nam in april van dat jaar deel aan de Zilveren Lauwertakwedstrijden van Waalwijk Vooruit.¹⁶³ Ook verschenen Vitesse en Sparta ten tonele, beiden spelend in de tweede klasse B.V.B., na enige jaren gefuseerd tot V.S.C. Met de mobilisatie van 1914 geraakte het voetbal in Zaltbommel even op de achtergrond, maar ondervond een opleving door het instellen van competities door de in Gamenr gelegerde militairen, waaraan ook burgerclubs mochten deelnemen. In 1917 besloten de clubs Zalt-Bommel, H.B.S., V.S.C., A.M.T., Pontonniers, I.M.T. en later ook nog Hercules, tot de oprichting van een geselecteerd Zaltbommels elftal onder de naam Zaltbommelsche Voetbal Vereniging (Z.B.V.V.). Men speelde op het terrein De Spekdam bij de watertoren en voorzitter was G. van Velthuizen. De clubs die spelers leverden bleven daarnaast wel gewoon bestaan. Het Z.B.V.V.-elftal promoveerde na één seizoen al naar de derde klasse van N.V.B. maar ondanks de sportieve successen splitste de club zich al snel weer op in het kleinere Z.B.V.V. - dat aansluiting vond de bij B.V.B (eerste klasse), en in het grotere Zalt-Bommel (vanaf 1925 in tweede klasse N.V.B.) - waar ook Wilhelmina mee samensmolt - om in 1924 opnieuw organisatorische en bestuurlijke samenwerking te zoeken in de omnivereniging Olympia die naast gymnastiek en turnen ook lichte atletiek, wandelen, schermen, korfbal en zelfs fietsen in haar pakket had en er nu dus voetbal bij kreeg. De combinatie zal vooral gestimuleerd zijn ter verkrijging van een betere sportaccomodatie, wat zijn beslag kreeg met de opening van Stadion Olympia aan de Stationsweg in oktober 1925. Overigens bleven de bij Olympia aangesloten voetbalclubs gewoon onder hun eigen clubnaam en - competities actief.

Op Tweede Paasdag 1924, werd door H.B.S. Zaltbommel nog deelgenomen aan een serietoernooi en nodigde Groen-Wit Zaltbommel het Heusdense Juliana uit voor soortgelijke wedstrijden. Groen-Wit was waarschijnlijk een andere aanduiding voor Zalt-Bommel, later v.v. Zaltbommel. Net zoals vermeldingen van Zaltbommelsche Boys betrekking bleken te hebben op een zomereftal gevormd uit leden van Zalt-Bommel. In de jaren 1926 en 1927 speelde De Dommemclub Zaltbommel tegen de reserves van Juliana Heusden.¹⁶⁴ De Heusdenaren waren in die tijd ook tegenstander van D.V.O. Zaltbommel.¹⁶⁵ Behalve door Zalt-Bommel en Z.B.V.V., plus nog wat andere onderlinge vriendenteams, werd Bommel in de dertiger jaren voetballend ook vertegenwoordigd door Sparta - dat op 5 oktober 1953 samenging met de nieuwe jongensclub N.I.V.O. (Na Inspanning Volgt

¹⁵⁸ Van Buiten naar Binnen, Dussense Boys clubhistorie 1927-2002, blz. 27,45, Ton Lensvelt 2002

¹⁵⁹ Uitgebreide geschiedenis op de website van F.C. Right Oh Geertruidenberg

¹⁶⁰ Jubileumuitgave Madesche Boys 50 jaar (1930-1980), 1980

¹⁶¹ Jaarboekje Brabantsche Voetbalbond uit 1906

¹⁶² Echo van het Zuiden, nr. 62 van zondag 7 augustus 1910

¹⁶³ Echo van het Zuiden, nr. 27 van zondag 2 april 1911

¹⁶⁴ Nieuwsblad nr. 4622 van 21-7-1926 en nr. 4682 van 16-2-1927

¹⁶⁵ Nieuwsblad nr. 4632 van 25-08-1926 en nr. 4697 van 08-04-1927

Ontspanning) -, en Z.A.C. (Zaltbommelsche Amateurclub), de laatste club maakte ook onderdeel uit van de bestuurlijke organisatie Olympia.¹⁶⁶

Te Ammerzoden werd in april 1925 door een groepje jongelui Excelsior opgericht. Vanaf september 1926 stredden zij in de jeugdafdeling van het District Den Bosch van de Rooms Katholieke Voetbal Bond. In de zomer van 1927 speelde de club nog tegen het Heusdensed Juliana 2 en 3. Op zondag 1 april 1929 vond de oprichting plaats van Be Quick, gevormd uit de jonge leden van het katholieke patronaat. Door de wat oudere jongens van de gezellenvereniging werd ongeveer tegelijkertijd A.V.V. gesticht. Beide clubs speelde in eerste instantie op een terrein in Hedel, maar als voorwaarde voor het verwerven van een gezamenlijk voetbalveld in Ammerzoden zelf, fuseerden beide clubs in oktober 1930 tot Fortuna. Ondanks de fusie bleef Be Quick toch zelfstandig voortbestaan, totdat beide clubs in 1933 opgingen in het katholieke Jan van Arckel. Deze club had vlak vóór de oorlog een sterk elftal dat in 1939-40 zelfs nog in de derde klasse I.V.C.B. uitkwam.¹⁶⁷

De voorloper van Roda Boys (opgericht in 1945) uit Aalst heette Voorwaarts, hoewel ook vermeldingen van R.S.V. Aalst zijn teruggevonden, maar dit betrof waarschijnlijk dezelfde club als Voorwaarts. Voorwaarts dateerde van begin 1932 of wellicht zelfs wat eerder. Dat leidden we tenminste af uit de berichtgeving uit die tijd waaruit bleek dat de club deelnam aan een nederlaagtoernooi van LONGA Heusden, alsmede een vriendschappelijke wedstrijd speelde in en tegen Sparta uit Andel.¹⁶⁸ De club overleefde de oorlogsjaren niet. Dat geldt waarschijnlijk ook voor de Zuilichemse clubs: Z.S.V., Titaan en zelfs voor nog een derde club uit die plaats met de naam Tisarin die bovendien ook nog eens twee elftallen kende. In Well had men voor de oorlog Juliana en W.V.V., waarvan Juliana in de dertiger jaren competitievoetbal in B.V.B. verband op zaterdag bedreef, iets wat ook gold voor het Zuilichemse Titaan.

Brakel kende v.v. Regenboog maar vooral De Zwaluwen die ook aan de S.O.S.-competitie meededen. In 1933 kwam G.V.V. Gameren niet opdagen voor seriewedstrijden op Hemelvaartsdag te Well op het terrein van de plaatselijke W.V.V. aan de Weigraaf, waar onder meer T.V.C. uit Kerkdriel wel acte de presence gaf. Kerkdriel kende trouwens ook nog K.S.V. Verder werd er in die periode ook gevoetbald te Kerkwijk door D.V.O. en in Nederhemert door D.O.S. Ook voor D.V.O. Kerkwijk en G.V.V. Gameren gold dat ze in de dertiger jaren deelnamen aan de B.V.B.-zaterdagcompetitie. Blijkens het jaarverslag van de B.V.B. van 1935-1936 werden de aangesloten clubs uit Brakel, Gameren en Kerkwijk dat seizoen of voorafgaand daaraan ontbonden. In het jaarverslag van de B.V.B. van 1937-1938 werd de opheffing van De Zwaluwen nog eens bevestigd maar ook die van Zuilichem (Titaan) vermeld.

Herpt kende in 1932 Excelsior, met een terrein bij Bakkersdam, welke club later onder voorzitter K. van Vrede en met geestelijk adviseur Pastoor Timmermans verder ging onder de naam R.K.V.V. Brabantia. Deze club ging in 1935 bij gebrek aan leden en speelveld ter ziele maar een paar weken later al werd R.K.V.V. Herptse Boys . opgericht.¹⁶⁹ De club van voorzitter H. v.d.Pol, secretaris Th. v.Horen en penningmeester A. de Kort, telde in aanvang negentien leden en kende haar clubhuis in café De Ploeg.

Zelfs het kleine Hedikhuizen had in 1933 een voetbalclub met de naam V.O.V.¹⁷⁰ In het seizoen 1934-35 speelde deze club in de derde klasse van de R.K.V.B.sB.¹⁷¹

Heusden en Altena tussen twee oorlogen

De aftrap

Rond 1900 is het Land van Heusden en Altena, oppervlakte 20.000 ha. met ongeveer 22.000 inwoners voornamelijk agrarisch ingesteld met meer dan de helft (54,4%) van de beroepsbevolking van de dertien gemeenten in het gebied werkzaam in deze sector. Ter vergelijking: voor geheel Nederland was dat in die tijd 27,3% Het land was in bezit van enkele grote landeigenaars en veel kleine landbouwers. Er waren voornamelijk gezinsbedrijven met een gering aantal arbeiders. In de rivierdorpen vond men naast akkerbouw of gemengd bedrijf ook handel en visserij. Woudrichem was een vissersstadje, maar ook in Werkendam en Hank woonden vissers. Wijk en Aalburg en Veen kenden een groot aantal kleine zelfstandigen. Werkendam was een centrum op gebied van ondernemers in visserij, griend- en rietcultuur, weg- en waterbouw en van de binnenvaart. De

¹⁶⁶ Samenvatting uit Voetbalhistorie Zaltbommel, 1917-19, 1923-26, krantenartikelenarchief van Marie van der Linden uit Zaltbommel en uit jubileumboeken v.v. Zaltbommel 75 jaar (1992) en N.I.V.O.-Sparta 50 jaar (2003)

¹⁶⁷ Historie Jan van Arckel op clubwebsite www.vvjanvanarckel.nl

¹⁶⁸ Nieuwsblad nr. 5189 van woensdag 6 januari 1932.

¹⁶⁹ Tussen twee werelden, blz 221-222, Peter Jan Mol 2002

¹⁷⁰ Nieuwsblad nr. 5334 van vrijdag 26 mei 1933.

¹⁷¹ Dagblad van Noord-Brabant van donderdag 25 oktober 1934

Biesbosch was daarbij een belangrijk werkverschaffer, ook voor andere aan dit gebied grenzende plaatsen. In Heusden werd die rol vervuld door de conservenfabriek (vanaf 1910) en scheepswerf Bergsche Maas (vanaf 1905) met 100 werknemers, later (in 1909) overgenomen door De Haan & Oerlemans. Bij dit laatste bedrijf werd in 1918 de Engelsche zaterdag ingevoerd (de vrije zaterdagmiddag), maar de overige dagen waren nog zwaar en vooral lang met een effectieve werktijd van elf uur.¹⁷² Na de forse uitbreiding in 1909 vonden veel arbeidskrachten uit Dussen en Hank emplooi bij de Papierfabriek te Keizersveer. Zo waren er in 1920 van de 300 werknemers van de papierfabriek maar liefst 60 uit Dussen en Hank afkomstig.

De samenleving was vooral traditioneel ingesteld en mede door de geïsoleerde ligging en de beperkte communicatiemiddelen drong modernisering als gevolg van toenemende industrialisatie slechts langzaam door. Bovendien was het gemiddelde opleidingsniveau laag. Eind negentiende eeuw behoorde het Land van Heusden en Altena nog tot de vier regio's in Nederland waar het analfabetisme het hoogst was. Daar was inmiddels wel verbetering in gekomen maar vooral voortgezet onderwijs was nog steeds slechts voor enkeling weggelegd.¹⁷³

Tabel met bevolkingsaantallen per gemeente in het Land van Heusden en Altena en de Gemeente Heusden begin twintigste eeuw.¹⁷⁴

Gemeente:	Jr. 1900
Almkerk-Emmickhoven	3210
Andel	701
Dussen-Hank	3013
Eethen c.a.	2194
Giessen	469
Rijswijk	571
Veen	952
Sleeuwijk/De Werken	2862
Werkendam	3128
Woudrichem/Oudendijk	2200
Wijk & Aalburg	2137
Heusden	1900

Rond die tijd begon verenigingsvorming ook in het Land van Heusden en Altena van de grond te komen. In de vrijetijdsbesteding was de invloed van de kerken echter duidelijk zichtbaar. De voorkeur voor soort vereniging werd namelijk mede bepaald door de godsdienstige gezindte.

Evenzo als elders werd de sport en zeker de voetbalsport in de streek gedurende de Eerste Wereldoorlog gestimuleerd door de talrijke uitingen hiervan door de her en der gelegerde militairen. Uit regionale kranten weten we dat niet alleen in Heusden, Woudrichem en Werkendam, maar ook in andere kleinere plaatsen (Almkerk) en buurtschappen sportwedstrijden werden georganiseerd door militairen, waaronder voetbal. Bovendien bleken de wedstrijden of sportdagen een trekpleister van de eerste orde voor de lokale bevolking.

De rooms-katholieke leiders in de regio waren aanvankelijk niet erg gecharmeerd van de ruwe voetbalsport en al helemaal niet van het daarbij gehanteerde competitiesysteem. Hun voorkeur ging uit - naast reeds bestaande gilden - naar de oprichting van muziekgezelschappen in de vorm van zangkoren en fanfare of harmonie, die bovendien een bijdrage konden leveren aan kerkelijke activiteiten. Zo dateert de oprichting van de Dussense Fanfare Wilhelmina door het katholieke deel van de bevolking van 1897, terwijl initiatieven tot clubvoetbal in het dorp pas geruime tijd later ontplooid werden. Pas in het eerste decennium van de twintigste eeuw werden in Heusden en Hank en Dussen de eerste voetbalclubs opgericht, maar die kenden nog een "neutrale" signatuur en hadden bovendien slechts een tijdelijk karakter. Rond de twintiger jaren, en ná de oprichting van de katholieke voetbalbonden in 1915, kwam het voetbal in Heusden en in de overwegend katholieke dorpen Hank en Dussen echter definitief van de grond.

Een reden voor de wat latere invoering van clubvoetbal in onze streek moet gezocht worden in het vertraagde acceptatiepatroon van sport op het platteland, waar de stabiele, geïsoleerde, homogene en agrarisch georiënteerde

¹⁷² Nieuwsblad nr. 3758 van woensdag 20 maart 1918

¹⁷³ Godsdienst en samenleving in het Land van Heusden en Altena, confessie, bevinding en verzuiling 1900-1961, samenvatting, Dr. C. De Gast, 1993

¹⁷⁴

samenleving de scheiding tussen arbeidstijd en vrijetijd in veel geringere mate ervaarde en de behoefte aan een compenserende fysieke activiteit minder aanwezig was.¹⁷⁵

Ook door liberale hervormden werd wel ingezien dat het belangrijk was om te genieten van de verworven vrije tijd en van sport en spel, doch de orthodox hervormden, gereformeerden en bevindelijk gereformeerden, met name de ouderen, deelden dat standpunt niet. Zij beklemtoonden dat de vrije tijd in dienst van God moest worden doorgebracht en de zondagsrust diende in ieder geval gehandhaafd te worden. In het overwegend protestante deel van het Land van Heusden en Altena waren het vooral de liberaal hervormden die sportverenigingen oprichtten.¹⁷⁶

In Werkendam werd in 1899 gymnastiekvereniging Kracht en Vlugheid opgericht, in 1903 gevolgd door fietsclub De Vooruitgang, al waren dit beiden nog minder competitieve en gereguleerde - dus minder sportachtige - uitingen van sport. Tijdens de mobilisatie van de Eerste Wereldoorlog werd door in Werkendam gelegerde militairen de voetbalsport geïntroduceerd.¹⁷⁷ Ook in het Aalburgse, waarschijnlijk aangestoken en aangemoedigd door sportactiviteiten ontplooid in het naburige Heusden, waar bovendien nogal wat Aalburgers werkzaam waren, raakte sport al vroegtijdig ingeburgerd. Sport kreeg er ook een georganiseerd karakter door de oprichting van Sport- en Gymnastiekvereniging D.V.O., die weldra ook een voetbal- en korfbalafdeling kende. Daarnaast werd ook in Woudrichem en Andel al vrij snel ná de Eerste Wereldoorlog in clubverband gevoetbald, al gebeurde dat destijds nog wel op zondag. Andere incidentele vermeldingen uit die tijd werden teruggevonden te Wijk (W.V.V. in 1919) en Meeuwen (M.V.V. in 1920)

Behoudens gymnastiek, was het sportgebeuren vooral voorbehouden voor mannen. Vrouwen werden niet geacht aan sport te doen, zeker niet in competitieverband. Gezelschapspel en sociaal vermaak met een sportieve ondertoon (gymnastiek) was de enige maatschappelijk getolereerde vorm van sport voor vrouwen. Wat later onstonden in diverse plaatsen wel korfbalclubs met vrouwelijke leden: Aalburg - D.V.O., Almkerk -A.K.C., Andel - V.I.O.S, Werkendam - Stormvogels/BlauwWit, Nieuwendijk - T.H.O.R/Quick, Wijk - Excelsior, Dussen/Hank - Rust Roest.

Ook in onze streek schoot veel kritiek op sport, de voetbalsport en het competitiestelsel haar doel 'n beetje voorbij. Voor de meeste jongeren die het initiatief namen voor de oprichting van een voetbalclub, was deze sport slechts een middel van vermaak, een gelegenheid om banden van vriendschap met leeftijd- en/of werkgenoten te verinnigen, en waarin het element gezelligheid vóór, tijdens en ná de wedstrijd als belangrijk werd ervaren. Natuurlijk speelde prestige van "eigen" dorp of buurt ook een rol, maar dat hierdoor actiedrift en geldingsdrang kansen kregen, ging aan hen voorbij of verhoogde alleen maar de aantrekkelijkheid van een vereniging.

Die hang naar simpel vermaak en gezelligheid, wars van allerlei principiële regels en geboden, bleek ook uit het feit dat clubs in het Land van Heusden en Altena, eenmaal opgericht, zich nauwelijks iets gelegen lieten liggen aan het reglementaire verbod van de confessionele bonden om sport te bedrijven met of tegen verenigingen van een andere kleur (zuil). De neutrale en/of katholieke zondagsclubs in Heusden, Dussen en Hank, speelden immers regelmatig tegen andere (zaterdag)clubs uit de streek en over en weer inviteerden men elkaar voor toernooien. Ook bestonden er innige contacten tussen de zaterdagclubs uit de streek en katholieke en neutrale verenigingen uit de Langstraat, als ook met Gorinchemse zondagverenigingen. Overigens moeten we daarbij wel aantekenen dat de zuidelijke bisschoppen op naleving van deze bepaling weinig druk uitoefenden. Zo schreef de bisschop van Den Bosch aan het Haarlemse bestuur dat de neutralen in het zuiden toch meestal katholieken waren, terwijl dit in het noorden niet zo was en trok hij het gewenste effect van de maatregel in twijfel.¹⁷⁸

Het verbod op zondag te voetballen voor de overwegend protestante bevolking in de streek vormde daarentegen in eerste instantie wel een belemmering. De zaterdagmiddag die als wedstrijdgelegenheid overbleef was slechts voor een deel van de jeugd mogelijk en dan nog - gezien het uur waarop die vrije tijd begon - moeilijk. Bovendien bleef op deze middag de publieke belangstelling geringer, hetgeen de clubs een zwakkere financiële basis bezorgde, welke het weer verdwijnen of, met het oog op repercussies ten aanzien van voetbal op zondag, het niet oprichten van clubs ten gevolge had.

¹⁷⁵ Sportief en Katholiek, blz. 28, Derks en Budel, 1990 Nijmegen

¹⁷⁶ Vijf dorpen in de Brabantse klei, blz 105, Dr. C. de Gast, 2000

¹⁷⁷ Werkendam, metamorfose van een Biesboschdorp, blz. 146, Th. Westerhout, 2000 Werkendam

¹⁷⁸ Sportief en Katholiek, blz. 48-51, Derks en Budel, 1990 Nijmegen

Toen in 1915 (R.K.F.), respectievelijk 1929 (C.N.V.B.), de confessionele voetbalbonden werden opgericht, kreeg voetbal in kerkelijke kringen een officieel cachet en werd het van een min of meer clandestien verschijnsel dat eigenlijk toch indruiste tegen de goede gebruiken van weleer tot fenomeen dat niet persé verkeerd hoefde te zijn en zelfs wel enige positieve verdiensten kon hebben. In dat licht bekeken moet ook de sterke ontwikkeling van het voetbal in onze streek in die periode (1919-1933) verklaard worden.

Voetbalpionier

Wellicht de eerste voetbalpionier uit het Land van Heusden en Altena betrof de journalist/schrijver/scheidsrechter C.J. Groothoff. Chris Groothoff, zoon van Johan Groothoff, bakkerszoon uit Zaltbommel en Teuna Hendrika Kakebeen, bakkersdochter uit de Hoogstraat A39 te Woudrichem¹⁷⁹, werd op 11 september 1878 te Zaltbommel geboren¹⁸⁰ maar woonde in de jaren tachtig van de negentiende eeuw in Woudrichem. Dat was nog in de tijd dat de voetbalsport in Nederland nog in de windselen lag. Er bestonden zo hier er daar al wel voetbalclubs, maar ze waren nog zeldzaam. In Woudrichem was het voetbal in ieder geval nog niet doorgedrongen. Volgens Groothoff had de vissersbevolking van het stadje daar geen tijd en geen geld voor. De jongelui van de middenstand - waarvan Groothoff deel uitmaakte - vermaakten zich met hoepelen. Met Gerard Oorthuys, later een bekend predikant in Amsterdam, hoepelde hij eindeloos de wallen af. Teneinde de HBS te kunnen volgen verhuisde hij naar Amsterdam, alwaar hij voor het eerst in aanraking kwam met de voetbalsport toen hij de voetballers van R.A.P. in hun rood-zwarte truien zag spelen. Gegrepen door het spel speelde hij met klasgenoten, waaronder H.D. Dade de latere secretaris van Ajax en van de Amsterdamse Voetbalbond, menig partijtje in het in aanleg zijnde Willemspark. Het zichtbare onderscheid tussen de partijen werd gevormd door de pet met de klep naar vóór of naar achter te dragen. Uit het voetbalgezelschap van het Willemspark werd tenslotte een clubje geboren, dat de voorloper werd van enkele bekende Amsterdamse verenigingen: Ajax, A.F.C. en A.V.V. De laatste club, A.V.V. met Groothoff als secretaris, speelde met succes in de tweede klasse van de Nederlandse Voetbalbond, de voorloper van de K.N.V.B.

Al snel nam hij het secretariaat van de Amsterdamse Voetbalbond op zich en ruilde hij z'n voetbalactiviteiten in voor het scheidsrechteren. Beide functies brachten hem in de journalistiek en op 4 oktober 1901 begon hij met een regelmatige rubriek in Het Sportblad, het blad waarin Jan van Bel, de bekende bondsofficial en voorvechter van het voetbal in het zuiden, over het zuidelijke voetbal berichtte. In 1927 ging Het Sportblad op in de Revue der Sporten en van dat blad werd Groothoff toen redacteur voor voetbal en cricket. Ook werd hij, in 1920, redacteur van Sport in Beeld, een in Nederlands Indië verschijnend sportblad en was hij sportverslaggever voor het N.R.C. Daarnaast was hij via de radio actief, zowel in de Nederlandse ether als die van Nederlands Indië en schreef hij een aantal boeken over voetbal en de Olympische Spelen.

Z'n carrière als voetbalscheidsrechter begon op 27 November 1898 met de wedstrijd A.F.C. – Edo II en duurde met enige onderbrekingen voort tot 19 September 1945, derhalve bijna 47 jaar. Hij floot vijftien interlandwedstrijden waaronder in 1908 Engeland-Frankrijk te Londen en te Wenen Oostenrijk-Engeland, in 1911 Engeland-België en Engeland-Denemarken, in 1914 te Boedapest Hongarije-Oostenrijk. Ook was hij actief op de Olympische Spelen te Stockholm in 1912, waar hij de finale Engeland-Denemarken leidde. De Eerste Wereldoorlog (1914-1918) gooide roet in 't eten, maar na de oorlog kreeg hij toch weer wedstrijden toegewezen zoals België-Frankrijk in 1919 en een jaar later opnieuw Hongarije-Oostenrijk.¹⁸¹ In dat jaar had hij ook het leiden van wedstrijden in de eerste klasse van de N.V.B. weer opgepakt. Zijn eerste wedstrijd was Velocitas Breda tegen Middelburg.¹⁸²

Zijn autoriteit en expertise op voetbalgebied - hij was jarenlang docent voor (K.)N.V.B.-cursussen tot opleiding van kandidaat-oefenmeester - vond erkenning in de opdracht hem verstrekt door de Technische Commissie van de (K.)N.V.B. tot het schrijven van een Handleiding voor het Voetbalspel, een werk dat hij in 1930 voltooide. In dit handboek voor de voetballer en voetbaltrainer beschrijft Groothoff met de van hem zo bekende nauwgezetheid niet alleen het voetbalspel in al z'n facetten maar ook de taken van de spelers als individu en in teamverband.¹⁸³

¹⁷⁹ DTB registers Woudrichem, Streekarchief Heusden

¹⁸⁰ Mededeling Sil van Doornmalen, adjunct-streekarchivaris Streekarchief Bommelerwaard, e-mail 30-8-2004

¹⁸¹ Van de groene velden, blz. 11-22, C.J. Groothoff, 1947

¹⁸² Ons Sportblad nr. 29, jaargang 5 van 14 april 1920

¹⁸³ Voetbal, een handleiding voor het spel, C.J. Groothoff, 1930

Van straatvoetbal naar clubvoetbal

Heusden maakt geografisch deel uit van de Landen van Heusden en Altena, maar dan van Het Boven Land van Heusden. Het Beneden Land van Heusden en het Oude Land van Althena, en daar rekenen we dan gemakshalve ook maar de Zuid-Hollandse ambachten Werkendam en Dussen bij, vormen samen het Land van Heusden en Altena zoals wij dat thans kennen. Historisch gezien is Heusden echter altijd sterk verweven geweest met het kleigebied aan de overzijde van de Bergse Maas, helemaal vóór dat die waterbarrière als onderdeel van de werken tot verlegging van de Maasmond in 1904 voltooid werd.

In dat perspectief bekeken, mag de oprichting, in januari 1906, van Heusdensche Footballclub Quick door Ant. van Rijswijk en J.Ch.H. Wijnands ook voor het Land van Heusden en Altena als de aftrap van voetbal in clubverband beschouwd worden. Hoewel de Heusdense club een enthousiaste start kende, speelde ze niet in competitieverband en verdween ze al snel weer van het toneel. Niet echter het voetbal, want in 1918 werd H.V.V. opgericht en mede gestimuleerd door de talrijke wedstrijden van militaire elftallen - die bovendien druk bezocht werden - waren er in 1919 in Heusden al vier clubs actief.

De eerste schriftelijke vermeldingen van voetbalclubs binnen de watergrenzen van de streek lijken voorbehouden aan de Gemeente Dussen. Nagenoeg gelijktijdig werd in deze gemeente zowel in het dorp Hank als te Dussen een voetbalclub opgericht. De traditionele rivaliteit tussen de beide kernen zal hier mede debet aan geweest zijn. In de Echo van het Zuiden nr. 36 van donderdag 5 mei 1910 werd de oprichting van v.v. Prinses Juliana te Hank aangekondigd. Een aantal weken later gevolgd door een bericht in Het Nieuwsblad nr. 2956 van zaterdag 25 juni 1910 dat te Dussen “is opgericht een voetbalclub genaamd Hercules.”

Ongetwijfeld zal er omstreeks die tijd ook in omliggende plaatsen al tegen een bal getrapt zijn maar vermeldingen van echte voetbalverenigingen werden niet teruggevonden. Overigens moeten we ons van Prinses Juliana Hank en v.v. Hercules uit Dussen geen al te grote voorstelling maken. Hun activiteiten bleven beperkt tot wat vriendschappelijke wedstrijden in de zomer van 1910. Beide clubs was namelijk geen lang leven beschoren, omdat de oprichtingsaankondigingen en wat uitslagen van een paar vriendschappelijke wedstrijden in de Echo van het Zuiden en het Nieuwsblad de enige overleveringen bleken van deze clubs. Een jaar later, in 1911, werden geen vermeldingen van beide clubs meer gevonden.

Na beëindiging van de Eerste Wereldoorlog (1918) bleek het voetbal in de streek - net als elders in Nederland - al wat meer wortel geschoten te hebben. We noemden reeds de vier clubs in Heusden, maar daarnaast enige vermeldingen in het Nieuwsblad: “Andel, 10 Sept. 1919. - Zondag l.l. speelde de voetbalclub Sparta alhier een vriendschappelijke match tegen D.O.S. uit Woudrichem. Stand acht-nul in het voordeel van Sparta”. In Aalburg werd op zaterdag 19 april 1919 “door eenige jongens onder elkaar een voetbalclub opgericht, genaamd D.V.O. (Door Vrienden Opgericht) en traden bij de oprichting zestien leden toe”. En een paar maanden later: “Oktober 1919 - Te Aalburg krijgt de sportvereniging D.V.O een sportterrein op de Ebbe.” Dat Aalburgs initiatief vond natuurlijk navolging in Wijk met de oprichting van W.V.V. in 1919, maar deze club verdween al weer snel van het voetbaltoneel. Dat gold ook voor het Meeuwense M.V.V. uit 1920, waarvan behoudens een ansichtkaart uit dat jaar niets is overleverd.¹⁸⁴

Dat het duel tussen de clubs uit Woudrichem maar met name uit Andel op zondag plaatsvond had te maken met het feit dat dit de enige dag was dat er niet gewerkt hoefde te worden. Bovendien was de handhaving van de zondagrust op dat moment nog volop in ontwikkeling maar liet zich pas wat later meer algemeen gelden. Zo schreef het Nieuwsblad in augustus 1919 dat, “de zondagrust meer en meer invloed doet gelden. De veerdienst Nederhemert-Heusden gaat vanaf 1 september op zondag uit de vaart”.¹⁸⁵ Toch duurde het nog tot 1925 alvorens de gemeenteraad van Eethen de plaatselijke café's op zondag liet sluiten.¹⁸⁶

De clubs - van echte verenigingen zal nog geen sprake geweest zijn - uit Woudrichem, Andel, Aalburg, Wijk en Meeuwen waren in die tijd zeker nog niet in competitieverband actief maar speelden slechts vriendschappelijke wedstrijden, waarbij de term “vriendschappelijk” niet al te letterlijk genomen moest worden want ook in deze onderlinge partijen stond de eer van het dorp op het spel en werd er derhalve soms best wel vinnig gespeeld.

In de twintiger -, begin dertiger jaren begon het voetbal in de streek echt uit te dijen. Overal verschenen clubs, tot in de kleinste plaatsen toe, in de grotere plaatsen zelfs meerderen. Ook nam het aantal elftallen van de clubs sterk

¹⁸⁴ Deze ansichtkaart met poststempel van 12 juni 1920 is in bezit van Dick Honcoop uit Veen. Op de achterzijde staat geadresseerd: Aan mejuffrouw W. van de Wetering. p/a Heer H. v.d. Wetering, klompemaker te Aalburg

¹⁸⁵ Nieuwsblad nr. 3903 van zaterdag 9 augustus 1919.

¹⁸⁶ Vijf dorpen in Brabantse klei, blz. 80 Dr. C. de Gast, 2000

toe, een bewijs dat de verenigingsvorm meer opgang vond. Die ontwikkeling was te danken aan een combinatie van factoren:

- Het fenomeen vrije tijd was inmiddels ook doorgedrongen tot het Land van Heusden en Altena (wetgeving inzake vrije zaterdagmiddag en voortschrijdende industrialisatie);
- De (Hervormde) kerk stond iets minder afwijzend tegen de sport, als die tenminste door het overwegend christelijke deel van de streekbevolking op zaterdag beoefend werd (oprichting C.N.V.B. in 1929);
- In kranten maar ook op radio (Han Hollander) werd steeds meer aandacht geschonken aan het voetbal;
- Sport bedrijven in de buitenlucht en het gehele jaar door, was iets nieuws, zeker voor het platteland. Totdantoe kende men alleen het seizoensgebonden schaatsen en gymnastiek. Ook bestonden er al wel wielrijdersclubs maar daar was weer een duur rijwiel voor nodig, een luxe die lang niet iedereen zich kon permitteren.
- Daarentegen was voetbal juist laagdrempelig, want het was een betrekkelijk goedkope sport en men kon tamelijk eenvoudig een club oprichten. Hiertoe volstonden voldoende spelers en een (stuk) weiland dat men als voetbalveld kon inrichten;
- Extra motivatie voor de spelers was dan men zich in de sport als individue kon onderscheiden van anderen en vooral naar hartelust uitleven.
- Het werd ook als sociaal gebeuren ervaren, waar men, door 't teamverband, gezelligheid bij vond en een gewild gespreksonderwerp op de werkplek, omdat ook toen al iedereen er verstand van meende te hebben;
- Het prestige van het "eigen" dorp of buurt kon middels sportieve prestaties verdedigd worden.

Al deze factoren leidden in betrekkelijk korte tijd tot een enorme toename in het aantal clubs, die echter in veel gevallen weer even snel verdwenen. Soms waren clubs alleen in de zomermaanden actief.

De clubs in Heusden, Hank en Dussen genoten het voorrecht dat ze zich van stond af aan konden aansluiten bij bestaande zondagcompetities ten zuiden van de Bergsche Maas zoals die van de neutrale Brabantsche Voetbalbond B.V.B. (Juliana Heusden) of de katholieke bisdomcompetities van de Rooms Katholieke Federatie R.K.F. (R.K.V.V. Dussense Boys en R.K.V.V. Be Ready - Hank).

Dat voorrecht was met name voor de Dussense en Hankse deelnemers aan de bisdomcompetities slechts betrekkelijk omdat de reisafstanden in aanvang best wel aanzienlijk waren, waardoor men bij sommige verre uitwedstrijden wel eens verlet gaf. Gelukkig kon men na enige tijd, doordat steeds meer verenigingen - al dan niet onder "zachte" dwang van de clerus - zich aansloten bij de bisdomcompetities, wat meer in de naaste omgeving (district Langstraat of Geertruidenberg) terecht.

Daarentegen was er voor de zaterdagvoetballers uit de streek in de beginfase in het geheel geen competitie voorhanden. In 1927 werden voor het eerst initiatieven ondernomen voor een competitie op zaterdagmiddag. Het resulteerde in de oprichting van de V.B.A. maar de eerste wintercompetitie van 1927-1928 kende geen vervolg. Daarom bleven de zaterdagvoetballers tot najaar 1933 aangewezen op vriendschappelijke duels, nederlaagtoernooien en de uitermate populaire seriewedstrijden, ook wel medaillewedstrijden genoemd. Met de oprichting, in september 1933, van de competitie van de S.O.S.-Bond konden de clubs echter in regulier wedstrijdverband gaan spelen in zowel een winter-, als een zomercompetitie. Het waren vooral de voetbalverenigingen uit de rivierdorpen langs de Merwede en afgedamde Maas die hier gebruik van maakten. Dat is hoogstwaarschijnlijk ook de reden dat het voetbal zich daar handhaafde, waar het in de zogenaamde landdorpen zoals: Nieuwendijk, Eethen, Meeuwen, Oudendijk, Almkerk/Uppelse Dijk wegwijnde en in andere plaatsen zoals: Uitwijk, Waardhuizen, Genderen, Drongelen maar ook in Giessen, nauwelijks of niet van de grond kwam. Daarnaast was na enige tijd natuurlijk ook het "nieuwe" er 'n beetje van af en kwamen sommigen, na hun aanvankelijk enthousiasme, tot de ontdekking dat hun voetbaltalent ontoereikend was. Hierdoor geraakte clubs in de problemen om nog een representatief elftal te kunnen opstellen, iets wat in sommige plaatsen nog aangewakkerd werd door buitenaf werkzaamheden van leden. Verder was er de opkomende crisis die vooral in de tweede helft van de dertiger jaren voor grote werkloosheid zorgde, waardoor leden afhaakten en clubs door verminderende contributie-inkomsten en entreegelden in financiële problemen geraakten.

Eind jaren dertig was daardoor al een groot aantal clubs ter ziele en bleven alleen de sterkere verenigingen over. Gedurende de oorlogsjaren kwamen ook bij deze clubs de activiteiten op een laag pitje te staan. Opvallend genoeg begon hier tegen het einde van de Tweede Wereldoorlog kentering in te komen. Om wat afleiding te vinden in deze sombere tijd, ging men weer aan 't voetballen en 'n aantal clubs werd nieuw leven ingeblazen. Direct na de bevrijding ondervond de voetbalsport een echt reveil hetgeen opnieuw leidde tot een sterke toename van clubs en voetbalbeoefenaars.

V.B.A. Voetbal Bond Altena

Vanaf hun oprichting waren de zaterdagclubs in de streek aangewezen op vriendschappelijke wedstrijden, nederlaagtoernooien en seriewedstrijden. Vooral deze laatste wedstrijden genoten een enorme populariteit, niet alleen bij clubs en spelers maar zeker ook bij het voetbalminnend publiek. Niet zelden werd melding gemaakt van grote aantallen toeschouwers bij wedstrijden die vooral in de periode rond Pasen-Hemelvaart-Pinksteren werden georganiseerd. De belangstelling werd mede in de hand gewerkt door de vaak fraaie en soms kostbare prijzen welke er bij deze wedstrijden te winnen waren.

Toch bleef de behoefte aan regulier voetbal en aan wedstrijden in competitieverband, waarbij er wat op het spel stond, aanwezig. Voorbeelden had men dienaangaande te Heusden waar Juliana in de B.V.B.-competitie uitkwam en te Dussen en Hank waar de pas opgerichte zondagclubs in de competitie van R.K.V.B. actief waren. Op 20 oktober 1927 was het zover. Op initiatief van Wilhelmina uit Aalburg werd er een vergadering belegd te Woudrichem in café Wilhelm met de clubs W.V.V. en D.V.O. uit Werkendam, Blauw Wit uit Woudrichem en Wilhelmina te Aalburg met als doel een onderlinge zaterdagmiddagcompetitie op te zetten. Streven was om elke zaterdagmiddag een competitiewedstrijd te spelen. De nieuwe bond kreeg de naam Voetbal Bond Altena. Tot bondsvoorzitter werd verkozen K. van de Velden uit Wijk (Wilhelmina), bijgestaan door secretaris P. Viveen uit Woudrichem (Blauw Wit) en penningmeester C.J. van Oversteeg uit Werkendam. Competitieleider werd C. Bouman uit Wijk. De vier clubs schreven in met zeven elftallen: W.V.V., Wilhelmina en Blauw Wit ieder met twee teams en D.V.O. met een.¹⁸⁷

Op zaterdag 5 november 1927 werd de eerste competitieronde gespeeld tussen Wilhelmina 1 en W.V.V. 1, uitslag 1-0 en Blauw Wit 2 tegen D.V.O. 1, eindstand 0-0.¹⁸⁸ Een week later gevolgd door W.V.V. 1 - Blauw Wit 1, 1-2 winst voor de Woerkummers, en D.V.O. 1 - Wilhelmina 2, waarbij D.V.O. met 2-1 wist te zegevieren.¹⁸⁹ In februari 1928 werd op het terrein van W.V.V. Werkendam een competitieduel tussen Blauw Wit en Wilhelmina afgewerkt. Een uitslag is niet bekend noch uit welke hoofde dit duel op neutraal terrein werd afgewerkt.¹⁹⁰ In ieder geval speelde beide teams in maart opnieuw tegen elkaar voor de competitie, deze keer te Aalburg waarbij Blauw Wit met 0-1 wist te winnen.¹⁹¹ Een eindstand van deze eerste wintercompetitie op zaterdagmiddag werd niet teruggevonden. Evenmin was uit de regionale media op te maken of het lofelijke initiatief een vervolg heeft gekregen, of dat het bij deze eenmalige versie is gebleven. Hoewel de Bond het dus waarschijnlijk geen lang leven beschoren is geweest, betekende zij wel een stimulans voor de oprichting van een aantal clubs in andere plaatsen in de regio. Met name in de beginjaren dertig leidde dit tot de stichting van zaterdagvoetbalclubs in Andel, Oudendijk, Nieuwendijk, Werkendam, Woudrichem, Wijk en zelfs in Heusden.

Via S.O.S. Bond naar B.V.B.

In 1933 werd opnieuw een zaterdagvoetbalbond, Samenwerking Ons Streven, in de streek opgericht. In september werd door M.J.L. Beneker, voorzitter van het Woudrichemse Stormvogels en tevens redacteur van de wekelijkse damrubriek in het Nieuwsblad, het initiatief genomen om een wintercompetitie voor de zaterdagmiddag op touw te zetten. Zijn plannen vonden weerklank bij clubs uit de omgeving. Aan de eerste competitie werd deelgenomen door W.V.V. en S.V.W. uit Werkendam, Stormvogels Woudrichem, Achilles Veen, Wilhelmina Aalburg, LONGA Heusden en De Zwaluwen Brakel. W.V.V. werd de eerste kampioen en speelde een erewedstrijd, op het veld van Stormvogels, tegen een selectie van spelers uit de S.O.S.-competitie, het zogenaamde bondselftal. In dit vertegenwoordigend elftal was doelman C. v.d. Pol, van hekkensluiter Achilles Veen, verkozen om het doel te verdedigen, iets wat de Veenenaren duidelijk trots stemde. Het bondselftal won royaal met 5-1.

Het eerste competitieverslag van de S.O.S.-bond¹⁹² was zeer lovend over het verloop van de competitie, hetgeen op conto geschreven werd van spelleider H.J.J. Weststrate. "Waar anders de voetbalsport in den winter in onze plaatsen niet of bijna niet beoefend werd, is dankzij den Bond hierin verbetering gekomen. Bij een dergelijk functioneren is het doorgaan van een zomercompetitie wel verzekerd", schreef voorzitter Beneker toen hij halverwege de wintercompetitie in januari 1934 een eerste tussenbalans opmaakte.¹⁹³

¹⁸⁷ Nieuwsblad, nr. 4757 van vrijdag 4 november 1927

¹⁸⁸ Nieuwsblad, nr. 4758 van woensdag 9 november 1927

¹⁸⁹ Nieuwsblad, nr. 4760 en 4762 van 16 en 23 november 1927

¹⁹⁰ Nieuwsblad, nr. 4783 van vrijdag 3 februari 1928

¹⁹¹ Nieuwsblad, nr. 4793 van vrijdag 9 maart 1928

¹⁹² Nieuwsblad nr. 5417 van vrijdag 6 maart 1934

¹⁹³ Nieuwsblad nr. 5402 van woensdag 24 januari 1934

Door de goede resultaten kwam die zomercompetitie er dan ook, deze keer echter met een eerste (A) - een tweede (B) - en zelfs een juniorenafdeling. Voordendag kwam het bestuur versterken en de heer Deurlo werd als spelleider aangesteld voor de S.O.S.-competitie in de Bommelerwaard. Bij de Afdeling A hadden zich een aantal nieuwe verenigingen aangesloten zoals S.D.O. en N.E.O. uit Sprang en Sparta Capelle, maar ook N.O.A.D. Wijk en D.E.V.O. Raamsdonksveer. In de B Afdeling kwamen voornamelijk tweede elftallen van eerder genoemde clubs uit, alsmede: Achilles Veen, Sparta Andel, S.F.C. Sleeuwijk, De Zwaluwen Brakel, en Blauw Wit Nieuwendijk. Stormvogels werd kampioen in de Afdeling A. Bij een tussenstand op 12 augustus 1934 in Afdeling B - een eindstand werd niet gevonden - prijkte Achilles Veen bovenaan, op de voet gevolgd door W.V.V. 2

Natuurlijk waren er ook in die tijd problemen en strafzaken. De Protestcommissie van de bond kreeg in augustus 1934 een drietal protesten op de burelen. Het protest van W.V.V. inzake de Werkendamse derby W.V.V. - S.V.W. werd afgewezen. Stormvogels zag zijn bezwaar gemaakt betreffende de wedstrijd tegen W.V.V. wel toegewezen; overspelen was het onverbiddelijke besluit van de commissie. In de Afdeling B kreeg het Brakelse Zwaluwen gelijk en werd hun voor 't treffen met Achilles Veen achteraf alsnog een penalty toegekend. Het succesvolle optreden van het bondsselftal een paar maanden eerder kreeg een vervolg. Nu echter speelde de selectie van Maas en Merwede tegen het bondsselftal van De Langstraat.¹⁹⁴

De populariteit en de inmiddels gevestigde positie van de voetbalsport in de streek werd geaccentueerd door een artikel in het Nieuwsblad nr. 5401 van vrijdag 19 januari 1934. Onder de kop "Hoe zijn de afmetingen van uw voetbalveld?", werd daarin voorlichting gegeven over de voorschriften dienaangaande met het vermelden van de K.N.V.B. richtlijnen: veldlengte max. 119 - 91 m min., veldbreedte max. 91 - 46 m min. Interessanter was echter de aanhef van het artikel die door de redactie van de locale krant werd gebezigd: "Stad, dorp of gehucht, overal vinden we voetbalterreinen. Aan deze tak van sport die welhaast overal burgerrecht heeft verkregen, wordt veel aandacht besteed." Een duidelijk bewijs dat de inburgering van de voetbalsport op dat moment als een voldongen feit werd beschouwd.

Het ging crescendo met de S.O.S.-bond. Men ging zelfs over tot de uitgifte van 'n eigen bondsorgaan, een veel gelezen krant, genaamd Sport en Spel. Maar met de groei van de bond, rezen ook de problemen. Bestuurlijk en organisatorisch werd het steeds moeilijker om het competitiegebeuren "in eigen beheer" te houden. Het gezag van de bond in geval van geschillen werd onvoldoende erkend en ook het gemis aan contacten met andere meer gevorderde clubs deed zich gevoelen. Daarnaast werd de administratie steeds omvangrijker. Zoals dat in die tijd met zoveel kleine zelfstandige bonden gebeurde, werd uitgekeken naar mogelijkheden tot samenwerking. In het voorjaar van 1935 zocht men daarvoor contact met de Brabantsche Voetbalbond en na tal van correspondentie en enkele vergaderingen besloot de S.O.S.-bond te fuseren met de Brabantsche Voetbalbond.

Op de fusievergadering op 6 april 1935 te Andel traden de volgende verenigingen toe: Wilhelmina, N.O.A.D., Achilles, Sparta Andel, Stormvogels Woudrichem, S.V.W. en W.V.V. uit Werkendam, D.E.V.O. Raamsdonksveer, Sparta Capelle, S.D.O. en N.E.O. uit Sprang, Blauw Wit Nieuwendijk en LONGA Heusden. Nadien meldde zich nog aan: Titaan Zuilichem, De Zwaluwen Brakel, D.V.O. Kerkwijk en G.V.V. Gameren. Te samen zeventien verenigingen, met 22 elftallen en in totaal 480 leden.¹⁹⁵

Hierdoor ontstond de eerste zaterdagmiddagcompetitie van de B.V.B. met drie afdelingen, "die zich voorloopig in de zoomermaanden, des Zaterdags, ondeling zullen bekampen", aldus het jaarverslag van B.V.B. Afdeling I werd gevormd door tien, nagenoeg dezelfde, teams uit de Afdeling A van de S.O.S.-competitie. Dat gold ook voor Afdeling II ten opzichte van Afdeling B van S.O.S.-competitie, met dien verstande dat het Heusdense LONGA nu in deze lagere afdeling ingedeeld was en S.F.C. Sleeuwijk maar ook De Zwaluwen uit Brakel, ondanks hun aanvankelijke inschrijving, er niet meer bij waren. In Afdeling III van de S.O.S.-competitie waren vier clubs uit de Bommelerwaard actief die een dubbele competitie speelden: Titaan uit Zuilichem, Juliana uit Well en D.V.O. en G.V.V., niet echter D.O.S. Nederhemert. Voor enkele verenigingen uit de Langstraat werd ten behoeve van de lagere elftallen een zomeravondcompetitie op dinsdag en donderdag georganiseerd. Als tegemoetkoming werden in deze startfase enkele uitzonderingsbepalingen bedongen bij de Bond op het zogenaamde dubbel spelen (zaterdag en zondag), scheidsrechtersdeclaraties en enkele andere, niet nader omschreven zaken van financiële aard. Als districtconsuls werden aangesteld C.B. van Driel uit Werkendam, voor Afd. I en II, en J.A. Sens uit Heusden, voor Afd. III.

¹⁹⁴ Nieuwsblad nr. 5460 van woensdag 15 augustus 1934

¹⁹⁵ Jaarverslag B.V.B. 1934-1935, district Land van Heusden en Altena, blz. 29-30

Bij toetreding tot de B.V.B. diende een groot aantal verenigingen op last van de K.N.V.B. van clubnaam te veranderen. Wilhelmina, N.O.A.D., Sparta, N.E.O. en Stormvogels werden in het vervolg met hun plaatsnaam aangeduid, respectievelijk Aalburg, Wijk, Andel, Sprang en Woudrichem. W.V.V. veranderde in N.O.V.A., S.V.W. in Kozakken Boijs, D.E.V.O. in Good Luck, S.D.O. in Sprangse Boijs, Sparta Capelle in Vrijhoevensche Boijs en LONGA in Heusdensche Boijs. Ook de clubs uit de Bommelerwaard was eenzelfde lot beschoren waardoor G.V.V., Titaan, Juliana en D.V.O. omgedoopt werden tot Gameren, Zuilichem, Well en Kerkwijk. Pas ver ná de Tweede Wereldoorlog zouden een aantal clubs weer teruggrijpen naar hun oorspronkelijke naam, dan met het jaar van oprichting als toevoeging.¹⁹⁶

Oud-voorzitter Beneker van Stormvogels en initiatiefnemer voor de oprichting van de S.O.S.-bond, schreef destijds: “In de B.V.B. hebben wij (Stormvogels) een prachtige tijd gehad en veel lauweren geoogst. Ook in de B.V.B.-bekerwedstrijden hebben we prettige wedstrijden gespeeld, temeer waar dit voor ons voor het eerst een optreden verder van huis betekende. Veel supporters en meisjes van onze spelers reisden dan mee en droegen bij tot de algemene gezelligheid.”

Invoegen standenlijsten eerste seizoen 1935:

Oorspronkelijk gestart met drie afdelingen, die een zomer- en gedeeltelijk een nácompetitie in de winter speelden, werd na één seizoen de Bommelse competitie beëindigd. Dit werd mede in de hand gewerkt door de ontbinding van de clubs uit Gameren en Kerkwijk en wat later van Juliana Well en Titaan Zuilichem. Ook was er na het eerste jaar onvoldoende animo voor het houden van een nacompetitie in de winter.

Invoegen standenlijsten tweede seizoen 1936:

In 1937 vond Afdeling II zijn Waterloo en bovendien uitte de Bond zijn zorg over het grote aantal strafzaken en de vertroebelende verhoudingen tussen de clubs onderling. De zomercompetitie van 1937 startte met één afdeling met elf clubs, waarbij na vier wedstrijden Heusdensche Boijs (het voormalige LONGA) zich terugtrok, zodat nog slechts tien verenigingen overbleven.¹⁹⁷

Invoegen standenlijst derde seizoen 1937:

Invoegen standenlijst vierde seizoen 1938:

Tot in het eerste jaar (1940) van de Tweede Wereldoorlog werden door de B.V.B. in de regio zomercompetities georganiseerd op zaterdagmiddag; een enkele keer voor de liefhebbers ook een wintercompetitie, maar dat mag eigenlijk geen naam hebben.

In het najaar van 1939 - toen de K.N.V.B. als gevolg van de mobilisatie erg druk was met het opzetten van winter-noodcompetities - kende de competitiewedstrijd tussen Sparta (Vrijhoevensche Boys) en S.D.O. (Sprangse Boys) een dramatisch slot. Het was volgens de krantenverslagen een ruwe wedstrijd die bij 'n 1-3 stand voor S.D.O. door de scheidsrechter gestaakt werd wegens een vechtpartij tussen de spelers. Een twintigjarige S.D.O.'er, die zijn kleren nabij de uitgang van het terrein achter een struikje had liggen, pakte daar z'n mes en stak bij het voorbijgaan een 22-jarige Sparta speler neer. Dr. Winkelman, die spoedig ter plaatse was, kon slechts de dood constateren. Kort nadien werd de dader door veldwachter en marachaussee gearresteerd. Een aantal clubs - danig aangeslagen door dit buiten-proportioneel voetbalgeweld - trok zich terug uit de competitie. Het deed de B.V.B. besluiten om de nog resterende wedstrijden voor de zaterdagmiddagcompetitie te annuleren, waarmee er een triest einde kwam aan de competitiejaargang 1939. Een standenlijst werd dientengevolge niet gepubliceerd.¹⁹⁸

Tot aan de fusie van van de voetbalbonden, in augustus 1940, werd er in de in april van dat jaar aangevangen zomercompetitie doorgespeeld. Direct na de inval van de Duitsers in mei 1940 werd de wedstrijdenreeks tijdelijk onderbroken maar na verloop van een aantal weken, werd de draad weer opgepakt. Eind augustus 1940 speelde Wilhelmina zelfs nog thuis voor de B.V.B.-competitie tegen Wit Zwart en won met 6-1.¹⁹⁹ Bij de min of meer opgelegde fusie tussen de diverse voetbalbonden, werd van bondswege L. Luchtenberg met het zaterdagmiddagvoetbal belast. De zomer was inmiddels gevorderd waardoor van het afmaken van de afgebroken zomercompetitie van 1940 op zaterdagmiddag zal zijn afgezien. Bovendien werd één jaar later, in

¹⁹⁶ Jaarverslag B.V.B. 1935-1936, district Land van Heusden en Altena, blz. 24-26

¹⁹⁷ Jaarverslag B.V.B. 1936-1937, district Land van Heusden en Altena, blz. 19-21

¹⁹⁸ Echo van het Zuiden, nr. 76-79 van 27 september tot 7 oktober 1939

¹⁹⁹ Echo van het Zuiden, nr. 67 van woensdag 21 augustus 1940

1941, een definitief voetbalverbod voor de zomer afgekondigd. Daardoor meldden een aantal zaterdagclubs zich aan voor de wintercompetitie op zondag of zochten hun heil bij de zomercompetitie van het zogenaamde GHD-district (Gorinchem-Hoornaar-Dalem), welke onderdeel uitmaakte van de Afdeling Dordrecht van de N.V.B. Deze competitie werd georganiseerd door Lou van Harten uit Schelluinen (later verhuisd naar Wijk en Aalburg waar hij ná de oorlog van 1945 tot 1948 nog als voorzitter van Wilhelmina zou fungeren). Toen het in 1941 door de bezetter afgekondigde voetbalverbod voor de zomer zich ook daar deed gelden, werd in september 1941 een wintercompetitie opgestart, maar doordat nogal wat clubs waren overgestapt naar voetbal op zondag, was de deelname aan deze competitie gering. Al deze ontwikkelingen zullen een rol van betekenis hebben gespeeld dat ondanks de aanstelling van een speciale vertegenwoordiger voor het zaterdagmiddagvoet door de B.V.B. er gedurende de oorlogsjaren toch geen competitie van de grond kwam. Toen ná de oorlog weer wel activiteiten werden ontplooid door de B.V.B. op dit gebied was het voor wat betreft de regio Land van Heusden en Altena te laat. Vooral dankzij de inspanningen van Lou van Harten hadden de meeste clubs inmiddels onderdak gevonden bij de Dordtsche Bond. In 1946 verleende de Afdeling Brabant de clubs Aalburg en Wijk dispensatie om in een Dordtsche competitie uit te komen. Een jaar later werd de definitieve overgang van beide clubs bekrachtigd.²⁰⁰

Elk dorp z'n club

De toon gezet: Heusden

Op zaterdag 13 januari 1906 werd in Heusden door Ant. van Rijswijk en J.Ch.H. Wijnands een voetbalclub opgericht "waartoe reeds dadelijk twaalf leden toetraden", genaamd Heusdensche Footballclub Quick. In het Heusdens Nieuwsblad werd overigens abusievelijk vermeld Quinch, maar uit latere berichten in dezelfde krant bleek dat de correcte naam Quick luidde. Burgemeester Honcoop gaf toestemming om op zondagmiddag op het Burchtplein te oefenen en hun eerste wedstrijd speelden ze tegen Olympia uit Vlijmen, waarvan men overigens verloor.

Toevallig of niet de oprichting van Quick valt wel ongeveer samen met de stichting van de eerste scheepswerf (Bergsche Maas, 1905-1908) in Heusden waar zo'n honderd man personeel - ook van buitenaf - te werk gesteld werd.²⁰¹ De oprichters waren echter twee jongemannen, allebei Nederlands Hervormd en bovendien nagenoeg buurjongens: de zeventienjarige (14-4-1888) Antonie Christiaan van Rijswijk, tweede kind van timmerman Klaas Arie van Rijswijk en Johanna van Wijk, wonende in de Hoogstraat 146 en de achttienjarige (26-2-1887) Joseph Charles Herman Wijnands, zoon van Hermanus Wijnands, opzichter Provinciale Waterstaat en Adriana Jacoba Bellaart, beiden geboren in Breda. Het gezin Wijnands was op 19 mei 1896 van 's-Hertogenbosch naar Heusden verhuisd - waarschijnlijk als gevolg van vader Herman's betrokkenheid bij het graven van de Bergsche Maas - waar ze hun intrek namen in de Hoogstraat 106. Met name Joseph Wijnands, die tot z'n negende jaar in Den Bosch had gewoond en wellicht daar voor het eerst in aanraking gekomen was met de voetbalsport, beantwoordt aan het profiel van de eerste voetballichting: jong, studierend en redelijk welgestelde ouders.²⁰²

Op 10 februari 1906 ging Quick naar Waalwijk om er het eveneens in 1906 opgerichte Waalwijk Vooruit - de voorloper van het huidige W.S.C. - te bekampen. De vele toeschouwers die het gure weer trotseerden, zagen Quick met 1-3 winnen. De replay in Heusden eindigde, blijkens het jubileumboek van Waalwijk Vooruit uit 1926, andermaal in een overwinning voor de mannen uit Heusden, uitslag 2-1. De derde wedstrijd op rij, die op 10 maart 1906 in Waalwijk werd gespeeld, resulteerde echter in een eclatante 3-0 zege voor de Waalwijkers. Oud-secretaris Nobert van Loon van Waalwijk Vooruit schreef over deze wedstrijd: "Het sterke Quick was geslagen op een duidelijke wijze".²⁰³ De euforie omtrent deze zege van Waalwijk Vooruit, beschreven in de Echo van het Zuiden²⁰⁴, leidde echter tot een ingezonden stuk in dat zelfde blad. Een zekere M. de R....." zou graag vernemen of W.V. onder haar 1ste elftal van l.l. Zondag misschien goede matchleden (vreemde spelers wiens reiskosten vergoed worden) telt, wien de eer eener overwinning voor zoo niet 't grootste gedeelte, dan toch voor een groot deel toekomt."²⁰⁵ Hierbij de suggestie wekkend dat er bij de Waalwijkers - reeds in die tijd - een zekere vorm van betaling plaatsvond aan sommige spelers, daarmee de edele amateurgedachten ten voeten tredend en oneerlijk spel spelend.

²⁰⁰ Jaarverslagen K.N.V.B. Afd. Brabant 1946 en 1947

²⁰¹ 90 Jaar scheepsbouw in Heusden, blz. 9-10, v.d.Velden en Huizenga, 1999 Zaltbommel

²⁰² SAH, Bevolkingsregister Heusden vanaf 1890, boek 21, folio 82 (van Rijswijk) en 304 (Wijnands)

²⁰³ Jubileumboek Waalwijk Vooruit - W.S.C. 20 jaar, Nobert van Loon, 1926

²⁰⁴ Echo van het Zuiden van 21 maart 1906

²⁰⁵ Echo van het Zuiden, nr. 36 van zondag 19 april 1906

Het Nieuwsblad maakte in het jaar 1906 zelfs gewag van een op hande zijnde geboorte van een tweede voetbalclub in Heusden - naast Quick -, maar gaf daarbij zelf al aan met deze berichtgeving te willen wachten “tot het tijdstip dat deze club geheel geconstitueerd is”.²⁰⁶ Terwijl Quicks tijdgenoot en tegenstander Waalwijk Vooruit zich inschreef voor de competitie van de Brabantsche Voetbalbond, beperkte de Heusdense voetbalclub zich tot het organiseren van medaillewedstrijden - in april 1906 - tegen Olympia Vlijmen, Waalwijk Vooruit en ook Hollandia uit Den Bosch; de laatsten lieten echter verstek gaan. Quick won de voorwedstrijd tegen Olympia met 2-0. Maar met of zonder betaalde spelers, zegevierde Waalwijk Vooruit in de finale met 1-2 over de Heusdenaren, zij het ná verlenging. De zilveren medaille werd daarmee een prooi voor de Waalwijkers.²⁰⁷

Invoegen elftalfoto van W.V. uit 1906

Het vijfenzeventigjarig jubileumboek van Waalwijk Vooruit - W.S.C. toont een foto van het allereerste voetbalelftal van de Waalwijkers uit 1906, tijdgenoot en tegenstander van Quick Heusden. De spelers, nog enigszins onwennig en wellicht daardoor nog wat chaotisch opgesteld vóór en bezijden het doel, gevormd door twee lange doelpalen met daartussen een touw gespannen dat werd gebruikt om de doelhoogte te markeren, maar zonder doelnets want dat vond men in die tijd nog een overbodige luxe. Men is uiteenlopend gekleed, sommigen in lange -, anderen in “korte” broek, reikend tot de kuiten, waarbij de indruk bestaat dat een aantal spelers in turncostuum gekleed gaan. Het is echter wel een treffend sferbeeld van de Waalwijkse voetbalvereniging uit 1906, waarbij we er gerust van uit kunnen gaan dat het in Heusden bij Quick niet anders geweest zal zijn.²⁰⁸

Helaas lijkt Quick geen lang leven beschoren geweest, in 1907 werd de club niet meer in de lokale pers vernoemd. Doch ook in Heusden ondervond de voetbalsport gedurende de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) een flinke stimulans van de gemobiliseerde militairen die in de stad of nabije omgeving gelegerd waren. Zo speelde de Heusdense Pontonafdeling (P.A.D.) regelmatig wedstrijden evenals het 16de - zelfs met meerdere bataljonselftallen - en het 5de en 18de Regiment Infanterie. In het laatste oorlogsjaar waren er van het Regiment Infanterie de volgende elftallen actief: O.L.I.V.E.O. uit Drunen, S.I.O.D. uit Waalwijk, 3-I-16 RI en 2-II-16 RI, alle vier teams van het 16de Regiment, 4-I-5 RI van het 5de Regiment, R.V.A (Regiment onbekend) en M.V.C. van het 18de Regiment. Deze laatste club speelde zelfs in competitie maar moest zich in november 1918 terugtrekken wegens démobilisatie.²⁰⁹ Door de militairen werd gespeeld te Waalwijk, Heusden maar ook in Geertruidenberg/Keizersveer. De Heusdense Pontoniers van P.A.D. speelden toen al “nabij de Conservenfabriek”²¹⁰, waar zij waarschijnlijk ook gelegerd waren. Het ontstaan van de voetbalvelden nabij de brug, waar de pontoniers dus met voetballen begonnen, zou hieruit afgeleid kunnen worden.

De wedstrijden die in Heusden werden gespeeld mochten zich in een masale belangstelling van de lokale bevolking verheugen, niet zo verwonderlijk dus dat er in het voorjaar van 1918 een eigen club werd opgericht onder de naam H.V.V. (Heusdensche Voetbal Vereniging).

In maart 1918 speelde de H.V.V.'ers hun eerste wedstrijd tegen - wie anders - de Pontoniers. Ondanks dat met 4-1 verloren werd, repte de krant toch over een verdienstelijk resultaat gezien het kortstondige bestaan van H.V.V.²¹¹ De volgende wedstrijd was uit tegen het eveneens pas opgerichte T.V.V. uit Waalwijk en ging ook verloren, zij het nipt met 2-1.²¹² Doch de terugwedstrijd werd onder veel belangstelling met 2-1 gewonnen. “De jonge club toont veel activiteit”, schreef Het Nieuwsblad.²¹³ Nadat een maand later de Pontoniers en het 16de Regiment Infanterie een onderling treffen hadden afgewerkt (1-0 voor de Pontoniers)²¹⁴, daagde H.V.V. het 16de Regiment uit. En met succes, want de “zandhazen” werden met 6-2 verslagen.²¹⁵ De revanche tegen de Pontoniers verliep minder florissant (0-3) maar een vriendenmatch tegen R.W.B. Besoyen werd met 3-0 wel weer winnend afgesloten, evenals het treffen met O.L.I.V.E.O een militair elftal dat in Drunen gelegerd was (2-1).²¹⁶ Ook werd er nog op verplaatsing (1-2 verlies) en thuis (5-5) gevoetbald tegen Excelsior Waalwijk, een opponent die men ook trof op seriewedstrijden van R.W.B. De medio 1918 uitgebroken Spaansche griep en verdergaande

²⁰⁶ Nieuwsblad nr. 2494, 2500, 2502 en 2521 periode jan-april 1906

²⁰⁷ Echo van het Zuiden, nr. 34 van donderdag 26 april 1906

²⁰⁸ Jubileumboek W.S.C. Waalwijk 75 jaar, 1981

²⁰⁹ Echo van het Zuiden, 93 van 24 november 1918

²¹⁰ Heusdens Nieuwsblad, nr. 3757 van zaterdag 16 maart 1918

²¹¹ Echo van het Zuiden, nr. 23 van 21 maart 1918

²¹² Echo van het Zuiden, nr. nr. 30 van 11 april 1918

²¹³ Nieuwsblad, nr. 3763 van 10 april 1918

²¹⁴ Echo van het Zuiden, nr. 34 van 23 april 1918

²¹⁵ Echo van het Zuiden, nr. 38 van 9 mei 1918

²¹⁶ Echo van het Zuiden, nr. 39, 44 en 46 van 12 en 30 mei en 6 juni 1918

rantsoenering - waardoor er gebrek aan van alles was en de diefstal van levensmiddelen kwalijke vormen begon aan te nemen en zelfs de koeien op 't land leeggemolken werden - ten spijt, gevoetbald werd er. De Heusdenaren hadden duidelijk de smaak te pakken.

Kort ná de Eerste Wereldoorlog, in 1919, waren er in Heusden volgens Johan Huizinga in z'n boek Honderd jaar Land van Heusden en Altena inmiddels dan ook al drie voetbalverenigingen: H.V.V. met twee elftallen en daarnaast Juliana ook met twee elftallen en Excelsior met één elftal.²¹⁷

Op zondagmiddag 26 april 1919 speelden Juliana en Excelsior onder leiding van scheidsrechter Joh. Iddink tegen elkaar, waarbij Juliana zich met 3-2 de sterkste toonde.²¹⁸ In juni troffen de beide elftallen elkaar opnieuw en weer was er winst voor Juliana met 2-0. Dezelfde maand speelde Juliana ook nog thuis tegen het Waalwijkse Excelsior. Met 2-2 werden de punten broederlijk gedeeld.²¹⁹ Op een zondag in juni oefende Excelsior tegen het tweede elftal van H.V.V. waarvan met 1-0 verloren werd. Een maand eerder, in mei, had Excelsior zijn krachten reeds gemeten met het eerste team van H.V.V., uitslag onbekend en werd met 4-0 gewonnen van v.v. S.D.O.²²⁰ De herkomst van deze laatste club is niet vastgesteld kunnen worden. Bij een bezoek van H.V.V. aan Excelsior Waalwijk kwam de Heusdense ploeg van een koude kermis thuis en verloor met 5-0.²²¹ Op zondag 18 mei 1919 trad de club in het strijdperk tegen een combinatie van Juliana en Crescendo, welke wedstrijd in 1-0 voor H.V.V. eindigde.²²² De revanche, een paar weken later maar nu tegen een voltallig Juliana, werd door een benutte strafschop wegens hands door Juliana gewonnen. Was H.V.V. volgens het verslag in de krant tot op dat moment dé club van Heusden, door het vertoonde combinatiespel en het goede keeperswerk voorzagen voor Juliana een toekomstig eerste klasserschap B.V.B. weggelegd.²²³

Er was echter nog sprake van een vierde voetbalclub in Heusden. In juli 1919 werd namelijk een vergadering belegd door vier Heusdense voetbalclubs. Naast de drie eerder genoemde verenigingen was ook Hercules hierbij vertegenwoordigd. Op de agenda stond een onderling voetbaltoernooi ter gelegenheid van de Vredesfeesten van 1919 op 31 augustus, de verjaardag van Koningin Wilhelmina. Er werd een reglement opgesteld en een toernooibestuur gevormd met Joh. Iddink van Juliana als voorzitter en G.W.E. van Dijck van Hercules als secretaris. Bovendien werden W. Baaiens van H.V.V. en J. van Leeuwen van Excelsior als commissaris aangewezen.²²⁴

Begunstigd door mooi weer en een talrijk publiek versloeg Excelsior in de eerste ronde Hercules met 1-0. Juliana en H.V.V. speelden 0-0 gelijk maar H.V.V. ging na loting door. H.V.V. won de finale met 2-0, na verlenging, van Excelsior. Om de derde en vierde plaats werd niet meer gestreden maar geloot. Juliana werd derde en Hercules vierde. De finalisten mochten zilveren medailles in ontvangst nemen. De verliezers moesten zich met brons tevreden stellen. Daarnaast was er een fraaie ereprijs in de vorm van een lauwerkrans die aan Juliana ten deel viel en aan de doelman van deze club werd overhandigd.

Behalve gevoetbald werd er in het kader van de feestelijkheden die dag tevens een bloemencorso georganiseerd. Hier werd ook door leden van v.v. Juliana aan deelgenomen en blijkbaar niet onverdienstelijk getuige de behaalde vierde plaats.²²⁵

Uitwassen waren er toen (1919) ook al. Zo beklagde D.W. van Everdingen uit Heesbeen zich in het Nieuwsblad omtrent diefstal van peren uit z'n boomgaard door "jongelui-voetballers die op de terugweg waren van hun zondagse wedstrijd aan de Heusdense Brug". Gelukkig trof de Heusdenaren geen blaam, want het waren de tegenstanders die zich aan dit vergrijp hadden schuldig gemaakt.²²⁶

H.V.V. Heusden bleek een veelgevraagd tegenstander voor toernooien van verenigingen uit de buurt. In september 1919 schreef men in voor seriewedstrijden bij S.V.V. te Sprang met deelname van onder meer Excelsior Capelle, Excelsior Waalwijk en Juliana Baardwijk. Een paar weken later was men te gast in Baardwijk voor de Lauwertakwedstrijden. Veel succes was er voor de Heusdenaren overigens niet weggelegd. Te Sprang

²¹⁷ Honderd jaar Land van Heusden en Altena, blz. 151-152, J. Huizinga, 1982

²¹⁸ Nieuwsblad nr. 3874 van woensdag 30 april 1919

²¹⁹ Nieuwsblad nr. 3889 van zaterdag 21 juni 1919

²²⁰ Echo van het Zuiden, nr. 36 van donderdag 8 mei 1919

²²¹ Echo van het Zuiden, nr. 42 van donderdag 29 mei 1919

²²² Echo van het Zuiden, nr. 40 van donderdag 22 mei 1919

²²³ Echo van het Zuiden, nr. 44 van 5 juni 1919

²²⁴ Nieuwsblad nr. 3899 van zaterdag 26 juli 1919

²²⁵ Nieuwsblad nr. 3910 van woensdag 3 september 1919

²²⁶ Nieuwsblad nr. 3904 van woensdag 13 augustus 1919

werd men in de eerste ronde uitgeschakeld en eenzelfde lot was men beschoren te Baardwijk, alwaar men van Excelsior Capelle met maar liefst 4-0 kloeg kreeg.

Een week ná de wedstrijden te Sprang nam Juliana uit Heusden deel aan het toernooi van Excelsior Capelle, waar men onder andere de tweede elftallen van Brabantia Waspik en R.W.B. trof, maar ook Hercules Waalwijk. Juliana had zich ondertussen aangemeld bij de Brabantsche Voetbalbond. Uitkomend in de derde klasse van B.V.B. speelde men de eerste wedstrijd tegen het tweede elftal van Excelsior uit Capelle. Het Nieuwsblad deed verslag van de wedstrijd: “Juliana - Excelsior Capelle 2-0. Zondagmiddag, bij hevige storm, speelde Juliana alhier zijn eerste competitiewedstrijd tegen Excelsior uit Capelle. Juliana was vanaf de aftrap voortdurend de betere ploeg en vooral aanvoerder Dobbelsteen en doelvredediger Van Dijk waren prima in orde. Een betere linksbuiten ware wel gewenscht, vooral nu Juliana in 't vervolg tegen clubs komt te staan die niet te onderschatten zijn”.²²⁷

Een jaar later dreigde het voortbestaan van Juliana op de tocht te komen staan. In mei 1920 versloeg Juliana Excelsior Capelle met 2-1 tijdens seriewedstrijden bij S.V.V. in Sprang, waarvan op Tweede Pinksterdag de eindwedstrijden werden gespeeld. Het bericht in de krant vervolgde echter met de onheilspellende mededeling dat “Juliana op dit moment niet langer over een speelveld beschikt. Op het oude voetbalveld bij de brug mag namelijk niet gevoetbald worden”.²²⁸ Ondanks deze tegenslag behaalde de Heusdenaren tijdens de finaleronde van de seriewedstrijden te Sprang een alleszins verdienstelijk 0-0 gelijk spel tegen het gerenommeerde R.W.B., en dat terwijl Juliana met maar liefst vier invallers moest aantreden. Juliana kampte daarna nog tegen Excelsior 2 uit Waalwijk en won met 2-1, zodat een derde plaats in de eindrangschikking hun deel was.

De veldproblemen, of wellicht de toetreding van Juliana tot de B.V.B.-competitie waardoor het zeker voor de betere Heusdense voetballers veel aantrekkelijker was om bij Juliana te gaan spelen, zullen waarschijnlijk ook het einde betekenen hebben van de drie andere Heusdense voetbalclubs: Excelsior, Hercules en uiteindelijk ook H.V.V.

In 1922 waren de veldproblemen in ieder geval weer opgelost want toen kwam Gelria uit Hedel (in 1926 werd deze club aan Zaltbommel toegedicht) bij Juliana Heusden op bezoek. Ondanks dat de in wit-zwart spelende Heusdenaren er een “slappe partij voetbal” van maakten, werd er toch met 2-0 gewonnen. In het elftal van Juliana stonden o.a. opgesteld: Van Mier, van Ommeren die 2-0 scoorde, J. Boelen, P. Boelen die 1-0 maakte, van Dijk de doelman, Laros en waarschijnlijk zal ook Van Dongen van de partij geweest zijn.²²⁹ Een week later werd op eigen veld met 1-3 van Olympia Waspik verloren.²³⁰ Het sterker geachte Vitesse uit Geertruidenberg werd echter weer wel verslagen, zij het met het kleinst mogelijke verschil, 1-0. Scheidsrechter bij de laatste twee wedstrijden was De Laat.²³¹ Ook werd door het eerste elftal Baardwijk met 2-1 opzij gezet, terwijl de reserves deelnamen aan seriewedstrijden te Drunen. In de finale werd met 1-0 verloren van Haarsteeg ondanks het uitmuntende spel van “Juliana-speler Bruijsters die als een leeuw verdedigde”.²³²

Bij soortgelijke wedstrijden te Waspik versloeg Juliana organisator Olympia met 0-1, maar te Aalburg moest men in Excelsior Den Bosch haar meerdere erkennen, zij het slechts ná het nemen van strafschoppen.²³³ Ook op het ondersteunende vlak vielen er activiteiten te noteren, met name op het gebied van het uitdragen van spelregelkennis en noodzakelijke uitbreiding van het scheidsrechtscorps. Hiertoe werd er op zaterdagavond 27 mei 1922 in Café de Gouden Leeuw door dhr. Drooge, officieel N.V.B.-scheidsrechter, een lezing gehouden over voetbalspelregels en spelregels.²³⁴

Om onduidelijke redenen ging het na de competitie echter snel bergafwaarts met de club uit Heusden. Na een paar forse nederlagen tegen het naburige D.V.O. uit Aalburg (4-0 en 6-0 verlies) werd het verdacht stil rond de gerenommeerde Heusdense club. In de met 4-0 verloren wedstrijd, die onder leiding stond van scheidsrechter Schmitz, werd vooral het spel van Juliana-speler Van Dongen gelaakt “omdat hij menigmaal trachtte door z.g. beentje lichten, D.V.O.'ers te laten vallen”.²³⁵ In 1923 speelde Juliana nog een tweetal wedstrijdjes, uit tegen

²²⁷ Nieuwsblad nr. 3922 van woensdag 15 oktober 1919

²²⁸ Nieuwsblad nr. 3983 van woensdag 19 mei 1920

²²⁹ Nieuwsblad nr. 4178 van zaterdag 1 april 1922

²³⁰ Nieuwsblad nr. 4180 van zaterdag 8 april 1922

²³¹ Nieuwsblad nr. 4181 van woensdag 12 april 1922

²³² Nieuwsblad nr. 4184 van zaterdag 22 april 1922

²³³ Nieuwsblad nr. 4185 en 4192 van woensdag 26 april en zaterdag 20 mei 1922

²³⁴ Nieuwsblad nr. 4194 van zaterdag 27 mei 1922

²³⁵ Nieuwsblad nr. 4211 van woensdag 26 juli 1922

D.V.O. en thuis op het veld aan de brug, tegen de Veteranen, waarvan met 5-2 gewonnen werd.²³⁶ Daarna leed de club tijdelijk een slapend bestaan.

In april 1926 werd Juliana opnieuw opgericht, Eenentwintig leden meldden zich aan en tot bestuur werden verkozen: C. Meijer - voorzitter, P. de Graag - penningmeester en J. Bruistens - secretaris. De openingswedstrijd was tegen H.E.C. Waalwijk waarbij de Heusdense aanvoerder de wens uitsprak bij een volgende gelegenheid de Waalwijkers op een beter voetbalterrein te kunnen uitnodigen.²³⁷

Hoewel de resultaten van de eerste oefenwedstrijden niet al te best waren - er werd meestal verloren, soms zelfs met grote cijfers - was de animo er niet minder om. Bovendien bleef het Nieuwsblad optimistisch in zijn verslaggeving en riep de Heusdenaren op om Juliana te blijven steunen, "zodat wij eenmaal het oude Juliana van eenige jaren terug weer kunnen zien spelen".²³⁸ Binnen de korste keren formeerde men een tweede elftal en in juli 1926 werd ook het derde elftal een feit. Steun was er ook van de lokale middenstand, bijvoorbeeld van juwelier Kemp die van tijd tot tijd prijzen beschikbaar stelde voor medaillewedstrijden. Naarmate het jaar vorderde verbeterden de resultaten wat, ook omdat men de tegenstanders wat zorgvuldiger uitkoos. Met name het tweede elftal boekte menig overwinning. Het Nieuwsblad vond er aanleiding in om na 0-3 winst op Quick 3 Waalwijk en een 4-1 zege op Juliana Baardwijk 2 door het eerste team en 2-1 winst op D.V.O. Zaltommel van de reserves te schrijven "dat Juliana vooruit ging".²³⁹

Dat was voor de Heusdenaren voldoende aanleiding om met twee elftallen in te schrijven voor de B.V.B.-competitie. Dat zal ook het moment geweest zijn dat de officiële clubnaam van bondswege herzien zal zijn. Het eerste elftal werd ingedeeld in de 2de Klasse, ook al bepleitte de krant dat de 1ste Klasse beter was geweest. Men speelde er o.m. tegen: H.E.C. 3, W.S.C. 3, R.W.B. 2, Quick 3, Bossche Boys 2 en Berkdijk 2. De meeste wedstrijden werden gewonnen, alleen van R.W.B. 2 werd tweemaal verloren. Vooral de uitwedstrijd, die beslissend was voor het kampioenschap, onttaarde. Scheidsrechter Slaats moest twee spelers uit het veld zenden en talrijke incidenten deden zich voor waarbij de supporters van Juliana Heusden zich ook niet onbetuigd lieten. Ietwat zuur constateerde het Nieuwsblad "dat een kampioenschap op deze wijze verkregen R.W.B. geen eer verschaft".²⁴⁰

Op Tweede Paasdag 1927 ging Juliana de brug over naar Aalburg om deel te nemen aan seriewedstrijden van Wilhelmina - de opvolger van het Aalburgse D.V.O. - en versloeg er H.V.V. Haarsteeg met 1-0. In de eindstrijd moest men het opnemen tegen het sterke Juliana uit Baardwijk. De reguliere speeltijd eindigde in 1-1 waarna Juliana Heusden de strafschoepen beter nam dan de tegenstander en zich winnaar van het toernooi mocht noemen.²⁴¹ In het weekeinde daaraanvolgend stond er voor beide elftallen van Juliana opnieuw een wedstrijd op het programma. Het eerste elftal speelde thuis tegen P.S.V., eveneens uit Baardwijk. Het tweede team diende voor de competitie aan te treden tegen R.W.B. 3.²⁴² Ook werd ingeschreven voor een toernooi met acht clubs bij Groen-Wit Zaltbommel, wat waarschijnlijk v.v. Zalt-Bommel was. De reis naar Bommel werd door spelers en supporters voor het eerst gemaakt per luxe touringcar van N.V. de Onderneming.²⁴³

In juni 1927 maakte het Nieuwsblad de balans op voor Juliana v.w.b. toernooien en seriewedstrijden. In haar eenjarig bestaan had de Heusdense club aan vijf van zulke evenementen deelgenomen en daarbij viermaal een tweede prijs behaald en een keer de eerste prijs.²⁴⁴ Ter versteviging van de clubband werd met het jaareinde een Oudejaarsavondbal georganiseerd afgewisseld met voordrachten.²⁴⁵

Voor de B.V.B.-competitie van 1927-28 was het Wapen van Heusden - zoals de club toen in het Dagblad van Noord-Brabant werd aangeduid - wel ingedeeld in de eerste klasse, om precies te zijn in de Afd. IV 1e Klasse A met H.E.C. 2, W.S.C. 2, R.W.B. 2, Baardwijk 2, Waalwijk 2, Brabantia 1 Waspik en Kaatsheuvel 2. Het tweede elftal speelde in de tweede klasse tegen Sportvereniging 1907 Hintham, Waalwijk 3, R.W.B. 3, H.E.C. 3, W.S.C. 3, B.V.V. 5 en Vlijmensche Boijs 2. Blijkens wedstrijdverslagen in het Nieuwsblad maakten dat seizoen de volgende spelers o.m. deel uit van Juliana 1: aanvoerder en spil Baaijens - tevens Juliana's beste speler, doelman Verhey (de Lange) of Bakker, verdediger Bruijstens - nog zo'n crack, voorhoedespeler Overweel en verder nog:

²³⁶ Nieuwsblad nr. 4288 van woensdag 25 april 1923

²³⁷ Nieuwsblad 4592/6 van 7 en 21 april 1926

²³⁸ Nieuwsblad, nr. 4599 van vrijdag 30 april 1926

²³⁹ Nieuwsblad, nr. 4632 van woensdag 25 augustus 1926

²⁴⁰ Nieuwsblad, nr. 4685 van vrijdag 1 april 1927

²⁴¹ Nieuwsblad nr. 4700 van woensdag 20 april 1927

²⁴² Nieuwsblad nr. 4701 van vrijdag 22 april 1927

²⁴³ Nieuwsblad, nr. 4723 van vrijdag 8 juli 1927

²⁴⁴ Nieuwsblad, nr. 4716 van woensdag 15 juni 1927

²⁴⁵ Nieuwsblad, nr. 4773 van vrijdag 30 december 1927

Zweep, Govers, Van de Maaden en Schouten. Als scheidsrechter bij de duels fungeerden o.m. Slaats, Van Riel en Van Drongelen.

In januari 1928 nam het Wapen van Heusden - in het Nieuwsblad van augustus 1928 werd deze clubnaam zo nu en dan ook gebezigd - een nieuw veld in gebruik dat in afmeting verscheidenen meters langer en breder was dan het oude veld, hetgeen een hele verbetering was.²⁴⁶

In mei 1930 wist Juliana op seriewedstrijden te Kaatsheuvel een tweede prijs in de wacht te slepen.²⁴⁷

In 1929 werden de Heusden initiatieven ontplooid voor voetbal op zaterdag. In mei 1929 werd een nieuwe voetbalclub opgericht met de naam Excelsior, een clubnaam die we ook uit 1919 al kenden. De club speelde op het bekende veld nabij de grote Maasbrug. Het bestuur werd gevormd door: H. van Overbeek - voorzitter, M. Smits - secretaris, J. Toehuijzen - penningmeester. Hoewel niet helemaal vaststaat dat het hier om een nieuwe zaterdagclub ging, lijkt dit gezien haar eerste activiteiten - deelname aan seriewedstrijden op Tweede Pinksterdag bij zaterdagvereniging Blauw-Wit uit Woudrichem - wel aannemelijk.²⁴⁸

Van Excelsior werd nadien niets meer vernomen maar in 1930 werd in Heusden met v.v. LONGA toch een (protestante) zaterdagvoetbalclub opgericht, waarmee de verzuiling binnen de Heusdense voetbalgemeenschap compleet was. Als clubhuis fungeerde Hotel Concordia te Heusden. V.v. LONGA (Lichamelijke Ontspanning Na Gedane Arbeid), met o.m. de fameuze gebroeders Sluijmers in de gelederen, speelde met de neutrale Heusdense voetbalclubs, Juliana en H.V.V. en het ondertussen ten tonele verschenen katholieke P.S.V. (Patronaats Sportvereniging) op de gemeentelijke velden links van de Maasdijk, tussen het joodse kerkhof en de Heusdense brug. Op het eerste veld speelde LONGA, op het tweede veld Juliana en op het derde veld P.S.V. H.V.V., ondertussen tot vierde Heusdense club afgedaald, speelde daar waar nog een plaatsje over was. De velden werden gehuurd van de gemeente, waarvoor Juliana in 1933 een huursom van 85 gulden per jaar neertelde.²⁴⁹ Naast LONGA was dus ook P.S.V. nieuw in het rijtje van Heusdense clubs. Van de twee Excelsiors (1919 en 1929) en Hercules werd geen melding meer gemaakt. Wel werd in augustus 1930 in het Gorinchems Nieuwsblad nog een bericht teruggevonden over een v.v. Oud-Heusden die op zaterdagavond 30 augustus 1930 om 6.00 uur een wedstrijd bij Sparta Andel speelde.²⁵⁰

Pas opgericht, werd zaterdagclub LONGA op Hemelvaartsdag uitgenodigd voor een nederlaagtoernooiwedstrijd bij R.K.V.V. Dussensche Boys. De Dussense club kwam uit in een bisdomcompetitie behorend tot de Rooms Katholieke Federatie, waarvan de aangesloten clubs officieel niet tegen clubs van andere gezindten mochten spelen. Met de uitnodiging van LONGA bleek eens te meer dat men zich aan deze regel weinig gelegen liet liggen. De Heusdenaren behaalden een uitstekend resultaat in Dussen door met 1-5 te winnen. Het Nieuwsblad liet weten dat "LONGA daarmee thans bovenaan staat in dit toernooi".²⁵¹ Uiteindelijk werd men in dit door maar liefst twaalf ploegen bezette nederlaagtoernooi winnaar van de tweede prijs, een beker.²⁵²

Op Pinksterzaterdag om 17:00 uur trof LONGA in een vriendschappelijke wedstrijd D.V.O. uit Sprang. De vorm van de Heusdenaren werd nog maar eens onderstreept door de 4-1 winst.²⁵³ Eind september organiseerde men zelf seriewedstrijden met vier verenigingen.

Op Nieuwjaarsdag 1931 vierde LONGA haar éénjarig bestaan met een wedstrijd tegen plaatsgenoot Juliana. De wedstrijd werd gespeeld op het terrein nabij de brug. In april van dat jaar kwam men uit op seriewedstrijden van S.D.O. Sprang tegen Neerlandia uit Kaatsheuvel.

In de dertiger jaren waren in Heusden wedstrijden tegen zogenaamde veteranenteams erg populair. Hemelvaartsdag 1931 speelde Juliana zo'n wedstrijd tegen - volgens de aankondiging in de krant - allemaal eersteklas voetballers. Het veteranenelftal was als volgt samengesteld: doel - G. van Dijk, achter - J. Meinders en J. Verschoor, midden - Tj. Jonker, A. Poddewijn en L. Poddewijn, voor - M. Gijswijt, Hanegraaf, v.d.Linden, Nooten en Leffers.²⁵⁴

²⁴⁶ Nieuwsblad, nr. 4778 van vrijdag 18 januari 1928

²⁴⁷ Gorinchems Nieuwsblad, nr.21 van vrijdag 23 mei 1930

²⁴⁸ Nieuwsblad, nr. 4913 van woensdag 8 mei 1929

²⁴⁹ Tussen twee werelden, Op het podium en rond het biljart, blz 221, Peter-Jan Mol, 2002 Heusden

²⁵⁰ Gorinchems Nieuwsblad, nr. 35 van vrijdag 29 augustus 1930

²⁵¹ Nieuwsblad nr. 5024 van vrijdag 30 mei 1930.

²⁵² Gorinchems Nieuwsblad, nr. 38 van vrijdag 26 september 1930

²⁵³ Nieuwsblad nr. 5025 van woensdag 4 juni 1930

²⁵⁴ Nieuwsblad nr. 5122 van woensdag 13 mei 1931.

Het succes van de wedstrijd vertaalde zich in een tweede ontmoeting op Tweede Pinksterdag, zij het met een enigszins aangepast team van veteranen en deze keer met LONGA als tegenstander. Het uitgebreide verslag door "De Toffe Jongens" in het Nieuwsblad maakte melding van een optreden van Fanfare der Heilige Familie ter opluistering van de match. Sportief gezien werd vooral het keeperswerk van doelman van Dijk geroemd (dat gebeurde in 1919 ook al eens). LONGA ging uiteindelijk wel met de eer strijken door met 4-2 te winnen.²⁵⁵

In juni 1931 nam Juliana het op tegen het sterke H.E.C. uit Waalwijk. Met 3-5 gingen de punten mee naar Waalwijk.²⁵⁶ Heusden kende natuurlijk ook het fenomeen nederlaag- en seriewedstrijden. In de winter van 1931-1932 organiseerde LONGA nederlaagwedstrijden tegen Sparta, 1-3, W.V.V., 2-1, Wilhelmina, 3-0 en Juliana, 7-3.²⁵⁷ Ook werd door het eerste en tweede elftal gespeeld tegen Voorwaarts uit Aalst. Beide teams wisten hun wedstrijd tegen de Aalstenaren in winst om te zetten.²⁵⁸ In het najaar, in november, kwam Zwaluwen uit Brakel nog op bezoek.

Na de winter, in april 1932, werd de draad weer opgepikt toen Juliana met twee elftallen tegen opponent Hollandia uit Haarsteeg speelde. Het eerste elftal won met 3-0, het tweede team speelde 0-0 gelijk.²⁵⁹ In september trof het tweede elftal van Juliana de voetbalclub V.O.V. uit Hedikhuizen. Ondertussen speelde het eerste elftal gewoon door in de B.V.B.-competitie in de eerste klasse A van Afdeling 4, waarin de club overigens gewoon als Heusden werd aangeduid. In deze voornamelijk Waalwijkse klasse behaalde men een derde plaats (14-18, doelsaldo 41-23), achter kampioen Haarsteeg en R.W.B. 2 maar voor H.E.C. 2, W.S.C. 3, Baardwijk 2, B.V.V. 5 en hekkeluiser Capelle 2.²⁶⁰ In oktober van dat jaar betreurde men het overlijden, op slechts 53 jarige leeftijd, van P.Smits, bestuurslid Juliana en sinds zeven jaar bestuurslid van de B.V.B.²⁶¹, waarvan zes jaar als administrateur van de Bond werkzaam.²⁶²

Aansluitend aan de competitie van 1933 organiseerde Juliana in mei een serietoernooi, dat onder auspiciën van de Brabantsche Voetbalbond werd afgewerkt en door een talrijk publiek bezocht. De deelnemers: C.M.G. Den Bosch, P.S.V. Heusden, Be Quick Ammerzoden, Z.B.V.V. Sparta Zaltbommel, Kaatsheuvelse Boys, R.W.B., Geel-Zwart Haarsteeg, Steeds Hoger Den Bosch en H.E.C. Waalwijk. Het aantrekkelijk prijzenpakket bestond uit de zilveren bal, zilveren beker, zilveren lauwerkrans en zilveren schild.

Mei bleek een drukke maand voor de club, want er werd ook deelgenomen aan bondsseriewedstrijden te Besoyen waar men S.D.O. Sprang als tegenstander trof. Door 7-3 winst kwam men in de finale, waarin het opgenomen moest worden tegen zaterdagclub B.S.V. Besoyen. Als voorbereiding voor dit zware programma werd op vrijdag door Juliana 1 en 2 een onderling duel afgewerkt onder leiding van scheidsrechter Deurlo.²⁶³ Een maand later werd door het eerste en tweede elftal gespeeld tegen de andere club uit Ammerzoden, Fortuna, respectievelijk T.O.P. uit Drunen.²⁶⁴

De competitie van 1933-34 verliep nog beter en een fraaie tweede plaats achter kampioen Kaatsheuvelse Boys was Juliana's deel. Naast de bekende clubs uit Waalwijk kwam men ook uit tegen Nivema en Devo 2. In het bekertoernooi van de B.V.B. nam men revanche op Kaatsheuvelse Boys door thuis met 3-0 te winnen. In de volgende ronde vond men echter z'n Waterloo in Zaltbommel tegen de reserves van de club met die naam.²⁶⁵

Doelman A. Toethuijs en midvoor Leo Verheij van de Heusdense club, werden beiden geselecteerd voor het Brabants Elftal. Toethuijs was er bij de volgende selectieronde nog steeds bij, zij het als reservedoelman, maar viel bij de eindselectie alsnog buiten de boot.²⁶⁶

Diverse aanwijzingen duiden op beschikbaarheid binnen Juliana van kwalitatief sterk kader, gecombineerd met een effectieve organisatiestructuur. Zo bleek de vereniging reeds in die tijd over internationale contacten te

²⁵⁵ Nieuwsblad nr. 5125, 5127 van vrijdag 22, 29 mei 1931.

²⁵⁶ Nieuwsblad nr. 5130 van woensdag 10 juni 1931

²⁵⁷ Nieuwsblad nr. 5189 van woensdag 6 januari 1932

²⁵⁸ Nieuwsblad nr. 5192 van vrijdag 15 januari 1932

²⁵⁹ Nieuwsblad nr. 5215 van woensdag 6 april 1932

²⁶⁰ Jaarverslag Brabantsche Voetbal Bond 1932-1933, blz. 22

²⁶¹ Nieuwsblad nr. 5270 van vrijdag 14 oktober 1932

²⁶² Jaarverslag Brabantsche Voetbal Bond 1932-1933, blz. 3

²⁶³ Nieuwsblad nr. 5331/2/3 van 17, 19 en 24 mei 1933.

²⁶⁴ Nieuwsblad nr. 5342 van vrijdag 23 juni 1933

²⁶⁵ Jaarverslag Brabantsche Voetbal Bond 1933-1934, blz. 21 e.v.

²⁶⁶ Jaarverslag Brabantsche Voetbal Bond 1933-1934, blz. 10-13

beschikken, waar de lokale aanwezigheid van internationaal georiënteerd bedrijfsleven niet vreemd aan geweest zal zijn. In juni 1934 ontving Juliana buitenlands bezoek en op zondag 17 juni werd een Internationale Sportdag georganiseerd met deelname van de Duitse voetbalvereniging Concordia e.V 1919 uit Goch.²⁶⁷ Een drietal jaren later werd dit nog een dunnetjes overgedaan door het Antwerpse Blauw-Wit te Heusden te inviteren.²⁶⁸

De competitie 1934-1935 in, nog immer in de eerste klasse van de B.V.B., werd afgesloten met een vierde stek, hoewel het puntentotaal van zeventien uit zestien wedstrijden wat tegenviel. Tegen kampioen Nivema uit Den Bosch werd op eigen veld met 1-5 verloren. Ook het tweede elftal was actief in competitie maar na tien wedstrijden, waarin slechts tweemaal werd gelijkgespeeld, werden de reserves teruggetrokken.

Op 5 mei 1935 werd nog maar eens een proeve van bekwaamheid afgeleverd door het bestuurskader. Als resultaat van de zorgvuldig opgebouwde goede relaties met de Bond, waar voormalig bestuurder P. Smits zeker een rol in vervuld zal hebben, kon door Juliana een demonstratiewedstrijd worden georganiseerd tussen het sterke Wilhelmina uit Den Bosch, uitkomende in de tweede klasse K.N.V.B. en een bondselftal van de B.V.B. In dit laatste elftal stonden onder meer spelers opgesteld van toonaangevende clubs zoals T.E.C. uit Tiel, maar ook van N.A.C. Breda en Wilhelmina Den Bosch.²⁶⁹ Na een ruststand van 0-3, wist het bondsteam in de tweede helft deze achterstand alsnog om te buigen in een fraaie 6-3 overwinning.²⁷⁰ In juni 1935 verschenen ineens een tweetal nieuwe Heusdense voetbalclubnamen in de krant. Op zondag 16 juni 1935 speelde Stabilitas Heusden in Heusden vriendschappelijk tegen Olympia Vlijmen en won met 6-1.²⁷¹ Vermoedelijk betreft het hier een bedrijfsselftal. En op woensdagmiddag 26 juni 1935 kwamen de plaatselijke (Heusdense) clubs P.S.V. en N.O.A.D tegen elkaar uit. De Patronaatjongens wonnen met 4-3 van het ons verder onbekende Heusdense N.O.A.D.²⁷²

De competitie van 1935-1936 in de eerste klasse A, Afdeling IV van de B.V.B. verliep zeer succesvol voor Juliana. De voorlaatste wedstrijd werd met 1-4 bij Kaatsheuvelse Boys gewonnen, waarna nog slechts één punt nodig was om naaste concurrent B.V.V. 4 vóór te blijven en de kampioenvlag te kunnen hijsen. De laatste wedstrijd moest men aantreden tegen W.S.C. 3 uit Waalwijk. Onder leiding van scheidsrechter Stolzenbach werd het een bijzonder enerverende partij. Een sterk openend Juliana nam door doelpunten van R. de Leeuw en D. Verhoeven (twee maal) een 3-0 voorsprong. Na de rust kwam W.S.C. binnen het kwartier echter terug in de wedstrijd door twee keer te scoren. De mannen van aanvoerder Jos Toethuys rechtten echter de rug en hielden het doel verder schoon, waardoor het eerste kampioenschap in het tienjarige bestaan van Juliana een feit was. Bij de feestelijke intocht met Fanfare der H. Familie leek heel Heusden wel te zijn uitgelopen en erevoorzitter Harry Pol sprak de kampioenen lovend toe. Ook waren bestuurders aanwezig van de Vereeniging Heusdens Belang. Juliana's voorzitter M. Gijswijt straalde dat het een lieve lust was en het bleef die dag nog tot laat onrustig in het clubhuis De Gouden Leeuw.²⁷³

Als kersverse kampioen werd Juliana ook uitgenodigd om op 26 april 1936 een openingswedstrijd van het nieuwe terrein van Herptsche Boys te spelen met Haarsteeg als tegenstander.²⁷⁴ Het nieuwe voetbalveld op den Hoogen Brink werd geopend en ingezegend door Pastoor Timmermans en er waren tevens toespraken van Burgemeester W. Wijs en van Herptsche Boys voorzitter Jos de Kort.

Juliana diende met Zaltbommel 2, de kampioen uit de eerste klasse B van de B.V.B., te strijden om één promotieplaats naar de K.N.V.B. Thuis werd riant gewonnen met 6-2, maar door verlies in Bommel was een beslissingswedstrijd noodzakelijk. Gelukkig wist men deze met 5-1 winnend af te sluiten, waardoor Juliana promoveerde naar de derde klas K.N.V.B. waar het gerenommeerde tegenstanders trof zoals R.W.B. en Vlijmensche Boys.

Tegelijkertijd met het kampioenschap werd volgens Het Nieuwsblad in mei 1936 in het clubhuis ook het tienjarig bestaan gevierd. Dit jubileum was vanaf de heroprichting gemeten want uit eerdere publicaties weten we dat Juliana reeds in 1919 met twee elftallen voetbal bedreef.

²⁶⁷ Nieuwsblad nr. 5439 van vrijdag 1 juni 1934.

²⁶⁸ Echo van het Zuiden, nr. 42 van zaterdag 22 mei 1937

²⁶⁹ Nieuwsblad nr. 5533/4 van 1 en 3 mei 1935

²⁷⁰ Jaarverslag B.V.B. 1934-1935

²⁷¹ Echo van het Zuiden, nr. 47 van woensdag 19 juni 1935

²⁷² Echo van het Zuiden, nr. 50 van zaterdag 29 juni 1935

²⁷³ Nieuwsblad nr. 5635 van woensdag 22 april 1936

²⁷⁴ Nieuwsblad nr. 5636 van vrijdag 24 april 1936

Aansluitend op het zo succesvol verlopen seizoenen werden op 17 en 31 mei en 7 juni 1936 door Juliana nog seriewedstrijden georganiseerd.

In de zomercompetitie van 1936 van de B.V.B. op zaterdagmiddag verscheen in de Heudense Courant in Afdeling II plotseling een “nieuwe” Heusdense voetbalclub onder de naam Heusdensche Boys. Dit betrof echter geen nieuwe club maar het voormalige LONGA dat door toetreding tot de B.V.B. haar naam had moeten wijzigen. De zomercompetitie van 1935 van de B.V.B. had men nog in Afdeling I gespeeld, waar men het tot vijf overwinningen en twaalf nederlagen bracht. Het jaar daarop, in 1936, acteerde men een klasse lager maar de resultaten verbeterde niet met driemaal winst en zeven nederlagen. Er werd gespeeld tegen tweede elftallen van Kozakken Boys (was S.V.W.), N.O.V.A. (was W.V.V.) en Good Luck (was D.E.V.O.), die qua naamvoering een zelfde lot beschoren waren als LONGA, maar ook tegen standaardelftallen van Sparta Andel, Juliana Well en Titaan Zuilichem, die eigenlijk officieel ook niet langer meer als zodanig mochten worden aangeduid. Een jaar later, in 1937, was Heusdensche Boys terug in Afdeling I ingedeeld, maar kwam daarvoor duidelijk tekort ten opzichte van de gevestigde concurrentie. Zo werd er te Sprang met 7-0 verloren van S.D.O. (voor de B.V.B. Sprangse Boys).²⁷⁵ In het Nieuwsblad nam men het overigens niet zo nauw met de nieuwe clubnamen want in deze krant werden nog uitslagen aangetroffen onder de naam LONGA, onder meer tegen Sparta 2 (uitslag onbekend) en N.E.O. 2, waartegen men een blamerende nederlaag van 9-0 leed. Gelet op de uitslagen was het dus niet zo verwonderlijk dat het na vier wedstrijden gedaan was met LONGA/Heusdensche Boys. Blijkens het jaarverslag van de B.V.B. 1936-1937 trok de club zich terug uit competitie en werd ontbonden.

Ter voorbereiding op het nieuwe seizoen en als afscheidswedstrijd voor Juliana's steunpilaar en aanvoerder Jac. (Jos) Toethuijs, speelde de derde klasser K.N.V.B.-debutant tegen het sterke W.S.C. uit Waalwijk, notabene een voormalig tweede klasser K.N.V.B., die men ook in de komende competitie zou treffen. De Heusdenaren gaven hun visitekaartje af door met 3-2 te winnen. Voorafgaande aan deze match werd Toethuijs, namens de Heusdense supporters, lovend toegesproken door A. Vos uit Vught.

In de gehouden ledenvergadering werd in de bestuursvacatures van A. van Sintruyen en C. Schaap voorzien door verkiezing van Gielens als tweede voorzitter en J. Sens, respectievelijk tweede secretaris.²⁷⁶

Met de promotie van Juliana naar het zondagvoetbalwalhalla van de streek, de derde klasse K.N.V.B., waren de verwachtingen ten aanzien van publieke belangstelling hooggespannen. In de aanloop naar de nieuwe competitie 1936-1937 werden door Juliana de voorwaarden voor kaartverkoop voor het nieuwe seizoen bekend gemaakt. De entreprijs werd vastgesteld op 25 cent. Kaarten voor thuiswedstrijden van Juliana in de derde klasse waren ook in voorverkoop verkrijgbaar, bij M. v.d. Linden, en dan tegen een gereduceerde prijs van 15 cent, waar volgens het Nieuwsblad “zeer zeker velen gebruik van zullen maken”.²⁷⁷

De kaartjeskopers konden tevreden zijn want Juliana presteerde verdienstelijk in haar eerste seizoen in de derde klasse. Een tussenstand in april 1937 gaf aan dat T.O.P. met afstand de sterkste was, maar R.W.B., Baardwijk, Juliana, Zaltbommel en D.E.V.O. Den Bosch ontlieden elkaar niet veel. De achterhoede werd gevormd door Bossche Boys, Vlijmensche Boys, Z.B.V.V. Zaltbommel en Kaatsheuvelsche Boys.²⁷⁸

Ondertussen speelde het tweede elftal van Juliana opnieuw in competitie in de tweede klasse van B.V.B. met als tegenstanders: Zandschel 1 en 2 uit Kaatsheuvel, Blauw-Wit Waalwijk, Kaatsheuvelsche Boys 2, Baardwijk 3, R.W.B. 3 en W.S.C. 4.²⁷⁹ In de eindstand na veertien wedstrijden bekleeden de reserves van Juliana een troosteloze laatste plaats met slechts zeven punten en een doelsaldo van 34 voor en 85 tegen.²⁸⁰

Een jaar later, het seizoen 1937-1938, vond een herindeling plaats. Gerenommeerde ploegen zoals: D.A.W. Oss, R.W.B., W.S.C., Haaften, Z.B.V.V., Baardwijk, Zaltbommel, Vlijmen, G.V.V., D.E.V.O., T.O.P. Oss zouden het tegen Juliana Heusden gaan opnemen. De clubkleuren van de Heusdenaren waren inmiddels gewijzigd van wit-zwart in geel-zwart en men beschikte over drie elftallen. Het werd een moeizaam seizoen voor het standaardelftal van Juliana. Na drie competitiewedstrijden was de oogst nog steeds nihil, nul punten, met een 6-1 nederlaag bij W.S.C. in Waalwijk als absoluut dieptepunt. Daar vermocht zelfs het door de Echo van het Zuiden stevig bekritiseerde “harde en potige spel van de Heusdenaren” niets aan veranderen.²⁸¹ Na negen wedstrijden had men

²⁷⁵ Echo van het Zuiden, nr. 38 van zaterdag 8 mei 1937

²⁷⁶ Nieuwsblad nr. 5675 van woensdag 9 september

²⁷⁷ Nieuwsblad nr. 5650 van vrijdag 12 juni 1936

²⁷⁸ Echo van het Zuiden, nr. 31 van april 1937

²⁷⁹ Echo van het Zuiden, nr. 19 van woensdag 3 maart 1937

²⁸⁰ Echo van het Zuiden, nr. 39 van woensdag 12 mei 1937

²⁸¹ Echo van het Zuiden, nr. 80 van 6 oktober 1937

een schamele twee punten vergaard, maar gelukkig sprokkelde men daarna nog wat puntjes bij elkaar zodat nummer laatst Z.B.V.V. net voorgebleven kon worden. W.S.C. werd kampioen van deze, door de Waalwijkers zo treffend omschreven, “kleicompetitie”.²⁸²

Het tweede elftal had het wederom moeilijk en eindigde voor de tweede maal in successie op de laatste plaats met zeven punten uit veertien wedstrijden.

Het seizoen 1938-1939 trof men G.V.V., Nevelo, R.W.B., Haaften, Z.B.V.V., Baardwijk, Pazo Oisterwijk, Zaltbommel, Oisterwijk en Vlijmen in competitie.²⁸³ De start was matig met 2-4 verlies op eigen terrein tegen Oisterwijk.²⁸⁴ Na zes wedstrijden vertoefde Juliana - of Heusden zoals de club toen al in de lokale media werd aangeduid - met zeven punten in de middenmoot en ging Baardwijk fier aan de leiding.²⁸⁵ Na elf wedstrijden waren Juliana's behaalde wedstrijdpunten opgelopen tot tien en na zeventien wedstrijden tot veertien, waarmee men de vierde plaats van onder bekleedde. De koppositie was ondertussen overgenomen door Nevelo.²⁸⁶ Het tweede elftal was ingedeeld in de tweede klasse B van de B.V.B. Afd. IV. Na twee magere jaren deden de reserves van Heusden - zoals Juliana ook door (K.)N.V.B en B.V.B. vóór de oorlog al werd aangeduid - het nu beduidend beter. Ze eindigen dat seizoen in de middenmoot met dertien punten uit veertien wedstrijden.

Het verwerven van derde klasserschap, in 1936, door Juliana was wel het startpunt van een landurige bloeiperiode - weliswaar met soms eens 'n wat minder seizoenen - van het voetbal in Heusden. Een bloeitijd die zich ook ná de oorlog nog geruime tijd zou voortzetten. Met het kwalitatief hoogstaande voetbal door de Heusdenaren ten toon gespreid, zette men de toon voor het voetbal in het oostelijk deel van het Land van Heusden en Altena. In deze streek genoot het “voetbal aan de brug” decennia lang een groot aanzien en dito aantrekkingskracht temeer omdat de voetbalsupporters, die geen aanstoot namen aan voetbal op zondag, door de lokale zaterdagmiddag-competities tevens in de gelegenheid waren om de zondagse wedstrijden in Heusden te bezoeken.

Zedelijke opleiding: Aalburg

In Aalburg werd op zaterdag 19 april 1919 “door eenige jongens onder elkaar een voetbalclub opgericht, genaamd D.V.O. (Door Vrienden Opgericht)”. Volgens de berichtgeving in het Nieuwsblad nr. 3872 van 23 april 1919 traden bij de oprichting zestien leden toe. Als voorzitter werd gekozen W.A. Schouten, secretaris - A. Sluimers en penningmeester - C. van der Steenhoven. Uit latere krantenartikelen blijkt dat D.V.O. de clubkleuren groen-wit voerde. D.V.O. bestond reeds als gymnastiekvereniging en kreeg er dus een voetbaltak bij. De combinatie gymnastiek en voetbal - soms ook nog met atletiek - werd in die tijd als ideaal gezien opdat de voetballers door het beoefenen van gymnastiek en/of atletiek zich konden trainen in lenigheid, snelheid en uithoudingsvermogen, wat een positieve uitwerking had op de voetbalprestaties. Gymnastiek werd bedreven in het gymlokaal dat de gemeente rijk was, maar met de uitbreiding van voetbal, was een speelveld noodzakelijk. Daarin werd voorzien toen in oktober 1919 te Aalburg aan de sportvereniging D.V.O een sportterrein op de Ebbe werd toegewezen.

Tot die tijd speelde men uitwedstrijden o.a. tegen Juliana uit Heusden alwaar men op Hemelvaartsdag 1919 te gast was en men “onder grote belangstelling en na een spannende strijd”, zoals het een ware gast betaamd, de eer en de overwinning (1-0) aan de gastheren liet.²⁸⁷

Door D.V.O. werd in 1920 het eerste, en later zo bekend geworden, Paaschoernooi georganiseerd. De beschermheer van D.V.O., N. v.d. Maaden, in de Heusdensche Courant omschreven als een vooraanstaand ingezetene, stelde een zilveren lauwerkrans en een zilveren medaille beschikbaar en de fanfare Oefening & Uitspanning zorgde voor de muzikale omlijsting. D.V.O. startte de seriewedstrijden met 1-0 winst tegen H.V.V. uit Heusden. Omdat Quick Waalwijk tegen Juliana Baardwijk middels een benutte penalty een zelfde resultaat wist te bewerkstelligen, kwam D.V.O. in de finale uit tegen Quick. Door 0-1 verlies, moest men de eer en de lauwerkrans aan de Waalwijkers laten.²⁸⁸

²⁸² Gedenkboek W.S.C. 40-jaar, blz. 49, 1946

²⁸³ Echo van het Zuiden, nr. 70 van zaterdag 3 september 1938

²⁸⁴ Echo van het Zuiden, nr. 74 van zaterdag 17 september 1938

²⁸⁵ Echo van het Zuiden, nr. 87 van woensdag 2 november 1938

²⁸⁶ Echo van het Zuiden, nr. 20 van zaterdag 11 maart 1939

²⁸⁷ Nieuwsblad nr. 3883 van zaterdag 31 mei 1919

²⁸⁸ Nieuwsblad nr. 3968, 3972 van 27 maart en 10 april 1920

D.V.O. bleek een bloeiende voetbalvereniging want men beschikte in ieder geval ook over een tweede elftal. Dat speelde op zaterdag 1 oktober 1921 een vriendschappelijke wedstrijd tegen het derde elftal van R.W.B. uit Besoyen. En hoe, de Waalwijkers werden op een 5-1 nederlaag getraakteerd.²⁸⁹

Blijkens een bericht in het Nieuwsblad werd op Tweede Paasdag 1922 het sportterrein van D.V.O. geopend. Waarschijnlijk betrof dit niet de ingebruikname van een nieuw sportveld, maar was het de opening van het buitensportseizoen. Hoe dan ook, ter gelegenheid hiervan werden voetbal- en korfbalwedstrijden gehouden, o.a. v.v. D.V.O. tegen Achilles Gorinchem, maar ook een hindernisloop. Dit alles opgeluisterd door de fanfare Oefening & Uitspanning. Met de fanfare werd trouwens een samenwerkingsovereenkomst afgesloten voor nog vier buitenconcerten, te geven op het D.V.O.-terrein.²⁹⁰

De georganiseerde korfbalwedstrijd bleek een opwarmertje want op zaterdag 29 april 1922 werd in de gymzaal te Aalburg een bijeenkomst belegd “teneinde te komen tot de oprichting van een dameskorfbalclub door D.V.O.”²⁹¹ Met succes, want in mei van dat jaar, werd de eerste oefenwedstrijd gespeeld. De Nieuwsblad correspondent berichtte: “Bij alle deelnemers, zowel Dames als Heeren, viel dit spel zeer in de smaak. Jammer is het, dat er zoo weinig dames-leeden zijn.” In enigszins bedekte termen sprak hij ook een waardeoordeel uit over de reeds bestaande voetbalafdeling en de financiële situatie bij D.V.O. en concludeerde: “Het is te hopen dat dit spel bij onze gemeentenaren meer opgang zal maken dan het voetbalspel, en dat de vereeniging D.V.O. niet alleen in ledental vooruit moge gaan maar ook op financieel gebied goed gesteund moge worden”.²⁹²

De wat sombere schets van de voetbalafdeling bleek op z'n minst overtrokken. De voetballers van D.V.O. waren namelijk niet alleen actief maar ook redelijk succesvol getuigen de wedstrijden tegen: Gelria Hedel 1-3 verlies, een R.W.B. combinatie 2-3 winst, Hollandia Waalwijk 2-1 winst, Juliana Heusden maar liefst 4-0 winst, opnieuw Juliana Heusden maar nu 3-2 verlies, H.E.C. combinatie Waalwijk 1-0 winst, en nog maar eens Juliana Heusden 6-0 winst.

Een jaar na de oprichting van de korfbalafdeling bleek er bij D.V.O. nog steeds voetbal en korfbal beoefend te worden. Voor Paasmaandag 1923 maakte men melding van korfbal- en voetbalwedstrijden op het D.V.O. sportterrein met deelname van de korfballers van Achilles Gorinchem, Gorcum en H.B.S. uit Zaltbommel. De aangekondigde voetbalwedstrijden gingen o.a. tussen Juliana Baardwijk en Juliana Heusden, uitslag 2-1. Ook werd er door “eenige leden van de afdeeling gymnastiek deelgenomen aan wedstrijden te Nijmegen op Tweede Pinksterdag”.

In april oefende men nog maar eens 'n keer tegen Juliana, waarbij de Heusdenaren te Aalburg met 1-3 aan het langste eind trokken. Eind mei nam men deel aan de wedstrijden om het Zilveren Schild bij Excelsior Kaatsheuvel. Men trof er S.V.V. 2 uit Sprang als tegenstander, die blijkens de 3-0 overwinning voor D.V.O. duidelijk een maatje kleiner was. Daarentegen moest men half juni op eigen terrein in Sparta Vrijhoeven Capelle met 2-3 de meerdere erkennen.

Met Hemelvaart organiseerde D.V.O. een schitterend gymfeest te Aalburg waar wel zo'n honderd turners aan deelnamen en waarvoor de publieke belangstelling groot was. Bovendien werden in september ter gelegenheid van het vijftienvigjarige regeringsjubileum van H.M. Koningin op het terrein van D.V.O. Oranjefeesten gehouden.²⁹³

Door het opstappen van de leider van de vereniging - waarbij de redenen niet nader werden omschreven - werd D.V.O. in z'n geheel opgeheven, “dit tot spijt van vele leden en ook vele Gemeentenaren” omdat de vereniging zich in de jaren daarvoor “als sport en gymnastiekvereniging een flinke plaats had veroverd en een zedelijke opleving in de gemeente had gebracht.”, aldus de voorzitter van Wilhelmina in zijn toespraak ter gelegenheid van de opening van het nieuwe sportterrein van v.v. Wilhelmina aan de Ebbe op zaterdag 24 juli 1926.²⁹⁴

Dit vereist enige toelichting. Met de verkorting van het aantal arbeidsuren en de invoering van de vrije zaterdagmiddag, kreeg men de beschikking over meer vrije tijd, waar men echter nog niet gewoon was een goede invulling aan te geven, waardoor het cafébezoek drastisch toenam. De drank werd rijkelijk genuttigd, hetgeen weer uitmondde in menig vechtpartij. Ook kwam het voor dat groepjes jongelui er op uit trokken om te vechten met jongeren uit naburige dorpen. De kerk deed alle mogelijke moeite om de jeugd van de straat te houden, maar

²⁸⁹ Nieuwsblad nr. 4127 van woensdag 5 oktober 1921

²⁹⁰ Nieuwsblad nr. 4175 van woensdag 22 maart 1922

²⁹¹ Nieuwsblad nr. 4186 van zaterdag 29 april 1922

²⁹² Nieuwsblad 4190 van zaterdag 13 mei 1922

²⁹³ Nieuwsblad nr. 4279/86/88/89/92/98, 4303/28 van 23-3, 18, 25, 27-4, 9, 30-5, 15-6, 12-9-1923

²⁹⁴ Nieuwsblad nr. 4624 van woensdag 28 juli 1926

de jongelingsvereniging noch de talloze muziek-, zang en toneelverenigingen wisten niet iedereen te boeien. In de sport, zeker in de snel populair wordende voetbalsport, zag men alternatieve mogelijkheden om de energie van deze jongeren enigszins te kanaliseren.

Een verslag in het Gorinchems Nieuwsblad over gebeurtenissen in Wijk en Aalburg tijdens het Pinksterweekeinde is wat het bovenstaande betreft illustratief:

“Wijk: Sedert maanden werd onze gemeente des Zondags onveilig gemaakt door “de bende uit Veen”, die onder het uitbalken van hunne “krijgsliepen” de wegen onveilig maakten. Reeds geruime tijd zette dit bij een gedeelte der gemeentenaren kwaad bloed. Hun optreden van j.l. Zondagavond, onder meer de mishandeling van een Belgisch vluchteling, woonachtig in onze gemeente, door een tiental leden van de beruchte bende, deed vermoedelijk de maat overlopen. Maandagmiddag toch liet het optreden van eenige burgers reeds zien, dat zij genoeg hadden van deze onhebbelijke handelingen. Ook de bende zelf scheen gewaarschuwd althans in plaats van zoals gewoonlijk luidruchtig met groot getal bij elkaar de gemeente binnen te trekken, kwamen zij nu stil, met kleine gedeelten tegelijk, als Indianen op het oorlogspad. Aan den dijk heerschte een buitengewone drukte. Honderden bewogen zich van Wijk naar Aalburg en omgekeerd. Men behoefde geen ingewijde te zijn, om te zien dat er iets broeide. Te ongeveer halftien brak de bom los. Om welke reden is niet bekend, doch onbarmhartig werd er op los geslagen, men brak heiningen af, om met de aldus verkregen knuppels de boven genoemde bende te lijf te gaan, die dan ook geducht klappen opliep en vermoedelijk wel voor een tijdje genezen zal zijn, om hier de boel op stelten te komen zetten.”²⁹⁵

Zedelijke normen en waarden mogen dan een bron van zorg geweest zijn. Toch was het de Aalburgse voetballiefhebbers, die na de opheffing van D.V.O. niet bij de pakken neer waren gaan zitten, vooral om hun eigen voetbalplezier te doen. Zij stichtten een nieuwe voetbalclub die vernoemd werd naar de toenmalige Koningin der Nederlanden, Wilhelmina. Die naam kreeg nog extra cachet omdat de voetbalvereniging zich ook sterk maakte voor de organisatie van oranjefeesten op Koninginnedag, welke destijds nog op 31 augustus werden gevierd.

De oprichting vond plaats op 3 mei 1926 in de Oude School te Wijk. Als voorzitter werd gekozen K. van der Velden en verder als bestuursleden W. van Kuijk, H. Bouman, J. Bouman en C. Bouman. Een weiland even voorbij De Lang Stoep werd als speelveld benut. Op dit “veld” speelde men een oefenwedstrijd tegen Juliana 2 uit Heusden, die in een gelijkspel 1-1 eindigde. Het voetbalveld voorbij De Lang Stoep mocht dat predikaat eigenlijk niet dragen. Volgens een krantenverslag van de wedstrijd tegen Juliana 2 was het terreintje langs de Hooge Maas zelfs nog ongeschikt om als oefenveld dienst te doen. Het beroep dat in hetzelfde krantenartikel gedaan werd op de burgers van Aalburg en dan met name op de raadsleden, was niet aan dovemans oren gericht, want al vrij snel daarna kreeg de vereniging door het Gemeentebestuur opnieuw een sportterrein aan de Ebbe toegewezen.

Hiermee liep de Gemeente Aalburg duidelijk voorop in de regio, waar over ‘t algemeen de voetbalclubs maar zelf dienden uit te zoeken hoe een speelveld te verwerven. Soms was er medewerking van kerkelijke instanties (R.K. Parochie te Dussen) of de Rijksoverheid (Domeinen te Andel), maar meestal moest het toch vooral van de medewerking van particulieren komen. Wilhelmina’s voorzitter Van der Velden, die in 1933 als wethouder fungeerde en tevens erevoorzitter was van zangvereniging Con Amore, zal vermoedelijk in die tijd reeds contacten gehad hebben met de lokale bestuurlijke elite wat ongetwijfeld een positieve uitwerking gehad heeft op de Aalburgse besluitvorming.

De opening van het veld was een feestelijke gebeurtenis, met een plechtige rede uitgesproken door de voorzitter van Wilhelmina, met muzikale opluistering van muziekvereniging Oefening & Uitspanning en natuurlijk met voetbalwedstrijden. Hiervoor waren een viertal verenigingen uitgenodigd waartegen Wilhelmina in zijn nog prille bestaan de eerste vriendschappelijke wedstrijden had gespeeld. Het spits werd afgebeten door het tweede elftal dat een wedstrijd speelde tegen W.S.C. 1 uit Werkendam, uitslag 2-2. Daarna de openingswedstrijd tussen de hoofdmachten van Wilhelmina en W.V.V. Werkendam, die eindigde in een 1-0 zege voor de Aalburgers. Tot slot een vriendenmatch tussen Juliana Heusden en H.V.V. Haarsteeg welke door Juliana met 1-0 werd gewonnen. “Begunstigd door mooi weer, was een talrijk publiek op het terrein aanwezig”, besloot het krantenverslag.²⁹⁶

Tot de door de voorzitter van Wilhelmina in zijn openingsrede aangeduide “vooraanstaande sportliefhebbers, die het initiatief namen een nieuwe vereniging op te richten”, dienen zeker de navolgende personen gerekend te worden: Roel Treffers, die tot z’n vijfendertigste in het eerste elftal speelde, Jaap en Wim Schouten, Hannes de

²⁹⁵ Gorinchems Nieuwsblad, nr. 4855 van zondag 26 mei 1918

²⁹⁶ Jubileumboek Wilhelmina 75 jaar, blz. 38 en Nieuwsblad 4608/23/24 van 2 juni, 23 en 28 juli 1926

Mus en Koos Treffers. Er was dan wel een sportterrein maar van enige accommodatie was in die tijd nog geen sprake. Omkleeden gebeurde in een hok langs het veld. De tegenstander genoot wat meer comfort en mocht zich verkleeden in het café van Bouman aan de overkant van de dijk. Ondanks deze beperkte mogelijkheden bleek de liefde voor de voetbalsport groot. Roel Treffers, die gedurende zijn diensttijd in Soesterberg gelegeerd was, presteerde het om op de fiets naar Aalburg te komen om z'n wedstrijd te spelen. Soms diende daarbij wel eens 'n sprintje ingezet te worden om op tijd aanwezig te kunnen zijn, maar desondanks stond hij z'n mannetje in 't veld.

In 1927 nam Wilhelmina deel aan het Paastoernooi dat door W.V.V. te Werkendam op touw was gezet. De eerste wedstrijd tegen de gastvereniging W.V.V. eindigde in een brilstand (0-0), maar het lot was de Aalburgers gunstig gezind. De andere wedstrijd ging tussen H.M.S. uit Gorinchem en Sparta uit Sliedrecht, waarbij laatstgenoemde club met maar liefst 7-0 werd afgedroogd door de Gorkumers. De finale werd dus betwist tussen Wilhelmina en H.M.S., waarbij het elftal uit Gorinchem door de royale overwinning in eerste wedstrijd favoriet was. Wilhelmina was echter niet van zins om zich zomaar gewonnen te geven en door geconcentreerd samenspel wist men een 3-1 overwinning uit het vuur te slepen en mocht de eerste prijs mee naar de Bovendijk genomen worden.²⁹⁷ Het blijft overigens wel gissen hoe Wilhelmina met zo'n sterke afvaardiging in Werkendam kon aantreden, omdat het tijdens de Paasdagen zelf ook seriewedstrijden organiseerde, die door Juliana Heusden werden gewonnen.²⁹⁸

Op de jaarvergadering van 18 juli 1927 werd besloten tot de aanschaf van netten achter de goals en tevens werd een elftalcommissie geïnstalleerd met als lid: A. Sluimers, C. Bouman en W. van de Pol. Toernooien waren er in juli voor Wilhelmina 2 met D.V.O. Werkendam, Blauw Wit 2 Woudrichem en H.V.V. 2 Haarsteeg als opponenten en ter gelegenheid van Koninginnedag op de zaterdag daarna voor het eerste elftal met de standaard elftallen van genoemde verenigingen waarbij Juliana Baardwijk de plaats van D.V.O. had ingenomen. Prijzen werden beschikbaar gesteld door Rijwielfabriek Gruno - waarbij rijwielhandelaar P. v.d. Velden een bemiddelende rol vervulde -, café J. Bouman, H. Bouman 2de luitenant Breda en S. Hes sportartikelen Gorinchem. Over sportsponsoring gesproken.²⁹⁹

Tweede Paasdag 1928 werden er opnieuw toernooiwedstrijden gehouden te Aalburg, begunstigd door fraai weer en veel toeschouwers want er waren maar liefst 1.000 kaarten in de voorverkoop van de hand gegaan. Een bron van zorg bleef de grote groep kijklustigen die vanaf de dijk (gratis) de wedstrijden volgden. Aan het toernooi werd deelgenomen door Juliana Heusden, Dussensche Boys, H.V.V. Haarsteeg en Juliana Baardwijk. Voorwedstrijden waren er voor het eerste team van Wilhelmina tegen Velox Gorinchem en voor de reserves tegen D.V.O. Haarsteeg. De wedstrijd tegen Velox stond onder leiding van scheidsrechter Van de Wiel. Na een aanvankelijke 0-1 achterstand werd uit een ingooi van Bouman naar voren gepast door Treffers, waaruit Sluimers 1-1 wist te scoren. De kanaries trokken uiteindelijk de volle winst naar zich toe toen Van de Pol via het hoofd van een Velox-speler 2-1 wist aan te tekenen. Daarmee was de ereprijs, uitgelooft door P. van de Velden, voor Wilhelmina. Toernooiwinst was er voor Juliana Baardwijk dat in de finale met 3-0 te sterk bleek voor H.V.V. Haarsteeg.³⁰⁰

Bij de opheffing van D.V.O. waren ook de gymnastiekactiviteiten in clubverband gestaakt. Echter, niet voor lang want al vrij snel kwam het tot een heroprichting van de gymnastiekafdeling, nu onder de vlag van Wilhelmina. In december 1928 werd in het Nieuwsblad de eerste uitvoering van de "nieuwe" gymnastiekclub aangekondigd.³⁰¹

De voorbereiding voor het (zomer)voetbalseizoen 1930 werd door Wilhelmina in het vroege voorjaar aangevangen met een oefenwedstrijd thuis tegen D.V.O.K. uit Kaatsheuvel. Omdat er nog geen competitievoetbal bedreven werd, vormden gedurende het seizoen de toernooien het hoogtepunt.

Door eerdere ervaringen opgedaan bij sportvereniging D.V.O., stak het organisatieniveau bij v.v. Wilhelmina in de beginjaren boven het gemiddelde uit. Dat kwam bij de club van voorzitter Van der Velden vooral tot uiting tijdens de populaire toernooien. Door een combinatie van een perfecte organisatie en het strikken van aantrekkelijke tegenstanders, mochten deze toernooien of seriewedstrijden zich in een enorme publieke belangstelling verheugen. Hele gezinnen trokken met hun kroost dan naar het voetbalveld en maakten er een dagje uit van. De sfeer en de gezelligheid, maar zeker ook de sportieve prestaties, hadden een aanzuigende

²⁹⁷ Nieuwsblad nr. 4701 van vrijdag 22 april 1927, uitgebreid verslag

²⁹⁸ Nieuwsblad nr. 4700 van woensdag 20 april 1927

²⁹⁹ Nieuwsblad, nr. 4727 en 4737 van 22 juli en 26 augustus 1937

³⁰⁰ Nieuwsblad, nr. 4801/3 van 6 en 13 april 1928

³⁰¹ Nieuwsblad, nr. 4871 van vrijdag 7 december 1928

werking op de talrijk aanwezige jeugd, wat weer een positieve uitwerking had op de popularisering van de voetbalsport.

In 1930 organiseerde de Aalburgers een toernooi dat zich uitsmeerde over twee dagen. Op Tweede Paasdag waren de voorrondes waarbij maar liefst een duizendtal toeschouwers het veld omzoomden, terwijl een evenzo groot aantal voetballiefhebbers - zonder entreebetaling - de wedstrijden vanaf de dijk volgden. R.K.V.V. Dussensche Boys hield verrassend het veel sterker geachte Juliana uit Baardwijk op een 2-2 gelijkspel en toonde zich koelbloediger bij het nemen van de noodzakelijk geworden strafschoppen. D.V.O. Kaatsheuvel tegen S.D.O. Nieuwkuijk werd eveneens 2-2, waarna de Nieuwkuijkers na strafschoppen doorgingen. R.W.B. uit Besoyen toonde zich de betere ten opzichte van het pas opgerichte LONGA Heusden, 4-2, terwijl gastheer Wilhelmina met 2-4 het onderspit delfde tegen het Waalwijkse H.E.C.³⁰²

Op Tweede Pinksterdag werd het toernooi voortgezet met de winnaars uit de voorronde. De publieke belangstelling was weliswaar wat minder dan Tweede Paasdag, waar de uitschakeling van Wilhelmina niet vreemd aan geweest zal zijn, maar nog immer talrijk. Topfavoriet R.W.B. klopte outsider R.K.V.V. Dussensche Boys met 3-1 en H.E.C. bleek met 4-1 te sterk voor S.D.O. Nieuwkuijk. De finale was dus een Waalwijkse aangelegenheid waarbij R.W.B. met 1-0 de eerste prijs voor de neus van H.E.C. wegkaapte. De troostfinale werd een overwinning voor de Boys uit Dussen die daarmee als derde eindigde. En passant speelde Wilhelmina nog een tussenwedstrijd tegen Juliana uit Baardwijk die door de gasten met 0-3 werd gewonnen.³⁰³

Mei 1931 gingen de Aalburgers naar Kaatsheuvel om er deel te nemen aan de bondsseriewedstrijden. Het Nieuwsblad berichtte dat Wilhelmina er een prijs had gewonnen door 3-2 winst op de Kanaries uit Tilburg. Wat voor ereprijs in de wacht werd geslept vermeldde het bericht in de krant niet.³⁰⁴

Bij het door de Aalburgers zelf georganiseerde toernooi op Tweede Pinksterdag waren o.m. De Vrolijke Trappers uit Nieuwkuijk van de partij.³⁰⁵

Inmiddels was ook een derde elftal opgericht bij Wilhelmina. In een uitwedstrijd tegen Sparta 2 werd een 2-2 gelijkspel bewerkstelligd.³⁰⁶

In 1932 had de organisatie van de seriewedstrijden te Aalburg voor een noviteit gezorgd. Op Hemelvaartsdag werd de eindronde gespeeld, maar als publiekstrekker had men een Holland-Belgie ontmoeting georganiseerd. Holland werd vertegenwoordigd door een versterkt Unitas uit Gorinchem met internationaal Frank Wels in de gelederen. België was van de partij met v.v. Rochus uit Antwerpen. De belangstelling voor het duel tussen de hoogingeschatte Gorkumers en de Rode Duivels was gigantisch. Wilhelmina liet een tijdelijke tribune optrekken met maar liefst 1.700 zitplaatsen, die tot de laatste plaats bezet was. Fanfare Oefening & Uitspanning droeg zorg voor de muzikale opluistering en natuurlijk voor de volksliederen.³⁰⁷

De opstellingen van beide teams luiden als volgt:

UNITAS: Doel - Verduin, achter - Roza en Borgheim, midden - v.d. Heijden (na de oorlog trainer bij Almkerk en Dussense Boys), Bronkhorst en Rochat, voor - Frank Wels (de vaste rechtsbuiten van Oranje), Sterk, de Vries, Duijnhouwer (die in 1933 zijn debuut zou maken in Oranje) en Mol, reserves - van Gelder en de Jong.

ROCHUS: Doel - Bulckens, achter - J. De Winter en Vervoort, midden - L. De Winter, L. Van Looy en De Roeck, voor - Beirsmans, Verboven, v.d. Sande, Weijns en Bastiens, reserves - van Kerckhove en Roegiers. Het duel stond onder leiding van scheidsrechter van Ansum³⁰⁸

In augustus 1932 schreef Wilhemina in voor een groots toernooi met twaalf elftallen bij LONGA Heusden. Naast de Kanaries uit Aalburg en NOAD uit Wijk was echter nog een derde club uit de beide dorpen van de partij, de Roodbroeken uit Wijk en Aalburg. De Roodbroeken overleefden de eerste ronde tegen Juliana Heusden, maar verloren de halve finale nipt met 1-2 van B.S.V. Besoyen dat eerder Wilhelmina had teruggewezen. B.S.V. werd uiteindelijk ook toernooiwinnaar door Hollandia Haarsteeg in de finale met 3-0 de les te lezen.³⁰⁹

In mei 1933 werd door Wilhemina deelgenomen aan seriewedstrijden van Sparta te Capelle. De einduitslag was als volgt: 1. S.D.O. Sprang, 2. Excelsior Capelle, 3. LONGA Heusden en 4. Wilhelmina. Ook werd op het terrein van R.W.B. gevoetbald en met 3-1 gewonnen van een W.S.C. combinatie.

³⁰² Nieuwsblad nr. 5014 van vrijdag 25 april 1930

³⁰³ Nieuwsblad nr. 5028 van vrijdag 13 juni 1930

³⁰⁴ Nieuwsblad nr. 5122 van woensdag 13 mei 1931

³⁰⁵ Nieuwsblad nr. 5124 van woensdag 20 mei 1931

³⁰⁶ Nieuwsblad nr. 5120 van woensdag 6 mei 1931

³⁰⁷ Nieuwsblad nr. 5220 van vrijdag 22 april 1932

³⁰⁸ Nieuwsblad nr. 5222 van vrijdag 29 april 1932

³⁰⁹ Gorinchems Nieuwsblad van van vrijdag 5, 12, 19 en 26 augustus 1932

In september van dat jaar trad Wilhelmina met een elftal aan in de S.O.S.-competitie, waar het vooralsnog geen potten kon breken. In de daarop volgende zomercompetitie vertoefde Wilhelmina bij een tussenstand in de middenmoot met elf punten uit tien wedstrijden. Ook het tweede elftal werd ingeschreven voor deze zomercompetitie en speelde in de Afdeling B onder meer tegen de eerste elftallen van Achilles Veen, S.F.C. Sleeuwijk, Sparta Andel, Zwaluwen Brakel en Blauw Wit. De reserves van Wilhelmina hadden het zwaar want na veertien van de achttien wedstrijden stond men derde van onder met twaalf punten. Gelukkig had men wel tien punten voorsprong op het helemaal onderaanstaande N.O.A.D. 2, de aartsrivaal uit Wijk.

Twee jaar na het voetbalspektakel Holland-Belgie, had men op donderdag 2 augustus 1934 in Aalburg andermaal voor een aantrekkelijk treffen gezorgd. Een versterkt elftal van Wilhelmina trad om 19:30 uur aan tegen het zogenaamde Tourelftal Salvator uit Tilburg. Op zich een weinigzeggende naam, ware het niet dat in het elftal van de Tilburgers Henk Pelikaan als rechthalf stond opgesteld. De stoere speler van het Tilburgse LONGA had op dat moment al elf caps achter z'n naam staan en vormde in Oranje de klasserijke middenlinie met Wim Anderiesen van Ajax en Feijenoorder Puck van Heel. Bovendien was Pelikaan bij het voetbalpubliek zeer gezien vanwege zijn enorme inzet en werklust die hij op het veld ten toon spreidde.³¹⁰

Men kon er maar niet genoeg van krijgen daar aan de Bovendijk. Op Tweede Paasdag 1935 pakte men opnieuw uit. Deze keer met een duel tussen twee gerenommeerde Brabantse eerste klassers K.N.V.B., op dat moment het hoogst haalbare niveau in Nederland, te weten: B.V.V. Den Bosch en N.O.A.D. Tilburg. Als voorwedstrijd speelde Wilhelmina tegen R.W.B. de sterke derde klasser K.N.V.B. uit Besoyen, en voetbalde de veteranen van B.V.V. tegen hun leeftijdsgenoten van N.O.A.D. Tilburg. In de namiddag speelde het tweede elftal een match tegen het Nieuwendijkse Blauw Wit.

In het elftal van N.O.A.D. Tilburg stond o.a. de ijzersterke stopperspil Oprinsen die een jaar eerder, 10 mei 1934 tegen Frankrijk, in het Nederlands elftal gedebuteerd had als vervanger van Wim Anderiesen. De opstellingen van beide teams:

N.O.A.D. Tilburg: Doel - Pistorius, achter - van Pelt en Bertens, midden - de Kok, Oprinsen, en Jansen, voor - Hazendonk, Schilders, de Leeuw, Wagemakers, Remmers.

B.V.V. Den Bosch: Doel: Bouman, achter - Broeren en Verkaart, midden - van Liempt, Versluis en van Hoek, voor - Hartjes, Meeuwese, de Rooij, Fleuren en van Beek.³¹¹

Ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van Wilhelmina werd een foto afgedrukt in het Nieuwsblad.³¹² De foto betrof het elftal dat een jaar eerder, in het najaar van 1935, het eerste echt grote succes in het bestaan van de club, het kampioenschap, behaalde in Afdeling I van B.V.B. zomer-zaterdagmiddagcompetitie ten koste van N.E.O. Sprang. De beslissing hiervoor viel echter niet eerder dan na twee beslissingswedstrijden. Uit het bijschrift van de foto blijkt dat Wilhelmina in de eerste tien jaren van z'n bestaan maar liefst 71 prijzen in de wacht wist te slepen: 43 eerste prijzen, 19 tweede, 9 derde, 3 vierde, en de wisselbeker van de Vijf Rivieren.

In de zomercompetitie van 1935 werden de reserves voorlaatste, maar wel met royale voorsprong op hekkensluiter Kozakken Boys 2.

Met Pasen 1936 was er natuurlijk weer een toernooi, deze keer met deelname van Juliana Heusden, Achilles Veen, R.W.B. en D.O.S.B. Gorinchem. Juliana zag echter op het laatste moment van deelname af omdat het een belangrijke competitiewedstrijd moest spelen voor het kampioenschap.

Bij de aanvang van de nieuwe competitie stonden de beide kemphanen van vorig seizoen, N.E.O. en Wilhelmina, in de allereerste wedstrijd opnieuw tegenover elkaar. N.E.O. wist de wedstrijd met 5-6 naar zich toe te trekken. Volgens het verslag in de krant was het een spannende match die N.E.O. kon winnen doordat de scheidsrechter vijf minuten langer liet door spelen. In die extra tijd maakte N.E.O. de winnende treffer, reden genoeg van Wilhelminazijde om een officieel protest naar het bondsbureau te zenden. De krant trok echter de kwaliteiten van Wilhelmina's doelman in twijfel, welke mede oorzaak zouden zijn geweest van deze slechte competitieouverture.³¹³ In de terugwedstrijd die de week daarop volgde was geen revanche weggelegd voor de Aalburgers en kreeg men met 4-1 zelfs een flinke jas aangemeten. Uiteindelijk werd een fraaie derde plaats behaald in de eindrangschikking.

De eerste tekenen van de bres die de economische crisis in het ledenbestand sloeg, dienden zich ook bij Wilhelmina aan. Bij gebrek aan spelers werd het tweede elftal uit de zomercompetitie teruggetrokken.

³¹⁰ Nieuwsblad nr. 5456 van woensdag 1 augustus 1934

³¹¹ Nieuwsblad nr. 5529 van woensdag 17 april 1935.

³¹² Nieuwsblad nr. 5642 van vrijdag 15 mei 1936

³¹³ Nieuwsblad nr. 5637 van woensdag 29 april 1936

Het eerste elftal kreeg eveneens met deze malaise te maken. De zomercompetitie van 1937 werd beëindigd in de middenmoot met gemiddeld één punt uit achttien wedstrijden en ook de competitie van 1938 liet nog niet veel verbetering zien met een plaats in de middenmoot. Wel was dit jaar het aantal punten hoger, 26, maar ook het aantal wedstrijden, 24.

Van de zomercompetitie 1939 werden geen resultaten meer teruggevonden, omdat deze vanwege ongeregelheden te Vrijhoeven-Capelle medio oktober 1939 gestaakt werd. Daarvoor werd er wel gespeeld, met de gebruikelijke elftallen, waarbij zich sinds 1938 ook S.G.G. Rijswijk gevoegd had, als tegenstanders. Zo werd er begin juli 1939 door de kanaries met maar liefst 6-1 verloren in en tegen N.E.O. Sprang.³¹⁴ Een paar maanden later werd bij de andere Sprangse vertegenwoordiger S.D.O. ook royaal verloren. Deze keer bleef het scorebord steken op 5-1.³¹⁵

Toch werd er in het eerste oorlogsjaar (1940) weer een nieuwe competitie opgestart. Maar ook deze werd niet afgemaakt, deze keer was de fusie van de voetbalbonden de aanleiding. Er waren dat nederlangen tegen S.D.O. thuis (0-7) en Wit Zwart uit (5-3). De laatste wedstrijd werd eind augustus gespeeld 1940 gespeeld, waarbij Wit Zwart Capelle met 6-1 bedwongen werd.³¹⁶

Net als te Heusden voor Juliana, rezen met het uitbreken van de oorlog, problemen voor Wilhelmina met de naamsvoering. Clubs die vernoemd waren naar een lid van het koninklijk huis werden gedwongen hun naam te veranderen. Wilhelmina kon niet langer door de beugel en werd gewijzigd in Aalburg. Overigens was deze naam binnen de B.V.B. al veel langer in gebruik, maar dan om geheel andere redenen.

Hemelvaartsdag 1941 nam men onder de naam Aalburg deel aan seriewedstrijden te Capelle, terrein Willem van Gentsvaart. Tegenstanders waren naast de organiserende vereniging: Waspik, N.O.A.D. en Zandschel. Ondanks de clubnaamrestricties, maakte de krant wel gewag van "grote voetbalwedstrijden" op het "Wilhelminaterrein" op Tweede Pinksterdag van dat jaar. Een dergelijke terreinaanduiding werd blijkbaar dus nog door de vingers gezien.³¹⁷

Gedurende de oorlogsjaren verdwenen de voetbalactiviteiten nagenoeg maar in de zomer van 1944 werden opnieuw wedstrijden georganiseerd: Aalburg-N.O.A.D. 5-1, Aalburg 2-Grashoppers 6-1 en Aalburg 3-Scheepswerf 2-1. In juni 1944 werd zelfs officieel melding gemaakt van het opstarten van de wedstrijdtrainingen op dinsdagavond. Uitdrukkelijk werd in de krant aangekondigd dat het voetbalveld tijdens de trainingsavond verboden terrein zou zijn voor de overige leden en donateurs. Blijkbaar was in deze kommervolle tijd de belangstelling - zelfs voor een eenvoudige training - dermate overweldigend dat het de club noopte deze maatregel uit te vaardigen.³¹⁸ Dat belofde wat voor de ontwikkeling van het naoorlogse voetbal in Aalburg.

Voetbalbolwerk: Woudrichem

Net als te Heusden, dient de oorsprong van het Woudrichems voetbal waarschijnlijk ook gezocht te worden in de militaire sportbeoefening tijdens de mobilisatie voor de Eerste Wereldoorlog. In Woudrichem was in het laatste oorlogsjaar een voetbalteam actief uit aldaar gelegerde militairen. Aanvoerder van het elftal was kapitein Verbeek, terwijl voor hun dienstplicht opgeroepen Unitassers als Viveen en doelman Sterkenburg eveneens voor dit elftal uitkwamen. Een kwalitatief sterk team bovendien dat in juli 1918 in een vriendschappelijke wedstrijd door het gerenommeerde Unitas van aanvoerder Lamoen maar nipt met 1-0 bedwongen kon worden.³¹⁹ Geen wonder dat de wedstrijden van deze militaire voetbalkunstenaars zich in een brede belangstelling mochten verheugen, hetgeen direct ná de oorlog tot de oprichting van Woudrichemse club(s) leidde. Een van die clubs was D.O.S., dat in 1919 in het Nieuwsblad vernoemd werd. Maar Woudrichem kende naast D.O.S., in een latere fase, nog een aantal andere clubjes die na verloop van tijd van het voetbaltoneel verdwenen. In de twintiger jaren was in ieder geval sprake van Blauw-Wit, dat meerdere elftallen had, en Excelsior en tijdens de dertiger jaren: S.D.O. en Regenboog.

³¹⁴ Echo van het Zuiden, nr. 54 van zaterdag 8 juli 1939

³¹⁵ Echo van het Zuiden, nr. 76 van woensdag 27 september 1939

³¹⁶ Echo van het Zuiden, nr. 67 van woensdag 21 augustus 1940

³¹⁷ Nieuwsblad nr. 6159 van vrijdag 16 mei 1941

³¹⁸ Nieuwsblad nr. 6399 van vrijdag 16 juni 1944

³¹⁹ Nieuwe Gorinchemse Courant van zondag 21 juli 1918

Blauw Wit werd voor het eerst vernoemd in het Nieuwsblad van 1927 toen men vriendschappelijk speelde tegen Juliana 2 Heusden en D.V.O. Werkendam (1-3).³²⁰ Dat jaar spelen de BlauwWitten uit Woerkum tal van wedstrijden en niet onverdienstelijk, zo dwingen zij bijvoorbeeld het sterke A.D.O. uit Gorinchem een gelijkspel (1-1) af.³²¹ Het Werkendamse W.V.V. was echter met 2-3 nog te sterk.³²² Dat liet men er echter niet bij zitten want in september werd revanche genomen met 1-1 en een week later met 2-0. Bij de laatste wedstrijd werd door Fruithandel G. Kentie een lauwertak voor het zegevierende elftal beschikbaar gesteld.³²³ Ook van het Werkendamse D.V.O. werd met 4-2 gewonnen.

De club was ook betrokken bij de oprichting van Voetbal Bond Altena in oktober 1927 en had hier met twee elftallen een belangrijk aandeel in. Ook in 1928 en 1929 werden wedstrijdvermeldingen en uitslagen van de club teruggevonden. Volgens overlevering, zou de club het zo'n vijf jaar hebben volgehouden, maar blijktens het Gorinchems Nieuwsblad nr. 18 van vrijdag 2 mei 1930 werd Blauw Wit eind april 1930 ontbonden. Later werd wel een identieke clubnaam gebruikt door een club uit Oudendijk met somtijds de toevoeging Gemeente Woudrichem.

Op Tweede Paasdag 1928 werd te Woudrichem een toernooi georganiseerd met deelname van Rhoda Ameide, tevens winnaar, D.V.O. Werkendam, goed voor de tweede plaats en de Woerkumse clubs Excelsior 1 (derde) en Blauw-Wit 2, vierde plaats.³²⁴ In oktober dat jaar won Excelsior op bezoek bij S.V.W. Werkendam met 2-1.³²⁵ Excelsior moet beginjaren dertig een goed elftal gekend hebben. Zo werd zowel het eerste elftal van W.V.V. Werkendam als de reserves met 2-1 aan de zegekar gebonden.³²⁶ En ook uit bij S.F.C. werd royaal met 0-5 gewonnen. In 1933 won men met 1-5 op verplaatsing bij S.V.W. Werkendam.³²⁷ S.D.O. speelde op Tweede Pinksterdag 1930 een thuiswedstrijd tegen Fortuna uit Gorinchem. De Gorkummers waren met 4-7 duidelijk de beteren. En verder wist een Woudrichems elftal met 5-4 te winnen van het Kantoorelftal van De Vries-Robbé.³²⁸

Van de voetbalclub Regenboog is vrij weinig overleverd, behalve dat ze in juli 1933 te Andel deelnemer waren aan een serietoernooi en een paar incidentele wedstrijduitslagen.

Toch zou er uiteindelijk in Woudrichem maar één club levensvatbaar blijken. Dat was Stormvogels, kennelijk een club met veel aantrekkingskracht, want men kende één jaar na de oprichting reeds meerdere (drie) elftallen en in 1934 een juniorenelftal. Stormvogels werd in 1932 gesticht³²⁹ en enkele jaren later, in 1935, was bij de competitie-uitslagen in het Nieuwsblad alleen nog sprake van deze club. De andere verenigingen waren toen vermoedelijk allen opgeheven en de spelers hadden hun heil gezocht bij Stormvogels.

De Stormvogels hier met een fameus elftal begin jaren 1940. Afgebeeld: 1^e rij v.l.n.r. Leen Hartman, Teunis Hartman, Martin Ruis, 2^e rij Joop Ruis, Arie de Joode, Leen van Straten, 3^e rij J.C. Kool, Cees Groeneveld, Toon Hartman, Jack Prinsen, Gerrit Ruis, Moraal Metz.

Blijkens de geschiedschrijving op de website van v.v. Woudrichem werd op de historische Molenwal in het vestingstadje op 11 maart 1932 de grondslag gelegd voor de oprichting van De Stormvogels. Daar, op de wal achter het Arsenaal, besloten de oprichters Arie, Fienus en Martien Baks, Cees Groeneveld, Bart en Koos Hartman, Arie de Joode, Moraal Metz, Jan Ruysch en Jan C. Viveen tot de stichting van Voetbalvereniging De Stormvogels. Tot clubkleuren werden gekozen groen-wit. Het dagelijks bestuur werd gevormd door: voorzitter - M.J.L. Beneker, secretaris - J.C. Viveen en penningmeester - M.A. Baks.

Op 23 april 1932 speelde Stormvogels waarschijnlijk zijn eerste wedstrijd. Merkwaardigerwijze was dat niet te Woudrichem maar te Vuren, maar dat kwam omdat men in Woudrichem nog niet over een veld kon beschikken. Vuren zou trouwens ook in een latere fase van de club nog als alternatieve speellocatie dienst doen. Tegenstander te Vuren was het Heusdense LONGA en de aftrap werd verricht door Jhr. Panhuis. Om deze

³²⁰ Nieuwsblad, nr 4699 en 4704 van 15 april en 4 mei 1929

³²¹ Nieuwsblad, nr. 4733 van vrijdag 12 augustus 1927

³²² Nieuwsblad, nr. 4720 van woensdag 29 juni 1927

³²³ Nieuwsblad, nr. 4747 van vrijdag 30 september 1927

³²⁴ Nieuwsblad, nr. 4803 van vrijdag 13 april 1928

³²⁵ Nieuwsblad, nr. 4854 van woensdag 10 oktober 1928

³²⁶ Gorinchems Nieuwsblad van vrijdag 6 en 13 mei 1932

³²⁷ Nieuwe Gorinchemse Courant van woensdag 29 maart 1933

³²⁸ Gorinchems Nieuwsblad, nr. 24, 26 van 13 en 27 juni 1930

³²⁹ Wandeling door Oud-Woudrichem, blz. 64, Arie J. Metz, 1981

première nog een extra feestelijk - maar ook officieel tintje te geven, werd door het Vurens muziekkorps het Wilhelmus gespeeld. Een uitslag vermeldde het verslag niet.³³⁰

Gelukkig kon al vrij snel voor één rijksdaalder week een terrein gehuurd worden aan de Zandsteeg (de huidige Burgemeester van de Lelystraat), al dienden hier wel de nodige werkzaamheden verricht te worden om het veld speelgereed te maken. Nadat de doelpalen geplaatst, de belijning gezet en een bal aangeschaft waren, kon er gespeeld worden. De eerste wedstrijd was thuis tegen buur Sparta uit Andel, die al wat langer voetbal beoefenden. Desondanks werden de meer ervaren Andelnaren met 5-3 verslagen.

Van de andere clubs in Woudrichem waren in die tijd waarschijnlijk alleen nog Excelsior en Regenboog actief. In mei 1932 ontving Excelsior Woudrichem het Werkendamse W.V.V. dat middels een 3-5 zege met de eer ging strijken.³³¹ De activiteiten van Regenboog lijken gering geweest te zijn.

Niettegenstaande de concurrentie van Excelsior, en in mindere mate Regenboog, beschikte Stormvogels in 1933 toch over maar liefst drie elftallen. In mei speelde het derde elftal tegen het derde elftal van Sparta uit Andel. Met 3-2 moest men de overwinning aan de Andelnaren laten.³³² Wat later speelde het zelfde elftal van Stormvogels tegen de reserves van ULO-Boys, welke wedstrijd men in 2-3 winst wist om te zetten.³³³ Het eerste elftal bond de strijd aan met S.V.W. 2 Werkendam en stuurde de Werkendammers met een 3-1 nederlaag huiswaarts.³³⁴ Daarnaast werd er tegen een combinatie-elftal van Unitas Gorinchem gevoetbald, 8-5 winst en 3-4 verlies, en week men uit naar Brakel om er op zondagmiddag! een wedstrijd te spelen tegen een elftal uit Zuilichem, uitslag 4-0.³³⁵ In juli speelde men eerst nog tegen Gorcumsche Boys (1-0 winst), alvorens men op toernooi ging naar Andel, waar men o.a. opnieuw de voetballers van Regenboog uit Woudrichem als tegenstander had.³³⁶ Van die club had men recentelijk met 1-3 verloren en dan te bedenken dat diezelfde Regenbogers enkele weken daarvoor danig voetballes gekregen hadden van een Unitas-combinatie, uitslag 1-7.³³⁷

Ondanks het hiervoor geschetste zomerse voetbalprogramma, had men in Woudrichem, net als in de omliggende plaatsen, moeilijkheden met het vinden van geschikte tegenstanders voor vriendschappelijke wedstrijden en toernooien. Het gemis van een overkoepelend organisatie was er de oorzaak van dat men vooral was aangewezen op clubs uit de zeer nabije omgeving, waarvan men het bestuur meestal persoonlijk kende. Via deze beviende besturen konden zo nu en dan ook wel wedstrijdjes tegen andere clubs geregeld worden, maar het bleef allemaal toch wat houtjes- touwtjes- werk. Bovendien, en dat werd waarschijnlijk als het grootste gemis ervaren, ontbrak bij dit soort ontmoetingen toch het echte competitie-element. Reden waarom men bij Stormvogels in het voorjaar van 1933 het initiatief nam om een bond van zaterdagclubs op te richten onder de naam Samenwerking Ons Streven (S.O.S.).

In het najaar van 1933 ging de eerste competitie van start. Stormvogels won in competitieverband onder meer met 3-2 thuis van LONGA Heusden, maar in het totale verloop van de competitie was men een middenmoter. W.V.V. Werkendam werd als kampioen gekroond. In de daaraanvolgende zomercompetitie van 1934, er waren ondertussen clubs uit de Langstraat bijgekomen, was de titel wel voor Stormvogels. Het tweede elftal, uitkomende in de klasse B waarbij het nogal wat eerste elftallen uit de regio als tegenstander ontmoette, toonde zich een verdienstelijk middenmoter. In de competitie van 1935 moesten zowel het eerste, als het tweede elftal genoeg nemen met een plaats in de middenmoot. Inmiddels was ook een jeugdteam opgericht dat in april 1934 de leeftijdgenoten van W.V.V. uit Werkendam met 8-3 versloeg en die van S.V.W. met een 2-1 nederlaag naar huis stuurde.³³⁸

Het jaar daarop, tijdens de zomercompetitie van 1936 - inmiddels onder de vlag van de B.V.B. - startte Stormvogels met een gelijkspel, thuis tegen Good Luck werd het 2-2. Een week later mocht men het opnieuw gaan proberen bij N.O.V.A. te Werkendam, onder leiding van scheidsrechter H. van Overbeek. Een succes werd het niet want met 4-2 moest men de punten in Werkendam laten.

Een tussenstand van Afdeling I van de B.V.B. ZMC (zaterdagmiddagcompetitie) bood ná vijftien wedstrijden gespeeld te hebben de navolgende aanblik: Sprang 15-24, Sprangse Boys 13-20, Aalburg 16-21, Woudrichem

³³⁰ Nieuwsblad nr. 5221 van woensdag 27 april 1932

³³¹ Nieuwsblad nr. 5226 van vrijdag 13 mei 1932

³³² Nieuwsblad nr. 5332 van vrijdag 19 mei 1933

³³³ Nieuwsblad nr. 5333 van woensdag 24 mei 1933

³³⁴ Nieuwsblad nr. 5335 van woensdag 31 mei 1933

³³⁵ Nieuwsblad nr. 5340 van vrijdag 18 juni 1933 en Nieuwe Gorinchemse Courant van woensdag 14 juni 1933

³³⁶ Nieuwsblad nr. 5345 van woensdag 5 juli 1933

³³⁷ Nieuwe Gorinchemse Courant van woensdag 21 juni en 5 juli 1933

³³⁸ Nieuwe Gorinchemse Courant van vrijdag 6 en 13 april 1934

15-17, Veen 15-15, Good Luck 14-13, N.O.V.A. 16-13, Kozakken Boys 16-12, Wijk 17-11 en Vrijhoevense Boys 15-6.³³⁹ Dit was ook nagenoeg de eindstand na achttien wedstrijden. In Afdeling II deed het tweede elftal het nog beter en werd ongeslagen kampioen voor: Sparta Andel, N.O.V.A. 2, Heusdensche Boijs, Juliana Well en Kozakken Boys 2.

Ook in Woudrichem kende men werklozenelftallen. In augustus 1936 namen Woudrichem spelers het op tegen een elftal gevormd uit lokale werklozen. Het werd 3-1 voor de Stormvogels.³⁴⁰

Na het opgaan van de S.O.S.-bond in de B.V.B. kreeg men ook te maken met fenomeen bekerwedstrijden. Het interessante van deze wedstrijden was dat men in het strijdperk kwam tegen geheel nieuwe tegenstanders. In 1937 stond Woudrichem voor het eerst in de finale van de B.V.B.-beker. Vrijgeloof in de eerste ronde, toonde men zich met 2-1 de betere van Asperen. Vervolgens werd uit bij Haafden 2 met 4-5 gewonnen, waarna men op eigen terrein Zandschele met 301 klopte. In de halve finale won men uit bij Willem III met 3-6, waarna men zich kon gaan opmaken voor de finale tegen Eindhoven 4. In de lichtstad werd na een harde strijd met 4-3 verloren.³⁴¹ Het was toch een succesvol jaar voor de Woerkumers want de zomercompetitie werd met een kampioenschap afgesloten. Op zaterdag 11 september 1937 werd in de uitwedstrijd tegen S.D.O. Sprang middels een 1-2 overwinning de titel in de wacht gesleept. Blijkens het verslag in de Echo van het Zuiden werd de kampioensmatch onder grote belangstelling afgewerkt.³⁴² De Woerkumers behaalde uit achttien wedstrijden dertig punten en bleven daarmee concurrent N.O.V.A. één puntje voor.

De zomercompetitie van 1938 verliep niet vlekkeloos. Op 7 mei 1938 werd gestart met maar liefst dertien ploegen. De laatste van de 24 wedstrijden werd pas op 17 december gespeeld, wat gezien het tijdstip van aanvang op zaterdagmiddag diverse keren problemen opleverde. Woudrichem deed lang mee voor het kampioenschap, maar door tweemaal verlies te Sprang: met 6-0 bij S.D.O.³⁴³ en veertien dagen later met 3-2 van N.E.O.³⁴⁴, moest men uiteindelijk het kampioenschap met één punt aan Sprang (N.E.O.) laten.³⁴⁵

Opnieuw werd ingeschreven voor de B.V.B.-beker. In de eerste ronde, die plaatsvond op 30 april 1939, werd Meerkerk nog bedwongen, zij het door het beter benutten van strafschoppen na een 4-4 gelijke stand. De tweede ronde ontmoette men de latere bekerwinnaar Korvel. Na een 3-3- eindstand, toonden de Tilburgers zich koelbloediger vanaf de elfmeterstip.

In de zomercompetitie van 1939, waarin Stormvogels samen met de beide Sprangse clubs S.D.O. en N.E.O. de top vormde, kwam het tot ongeregelheden tijdens de uitwedstrijd tegen N.E.O. De Woudrichemmers namen een 0-1 voorsprong, wat het publiek kennelijk niet zinde. Er vielen klappen hetgeen de scheidsrechter na twintig minuten in de tweede helft noopte tot het staken van de wedstrijd. De strafcommissie besloot tot overspelen van de wedstrijd, maar dan in Woudrichem.³⁴⁶ Twee weken later al werd N.E.O. “warm onthaald” te Woudrichem en konden ze met een 7-1 nederlaag de terugreis naar Sprang aanvaarden.³⁴⁷

Vlak voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog speelde Woudrichem nog in de zomercompetitie van de B.V.B. In de tweede wedstrijd wachtte op 4 mei 1940 aan de Kozakkenstoep, Kozakken Boys. Bij de Woerkumers stond Jo Benjamins als midvoor opgesteld. Ten aanschouwen van vierhonderd man publiek, kwam men met 1-3 voor, maar uiteindelijk werd het nog gelijk 3-3.³⁴⁸

Jozef Abraham (Jo) Benjamins (Woudrichem 7-8-1912 – Auschwitz 28-2-1943), was het jongste kind van joodse ouders Hartog Benjamins en Johanna van Straaten, wonende aan de Kerkstraat, tegenover het Arsenaal. Zijn vader ventte aanvankelijk in stoffen, garen en band en werd later handelaar in oud-ijzer en lompen. Ook kreeg hij in 1907 toestemming van de gemeente Woudrichem “tot het verkoop van sterken drank in het klein in de voor- en middenkamer van het pand Kerkstraat 217, niet zijnde zijn woning”. Het gezin van Hartog Benjamins nam actief deel aan het Woerkumse gemeenschapsleven. Zoon Jo blies zijn partij mee in de fanfare en trad als humorist op tijdens feestelijke vergaderingen. Ook bij Stormvogels was Jo actief, zelfs op de Sabbath in de hoop dat zijn

³³⁹ Nieuwsblad nr. 5673 van woensdag 2 september 1936

³⁴⁰ Nieuwsblad nr. 5670 van Vrijdag 21 augustus 1936

³⁴¹ Jaarverslag B.V.B. 1937-1938, overzicht bekerwedstrijden, blz. 12-13

³⁴² Echo van het Zuiden, nr. 74 van woensdag 15 september 1937

³⁴³ Echo van het Zuiden, nr. 55 van zaterdag 9 juli 1938

³⁴⁴ Echo van het Zuiden, nr. 58 van zaterdag 23 juli 1938

³⁴⁵ Jaarverslag B.V.B. 1938-1939, district Land van Heusden en Altena, blz. 20-22

³⁴⁶ Echo van het Zuiden, nr. 62 van woensdag 9 augustus 1939

³⁴⁷ Echo van het Zuiden, nr. 64, 65, 66 van 16, 19 en 23 augustus 1939

³⁴⁸ Van Uiterwaard naar de Vierlaan, blz. 21, Bert Cattel, 1982

ouders er geen lucht van kregen. Als voetballer bezette hij de midvoorplaats en deed dat blijkbaar met zoveel verve dat hij nog enige tijd de kleuren van Unitas Gorinchem verdedigde. Daarnaast maakte hij zich bij de Woudrichemse voetbalvereniging verdienstelijk als bestuurslid en elftalbegeleider bij de jeugd. In 1942 werden de leden van de familie Benjamins, als laatste joodse gezinnen te Woudrichem, door de Duitsers weggevoerd. Allen werden te Auschwitz vermoord.³⁴⁹

De zomercompetitie van 1940 werd na de fusie van de voetbalbonden in augustus 1940 gestaakt, al werd er in oktober 1940 nog op het terrein aan de Zandsteeg vriendschappelijk aangetreden tegen N.O.A.D. uit Wijk, uitslag 7-2 voor Stormvogels. Bij de fusie gingen alle voetbonden op in de nieuw gevormde N.V.B. De Afdeling Brabant bood Woudrichem echter weinig of geen mogelijkheden meer voor voetbal op zaterdag, reden waarom men zich aanmeldde bij de Afdeling Dordrecht. De Z.M.C. Afdeling Dordrecht kende in die tijd twee klassen: De Eerste Klasse met Oranje-Wit, Pellikaan, Gelukvogels, De Zwerver, A.S.W., Rijsoord, Groote Lindt en V.V.E. en een Reserve Klasse waarin voornamelijk tweede elftallen van deze clubs actief waren.³⁵⁰

In 1941 ging daar opnieuw een zomercompetitie van start. Na twee wedstrijden voerde Woudrichem de ranglijst aan, maar toen werd het verbod op zomercompetities van kracht. In navolging van nogal wat andere clubs, besloot men om over te stappen naar het zondagvoetbal. Dit had echter direct terreinmoeilijkheden tot gevolg, omdat de verhuurder om principiële redenen 's zondags geen voetbal op zijn perceel toestond. Men zag uit naar een ander voetbalveld; het werd "Volksweerbaarheid" in Gorinchem. Hier werden enkele competities gespeeld tot 1943. Toen kon ook over dit terrein niet langer meer beschikt worden.

Ondanks de toenemende druk van de oorlog, werd in september 1943 toch met de competitie gestart. De thuiswedstrijden werden nu gespeeld op een met veel moeite bespeelbaar gemaakt weiland. Woudrichem kon in die "knollentuin" zo goed uit de weg dat ze kampioen werden. Deze competitie werd dus nog uitgespeeld, maar daarna lag alles stil tot na de bevrijding.

Op 25 oktober 1943 droeg voorzitter M.J.L. Beneker zijn functie over aan J.S. Kool. Secretaris werd A. Welbie en penningmeester N. Kilwinger. In juni 1944 gingen de junioren nog voetballen tegen hun leeftijdsgenoten van Sparta uit Andel, uitslag 2-2. In hetzelfde jaar braken de Duitsers echter de doelpalen en het kleedlokaal af en kwam het voetbal in Woudrichem tijdelijk tot stilstand.

Verscheidenheid troef: Werkendam

Rond de eeuwwisseling waren in Werkendam de in 1899 door J.L. Mussert opgerichte gymnastiekvereniging "Kracht en Vlugheid" en de in 1903 gestichte fietsclub "De Vooruitgang" de enige sportverenigingen. Volgens Thomas Westerhout in zijn boek: Werkendam, de metamorfose van een Biesboschdorp, waren het de militairen die er gedurende de mobilisatie van de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) de voetbalsport introduceerden.³⁵¹ Dat zal dan waarschijnlijk gebeurd zijn op het militair sportterrein nabij de hoeve van Van de Assem dat in mei 1918 als zodanig in gebruik was.³⁵² Toch zijn er gedurende de oorlogsjaren geen berichten gevonden in de regionale media van voetbalwedstrijden van in Werkendam gelegerde militairen, noch onderling, noch tegen de lokale bevolking of anderszins, waar dit voor bijvoorbeeld voor Heusden en Woudrichem wel het geval was. Wat overigens niet betekent dat de militaire aanwezigheid in het Biesboschdorp geen stimulans geweest zou kunnen zijn voor de sport in het algemeen en voetbal in het bijzonder.

Toch zullen de voetbalpioniers in Werkendam vooral inspiratie geput hebben uit de voetbalstad aan de overzijde van de Merwede. Gorinchem was in 1918 met zijn 12.590 inwoners een waar voetbalbolwerk met een enorm aantal clubs, waaronder het toonaangevende, in 1924 naar de 1ste klasse N.V.B. gepromoveerde, Unitas. De aantrekkingskracht van het Gorinchems voetbal en de invloed hiervan op het ontstaan van clubs in Werkendam blijkt ook uit de intensieve contacten (wedstrijden en toernooien) die de eerste Werkendamse club onderhielden met toch vooral clubs uit dat gebied.

D.V.O.

Ondanks de voetbalpromotie door de Gorinchems overburen en wellicht de militairen, duurde het nog toch nog tot februari 1924 eer door leerlingen van de Christelijke school de v.v. D.V.O. (Door Vrienden Opgericht) werd gesticht. De initiatiefnemers waren: Toon en Hannes Ippel, Nico Groeneveld en Goof van Oord J.J.zn. Hun oefenterrein was op het Veerplateau, nabij de steiger van Fop Smit. Later verhuisde men naar een terrein aan de

³⁴⁹ Mediene Sjtampers, blz. 94-96, Bert van Straten, 1993

³⁵⁰ Nieuwe Gorinchemse Courant van dinsdag 15 oktober 1940

³⁵¹ Werkendam, de metamorfose van een Biesboschdorp, blz. 146-147, T. Westerhout, 2000

³⁵² Nieuwe Gorinchemse Courant van 5 mei 1918

Sleeuwijksedijk en als dat onder water stond, naar een veldje bij de voormalige suikerfabriek, ten noordoosten van het insteekhaventje.

D.V.O. speelde slechts vriendschappelijk voetbal tegen andere Werkendamse clubs die wat later werden opgericht, en tegen Hardinxveldse Boys en G.V.V. uit Giessendam, maar volgens het Kozakken Boys jubileumboek van Bert Cattel ook tegen Aalburg, Heusden en zelfs zondagclub Dussensche Boys.

Spelersmutaties, waardoor vooral oudere spelers toetraden, leverde de club bijnamen op als “hekkeposten” en “schelijzers”, omdat de bewegingen binnen de lijnen in de nieuwe bezetting aan soepelheid hadden verloren.

Niettemin draaide de club redelijk en vooral als de onderlinge ontmoetingen tegen de andere Werkendamse clubs in winst werden omgezet, werd er op zaterdagavond een feestje gebouwd. Dat gebeurde waarschijnlijk maar mondjesmaat. Enkele uitslagen uit 1926: W.V.V. 2 - D.V.O. 1 4-1, D.V.O. 2 - W.V.V. 3 6-1³⁵³ en twee weken later W.V.V. 2 - D.V.O. 1-0 en W.V.V. 3 - D.V.O. 2 1-3³⁵⁴, gevolgd door D.V.O. 1 - W.V.V. 2 1-3³⁵⁵ en in 1927 D.V.O. - S.N.A. Hardinxveld 4-2³⁵⁶, D.V.O. - W.V.V. 3-2, D.V.O. - Blauw Wit Woudrichem 1-3³⁵⁷, D.V.O. - Wilhelmina Aalburg 0-5, D.V.O. - D.O.S.B. 7-0, Sparta Sliedrecht - D.V.O. 6-0 en W.V.V. - D.V.O. 3-1³⁵⁸

Ondanks deze overwegend matige resultatenreeks stond D.V.O. bekend om z'n sterke achterhoede met doelman Goof van Oord, de backs Kees Kieboom en Jo Paans, die tevens voorzitter was, en spil Kees Visser. Steunpilaren waren ook linksbuiten Arie van den Heuvel, rechtsbinnen Kees van der Wiel en middenvoor Nico Groeneveld. De andere spelers moesten het voornamelijk van hun inzet hebben.

Uiteindelijk kon de club het toch niet bolwerken. De meeste leden werkten buiten Werkendam en waren soms wel vier weken van huis, zodat menigmaal door spelersgebrek geen elftal kon worden samengesteld. De club ging hierdoor ter ziele.³⁵⁹

Van W.V.V. tot N.O.V.A.

Enige maanden ná D.V.O., op 18 juni 1924, werd W.V.V. (Werkendamse Voetbal Vereniging) opgericht. Hun eerste wedstrijd werd op zaterdagavond gespeeld tegen het Dordtsche Tourelftal M.V.C. waarvan met 1-4 werd verloren.³⁶⁰ Mannen van eerste uur waren: Arie Egas, Kees Slagmolen en Leen Rijkers. Ook zij speelden in eerste instantie op het Veerplateau, maar omdat de mogelijkheden daar toch wat te beperkt waren trok men naar de Sleeuwijksedijk, dichtbij de Hoef, waar in de uiterwaarden een hoger gelegen en in een punt uitlopend terreintje lag dat bij hoog water nèt niet onder water liep. In september dat jaar speelde men daar een aantal wedstrijden tegen onder meer: H.F.C. uit Hardinxveld, 1-4 verlies, Woudrichemse V.V., waarvan verdere gegevens alsook de uitslag ontbreken en Giessensche Boys uit Giessendam, opnieuw verlies 2-5.³⁶¹

Ook de volgende zomer richtte W.V.V. zich nog voornamelijk op tegenstanders uit het gebied ten noorden van de Merwede. Op Tweede Paasdag kwam opnieuw Giessensche Boys op bezoek. Voorts versloeg men thuis S.N.A. Hardinxveld met 3-1, maar kreeg men te Gorinchem royaal klopt van A.D.O. met 6-0 en thuis van S.V.V. Hardinxveld, 1-2. Op het veld aan de Sleeuwijksedijk werden nog maar eens de de H.F.C.'ers uit Hardinxveld opgewacht.³⁶²

Volgens het Nieuwsblad speelde W.V.V. zijn eerste wedstrijd op het terrein “achter de molen” op zaterdag 27 maart 1926. Tegenstander was een team samengesteld uit Veteranen³⁶³, overigens een classificatie die men in die dagen al snel kreeg opgespeld. Op dit nieuwe veld werden met Pasen ook seriewedstrijden georganiseerd met deelname van A.D.O. en Vitesse uit Gorinchem en Sparta Sliedrecht. Veel succes was er voor de Werkendammers niet weggelegd want zowel van A.D.O. als Sparta werd met 0-3 verloren.³⁶⁴ Bijzonder fenomeen in die tijd waren de zogenaamde gecostumeerde voetbalwedstrijden. Ook W.V.V. deed daar aan mee

³⁵³ Nieuwsblad, nr. 4634 van woensdag 1 september 1926

³⁵⁴ Nieuwsblad, nr. 4638 van woensdag 15 september 1926

³⁵⁵ Nieuwsblad, nr. 4644 van woensdag 6 oktober 1926

³⁵⁶ Nieuwsblad, nr. 4691 van vrijdag 18 maart 1927

³⁵⁷ Nieuwsblad, nr. 4702 en 4704 van 27 april en 4 mei 1927

³⁵⁸ Nieuwsblad, nr. 4711, 4718, 4725, 4738 van 27 mei, 22 juni, 15 juli, 31 augustus 1927

³⁵⁹ Van Uiterwaard naar de Vierlaan, blz. 12, B. Cattel, 1982

³⁶⁰ Nieuwsblad nr. 4411,4423 van 27 juni en 2 juli 1924

³⁶¹ Nieuwsblad 4431, 4432, 4435 van 10, 12 en 24 september 1924

³⁶² Nieuwsblad nr. 4502, 4504, 4507 van 20 en 27 mei en 5 juni 1925

³⁶³ Nieuwsblad, nr. 4589 van vrijdag 26 maart 1926

³⁶⁴ Nieuwsblad, nr. 4591/2 van vrijdag 2 en 7 april 1926

en nodigde Sparta Sliedrecht uit voor een dergelijk festijn. De Sliedrechters waren ook verkleed de beteren en wonnen met 2-4.³⁶⁵

Eind mei 1926 was er dan eindelijk succes voor de Werkendamse club en werd S.N.A. Hardinxveld met 5-1 de les gelezen.³⁶⁶ Een week later gevolgd door 2-0 winst op Sparta Sliedrecht. Helaas moest het tweede elftal het hoofd buigen voor een andere Werkendamse club W.S.C. (0-1). Van een hernieuwde confrontatie met A.D.O. is geen uitslag bekend en van De Sport (2-5) en Vitesse (3-6), beiden uit Gorinchem, werd verloren, maar van S.N.A. opnieuw gewonnen (1-0). In juni volgde de “eerste” confrontatie met een tegenstander uit de streek. Op bezoek bij het even daarvoor opgerichte Wilhelmina Aalburg werden de punten met 2-2 broederlijk verdeeld. Toch was de ontmoeting met W.V.V. de Aalburgers blijkbaar goed bevallen want voor de opening van hun terrein werden twee Werkendamse clubs geïnviteerd: W.V.V. en W.S.C.³⁶⁷

In 1927, met Pasen, organiseerde W.V.V. een toernooi met deelname van H.M.S. Gorinchem, Sparta Sliedrecht, Wilhelmina Aalburg en natuurlijk W.V.V. zelf. De Werkendammers werden in de eerste wedstrijd beentje gelicht door Wilhelmina, de latere toernooiwinnaar.³⁶⁸

W.V.V. toonde zich in deze jaren een zeer actieve vereniging. Vrijwel elke week werden wel één of meerdere wedstrijden georganiseerd voor zowel het eerste team, de reserves en zelfs voor een derde elftal. Indien de weersomstandigheden dit toelieten werd ook gedurende de wintermaanden, tot Tweede Kerstdag toe, gewoon doorgevoetbald. De resultaten waren wisselend, soms zelfs ronduit teleurstellend, maar desondanks kreeg W.V.V. er toch veel nieuwe spelers bij en met de kwantiteit groeide ook de kwaliteit. Door Bartje Roubos, de gentlemanvoetballer, de eenzame dribbelaar wiens passjes zo slecht werden begrepen, of door Kees Oversteeg, Jantje Reqourt en Bertus Geerlof. Ook bij de jeugd was talent voorhanden, met Arie Bras, een meester in het passeren van de tegenstander en specialist in het verzilveren van strafschoppen. De spelstijl was vooral gebaseerd op techniek en daartoe werd zelfs een compleet backstel uit Gorinchem aangetrokken om de club te versterken. Ook het keeperswerk van doelman Jan den Dunnen genoot alom bewondering. Bovendien diende het voetbalminnend publiek zich massaal aan op het midden in het dorp, in de luwte gelegen en gemakkelijk bereikbare terrein achter de uit 1865 daterende korenmolen “Ken U zelve”. W.V.V. ging zelfs over tot voorverkoop van entreebewijzen waarvoor men zich bij sigarenmagazijn Van Dortmund kon vervoegen.³⁶⁹ Ondanks de kwaliteitsverbetering in meerdere opzichten werden er soms ook forse nederlagen geleden. Zo werd in 1928 met maar liefst 11-0 verloren van de reserves van Unitas³⁷⁰ en ook Papendrecht 1 bleek met 11-3 een maatje te groot voor de Werkendammers.

Het actieve W.V.V. was niet alleen betrokken bij de opzet van de eerste reguliere voetbalcompetitie onder auspiciën van de nieuwe onderlinge Voetbal Bond Altena maar schreef ook in met twee elftallen. In augustus 1928 werd een poging ondernomen om een korfbalafdeling op te richten. Geïntereerden konden zich opgeven bij het bestuur, dat ter promotie de Almkerkse korfbalclub A.K.C. had uitgenodigd een demonstratiewedstrijd te komen spelen.³⁷¹

De club van voorzitter Reqourt, penningmeester H. voor den Dag, secretaris C.J. van Oversteeg en bestuursleden: L.D. Rijkers, Joh. Ippel, en A. Roza speelde op zaterdag, maar ook wel op doordeweekse dagen. In 1929 werd de suggestie gedaan op zondag te gaan voetballen, maar volgens de notulen “was de tijd daar in Werkendam nog niet rijp voor”.

Doordat het veld achter de molen een andere bestemming kreeg, moest worden uitgeweken naar het waardje aan de Bandijk, een koeienwei van de gebroeders Van Breugel dat eerder door D.V.O. werd bespeeld. In februari 1930 speelde W.V.V. zijn eerste wedstrijd op dit nieuwe onderkomen.³⁷² Helaas ging deze openingswedstrijd tegen Merwede uit Gorinchem met 1-2 verloren, en ook in het treffen met S.V.W. dolf men met 0-4 het onderspit. De uitslag tegen de volgende tegenstander, Sparta Sliedrecht, is niet bekend maar de wedstrijd tegen de reserves van S.V.W. werd met 5-2 gewonnen.³⁷³ Opnieuw werd een Paastoernooi op touw gezet. Deze keer werden geïnviteerd: De Zilvermeeuwen, de zaterdagclub uit Raamsdonksveer, V.H.B. Hardinxveld dat

³⁶⁵ Nieuwsblad , nr. 4598 van woensdag 28 april 1926

³⁶⁶ Nieuwsblad, nr. 4608 van woensdag 2 juni 1926

³⁶⁷ Nieuwsblad, 4609, 4611, 4613, 4616, 4617, 4619, 4623 van 4, 11, 25 en 30 juni, 2, 9 en 23 juli 1926

³⁶⁸ Nieuwsblad nr. 4700 van woensdag 20 april 1927

³⁶⁹ Nieuwsblad, nr. 4609 van vrijdag 4 juni 1926

³⁷⁰ Nieuwsblad, nr. 4815 van 25 mei 1928

³⁷¹ Nieuwsblad, nr. 4834 van woensdag 1 augustus 1928

³⁷² Gorinchems Nieuwsblad, nr. 7 van vrijdag 14 februari 1930

³⁷³ Gorinchems Nieuwsblad, nr. 13 en 15 van 28 maart en 11 april 1930

vermoedelijk staat voor Voetbalclub Hardinxveldse Boys en Merwede Gorinchem. In de namiddag stond er nog een wedstrijd op programma van het tweede elftal tegen een Tourelftal uit Rotterdam (3-0 winst voor W.V.V. 2). Het eerste elftal van W.V.V. leverde een uitstekende prestatie door de toernooiwinst te grijpen. Met Pinksteren waren er weer seriewedstrijden en andermaal was W.V.V. de sterkste, vóór A.F.C. Asperen, Zilvermeeuwen Raamsdonk(sveer) en D.V.V. Dalem.³⁷⁴

Bij de jaarvergadering werd het bestuur herzien: C. Slagmolen werd voorzitter, L.D. Rijkers - secretaris, H. voor den Dag - penningmeester, Chr. Hovenstadt - algemeen adjunct en B. van de Heuvel en A. Visser - commissaris.³⁷⁵

In een "friendly game" uit tegen De Zilvermeeuwen te Raamsdonksveer toonde W.V.V. zich met 1-4 de betere van de Verenaren. Dat gold zeer zeker ook voor de combinatie van W.V.V. 2 en 3 die op het terrein aan de Fabrieksdijk - zoals door het Nieuwsblad omschreven - O.V.V. Oudendijk met maar liefst 12-2 afdroogde.

De voetbalactiviteiten namen hand over hand toe. In april 1931 speelde het eerste team van W.V.V. tegen het sterke bedrijfselftal van de Vries - Robbé uit Gorinchem maar moest men de eer met 0-2 aan de Gorkumers laten. Ook W.V.V. 2 kreeg klop, van S.F.C. Sleeuwijk met 2-8.³⁷⁶ Een paar weken later werd op het terrein aan de Bandijk gespeeld tegen A.D.O. Gorinchem en tegen Sparta Sliedrecht, op Hemelvaartsdag gevolgd door een duel tegen Blauw Wit (waarvan de herkomst niet vaststaat), uitslag laatste wedstrijd 4-1 voor W.V.V. In het treffen met Steeds Hoger uit Zwijndrecht, eind mei, werd men met 1-3 verslagen.

Op zaterdag 20 juni 1931 werd het zevenjarig bestaan gevierd met een wedstrijd tegen Merwede en een paar weken later tegen Paradijsvogels Gorinchem (0-5). In 't najaar speelde het tweede elftal tegen S.F.C. Sleeuwijk en Excelsior Woudrichem, terwijl een nederlaagwedstrijd bij LONGA te Heusden nipt met 2-1 verloren ging.

Voorjaar 1932 speelde W.V.V. 2 opnieuw tegen de Sleeuwijkers van S.F.C. en won met 4-0 en fungeerde Paradijsvogels Gorinchem, nog steeds op het terrein aan de Bandijk, als tegenstander voor het eerste team. Op Hemelvaartsdag kwam W.V.V. 1 als onderdeel van toernooiwedstrijden binnen de lijnen tegen het Werklozenelftal Gorinchem en won met 2-1. O.D.O. Gorinchem werd een gelijkspel (3-3) afgedwongen. W.V.V. 2 speelde uit en thuis tegen Excelsior Woudrichem. In Woudrichem werd verloren met 2-1 maar op eigen veld zegevierde men met 4-2. Tijdens deze toernooiwedstrijden - waaraan ook een elftal uit Ameide deelnam - werd W. van de Berg van het Werklozenelftal dusdanig verwond tijdens een botsing met de keeper van Ameide dat hij op last van de geconsulteerde geneesheer, per brancard en in zorgwekkende toestand naar het ziekenhuis moest worden afgevoerd.³⁷⁷

Een week later ging W.V.V. uit bij Excelsior Woudrichem met 3-5 winnen en werd op eigen veld het Werklozenelftal van Werkendam met 3-2 aan de zegekar gebonden.³⁷⁸

In het najaar werden er nog wedstrijden gespeeld door W.V.V. 1 tegen V.O.G. Gorinchem en W.V.V. 2 tegen Merwede Gorinchem.

Werklozenelftallen - een bekend fenomeen in die tijd - boden werklozen gedurende de crisisjaren de mogelijkheid hun vrije tijd in te vullen met een weinig kostbare lichaamssport in de buitenlucht. Ook was het een middel om de leegloop van clubs, doordat spelers niet meer aan hun contributieverplichtingen konden voldoen, op te vangen. Op initiatief en met financiële steun van de K.N.V.B. werden deze teams in het leven geroepen om werkloze voetballiefhebbers onderdak te kunnen bieden. Ook werden in sommige regio's midweek-competities georganiseerd voor deze elftallen. De ietwat stigmatiserende werking die van deze elftallen uitging werd blijkbaar niet als zodanig ervaren. Men was op dat gebied echter wel wat gewend. Zo bestond bijvoorbeeld het fietsplaatje met een gat erin. Dat was een gratis fietsplaatje voor werklozen, waarmee dezen - weinig subtiel - werden vrijgesteld van fietsbelasting.³⁷⁹

Voorjaar 1933 werd weer vriendschappelijk gespeeld bij V.H.B. Hardinxveld en met 4-2 verloren en waarschijnlijk als onderdeel van een toernooi speelde een combinatie van W.V.V. 1 en 2 te Brakel tegen De Stormvogels. Ook werd op eigen veld een nederlaagtoernooi afgewerkt, waarvan LONGA Heusden winnaar werd door een 0-2 overwinning op W.V.V. Hemelvaartsdag ging men naar M.V.V. Meerkerk voor seriewedstrijden waarin men D.V.S. Leerdam trof en "W.V.V. gaat deelnemen aan een Nederlaagtoernooi van Achilles te Veen", schreef het Nieuwsblad nr. 5335 van woensdag 31 mei 1933.

³⁷⁴ Gorinchems Nieuwsblad, nr. 24 van vrijdag 13 juni 1930

³⁷⁵ Nieuwsblad nr. 5020 van vrijdag 16 mei 1930

³⁷⁶ Nieuwsblad nr. 5115 van vrijdag 20 april 1931

³⁷⁷ Nieuwsblad nr. 5225 van woensdag 11 mei 1932

³⁷⁸ Nieuwsblad nr. 5226 van vrijdag 13 mei 1932

³⁷⁹ Voetbal in Nederland, blz. 157-158, Dr. C. Miermans 1955

In juni speelde men tegen een Tourelftal uit Gorinchem, ging men nog maar eens op toernooi naar Brakel om er Regenboog Brakel te bekampen en was men te gast bij A.D.O. Gorinchem. Ook W.V.V. bezat een zogenaamd Tourelftal, want dat speelde medio juni 1933 tegen Zwaluwen te Brakel. Dussensche Boys bleek geen partij voor W.V.V. 2 en werd met een 9-2 nederlaag naar huis gestuurd.

Tijdens de jaarvergadering werd het bestuur herkozen. Wel kwam er een nieuwe secretaris in de persoon van B. Ridderhof.

De vriendenwedstrijden en toernooien boden wel gelegenheid tot voetballen, maar het initiatief voor een echte voetbalcompetitie op zaterdag in de regio zal bij W.V.V. Werkendam beslist met gejuich ontvangen zijn. Toen in het najaar 1933 de S.O.S.-competitie van start ging was W.V.V. daar dan ook bij en met succes. Het kampioenschap werd behaald en gevierd met een erewedstrijd tegen een selectie van spelers uit deze competitie. In deze wedstrijd, op het veld van De Stormvogels te Woudrichem, moest men echter z'n meerdere erkennen in het bondselftal.

In juni 1934 vond de jaarvergadering plaats in de sociëteit van Zwets. Er waren bloemen van S.V.W. vanwege het tienjarig bestaan van W.V.V. en er vond een bestuursverkiezing plaats. Herkozen werden: H. voor den Dag - voorzitter en C. v.d. Heuvel - penningmeester. Nieuw waren: secretaris J. van Driel, algemeen-adjunct B. Hovenstadt, commissarissen J. van Oord en T. Paans en bode T. Duizer Hzn.³⁸⁰

Toen in april 1935 de S.O.S.-competitie fuseerde met de Brabantsche Voetbalbond sloot W.V.V. zich aan bij de zaterdagmiddagcompetitie van de B.V.B. De clubnaam werd gewijzigd in N.O.V.A., hetgeen te maken had met het toetreden tot de B.V.B. In de eerste zomercompetitie op zaterdagmiddag onder auspiciën van B.V.B. behaalde men onder de naam N.O.V.A. een fraaie derde plaats. De daaraanvolgende wintercompetitie, waaraan overigens slechts een vijftal clubs deelnamen, werd winnend afgesloten, al was daar wel een beslissingswedstrijd voor nodig tegen het Raamsdonksveerse Good Luck (het voormalige D.E.V.O.)

Eind maart 1936 speelde N.O.V.A. tegen een combinatie van S.V.W. 1 en 2 - dat toen eigenlijk al Kozakken Boys heette - en verloor op eigen veld met 1-2.³⁸¹ Een paar weken later volgde op woensdagmiddag nog een wedstrijd tegen ULO-Boys uit Sleeuwijk met 7-2 winst voor de Werkendamers. Tevens werden aangekondigd: wedstrijden te spelen tegen het Werklozenelftal van Gorinchem en tegen Tranovalia (7-0 winst). Ook het tweede elftal was actief met duels tegen Kozakken Boys 2 (1-2 winst) en Gorcumse Boys. Met Pasen organiseerde de club seriewedstrijden op het terrein aan de Bandijk. Al deze wedstrijden diende als oefening voor de zomercompetitie van de B.V.B. die op 25 april 1936 van start ging en waarvoor met twee elftallen werd ingeschreven. Zowel het eerste als het tweede elftal eindigde in de middenmoot

Vanaf 1937 ging het bergafwaarts met W.V.V., zowel bestuurlijk als sportief. Voor de zomercompetitie van 1937 werd met slechts één elftal ingeschreven. Dat behaalde overigens wel een fraaie tweede plaats met slechts één punt minder dan kampioen Woudrichem. En ook de zomercompetitie van 1938 werd nog alleszins verdienstelijk afgesloten met een derde plaats. Dat seizoen werd onder meer met 5-2 gewonnen van Excelsior Capelle³⁸², van oorsprong een zondagclub die dat jaar was toegetreden tot ZMC-competitie.

Tot en met het abrupt afgebroken zomerseizoen van 1939 bleven de wit-zwarten³⁸³ van W.V.V. in de B.V.B.-competitie actief en werd er bijvoorbeeld nog met 1-1 gelijk gespeeld tegen N.E.O.³⁸⁴ alsook tegen Capelle, al kon men die laatste wedstrijd slechts negen spelers in het veld brengen.

Een opeenstapeling van gebeurtenissen luidde het einde van de club in. Allereerst werd het veld van W.V.V. opgeëist door defensie om er kazematten op te bouwen. De terugloop in leden, die zich al eerder in gang gezet gehad, bleek onomkeerbaar, ook omdat nogal wat leden onder de wapenen werden geroepen. De laatste competitiewedstrijd kon men slechts negen spelers meer opgetrommeld krijgen. De druppel die de emmer deed overlopen was het steekincident met dodelijke afloop te Vrijhoeven-Capelle tijdens een voetbalwedstrijd voor de competitie waar ook N.O.V.A. aan deelnam. Het deed het bestuur van N.O.V.A. besluiten om zich terug te trekken uit competitie. De Brabantsche Voetbal Bond besloot daarop de nog resterende wedstrijden van de zomercompetitie niet meer te laten spelen.

³⁸⁰ Nieuwe Gorinchemse Courant van donderdag 28 juni 1934

³⁸¹ Nieuwsblad nr. 5629 van woensdag 1 april 1936

³⁸² Echo van het Zuiden, nr. 59 van woensdag 27 juli 1938

³⁸³ Echo van het Zuiden, nr. 37 van zaterdag 13 mei 1939

³⁸⁴ Echo van het Zuiden, nr. 31 van woensdag 19 april 1939

Hoewel er in 1940 weer wel een competitie werd opgestart, schreef N.O.V.A. zich hiervoor niet meer in. De resterende leden lieten zich overschrijven naar een andere Werkendamse club, Kozakken Boys.

W.S.C.

Een club waarover maar weinig is overleverd, is de Werkendamsche Sport Club W.S.C. Toch moet dit een behoorlijke vereniging geweest zijn, want in 1926 beschikte men over maar liefst drie elftallen. De eerste wedstrijdvermelding dateerde van zaterdag 5 juni 1926 toen W.S.C. de reserves van W.V.V. met 0-1 wist te verslaan. Op zaterdag 19 juni 1926 werden wedstrijden gehouden op eigen terrein. Het eerste elftal trof er D.V.O. uit Gorinchem, het tweede elftal kwam uit tegen S.V.W. en het derde team trad in het strijdperk tegen het Gorkumse O.D.S.³⁸⁵ Een maand later werd D.O.V. 1 en 2 (herkomst onbekend) welkom geheten in Werkendam. Met 'n 2-2 gelijkspel voor het standaardelftal en 1-0 winst voor de reserves, bleek de club sportief gezien best wel wat in de "pap te brokken" hebben.³⁸⁶ In die maand werd D.V.O. nog een keer verslagen (2-1) en aanvaardde men een uitnodiging van Wilhelmina Aalburg om de opening van het sportterrein aldaar mede op te luisteren.³⁸⁷ Daarna werd niets meer van de club teruggevonden, wat gezien het aantal elftallen toch op z'n minst merkwaardig genoemd mag worden.

S.O.W.

In 1926 werd de voetbalvereniging S.O.W. (Samenspel Overwint Werkendam) opgericht door gebroeders Gijs en Arie Mijnlief. Als oefenterrein fungeerde het oude veldje aan de Sleeuwijksedijk dat eerder door D.V.O. en W.V.V. was gebruikt. Hun bedoeling was een eliteclub te vormen met de befaamde rechtsbuiten Barend van der Schuit en Johan van der Werff en met jongens die van D.V.O. overkwamen. De ledenwerfactie faalde echter en door een tekort aan leden besloot men de schoenen aan de wilgen te hangen.

Excelsior

Tegenpool van S.O.W. was Excelsior (Steeds Hoger), dat eveneens in 1926 het daglicht zag. Voor de oprichters Wim Doesburg, H. van Burgel, Lodewijk van Oord, Rien Smits en Arie van den Heuvel stond vooral het plezier voor de vijftien leden voorop. Zij hadden het terreintje bij de voormalige suikerfabriek aan de Bandijk uitgezocht waar ook D.V.O. zijn opwachting maakte als "de Punt" onder water stond. Ook Excelsior, dat destijds de bijnaam had "de hekkenspringers" kampte met het probleem dat veel leden buitenaf werkten, waardoor er al snel te weinig voetballers overbleven.

De Eersteling

Het jaar 1926 was trouwens een vruchtbaar jaar ten aanzien van de sport. Naast de oprichting van de drie hiervoor vernoemde voetbalclubs, zag in september 1926 ook Sportclub De Eersteling het licht.³⁸⁸ Of de club ook voetbal tot haar activiteiten rekende is niet vastgesteld kunnen worden.

T.O.P.

Of het nog niet genoeg was, werd er in mei 1935 nog een voetbalclub opgericht met de naam T.O.P. Alleen jongens die aangesloten waren bij de Gereformeerde Knapenvereniging Samuel mochten lid worden. Bij de oprichtingsvergadering werden 28 leden ingeschreven. De club werd bestuurd door: P.J. van Berchem - voorzitter, N.V. Zuidam - secretaris, C.B. Visser - penningmeester en J. Hoeflak - commissaris. Als aanvoerder van het eerste elftal werd verkozen W. Visser Wzn en voor het tweede team G. van Oord M.Jzn.³⁸⁹

S.V.W. wordt Kozakken Boys

In 1931 dook een voetbalclub op met de naam V.S.V. Werkendam die met 3-1 won van S.F.C. Sleeuwijk. En een jaar later verloor D.O.S.B. uit Werkendam met 4-1 van S.V.W. uit die plaats. Zowel V.S.V. als D.O.S.B. zouden echter ook een van de vele Werkendamse straatteams geweest kunnen zijn. Want, naast de eerdergenoemde verenigingen, kende het Biesbosdorp in de twintiger jaren ook veel straatteams, o.a. Kalestraat, Slik, Ka, Sleeuwijksedijk en Keizerstraat. Blijkens het jubileumboek Van Uiterwaard naar De Vierlaan van Kozakken Boys vonden deze straatteams elkaar op 13 april 1932 met de officiële oprichting van v.v. S.V.W. (Steeds Voorwaarts Werkendam). Toch werd er voordien ook al onder die naam gespeeld want in april 1930 speelde S.V.W. 2 uit bij W.V.V. 1 (5-2 verlies), terwijl in mei 1930 het eerste team van de club met die naam thuis tegen het Sleeuwijkse S.F.C. aantrad, waarvan met 1-2 werd verloren.

³⁸⁵ Nieuwsblad, nr. 4613 van vrijdag 18 juni 1926

³⁸⁶ Nieuwsblad, nr. 4619 van vrijdag 9 juli 1926

³⁸⁷ Nieuwsblad, nr. 4623/4 van 23 en 28 juli 1926

³⁸⁸ Nieuwsblad nr. 4640 van woensdag 22 september 1926

³⁸⁹ Nieuwsblad nr. 5542 van vrijdag 31 mei 1935

S.V.W. was geografisch gezien een gemengde ploeg: half westelijk, half oostelijk. De oprichters kwamen toch vooral uit buurgemeente De Werken. Zij vonden dat er naast W.V.V. een tweede club moest komen. De initiatiefnemers: Jo Paans - voorzitter (eerder van D.V.O.), Wim Bleijenberg - penningmeester, Gerard van den Berg - secretaris en Rocus Kamsteeg, huurde voor een rijksdaalder per week een veld aan de Kozakken Stoep van een zekere Dalm uit Woudrichem, dat door de club, als er niet werd gevoetbald, voor één gulden per week aan boer Potters werd onderverhuurd om er zijn koeien op te laten grazen.

De Kozakkenstoep dankt zijn naam aan het feit dat in 1812 de Pruisische Kozakken aldaar in de uiterwaarden voet aan wal zetten. Een geheel vormend met hun kleine paardjes sloegen zij de troepen van de eens zo grote Franse keizer Napoleon terug. In kleine gammele vaartuijges staken zij de Merwede over. Als een troep sprinkhanen landden ze op de plaats die later de naam "Kozakkenstoep" kreeg. Honderdtwintig jaar later traptten daar de eerste S.V.W.'ers - die later de Kozakken Boys zouden gaan heten - tegen een bal.

Volgens het eerder genoemde jubileumboek van Kozakken Boys werd in 1933 de eerste ledenvergadering gehouden en sloot S.V.W. zich aan bij de Giessen-Nieuwerkerkse Voetbalbond en ging het eerste elftal spelen in de Bovendijkse-competitie. Uit het Nieuwsblad blijkt echter dat S.V.W. was ingedeeld bij de eerste competitie van de S.O.S.-bond die in september 1933 van start ging en na twee jaar opging in de Brabantsche Voetbalbond (B.V.B.). Wel richtte S.V.W. in april 1934 een verzoek aan het GHD-kringbestuur i.c.: G. de Bruin voorzitter, Van Harten secretaris en G. Kruijt penningmeester, tot aansluiting maar dit werd verworpen met als motivatie dat de reisafstand voor de clubs te groot zou worden. De Giessen-Hoornaar-Dalem competitie, zoals de naam voluit luidde, bestond uit twee klassen, plus een juniorenafdeling. De navolgende clubs waren aangesloten. Klasse I: A.V.V. Asperen, D.V.S. Leerdam, Stormvogels Vuren, D.V.V. Dalem, D.J.S. Gorinchem, A.S.V. Arkel, H.V.V. Hoog Blokland. Klasse IIA: reserve-elftallen van de verenigingen alsmede S.S.V. Spijk, M.V.V. Meerkerk en Wilhelmina Gorinchem. Klasse IIB: restant reserve-teams en N.F.C. Noordeloos, H.B.S. Hoornaar, P.V.V. en Sparta beiden uit Giessen-Nieuwerkerk.³⁹⁰

S.V.W. bleek tevens de beschikking te hebben over een zogenaamd Tourelftal, want dat speelde op 20 mei 1933 een wedstrijd in en tegen Achilles Veen.³⁹¹ Later in de maand verloor het eerste team uit van Stormvogels Woudrichem met 3-1, maar een treffen, op eigen veld, tegen Ajax Hardinxveld werd gewonnen met 2-1. In juni speelde men een uitwedstrijd tegen De Zwaluwen Sleeuwijk en Merwede Hardinxveld en verloor een combinatie-elftal van S.V.W. van De Zwaluwen Hardinxveld met 0-2. Het tweede elftal kwam uit tegen het Sleeuwijkse ULO-Boys. In juli volgde nog een ontmoeting met UNO Giessendam, het werd een onluisterende 0-5 nederlaag.

In januari 1934 volgde de tweede jaarvergadering van S.V.W. De bestuursverkiezing gaf de volgende uitslag te zien: Nieuw verkozen J. de Keizer - voorzitter, L. Bras - penningmeester, A. Bras, B.v.d.Stelt - commissaris. Herkozen M. Groeneveld - secretaris, H. Kramer - algemeen adjunct. Tevens werd een elftalcommissie ingevoerd welke bemand zou gaan worden "door drie heeren buiten de vereniging om". Blijkbaar lag het lidmaatschap van een dergelijk instituut in die tijd dus ook al gevoelig.³⁹² Dat jaar werd aan de Kozakkenstoep ook gestreden om de Amstelwisselbeker. In de tweede ronde was plaatsgenoot W.V.V. de tegenstander.³⁹³

In 1935 werd een naamsverandering doorgevoerd. Door toetreding tot de zaterdagmiddagcompetitie van de B.V.B., kwam men onder de paraplu van de K.N.V.B. te spelen. Omdat men bij de bond constateerde dat in Gorinchem al een club van die naam bestond, werd besloten de naam te wijzigen in Kozakken Boys. Het Nieuwsblad had kennelijk wat moeite met de nieuwe naam want in 1936 werden beide verenigingsnamen, S.V.W. en Kozakken Boys, nog door elkaar heen gebezigd.³⁹⁴

In de eerste zomercompetitie onder B.V.B.-vlag, in 1935, werd het eerste elftal vierde met twintig punten uit achttien wedstrijden. Daarentegen eindigde het tweede elftal stijf onderaan met slecht vier punten uit veertien wedstrijden.

³⁹⁰ Nieuwe Gorinchem Courant nr. 6530 van dinsdag 10 april 1934. Verslag vergadering GHD-kring op maandagavond 9 april 1934 in café Uittenbogaard te Hoornaar

³⁹¹ Nieuwsblad nr. 5332 van vrijdag 19 mei 1933

³⁹² Nieuwsblad nr. 5399 van vrijdag 12 januari 1934

³⁹³ Nieuwe Gorinchemse Courant van vrijdag 6 april 1934

³⁹⁴ Nieuwsblad nr. 5668 van vrijdag 14 augustus 1936

Op vrijdag 3 april 1936 hield Kozakken Boys een ledenvergadering in café Modern, aanvang 19:30 uur. Daar zal ook gesproken zijn over de beslissingswedstrijd voor het kampioenschap van de wintercompetitie 1935-1936 die voor de volgende dag op het programma stond, te spelen op het Kozakken Boys terrein, tussen N.O.V.A. en het Raamsdonksveerse Good Luck.³⁹⁵

Op zaterdag 25 april 1936 ging de zomercompetitie van de B.V.B. wederom van start. De eerste wedstrijd van Kozakken Boys was de derby tegen N.O.V.A., uitslag 2-0 voor Kozakken Boys. De wedstrijd verliep erg ongelukkig voor H. Pruisen want hij brak een been. Dr. Bresler en Dr. Schols verleenden ter plaatse geneeskundige hulp.³⁹⁶ Ook Kozakken Boys 2 nam weer aan deze competitie deel en speelde onder meer tegen Well, Zuilichem, Andel en Heusdensche Boys, maar ook tegen de reserve-elftallen van N.O.V.A. en Good Luck. Het was een mager seizoen waarbij het eerste elftal op een derde plaats van onder eindigde en de reserves opnieuw kansloos bleken en nu slechts twee punten wisten te behalen.

De zomercompetitie van 1937 werd aangevangen met slechts één elftal, maar veel hielp dat niet. Een voorlaatste plaats met elf punten uit achttien wedstrijden was het eindresultaat van de Kozakken.

Ondanks de wat pofere resultaten had Kozakken Boys een trouwe supportersschare aan zich weten te binden, die overigens voor een belangrijk deel de wedstrijden vanaf de Sleeuwijksedijk placht te volgen, waardoor de vereniging entreegelden misliep. Omdat een prijsverlaging niet het gewenste effect opleverde, werd besloten tot het plaatsen van een schutting. Middels uitgifte van certificaten kon een ander gefinancierd worden en het aantal betalende toeschouwers vertienvoudigde.³⁹⁷

Ook in de zomercompetitie van 1938 was het weer armoe troef met een voorlaatste plaats met negen punten uit 24 wedstrijden en ook de competitie van 1939 was weinig verheffend. Met name moest men de meerdere erkennen in de Sprangse clubs, S.D.O. en N.E.O., waarvan men een paar maal fiks kloep kreeg. Ook van de Capelse club Wit-Zwart, het voormalige Excelsior en in 1939 voor het eerst zo genoemd, werd op eigen veld met 4-8 verloren.³⁹⁸ Een eindstand van de voortijdig beëindigde competitie is niet bekend.

Met de opheffing van de andere Werkendamse voetbalvereniging N.O.V.A., in 1939, kwam echter de sportieve kentering voor Kozakken Boys. Diverse N.O.V.A.-leden meldden zich bij de Boys aan die daardoor een kwaliteitsimpuls kregen. Vanaf die tijd ging het dan ook een stuk beter met de club.

Vlak voor het uitbreken van de oorlog speelde Kozakken Boys nog in de zomercompetitie van de B.V.B. Na het openingsduel, in april 1940, uit tegen N.O.A.D., ontvingen de Boys op 4 mei 1940 aan de Kozakkenstoep hun voetbalopponenten uit Woudrichem. Ten aanschouwen van vierhonderd man publiek, kwam men met 1-3 achter te staan. Toch werd het nog gelijk, 3-3. Een van de Werkendamse doelpunten werd gemaakt door de zeventienjarige Joost de Kooter die in 1941 toetrad tot het bestuur en die maar liefst veertig jaar bestuurslid zou blijven. Midvoor bij Kozakken Boys was Johan Ippel, ook zeventien jaar, die later als voorzitter van de club zou gaan fungeren.

Een week later stond een uitwedstrijd tegen Sprangse Boys (S.D.O.) op het programma. De angst was groot bij de Werkendammers. Een half jaar geleden was tijdens het duel Vrijhoevense Boys - S.D.O. een speler doodgestoken, wat beide Werkendamse clubs: N.O.V.A. en Kozakken Boys had doen besluiten om zich terug te trekken uit competitie. Kozakken Boys maakte de reis naar Sprang niet meer. Vrijdag 10 mei 1940 brak de Tweede Wereldoorlog uit. Hoewel, na een tijdelijk onderbreking, de competitie weer hervat werd en er door een aantal clubs nog tot eind augustus werd doorgevoetbald, maakte Kozakken Boys hiervan geen deel meer uit. In augustus van dat jaar werd de fusie van de voetbalbonden gerealiseerd, waarmee tevens de relatie tussen Kozakken Boys en de Brabantsche Voetbalbond ophield te bestaan.

Met Woudrichem ging Kozakken Boys in de onderafdeling Gorinchem van de Afdeling Dordt spelen. De zomercompetitie werd na twee wedstrijden verboden maar in september ging een nieuwe wintercompetitie van start, waaraan Kozakken Boys met drie elftallen deelnam. Hardinxveld werd kampioen. De belangstelling voor het zaterdagvoetbal liep echter sterk terug, reden waarom de competitie van 1942-1943 nog slechts enkele verenigingen telde. Een beslissingswedstrijd tussen Kozakken Boys en Hardinxveld 2 op het terrein van Unitas was noodzakelijk om uit te maken wie zich kampioen mocht noemen. De wedstrijd stond o.l.v. Frank Wels, die zaterdags floot en zondags bij Unitas en voor Oranje speelde. Voor maar liefst 1300

³⁹⁵ Nieuwsblad nr. 5630 van vrijdag 3 april 1936

³⁹⁶ Nieuwsblad nr. 5637 van woensdag 29 april 1936

³⁹⁷ Van Uiterwaard naar De Vierlaan, blz. 17-18, Bert Cattel, 1982

³⁹⁸ Echo van het Zuiden, nr. 33 van 26 april 1939

toeschouwers wist Kozakken Boys door doelpunten van Wim van Berchum en Ton Timmermans met 2-1 winst de titel in de wacht te slepen. De strijd om de promotie tegen V.V.G.Z. ging helaas verloren.

Ook bij Kozakken Boys ontstond in 1942 een discussie om op zondag te gaan voetballen. Tijdens de vergadering van 20 november 1942 kwam men niet tot een besluit, maar op 11 december, in het vaste vergaderhok café de Gelder, laaide de discussie opnieuw op. Bij stemming bleken drieëntwintig voorstanders voor zowel zaterdag- als zondagvoetbal, elf wilden uitsluitend zondagvoetbal, terwijl slechts twee leden een duidelijke voorkeur voor zaterdag hadden. Het bestuur liet weten dat er een zondagelftal zou worden samengesteld, maar zover kwam het nooit.

In 1943-1944 bloedde het georganiseerd voetbal langzaam dood en de competitie kreeg een vroegtijdig einde. Wel speelde men nog regelmatig vriendschappelijk, onder meer te Hank, tegen een elftal samengesteld uit spelers die in de voedselvoorziening werkzaam waren en waarbij ook nogal wat jongens uit Dussen onderdak gevonden hadden. Frank Wels werd in 1944 nog aangetrokken als eerste trainer van de Boys. In het laatste oorlogsjaar werd ook nog wel eens gespeeld tegen gelegenheidsteams van in Werkendam, De Werken of Sleeuwijk ondergebrachte evacués afkomstig uit de dorpen langs de Bergse Maas.³⁹⁹

Rooms voetbal: Hank

Ondanks de zondagse wedstrijden in de prille beginjaren, troffen de meeste clubs in het Land van Heusden en Altena elkaar dus vooral op zaterdagmiddag en dan met name in de zomer. Alleen Woudrichem maakte in de oorlogsjaren in z'n geheel een overstap naar het zondagvoetbal, maar pogingen omstreeks diezelfde tijd bij Kozakken Boys een zondagelftal op te richten, strandden.

Hoe anders was dat gesteld in Hank en Dussen waar voetbal vanaf de oprichting op zondag werd bedreven. Overigens wel met een paar concessies. Het voetbal diende beoefend in een katholieke voetbalbond welke aangesloten was bij de R.K.F. Hier was binnen de Roomse gemeenschap geen discussie over mogelijk. Zo schreef de wekelijkse chroniqueur R. IJmer in de Katholieke Illustratie:

“Roomsche sportlui, speelt toch voetbal,

Slechts in Roomsche verband, hoor, want,

Ruw spel is daar uitgesloten,

Als ook 'n ander soort verband.”⁴⁰⁰

Ook werd door de bisschop een geestelijk adviseur aangewezen voor de club en diende de statuten van de vereniging een katholieke signatuur te hebben, welke goetst werd door het bisdom, want goedkeuring was vereist om het predikaat R.K.V.V. te mogen voeren. Zo zijn de eerste verenigingsstatuten van Be Ready nog aanwezig in het bisschoppelijk archief te Breda.

In 1909 hadden de bisschoppen een viertal taken voor de geestelijk adviseur als volgt omschreven:

1. zorgen dat binnen de vereniging geen besluiten werden genomen die in strijd waren met godsdienst en zeden;
2. waken over godsdienstige en zedelijke belangen van de vereniging en haar leden;
3. zorgen voor een goede verstandhouding tussen de leden onderling;
4. idem tussen eigen leden en leden andere verenigingen

Formeel had hij binnen de vereniging vetorecht en kon hij zaken ter goedkeuring aan de bisschop voorleggen. Technische aangelegenheden behoorden uitdrukkelijk niet tot zijn takenpakket.⁴⁰¹

Verder diende ook de voetbalkleding aan strikte voorschriften te voldoen. Verenigingstenues moesten een zwarte broek te hebben, omdat bij witte kleding de lichaamsvormen te duidelijk zouden uitkomen. Het is dus niet toevallig dat zowel Be Ready als aanvankelijk ook Dussensche Boys in een zwarte broek speelden.

Binnen de afdeling van het Bisdom Den Bosch werd veelal niet gevoetbald op de tweede zondag van de maand om deze vrij te houden voor godsdienstige verenigingen. Gebruikelijk was ook dat het speelveld werd ingezegend door de pastoor die soms nog wat beperkende huisregels uitvaardigde. Zo werd in Dussen door pastoor Janssen de Horion bedongen dat thuiswedstrijden niet voor drie uur op zondagmiddag zouden aanvangen om de kerkgang op zondagmiddag (Het Lof) niet te verstoren. De invloed van de Dussense pastoor, mede doordat het voetbalveld door de Dussense club gehuurd werd van de R.K. Parochie, ging zelfs zover dat hij 'n

³⁹⁹ De beschrijving van het voetbal in Werkendam is mede ontleend aan het jubileumboek van Kozakken Boys, Van Uiterwaard naar De Vierlaan, Bert Cattel, 1982

⁴⁰⁰ Katholieke Illustratie, 18 november 1931, R. IJmer

⁴⁰¹ Sportief en Katholiek, blz. 36-37, Derks en Budel, 1990 Nijmegen

tijdelijke schorsing kon uitvaardigen voor een van de beste voetballers van Dussense Boys. Daarentegen waren kapelaans veelal weer actief betrokken bij het wel en wee van de clubs en vervulden zij een bemiddelende rol.

Om van hun verbondenheid met de katholieke gemeenschap blijk te geven was het niet ongebruikelijk dat door clubs aangesloten bij de R.K.F. zogenaamde missiewedstrijden werden georganiseerd. Dit konden vriendenwedstrijden zijn tegen een enkele club of seriewedstrijden, als de revenuen maar ten goede kwamen aan de Missieactie. Een in Waspik in augustus 1934 voor dit doel georganiseerde wedstrijd, bracht 64 gulden in het laatje.⁴⁰² Het jaarverslag van de R.K.F. over het seizoen 1937-1938 vermeldt een totaal resultaat van het Missiefonds van f 2.992,08.⁴⁰³ Er werd zelfs een zogenaamd Missie-elftal geselecteerd dat op speciaal georganiseerde wedstrijden en toernooien in actie kwam.⁴⁰⁴ Ook werden kort voor de aanvang van de competitie zogenaamde voetballers-retraites gehouden, onder meer bij de paters te Vught.⁴⁰⁵ Een vroege vorm van een trainingskamp dus, maar dan wel met een geheel andere insteek en doelstelling.

Afbeelding invoegen. Het eerste voetbalveld van Be-Ready werd in 1927 ingewijd door Pastoor Willaert (links), voorzitter Frans Hanegraaf (rechts) fungeerde als gastheer voor de R.K. geestelijkheid

Be Ready werd officieel opgericht op 1 mei 1927, maar het idee voor een voetbalvereniging was al een paar jaar eerder (1925-1926) geboren, alleen voetbalde men toen nog niet in een officiële competitie. Er werd gespeeld in de boomgaard bij Jan van de Pluijm (van Diene), die zelf ook in het eerste elftal van Be Ready speelde, net als Meester Weterings trouwens. Op 13 oktober 1926 werd een officiële vergadering belegd waarin werd besloten om een voetbalclub op te richten, maar eerst diende er een speelveld gezocht te worden. Het vinden van een betere locatie in het dorp Hank was nog niet zo gemakkelijk, maar uiteindelijk vond men Anton van de Pluijm (van Nariskes) bereid om een wei ter beschikking te stellen gelegen achter café de Phoenix in de Kerkstraat. De oprichtingsvergadering werd gehouden op 1 mei 1927. Het eerste bestuur bestond uit: Frans Hanegraaf - voorzitter, Frans Pennings - penningmeester, Anton van de Pluijm - secretaris, Jan van de Pluijm - lid en Leo Weterings - lid. Gerrit Pennings kwam met de naam Be Ready aandragen en zo was de naam van de vereniging geboren.

Haast vanzelfsprekend meldde de voetbalclub in het overwegend katholieke Hank zich als R.K.V.V. Be Ready aan bij de Rooms Katholieke Voetbal Bond van het bisdom Den Bosch die aangesloten was bij R.K.F.⁴⁰⁶ Naar goed katholiek gebruik werd het veld achter de Phoenix waarop gespeeld werd, eerst door de pastoor ingewijd alvorens men erop ging voetballen.

De opstelling van het eerste elftal van 1927 was als volgt: doel - Pieter Pennings, backs - Leo Weterings en Jan van der Pluijm, kanthalfs - Frans Hanegraaf en Arnoldus van de Pluijm, aanvallende spil - Frans Pennings, voorhoede van rechts naar links - G. van Velthoven, Theo Hanegraaf, Antoon van de Pluijm, Frits Weterings en Piet Verduijn. Als speler-terreinverzorger werd Gar Heere benoemd.

Toch was voetbal in Hank al ruimschoots vóór de oprichting van het katholieke Be Ready levensvatbaar gebleken. In de Echo van het Zuiden, nr. 36 van donderdag 5 mei 1910 werd namelijk melding gemaakt dat “Ter gelegenheid der verjaardag der Princes (Juliana) werde te Hank (gem. Dussen) eene voetbalclub opgericht welke den naam draagt van Prinses Juliana. De vereeniging telt reeds veertien leden.”

Op zondag 8 mei 1910 speelde de kersverse club uit Hank een vriendschappelijk wedstrijd te Waspik tegen K.H.M.K. Kleine Hulp Met Kracht. De Waspikers waren duidelijk verder in hun voetbalontwikkeling want ze wonnen met 7-1.⁴⁰⁷ Dinsdag 28 juni 1910 werd door Prinses Juliana de strijd aangeboden met het eveneens pas opgerichte Hercules uit Dussen. Op het terrein te Hank was er nu wel succes voor de Hankse voetballers want de rivalen uit Dussen werden met 8-2 verslagen.⁴⁰⁸ In augustus gaan de voetballers uit Hank nog maar eens in Waspik oefenen, nu tegen het tweede elftal van Nooit Gedacht. Laatstgenoemde vereniging won met 6-1.⁴⁰⁹ De activiteiten van deze club lijken beperkt gebleven te zijn tot de zomer van 1910 want daarna werden geen vermeldingen van Prinses Juliana meer gevonden.

⁴⁰² Nieuwsblad nr. 5460 van woensdag 15 augustus 1934

⁴⁰³ Echo van het Zuiden, nr. 70 van zaterdag 3 september 1938

⁴⁰⁴ Sport-Illustratie nr. 13, jaargang 1 van 30 maart 1921

⁴⁰⁵ Ons Sportblad nr. 1, jaargang 5 van 1 oktober 1919

⁴⁰⁶ Sportillustratie, nr. 41 jaargang VII van dinsdag 11 oktober 1927

⁴⁰⁷ Echo van het Zuiden, nr. 38 van donderdag 12 mei 1910

⁴⁰⁸ Echo van het Zuiden, nr. 52 van woensdag 29 juni 1910

⁴⁰⁹ Echo van het Zuiden, nr. 61 van donderdag 4 augustus 1910

In 1924 werd opnieuw een poging ondernomen. Het Nieuwsblad nr. 4428 van vrijdag 29 augustus van dat jaar berichtte onder Dussen: "Ook hier schijnt de sport zijn intrede te hebben gedaan, doch wordt door velen geen hartelijk welkom toegeroepen. Men heeft een voetbalclub opgericht, die werd gedoopt "Nergens Welkom". Diegene die lust hebben tot de vereniging toe te treden, kunnen zich aanmelden bij G. van Wijngaarden." Het betrof een initiatief van Govert Johannes van Wijngaarden, wonende te Wijk C 265.⁴¹⁰ De preciese locatie hiervan is niet vastgesteld kunnen worden maar Wijk C omvatte in haar geheel het tegenwoordige Hank en omdat het een jongen van Nederlands Hervormde huize betrof zal hij vermoedelijk aan de noordelijk deel van de Buitendijk gewoond hebben, richting Nieuwendijk. Hoe dan ook, ook van deze club werd verder niets meer vernomen, wat gezien de clubnaam niet zo verwonderlijk lijkt.

In de beginfase van Be Ready was in Hank nog een andere voetbalclub actief in het buurtschap De Peerenboom met de naam R.O.D.A. Deze club heeft nooit officiële wedstrijden voor een bond gespeeld maar voetbalde in een onderlinge (wilde) competitie, iets wat destijds wel meer gebeurde en louter voor de gezelligheid. Na afloop werd er dan ook flink geborrelt bij Hannes van Mieke en Mieke van der Kaa. R.O.D.A. had z'n speelveld eveneens aan De Peerenboom. De vereniging heeft maar een paar jaar bestaan en wat er met de spelers is gebeurd, is niet geheel duidelijk. Meest waarschijnlijk is dat het gros van de voetballers zich aangemeld heeft bij Be Ready en dat wellicht een paar anderen zijn gaan spelen voor Dussensche Boys.⁴¹¹ Behalve van R.O.D.A. vonden we ook een vermelding van de club K.M.D. (Klein Maar Dapper) Pereboom. Deze club speelde in juli en september 1927 vriendschappelijke wedstrijden tegen respectievelijk Dussensche Boys 1 en 2, waarvan de laatste wedstrijd op zaterdag werd afgewerkt.⁴¹²

Afbeelding invoegen. Roda Boys de club van de Peerenboom. V.l.n.r. staande: Kees de Wit, Gert van Velthoven, Lee de Gast, Jan Netten, Jan van Suntenmaartensdijk, Johan van Velthoven, in het midden v.l.n.r. Toon Wintermans (Kas), Willem Eijkhout, Peer van Delft, Leenden Netten, liggend Gerrit van der Pluijm, niet bekend, Albert van der Pluijm.

Be Ready's eerste competitie van 1927-1928, ingedeeld in de tweede klasse van de R.K.V.B. Den Bosch, werd afgewerkt tegen clubs uit 's-Hertogenbosch: Hollandia, Victoria en Vitesse, uit Vught: Vught Vooruit en Brabantia en tegen H.V.C. Schijndel en de burens uit Dussen. De allereerste ontmoeting in competitieverband, op 25-10-1927, was uit tegen niemand minder dan R.K.V.V. Dussensche Boys, die eveneens hun competitieouverture beleefden. Onder leiding van scheidsrechter H.C. Hoen delfde Be Ready met 2-1 het onderspit.⁴¹³ Overigens zou scheidsrechter Hoen uit 's-Hertogenbosch later van niet onbesproken gedrag blijken geven. Rooms voetbal ten spijt kwam hij in 1932 in opspraak omdat hij zich voor een beslissingswedstrijd door het bestuur van één van de partijen had laten omkopen.⁴¹⁴

De Hankenaren namen revanche op Dussen tijdens de terugwedstrijd op 15-01-1928 toen men de Boys met een 4-2 nederlaag naar huis stuurde. Scheidsrechter bij deze match was H. Meulenstein. Het eerste gewin bleek ook in dit geval kattengespin, want uiteindelijk werden aan die eerste twee punten behaald, in de andere dertien wedstrijden in totaal slechts vier puntjes toegevoegd en behaalde men een voorlaatste plaats. Gelukkig nog wel net vóór rivaal Dussensche Boys.

Teneinde sportieve verbetering te bewerkstelligen liet men zich het jaar daarop indelen in de eerste klasse West van de R.K.V.B.sB. Tegenstanders waren: Brabantia 2 Waspik, Veghel, De Sporters Drunen, L en S Boxtel, Dosko, Vitesse Den Bosch en Vught Vooruit.⁴¹⁵ De resultaten verbeterden niet echt want met slechts vier punten uit veertien wedstrijden eindigde Be Ready samen met Brabantia 2 op de laatste plaats.⁴¹⁶

Door de toename van clubs in het westelijk deel van het Bisdom Den Bosch werd een nieuw district West-Brabant geformeerd. Daarbij besloot de bond, om tot een evenwichtige indeling te komen, voorafgaande aan de competitie districts-seriewedstrijden uit te schrijven om de sterkte van de aangesloten clubs te leren kennen.⁴¹⁷ Be Ready werd ingedeeld in de tweede klasse zuid met clubs als Excelsior, Eikenhorst, Vlijmensche Boys, Brabantia 2, Rood-Wit 2, Vitesse 2, L en S 2, B.F.C. en D.O.S.⁴¹⁸

⁴¹⁰ SAH, Bevolkingsregister Dussen, 1920-1940 DUS 093, Wijk C, boek 19, deel 5, folio 137

⁴¹¹ Hank door de jaren heen, blz. 57, St. Archiefkring, mei 1990

⁴¹² Nieuwsblad, nr. 4731 en 4739 van 5 augustus en 2 september 1927

⁴¹³ Dagblad van Noord-Brabant van vrijdag 4 november 1927

⁴¹⁴ V.v. Gemert 75 jaar, blz. 49, Wim van Schijndel e.a., 1987

⁴¹⁵ Sport-Illustratie nr. 1 van dinsdag 1 januari 1929

⁴¹⁶ Sport-Illustratie nr. 28 van dinsdag 9 juli 1929

⁴¹⁷ Sport-Illustratie nr. 29 van dinsdag 16 juli 1929

Net als in een aantal omliggende plaatsen, stemde de nieuwe indeling ook in Hank blijkbaar niet tot tevredenheid. In het seizoen 1929-1930 nam Be Ready zijn toevlucht tot de "neutrale" Brabantsche Voetbalbond, de B.V.B. Men speelde er in de tweede klasse B, Afdeling IV, onder meer tegen clubs uit de regio zoals: Veersche Boys, Good Luck 2 Geertruidenberg, Made en Waspik, maar ook tegen Terheijden en S.B.O. Veersche Boys toonde zich de sterkste van het gezelschap en sleepte de kampioenstitel in de wacht.

Echter, de druk om weer in de moederschoot van de katholieke voetbalbond terug te keren was dermate groot dat Be Ready in de competitie van 1930-1931 opnieuw aansluiting zocht, ditmaal bij de kersvers heropgerichte (23 aug. 1930 in De Poort van Cleef te Breda) R.K. voetbalbond van het bisdom Breda. Ingedeeld in de tweede klasse B trof men de Oosterhoutse tegenstanders: Juliana en V.V.S., en uit de directe omgeving: Made, Velocitas Terheijden, S.N.P. Geertruidenberg, maar ook weer Dussensche Boys.

Het tweede elftal speelde in de derde klasse A tegen: Juliana 2, Veersche Boys 2, Hercules 2, Dussensche Boys 2, V.V.V. 2 (maar dit zou ook V.V.S. 2 geweest kunnen zijn) en N.Z.M. 3. A. Leeggangers C-115 te Hank was ondertussen aangetreden als secretaris van Be Ready.⁴¹⁹

Be Ready beschikte in die tijd (1930) al over een trainer. Met de aanstelling van Gerrit Slaats uit Heusden als oefenmeester had Be Ready daarmee een voorsprong genomen op vergelijkbare clubs, waar een dergelijke functie meestal nog niet ingeburgerd was. Overigens fungeerde Slaats niet alleen als trainer, maar was hij ook actief als scheidsrechter, eerst in de afdeling van de R.K.F maar later in de zaterdagmiddagcompetitie van de B.V.B.

Op 4 oktober 1930 speelde Be Ready weer eens tegen de rivalen uit Dussen. Sport-Illustratie berichtte hierover: "Dussensche Boys - Be Ready kan gerust worden beschouwd als een plaatselijke ontmoeting. Onze vermoedens dat het een spannende kamp zou worden, worden bevestigd door den uitslag: met een 2-1 overwinning hebben de Hankenaren beide punten veroverd. Een gelijkspel had de verhouding echter beter weergegeven."

Op zondag 9 november volgt de replay te Hank. Andermaal toonde de Hankenaren zich de betere door de wedstrijd met 4-2 winnend af te sluiten.⁴²⁰

Ook in die tijd was er verloop van spelers, zelfs tussen rivaliserende clubs. Voor de aanvang van het seizoen 1931-1932 kwam Harry van Avendonk van Dussensche Boys over naar Be Ready. Daar stond tegenover dat Henk de Vries van Hank naar Dussen ging. De opmerkelijke transfers zullen ongetwijfeld stof tot spreken hebben opgeleverd bij de voetballiefhebbers in beide dorpen.

Van het eerste elftal is alleen een tussenstand bekend. De volgorde doet enigszins merkwaardig aan, daar de stand werd opgemaakt op basis van het hoogste wedstrijdpointengemiddelde per wedstrijd. Wapen van Oosterhout 2 6-9 (1,5), Wapen van Raamsdonk 8-11 (1,375), Dussensche Boys 6-6 (1,0), Be Ready 8-7 (0,875), Veersche Boys 2 6-1 (0,167).

Gezien het geringe aantal ploegen speelde men een dubbele competitie. Bij de in de Sport-Illustratie steevast aangeduide "Overmaasche derby" tussen Hank en Dussen, viel er voor Be Ready tweemaal winst, éénmaal verlies en één gelijkspel te noteren. Op 24 januari werden de Boys op eigen veld te Dussen met 1-5 vernederd door een "in grootse vorm verkerend Be Ready".

Be Ready speelde dat jaar ook nog een vriendschappelijke wedstrijd tegen eerste klasser Veersche Boys. Uitslag 1-1.⁴²¹

Wellicht door deze uitslag, maar meer waarschijnlijk doordat een aantal clubs doorschoven naar de nieuwe competities van de I.V.C.B., mochten de Hankenaren hun geluk gaan beproeven in de eerste klasse A van de R.K.V.B. Breda. In het seizoen 1932-1933 kwam men nog wel tekort ten opzichte van kampioen Hercules uit Waspik, runner up Veersche Boys en nummer drie Wapen van Raamsdonk, maar met elf punten uit dertien wedstrijden presteerde men toch alleszins verdienstelijk in deze competitie, die verder gecompleteerd werd door:

⁴¹⁸ Sport-Illustratie nr. 39 van dinsdag 24 september 1929

⁴¹⁹ Sport-Illustratie nr. 37 van dinsdag 30 augustus 1930

⁴²⁰ Van Buiten naar Binnen, blz. 27-28, Ton Lensvelt, 2002

⁴²¹ Jubileumboek Veerse Boys 75 jaar, blz. 21, Ad Soeters e.a., 2002. Dit jubileumboek bevat echter een aantal onnauwkeurigheden terzake van de indeling van Veersche Boys. Het seizoen 1931-1932 kan Veersche Boys niet in de I.V.C.B. gespeeld hebben, omdat deze pas in 1932 werd opgericht. Verder blijkt uit publicaties in de Sport-Illustratie dat Veersche Boys in de seizoenen 1932-1933 tot en met 1935-1936 in de eerste klasse van de afdeling van de R.K.V.B. uitkwam. In 1936 werd men met 35 punten uit 18 wedstrijden glansrijk kampioen, waarmee promotie naar de I.V.C.B. pas toen een feit werd.

S.B.O. Terheijden, Juliana Oosterhout, R.A.C.2 Rijen, W.V.O.2 Oosterhout, en D.E.S.2 Kaatsheuvel. De reserves kwamen nog steeds uit dezelfde derde klasse A.⁴²²

In 1933 trad een van de meest legendarische - en waarschijnlijk ook een van de meest begaafde leden van Be Ready toe tot de club, Dilles van der Pluijm. Volgens Dilles, had men op dat moment de beschikking over drie senioren- en één jeugdelftal. Dilles had al eerder lid willen worden, maar de club kende een minimum leeftijdsgrens van twaalf jaar. Als de getruce middenvoor, die tot zijn 43ste levensjaar in het eerste elftal voetbalde, heeft Dilles dat echter ruimschoots goed gemaakt, want in 2003 vierde hij zijn zeventigjarig lidmaatschap. Overigens is dat niet helemaal juist, want Dilles heeft dus één seizoen in Dussen gevoetbald en bovendien verbleef hij vanwege de Arbeitseinsatz in de Tweede Wereldoorlog gedurende drie jaren in Duitsland. Maar Dilles zou Dilles niet zijn, als hij niet van de nood een deugd had gemaakt, waardoor hij gedurende die periode naast zijn verplichte tewerkstelling ook voetballend actief bleef. Bekend citaat van Dilles: “Voetballers worren nie gemakt, mar geboren”.⁴²³

Medio 1933 verhuisde het district Langstraat van de R.K.V.B. Breda naar de R.K.V.B. van Den Bosch, reden waarom op 12 september 1933 een vergadering werd belegd met de aangesloten clubs in het clubhuis van Veersche Boys.⁴²⁴

Be Ready bleef in de eerste klasse (J) actief en speelde tegen streekclubs: Veersche Boys, Wapen van Raamsdonk, W.S.C. Waspik, H.V.V., maar ook tegen Juliana Goirle, Volharding Hilvarenbeek, Velocitas en de Tilburgse clubs St. Joseph, R.K.T.V.V. 2 en Sarto 2. De resultaten waren dit seizoen beduidend minder. Met zes punten uit dertien wedstrijden (de inhaalwedstrijd tegen R.K.T.V.V. 2 werd niet meer gespeeld) eindigde men samen met Juliana op een gedeelde laatste plaats. Ook voor het tweede elftal die voornamelijk tegen elftallen uit de Langstraat speelden maar ook tegen Dussensche Boys, was weinig succes weggelegd getuige een voorlaatste plaats in de eindrangschikking.⁴²⁵

In juni 1934 werd voorzitter Frans Hanegraaf benoemd tot jeugdcompetitie leider van de R.K.V.B. district Tilburg-Langstraat.⁴²⁶ In de loop van het seizoen speelde Be Ready in competitie tegen Veersche Boys. In Raamsdonksveer werd men finaal in de pan gehakt met 12-0, maar in de terugwedstrijd te Hank nam men sportief revanche door de Verenaren met 3-1 “in het pak te doen”.⁴²⁷

Met name op eigen veld stond Be Ready als een geducht tegenstander bekend. Voorbeschouwingen in het Dagblad van Noord-Brabant getuigen daarvan.⁴²⁸ In de thuiswedstrijd tegen het sterke Sarto 2 bleef het lang spannend maar ook 0-0. Tot dat scheidsrechter Damen in de slotfase een strafschoep gaf aan de Hankenaren. Dillis van de Pluijm “deed den bal vanaf de witte plek akelig hard in de touwen suizen” schrijft de krant en Be Ready had weer twee punten binnen.⁴²⁹

Geruime periode, tot aan de mobilisatie in 1939 (einde seizoen 1938-1939), bleef men in de eerste klasse actief. Naast de eerder genoemde clubs kwam men in deze klasse ook in aanraking met clubs zoals: Oranje Wit uit Tilburg, H.V.V. Zevenbergshoek, Z.V.V. Zevenbergen, Quick Made, D.V.O en M.V.V. Moerdijk. Het seizoen 1934-1935 trad enige verbetering in. Men behaalde vijftien punten uit twintig wedstrijden, waarmee men zich op een derde plaats van onder in de eindrangschikking nestelde.⁴³⁰

Het seizoen 1935-1936 werd een prooi voor Veersche Boys, dat daarmee promoveerde naar de derde klasse I.V.C.B. maar blijkbaar putte Be Ready inspiratie uit de goede resultaten van hun burens van “over de Maas”. Dat seizoen bleef men in eigen huis ongeslagen. In de thuiswedstrijd tegen R.K.V.V. W.S.C. uit Waspik toonde “de geestdriftige ploeg van Hanegraaf zich met 3-1 de meerdere van de gasten uit Waspik”.⁴³¹ Uiteindelijk behaalde

⁴²² Sport-Illustratie van 30 augustus 1932

⁴²³ v.v. Be Ready 75j, 2002, blz 17 en v.v. Be Ready 60j, 1987, blz. 26, interview met Dilles van der Pluijm,

⁴²⁴ Sport-Illustratie nr. 35 van 29 augustus 1933

⁴²⁵ Sport-Illustratie van 3 juli 1934

⁴²⁶ Nieuwsblad nr. 5440 van woensdag 6 juni 1934

⁴²⁷ Jubileumboek Veerse Boys 75 jaar, blz. 24, Ad Soeters e.a., 2002

⁴²⁸ Dagblad van Noord-Brabant van zaterdag 20 oktober 1934

⁴²⁹ Dagblad van Noord-Brabant van donderdag 25 oktober 1934

⁴³⁰ Sport-Illustratie van 16 juli 1935

⁴³¹ Echo van het Zuiden, nr. 33 van woensdag 22 april 1936

men uit achttien wedstrijden een fraaie score van vierentwintig punten en daarmee een plaats in de middenmoot in de competitie-eindstand.⁴³²

Het tweede elftal van Be Ready speelde einde seizoen op neutraal speelveld te Raamsdonk een beslissingswedstrijd tegen Veersche Boys 3 voor het kampioenschap in de derde klasse district Tilburg-Langstraat. Met het wisselen van helft stond het nog gelijk, 0-0, maar Veersche Boys won uiteindelijk met 2-1. Wel werden vermoedens geuit dat de Verenaren een ongerechtigde speler in hun midden hadden.⁴³³ Ter afsluiting van het seizoen werden nog een verloting en een nederlaagtoernooi georganiseerd.⁴³⁴

In het seizoen 1936-1937, nog steeds in de eerste klasse, speelde men tegen o.m.: Wapen van Raamsdonk, Zwaluwsche Boys, Virtus 2, Z.V.V. 2 D.V.O., M.V.V., W.S.C., Quick en Veersche Boys 2. Eind april 1937 ging in deze klasse het Raamsdonkse W.v.R. aan de leiding, maar de lijstaanvoerdere werden te Hank wel op een 3-1 nederlaag getraakteerd.⁴³⁵

Feesten zit de Hankenaren in het bloed. Ter gelegenheid van het tienjarig bestaan werd een uitbundig feestprogramma opgesteld. Tijdens de druk bezochte (1200 bezoekers) Oranjefeesten werd een liefdadigheidswedstrijd gespeeld tegen een versterkt Dussensche Boys. De uitslag was 2-2, maar belangrijker was de opbrengst van 270,- gulden ten bate van de armen van Dussen en Hank.⁴³⁶ Medio mei werd een toernooi georganiseerd dat glansrijk gewonnen werd door Veersche Boys, met Wapen van Raamsdonk als goede tweede, Be Ready sloot de rij. Op zondag 23 mei, schreef de Echo van het Zuiden, "werd er 's morgens door de leden en donateurs tijdens de H. Mis ter H. Tafel genaderd", en daarna was er gecostumeerd voetbal, e.e.a. opgeluisterd door de Kerkelijke Fanfare. Later werd er nog tegen een S.C.O.-combinatie gespeeld, 7-3 winst, en was er nog een aparte feestavond voor de leden.⁴³⁷

De competitie van 1937-1938 speelde Be Ready in de eerste klasse, terwijl het tweede team in de sterke tweede klasse uitkwam met o.a. Dussense Boys 1 en Veerse Boys 2 als tegenstander. Be Ready 2 was een jeugdig team getuige de voorbeschouwing van de derby thuis tegen Dussensche Boys, die werd beschreven als "een wedstrijd van Hank tegen de oudere sportmakers, waarvan wel wat te leren valt".⁴³⁸ Het werd uiteindelijk 1-3. Tijdens een uitwedstrijd van de reserves, tegen Veersche Boys 2, kwam de Hankse speler Olieslagers Jr. ongelukkig met zijn knie in een glasscherf te vallen, waardoor een gapende wond ontstond.⁴³⁹

Medio 1938 begon het intern bij Be Ready een beetje te rommelen. In de ledenvergadering werd in principe zelfs besloten de naam Be Ready te wijzigen in Maasmond,⁴⁴⁰ terwijl ook twee vriendschappelijke thuiswedstrijden, tegen Dussensche Boys en S.N.P., voortijdig gestaakt werden. De Echo van het Zuiden schreef: "Voor behoud van de ploeg is het hard nodig dat de zaken flink worden aangepakt. Mogelijk slaagt hierin het voorlopig bestuur, voordat het hiermee in functie treedt".⁴⁴¹ Dat hielp blijkbaar want het principebesluit tot naamswijziging werd teruggedraaid, terwijl in november 1938, na de tweede competitiewedstrijd tegen S.N.P., de krant repte over "een herboren Be Ready".⁴⁴²

In 1937 was Piet Heijmans lid geworden van de club. Hij was toen nog maar twaalf jaar oud, maar twee jaar later maakte hij al deel uit van het eerste elftal. Hij debuteerde in 1939 in de derby tegen Dussensche Boys.⁴⁴³ De club zou nog heel veel plezier beleven aan deze robuuste, maar sportieve back met z'n daverend schot.

Die derby tegen Dussensche Boys zal echter geen competitiewedstrijd geweest zijn, want in het seizoen 1938-1939 was Be Ready nog steeds in de eerste klasse actief - een competitie die overigens pas laat op gang kwam - waarbij opnieuw een middenmootpositie voor de Hankenaren was weggelegd. Tweemaal werd een 10-1 monsterscore gerealiseerd. Beide keren in een thuiswedstrijd, tegen Gilze 2, respectievelijk Right Oh. R.A.C. 2

⁴³² Sport-Illustratie van 18 augustus 1936

⁴³³ Echo van het Zuiden, nr. 34 van zaterdag 25 april 1936

⁴³⁴ Echo van het Zuiden, nr. 35,36,37 van 29 april, 2 en 6 mei 1936

⁴³⁵ Echo van het Zuiden, nr. 35 van woensdag 28 april 1937

⁴³⁶ Echo van het Zuiden, nr. 36 van zaterdag 1 mei 1937

⁴³⁷ Echo van het Zuiden, nr. 39, 43 en 45 van woensdag 12, 26 mei en 2 juni 1937

⁴³⁸ Echo van het Zuiden, nr. 87 van zaterdag 30 oktober 1937

⁴³⁹ Echo van het Zuiden, nr. 84 van woensdag 20 oktober 1937

⁴⁴⁰ Echo van het Zuiden, nr. 45 van zaterdag 4 juni 1938

⁴⁴¹ Echo van het Zuiden, nr. 55 van zaterdag 9 juli 1938

⁴⁴² Echo van het Zuiden, nr. 90 van zaterdag 12 november 1938

⁴⁴³ v.v. Be Ready 60 jaar, 1987, blz. 27, interview met Piet Heijmans.

werd kampioen met één punt voorsprong op S.C.O. 2. Be Ready behaalde uit zeventien wedstrijden veertien punten, onder meer door thuis van de kampioen R.A.C. 2 te winnen. Right Oh eindigde als laatste.⁴⁴⁴

Be Ready eindigde de competitie echter in de mineur.

Ook in Hank werd het steeds moeilijker een behoorlijk elftal op de been te brengen. Bij de wedstrijden tegen Neerlandia en Veersche Boys liet men dan ook verstek gaan.⁴⁴⁵ De Echo van het Zuiden berichtte: "Be Ready zal niet meer binnen de lijnen komen, hoewel de competitie nog niet ten einde is. Jammer, want er viel enige opleving te bespeuren bij de club."⁴⁴⁶ Enige maanden later viel het doek definitief. De Echo van het Zuiden, nr. 53 van woensdag 5 juli 1939 meldde dat R.K.V.V. Be Ready wegens een gebrek aan leden en daadwerkelijke belangstelling ontbonden is.

Daarmee had de algehele mobilisatie, die overigens pas in augustus 1939 van kracht werd, ook z'n tol geest binnen de Hankse voetbalgelederen. Hoewel er nog wel een noodcompetitie (zonder promotie-/degradatieregeling) werd opgestart, nam Be Ready daar niet aan deel zodat men dat seizoen van competitievoetbal verstoken bleef.⁴⁴⁷

Gedurende de oorlogsjaren, na de fusie van de voetbalbonden, speelde Be Ready in de zogenaamde Afdeling van de Brabantsche Voetbalbond, onderdeel van de N.V.B., waarbij het zich versterkt wist met een aantal voetballiefhebbers uit Dussen, waar op dat moment door een tekort aan spelers tijdelijk niet gevoetbald kon worden. Als trainer fungeerde in die periode Cornelissen uit Oosterhout en afkomstig van S.C.O. In het eerste oorlogsjaar (seizoen 1940-1941) kwam men uit in de Bredase IIde klasse B en behaalde men een vierde plaats met achttien punten uit zeventien wedstrijden. Het gat met nummer drie J.E.K.A. bedroeg echter tien punten. T.V.C. werd in een noodzakelijk geworden beslissingswedstrijd tegen V.V.S.V. kampioen. In het seizoen 1942-1943 speelde men o.a. tegen Veersche Boys, waarvan te Raamsdonksveer met 3-2 werd verloren, maar ook tegen Right Oh uit Geertruidenberg en D.V.V.C. Dongen. Het seizoen daarop, 1943-1944, was men ingedeeld in de eerste klasse Afdeling Brabant. Een ranglijst per 1 december 1943 gaf de navolgende tussenstand weer: Wit Zwart 7-14, Raamsdonk 6-9, D.V.V.C. 8-9, Waspik 5-8, Veersche Boys 8-7, Be Ready 6-6, Dongen 2 6-3, T.S.C.2 3-2, S.C.O.2 6-1, Madesche Boys 7-1. Ranglijstaanvoerder Wit Zwart Capelle, toentertijd nog op zondag spelend, werd dat jaar ook kampioen.⁴⁴⁸

Het laatste oorlogsjaar en het eerste jaar na de bevrijding kon er in Hank ook niet langer meer gevoetbald worden omdat men een speelveld ontbeerde. Dat had tot gevolg dat een paar verstokte Hankse spelers zich aansloten - zoals dat omgekeerd tijdens de oorlog door een aantal Dussense voetballers was gedaan - bij het inmiddels weer nieuw leven ingeblazen Dussensche Boys. Het betrof niet bepaald de minste spelers, namelijk midvoor Dillis van der Pluijm en spil Gert van Hees, die te voet van Hank naar Dussen liepen om er te spelen of te trainen. Toen echter in 1946 in Hank het competitievoetbal weer werd opgestart, ging Dillis meteen terug naar Be Ready, hoewel z'n overschrijving pas 'n jaar later, op 30 mei 1947, officieel bekrachtigd werd, omdat hij bij z'n aanname beloofd had minstens twee seizoenen bij de Boys te blijven voetballen. Gert van Hees bleef nog geruime tijd in Dussen spelen maar dat had alles te maken met het feit dat Gert naast voetballen ook de echte liefde in Dussen gevonden had.

Uitvalsbasis Papierfabriek: Dussen

We vermeldden al eerder de oprichting van v.v. Hercules in Dussen in juni 1910 en het feit dat ze in hun eerste vriendschappelijke wedstrijd in Hank tegen het even daarvoor opgerichte Prinses Juliana met 8-2 aan het kortste eind trokken.⁴⁴⁹ Hoe het Hercules in de jaren daarna is vergaan, is niet bekend, noch welke voetbalpioniers uit Dussen hierbij betrokken waren.

Toch werd er ook daarna doorgevoetbald, waarvan bewijzen zijn teruggevonden in 1925. Hoewel er nog geen officiële club bestond werd in augustus van dat jaar door een elftal uit Dussen deelgenomen aan seriewedstrijden bij RKSVC Excelsior om de Leonie-beker. De Dussense-elf speelden er tegen DHL maar verloren met 1-4. Andere deelnemende ploegen waren: GDA, Excelsior, Spartaan, VGM, Adelaars en RTA.⁴⁵⁰

⁴⁴⁴ Sport-Illustratie nr. 23 van 6 juni 1939

⁴⁴⁵ Echo van het Zuiden, nr. 35 van woensdag 3 mei 1939

⁴⁴⁶ Echo van het Zuiden, nr. 37 van woensdag 16 mei 1939

⁴⁴⁷ Sport-Illustratie nr. 37 van 12 september 1939

⁴⁴⁸ Jubileumboek Veerse Boys 75 jaar, blz. 31, Ad Soeters e.a., 2002

⁴⁴⁹ Echo van het Zuiden, nr. 52 van woensdag 29 juni 1910

⁴⁵⁰ Dagblad Het Centrum van 31-08-1925

In de tweede helft van de twintiger jaren was er in ieder geval geen club en werd er door de jeugd alleen op straat gevoetbald, vooral aan De Sluis, op het plein tussen de R.K. Kerk en Hotel De Zwaan, maar soms ook op een weiland achter café de Koppelpaarden. Er werd gespeeld met een bal gemaakt van een harde prop papier met daarom heen ringen, geknipt van een oude fietsband, zodat de bal toch nog wat stuitte.⁴⁵¹

“In 't voorjaar van 1927 besloot Gerrit van de Pluijm samen met zijn vriend Koos Leenhouts, wat andere burens en familie te verzamelen om wat meer regulier 'n wedstrijd te spelen”, schreef voormalig voorzitter Toon van Dijk over de oprichting bij gelegenheid van het 50 jarig bestaan van de club.⁴⁵² Dit lukte, en men toog naar de Kanaaldijk, de waterkerende dijk langs de Bergse Maas, om boven op deze dijk hun onderlinge wedstrijdes af te werken.

Al vrij snel daarna besloot men tot de officiële oprichting van de club, hetgeen gestalte kreeg op 27 juni 1927 in café De Koppelpaarden. Een twintigtal voetballiefhebbers sloten zich aan. Omdat het initiatief vooral gedragen werd door jongens van katholieke huize kreeg de vereniging de naam R.K.V.V. Dussensche Boys. De clubkleuren werden: rood-wit gestreepte trui met zwarte broek. Het eerste bestuur kwam er als volgt uit te zien: Voorzitter - Bart Verbunt, Secretaris - Sjaan van Biesen Thzn, Penningmeester Gert van Biezen (Korn), die echter het beheer van de financiën overliet aan Cato Leemans en de bestuursleden - Leen Stupers, Bertus Schalken Pzn, Wim Leenhouts en Gerrit van de Pluijm.

Het was inderdaad voornamelijk een buurt- c.q. familieclub. Zo'n beetje alle jongens die woonachtig waren aan of in de omgeving van de Kerkeldraai te Dussen plus nog wat familie en vrienden, maakten deel uit van de vereniging.

De papierfabriek De Maasmond te Keizersveer, die in 1892 was gebouwd, vormde waarschijnlijk de bakermat van de oprichting van de club, alsook van het zondagvoetbal in de streek. De nagenoeg gelijktijdige oprichting, in 1927, van de twee zondagverenigingen in de streek Be Ready Hank en Dussensche Boys, evenals Veersche Boys trouwens, al gingen aan laatstgenoemde vereniging wel een aantal eerdere clubs vooraf, is een sterke aanwijzing op dit vlak. Veel werknemers van de papierfabriek kwamen uit Dussen, Hank en Raamsdonksveer en het is bekend dat 'n aantal van de eerste spelers van deze verenigingen collega's waren van de papierfabriek. Op een oude elftalfoto van Dussensche Boys komt zelfs nog een scheidsrechter voor, Jan Damen uit Raamsdonksveer, welke als rolbaas op de papierfabriek werkzaam was.

Het oorspronkelijke veldje aan de Kanaaldijk bleek niet geschikt voor competitievoetbal en dus moest men op zoek naar een ander veld. In samenwerking met clubhuiskastelein Koos Leemans kon men een terrein huren voor honderd gulden per jaar. Dit stuk was weliswaar weer gelegen op de Kanaaldijk, doch nu binnendijks en aan de overzijde van 't weiland alwaar men in aanvang 'n balletje trapte. In samenwerking met alle leden werd dit weiland wat geëgaliseerd en rondom werd 'n grote greppel gegraven ter afscheiding, die tevens ook dienst deed voor het publiek, als zitplaats. Ook van het uitbaten van de nering rondom zo'n voetbalwedstrijd werd al snel werk gemaakt, waarbij Jantje Lensvelt (de latere voorzitter) uit 'n draagbak van café De Koppelpaarden trachtte kwatta's en pinda's bij het publiek te slijten.⁴⁵³

Op zondag 31 juli 1927 vonden we de eerste vermelding van een vriendschappelijke wedstrijd van Dussensche Boys terug in het Nieuwsblad. Als tegenstander fungeerde v.c. De Pereboom, die met 4-2 werd verslagen.⁴⁵⁴ Van S.N.A. uit Raamsdonksveer werd vervolgens royaal met 5-1 en 3-0 verloren, en tegen Waspik was er eenmaal winst met 3-2 en eenmaal verlies met 4-1. Het Aalburgse Wilhelmina, blij met een nieuwe tegenstander uit de streek, bleek met 7-2 verlies eveneens nog wat te hoog gegrepen maar belangrijker voor de nog jonge club was dat rivaal Be Ready uit Hank met 1-0 werd bedwongen.⁴⁵⁵ Het voetbal sloeg aan in Dussen want in september speelde er al een tweede elftal van de Boys tegen K.M.D. Pereboom⁴⁵⁶, dit was waarschijnlijk dezelfde club waar ook het eerste elftal ruim een maand eerder tegen gevoetbald had.

Na enige tijd vond men de tijd rijp om in competitieverband te gaan spelen.

In "De Sportillustratie" nr. 41, jaargang VII, van dinsdag 11 oktober 1927 vinden we dan ook de officiële aanmelding van Dussensche Boys bij de R.K.F. Dussensche Boys werd ingedeeld in het district Den Bosch van

⁴⁵¹ Mededeling Jos Verhoeven (geboren 1916), juli 2001

⁴⁵² Jubileumuitgave t.g.v. 50 jarig bestaan s.v. Dussense Boys, blz. 17, Toon van Dijk, 1977

⁴⁵³ Mededeling Jan Lensvelt Sr. (geboren 1914), augustus 2001

⁴⁵⁴ Nieuwsblad, nr. 4731 van vrijdag 5 augustus 1927

⁴⁵⁵ Nieuwsblad, nr. 4733, 4734, 4738, 4740 van 12, 17 en 31 augustus en 7 september 1927

⁴⁵⁶ Nieuwsblad, nr. 4739 van vrijdag 2 september 1927

de R.K.V.B.B. en ging spelen in de tweede klasse, hetgeen echter wel een relatief hoge reiskostenpost zou gaan betekenen.

Een schriftelijk verzoek van Hotel Leemans voor subsidie voor v.v. Dussensche Boys werd tijdens de gemeenteraadsvergadering van donderdag 10 november 1927 door B&W achteloos van tafel geveegd met als motivatie dat het verzoek niet getekend was en de vereniging als zodanig bij de lokale overheid ook niet bekend was.⁴⁵⁷

Ondanks het gebrek aan steun van de Gemeente werd de competitie gewoon uitgespeeld. De eindstand van de competitie 1927-28:

1. Vught Vooruit 14-22, 2. Brabantia 2 Vught 14-21, 3. Hollandia 2 Den Bosch 14-21, 4. Victoria 2 Den Bosch 14-18, 5. Vitesse 2 Den Bosch 14-11, 6. H.V.C. Schijndel 14-9, 7. Be Ready 14-6, 8. Dussensche Boys 14-4, doelsaldo 17-59.

Tot tweemaal toe kreeg Dussensche Boys reglementair een 5-0 nederlaag aan zijn broek, dit wegens niet opkomen bij Brabantia 2 in Vught en Hollandia 2 in Den Bosch. Waarschijnlijk was men beducht voor weer een fikse afstraffing zoals in de tweede competitiewedstrijd, uit tegen V.V. Vught, waar men met maar liefst 11-0 voor de broek kreeg.⁴⁵⁸ Of de reisafstand is een struikelblok geweest zijn, want er moest voor die tijd dus best wel ver gereisd worden, zoals naar 's-Hertogenbosch (driemaal) en Vught (tweemaal) en zelfs Schijndel. De eerste competitie van de Boys kenmerkte zich door de “knokwedstrijden” maar ook door de geweldige punters van aanvoerder Leenhouts en de spannende derby's tegen Be Ready uit Hank.

In januari 1929 werd door Sjaan van Biesen Thzn tijdelijk het secretariaat waargenomen,⁴⁵⁹ waarna halverwege het jaar het bestuur in haar geheel werd herzien. Koos de Wit nam de voorzittershamer over van Bart Verbunt, Gerrit van de Pluijm werd vice-voorzitter en Toon van Dijk secretaris-penningmeester, voorts maakten ook Bertus Schalken (Pzn) en Wim Leenhouts (Aannemer) deel uit van het bestuur.

In het nieuwe seizoen 1929-30 werd men een klasse lager ingedeeld, in de derde klasse west. Men speelde er tegen P.S.V. (Patronaat Sport Vereniging) Waalwijk, Vlijmense Boys 3, S.D.O. Nieuwkuijk, Bossche Boys, Longa 2 Den Bosch en Sporters 2 Drunen. En gelukkig deze keer met meer succes.

Een eindstand is niet bekend, maar in de Sportillustratie schrijft men: “De 3de Klasse West was van gelijke kracht op Nieuwkuijk na. Sporters 2, Longa 2, Dussensche Boys en Vlijmense Boys 2 eindigen allen met 1 punt verschil”.

Ook kreeg Dussen dat seizoen nog 'n keer f. 2,50 boete opgelegd wegens het opstellen van een ongerechtigde speler, W.Schalken, tijdens de wedstrijd Bossche Boys - Dussensche Boys.

In 1930 nam Dussensche Boys met succes deel aan het Paastoernooi van Wilhelmina. Men overleefde de eerste ronde, op Tweede Paasdag, tegen het veel sterker geachte Juliana uit Baardwijk. Op Tweede Pinksterdag moest men opnieuw aantreden, maar nu tegen het zo mogelijk nog sterker R.W.B. uit Besoyen, de uiteindelijke toernooiwinnaar. De Rood Wit Blauwen lieten zich niet verassen en versloegen Dussen met 3-1. In de troostfinale toonden de Dussenaren zich de betere van S.D.O. uit Nieuwkuijk, zodat een derde plaats hun deel is. In de periode tussen Pasen en Pinksteren, organiseerde Dussensche Boys zelf een nederlaagtoernooi. Op Hemelvaartsdag kreeg men LONGA Heusden op bezoek, die met maar liefst 1-5 wisten te winnen. “LONGA staat thans bovenaan in dit toernooi”, schreef de Nieuwsbladcorrespondent.

Net als Be Ready uit Hank trad Dussen in het seizoen 1930-31 toe tot de “nieuwe” R.K. voetbalbond van het bisdom Breda. De “Bossche reizen” waren daarmee verleden tijd. Men speelde er in de tweede klasse en de tegenstanders waren: Be Ready, Juliana Oosterhout, Velocitas Terheijden, Made, S.N.P. (Sport Na Plicht) Geertruidenberg, en V.V.S. Oosterhout.

Daar er steeds meer aanmeldingen van nieuwe leden kwamen, werd ook een tweede elftal opgericht. Dit zag er als volgt uit: Doel: Sjaan Schalken (Bzn), rechtsachter: Harry van Biesen (Thzn), linksachter: Piet Verhoeven, rechtshalf: Janus van Dortmund, midhalf: Jan Hofmans, linkshalf: Karel Verhoeven, rechtsbuiten: Jan van Dortmund, rechtsbinnen: Nol van Gennip, midvoor: Toon van Dijk, linksbinnen: Leen van Gennip, linksbuiten: Kees van de Pluijm.

⁴⁵⁷ Nieuwsblad, nr. 4760 van woensdag 16 november 1927

⁴⁵⁸ Dagblad van Noord-Brabant van woensdag 9 november 1927

⁴⁵⁹ Sport-Illustratie nr. 3 van dinsdag 15 januari 1929

Zij speelden in competitie tegen: Be Ready 2, Juliana 2, Veersche Boys 2, Hercules 2 Waspik, V.V.S. 2 en N.Z.M. 3 Heusdenhout ⁴⁶⁰ (Breda).

De resultaten bleven aan de magere kant, maar desondanks werden toch twee spelers van Dussensche Boys in de voorselectie gekozen van het bisdomelftal Breda, namelijk Toon van Dijk en Harry van Avendonk. Toon van Dijk was ook bij de tweede selectiewedstrijd nog van de partij, maar viel bij de definitieve selectie alsnog af.

Het nieuwe terrein aan de Kanaaldijk was dan wel goedgekeurd voor competitievoetbal, het bleef onpraktisch. Het lag nogal afgelegen, waardoor de afstand tot het clubhuis café De Koppelpaarden, waar zowel de thuisclub als de tegenstander zich diende te verkleden, bezwaarlijk was. Bovendien kwamen tijdens de wedstrijd veel ballen in het langs het terrein lopende Kanaaltje (Noorder afwateringskanaal). Ondanks het feit dat de zogenaamde schepnetten wel steeds aanwezig waren, gebeurde het toch dat de scheidsrechter wedstrijden voor korte of langere duur moest onderbreken en in het ergste geval ook wel eens staken. Er werd daarom driftig uitgekeken naar een terrein dicht bij de kern van het dorp aan De Sluis.

In 1931 deed zich de gelegenheid voor om een gedeelte van een wei, gelegen tegenover het klooster aan de Rommegatsedijk en achter het clubhuis Café Leemans, te huren. ⁴⁶¹ Met de oorspronkelijke pachter Jan Heijmans was vrij snel overeenstemming bereikt, maar het perceel was eigendom van de R.K. Kerk. Pastoor Janssens-de Horion was echter niet zo gecharmeerd van de zondagse voetbalactiviteiten en er was heel wat overredingskracht voor nodig om zijn toestemming te verwerven. Het lidmaatschap van de katholieke voetbalbond en de toezegging competitiewedstrijden op zondagmiddag pas om 15:00 uur, na afloop van de middagdienst Het Lof, te laten aanvangen, gaven uiteindelijk de doorslag om het weiland als voetbalterrein te mogen in te richten. Een bijkomstig voordeel was dat de huurprijs van 100 gulden verlaagd werd naar 70 gulden per jaar.

In mei 1931 speelde men vriendschappelijk tegen het tweede elftal van zondagvereniging Excelsior Capelle uitkomende in de tweede klasse van de B.V.B. Dussensche Boys won met 4-0. ⁴⁶²

Voor aanvang van het seizoen 1931-32 betreurde men de overschrijving van Harry van Avendonk naar Be Ready maar daar stond tegenover dat Henk de Vries van Hank naar Dussen kwam. Als consul van de vereniging stond Toon van Dijk te boek. Opnieuw schreef men met twee elftallen in voor de competitie. Het tweede elftal maakte de competitie niet af maar speelde nog wel voor de zogenaamde Milodobeker en werd uitgeschakeld door S.B.O. 2 uit Terheijden.

Van het eerste elftal is van de competitie 1931-32 alleen een tussenstand bekend. De volgorde van deze standenlijst is conform het hoogste wedstrijdpointengemiddelde per wedstrijd.

De tussenstand van seizoen 1931-32: 1. Wapen van Oosterhout 2 6-9 (1.5), 2. Wapen van Raamsdonk 8-11 (1.375), Dussensche Boys 6-6 (1.0), Be Ready 8-7 (0.875), Veersche Boys 2 6-1 (0.167).

Een protest van Dussen tegen de uitslag van de wedstrijd op 20 maart 1932 Veersche Boys 2 - Dussensche Boys 3-2 werd ongegrond verklaard. Wel kreeg men goedkeuring om op 5,8 en 13 mei 1932 seriewedstrijden te organiseren met deelname van o.a. Juliana uit Heusden, uitkomend in de eerste klasse van de B.V.B. ⁴⁶³

Ondanks het niet uitspelen van de competitie door het tweede elftal in het seizoen daarvoor was men in 1932-33 toch weer met twee elftallen vertegenwoordigd. Aansluitend op de competitie werden in 1933 opnieuw seriewedstrijden georganiseerd en in juli 1933 speelde Dussensche Boys een vriendschappelijke wedstrijd tegen het tweede elftal van W.V.V. De Dussenaren bleken met 9-2 verlies geen serieuze partij voor de Werkendamers. ⁴⁶⁴

Vermoedelijk omstreeks eind 1933 - begin 1934 werd er in Dussen een tweede voetbalvereniging opgericht, onder de naam D.V.C., met als thuishaven het tegenover het clubhuis van Dussensche Boys gelegen en in die tijd nog prestigieuze Hotel De Zwaan. Het waren met name de jongens van Dorus van Biesen die de basis vormden van deze nieuwe Dussense voetbalclub. Maar ook 'n aantal tweede elftalspelers: Sim Sagt (doelman), Karel Verhoeven, Willem (Jaap) Donkersloot en Janus en Jan van Dortmund ⁴⁶⁵ werden lid van de nieuwe vereniging. Getuige krantenverslagen speelde Wout van Boxel Sr. waarschijnlijk zowel voor D.V.C. als voor Dussensche Boys.

⁴⁶⁰ Heusdenhout is de Bredase wijk waar thans de v.v. PCP nog actief is.

⁴⁶¹ Nieuwsblad nr. 5119 van vrijdag 1 mei 1931

⁴⁶² Nieuwsblad nr. 5122 van woensdag 13 mei 1931

⁴⁶³ Nieuwsblad nr. 5230 van vrijdag 27 mei 1932

⁴⁶⁴ Nieuwsblad nr. 5345 van woensdag 5 juli 1933

⁴⁶⁵ Mededeling Jan van Dortmund, augustus 2001

Het is niet helemaal duidelijk wat de aanleiding was voor deze “afscheiding”, maar in ieder geval vormde de leden van de loterijvereniging, welke bij Hotel De Zwaan “thuis” was, de kern van D.V.C. Waarschijnlijk heeft ook hoteleigenaar Adriaan Heessels uit commerciële overwegingen een behoorlijk entamerende rol vervuld, want ook in die tijd was het lucratief om na afloop van de wedstrijd een groep dorstige voetballers in de gelagkamer te mogen verwelkomen.

We hebben al eerder gezien dat het in die jaren niet ongebruikelijk en ook 'n stuk eenvoudiger was om een nieuwe voetbalclub op te richten als men maar over de vereiste aantal spelers en een speelveld beschikte. D.V.C. speelde eveneens op de Kanaaldijk, op een terrein gelegen achter het oude veld van Dussense Boys, en dat bovendien beduidend kleinere afmetingen had.⁴⁶⁶ Omkleeden gebeurde natuurlijk bij Hotel De Zwaan. Befaamd werden de uittrappen van doelman Sim Sagt, die meestal als een vuurpijl stijl de lucht in gingen, maar ook wel eens over de eigen goal werden teruggetrokken.

De nieuwe club meldde zich aan bij B.V.B en werd voor het seizoen 1934-1935 ingedeeld in de derde klas van Afdeling V. In deze Bredase afdeling trof men de volgende tegenstanders: D.R.D. 2 (de kampioen), Baronie 3, S.B.O. 2, Bredania 3, T.S.C. 3, H.K.I. 4, V.V.V. 2, Breda 4, D.E.B. 3 en N.A.S.B. 2. Veel succes was er voor de Dussenaren niet weggelegd. Men eindigde op de laatste plaats met zes punten uit achttien wedstrijden en een doelsaldo van 38-93. Twee wedstrijdpunten had men moeten inleveren, vermoedelijk vanwege niet opkomen omdat men feitelijk twintig competitiewedstrijden had moeten spelen.⁴⁶⁷

Wel werd een fraai resultaat behaald in de thuiswedstrijd D.R.D. 2, de kampioen. Dankzij goed spel van beide backs bleef het in de eerste helft 0-0. Na de thee wist Wim Donkersloot echter de score voor D.V.C. open te breken. Nadat D.R.D. de stand gelijk had getrokken was het andermaal D.V.C. die middels Van Boxtel het net wist te vinden. Door een benutte strafschop door D.R.D. moest men uiteindelijk met een gelijkspel genoegen nemen.⁴⁶⁸

D.V.C. heeft slechts een kort leven gekend en nadat men één seizoen in de B.V.B. had gespeeld, werd ze ontbonden. Waarschijnlijk werd liquidatie van de vereniging bespoedigd door het feit dat ze niet langer over een speelveld de beschikking hadden. Het Heusdens Nieuwsblad, nr. 5532 van Vrijdag 26 april 1935 schrijft namelijk: “Door D.V.C. alhier zal thans niet meer over het speelveld aan den Loswal kunnen worden beschikt, daar dit terrein voor andere doeleinden zal worden gebruikt”. Toch doet men in september 1935 nog vertwijfelde pogingen om nog voor de aanvang van de competitie van de B.V.B. een elftal te formeren.⁴⁶⁹

In het seizoen 1933-34 verhuisde Dussensche Boys naar het district Langstraat van de R.K.F. waarbij men met 'n aantal nieuwe opponenten te maken kreeg zoals Quick uit Waalwijk, M.V.V. uit Moerdijk, W.S.C. en Hercules uit Waspik, D.V.O. Haarsteeg, Zwaluwe en Olympia Vlijmen⁴⁷⁰. Het tweede team behaalde opmerkelijk goede resultaten in de Milodobeker maar werd achteraf gediskwalificeerd vanwege het opstellen van 'n ongerechtigde speler. Men kreeg bovendien een fikse boete opgelegd van f. 10,50.

In maart 1934 speelde Dussen nog een vriendschappelijk duel uit tegen Sparta te Andel.

Door verlies van spelers aan D.V.C. ondergingen de elftallen in het seizoen 1934-35 grondige wijzigingen, waarbij vooral de opmerkelijke verjonging van het eerste elftal opvalt. Bron van deze informatie is Het Dagblad van Noord-Brabant dat juist in die tijd de elftalopstellingen van clubs placht te publiceren. Het eerste elftal van Dussen was als volgt samengesteld. Doel - Piet Donkersloot, Achter - Janus Schalken en Johan Domenie, Midden - Leen van Gennip, Jan Hofmans, Nol van Gennip, Voor - Jos Verhoeven, Johan Rozendaal, Gerard Ramakers, Toon van Dijk, Jan Lensvelt, Reserves - W. Schalken en Wout van Boxtel. Het tweede team zag er als volgt uit: Doel - Jo Hofmans, Achter - Bertus Lensvelt en Wout van Boxtel, Midden - N.N., W. Schalken, Aart Peterse, Voor - Cees Hofmans, Leo Glas, Johan Sagt, Cees van de Pluijm, Rien van de Broek, Reserves - Anton Verhoeven, Wim Leenhouts, Johan van Mierlo.⁴⁷¹

Aansluitend aan de competitie organiseerde men in de maand mei wat vriendschappelijke wedstrijden tegen o.m. Veersche Boys (4-3) en tegen Maasmond (2-2), in de krant aangeduid als “blauwhemden”. Hiermee werd waarschijnlijk bedoeld een elftal samengesteld uit personeel van Papierfabriek De Maasmond. De gehele maand juni - slechts onderbroken door de Katholiekendag in Tilburg op Tweede Pinksterdag toen er op uitdrukkelijk verzoek van het hoofdbestuur niet werd gespeeld - werd een nederlaagtoernooi afgewerkt door het eerste en

⁴⁶⁶ Mededeling Jos Verhoeven, augustus 2001

⁴⁶⁷ Jaarverslag Brabantsche Voetbal Bond 1934-1935, blz. 8 en 16

⁴⁶⁸ Dagblad van Noord-Brabant van donderdag 25 oktober 1934

⁴⁶⁹ Nieuwsblad nr. 5572 van vrijdag 13 september 1935

⁴⁷⁰ Uit de wijk Wolput, in volksmond “Lomp End” genoemd. (Met Gansen Trouw, jaargang 46, nr. 2, feb.1996)

⁴⁷¹ Dagblad van Noord-Brabant van zaterdag 20 oktober 1934

tweede elftal tegen D.V.C. 2 Dongen (2-0), eerste klasser Jan van Arkel uit Ammerzoden (2-3), Be Ready, twee Oosterhoute ploegen die vanwege fusieperikelen (W.V.O., Juliana en Oosterhout) niet kwamen opdagen en vervangen werden door R.A.C. 2 Rijen. Be Ready ging middels een eclatante 0-4 zege met de eerste prijs aan de haal.⁴⁷²

De achtste verjaardag van de club op donderdag 27 juni 1935, werd groots aangepakt met een liefdadigheidswedstrijd ten bate van het plaatselijk Crisis-Comité tussen een zomerelftal waarin Frank Wels, Wim Lagendaal en Toon Duinhouwer (beroemde voetbalnamen en spelers van het Nederlands elftal uit die tijd) waren opgesteld, tegen een elftal geformeerd van spelers van verenigingen uit de Langstraat en Land van Heusden en Altena. Er was een enorme belangstelling, men sprak van omstreeks duizend toeschouwers. De uitslag werd 10-2 in het voordeel van Wels c.s.. Het selectie-elftal Langstraat - Altena was als volgt samengesteld: Doel: Sjaan Schalken (Duss.Boys). Achter: Leen van Gennip (Duss.Boys en aanvoerder) en Chr. Schapers (Hercules Waspik). Midden: D. Rosenbrand (Wapen van Raamsdonk), Nol Heeren (Be Ready Hank), Wout Schalken (S.N.P. Geertruidenberg). Voor: Leo Verheij (Juliana Heusden), Anton van Rooij (Veersche Boys), Aike Bras⁴⁷³ (W.V.V./NOVA Werkendam later S.V.W./Kozakken Boys), A. Vloeimans (Brabantia Waspik) en Wim Pot (W.S.C. Waalwijk en trainer Duss. Boys). Januske Schalken (Duss.Boys) was invaller rechtsbuiten en Jos Verhoeven (Duss.Boys) was reserve, maar hem was geen invalbeurt gegund.

De Trekvogels opstelling: Doel: Sterkenburg. Achter: Groenberg en Van der Heijden (ná de oorlog trainer van Duss.Boys en Almkerk). Midden: Bleuanus, De Bekker en De Goei. Voor: Mol, Duinhouwer, de Vries, Lagendaal en Wels. Als scheidsrechter fungeerde de heer Stassar uit Gorcum.⁴⁷⁴

In het Nieuwsblad⁴⁷⁵ werd deze legendarische wedstrijd als volgt aangekondigd: "Op 27 juni a.s. des nam. 7.30 uur zal een versterkt Dussensche Boys elftal spelen tegen Unitas uit Gorcum, versterkt met de internationaals Lagendaal, Wels en Duinhouwer en uitkomende onder de naam Trekvogels. Voor deze wedstrijd, waarin de rechtervleugel wordt gevormd door Lagendaal-Wels, evenals bij de internationalen wedstrijd tegen België⁴⁷⁶, bestaat in de gansche omgeving enorme belangstelling. Het elftal uit Gorcum is zeer sterk daar er niet minder dan drie internationaals in spelen en bovendien bijna geheel het eerste elftal van Unitas. Maar ook de Dussensche Boys combinatie is niet te versmaden, want in dit elftal zijn de allerbeste spelers uit den omtrek opgesteld. Wie wil er niet zijn eigen favorieten tegen Lagendaal, het Nederlandsch voetbalkanon, Wels, onze internationalen, watervlugge rechtsbuiten, Duinhouwer, een veelbelovende speler, ten strijden zien trekken?"

De einduitslag was 10-2 voor de Trekvogels. Voor de rust scoorden Lagendaal vijf maal en Rinsch een maal. Na de thee werden de doelpunten gemaakt door door Wels (1) en Lagendaal (1) en Duinhouwer (2). Aike Bras miste een strafschop voor het selectie-elftal. Schapers en Leo Verheij wisten het net wel te vinden.⁴⁷⁷

Enkele weken voordien waren Wels en Lagendaal nog voor Oranje aangetreden voor de wedstrijd tegen België op 12 mei 1935 in het Heizelstadion te Brussel. Voor 50.000 toeschouwers werden de Rode Duivels in eigen huis met 0-2 verslagen door doelpunten van Kick Smit (6 min.) en Beb Bakhuijs (57 min.)

De navolgende spelers maakten op die dag onderdeel uit van het Ned. elftal: Koos van Gelder, Kick Smit, Beb Bakhuijs, Frank Wels, Puck van Heel, Wim Andriessen Sr., Bas Paauwe, Sjef van Run, Bertus Caldenhove, Leo Halle, Daaf Drok en Wim Lagendaal.⁴⁷⁸

Frank Wels (1909-1982) speelde voor Unitas, Gorinchem. Hij mat nog geen 1 meter 65, maar verrichtte grote daden als rechtsbuiten van de Gorcumse club en Oranje. Wels gaf 11 maart 1934 de voorzet waaruit Beb Bakhuijs zijn legendarische kopdoelpunt maakte tegen België (9-3).

Tussen 1931 en 1938 kwam Wels maar liefst 36 keer uit voor het Nederlands elftal en scoorde hij 5 keer. Drie interlands speelde de kleine aanvaller zonder lid te zijn van een club. De inwoner van Gorinchem leek over te stappen naar Feyenoord en bedankte als lid van Unitas. Toen de overgang naar Rotterdam niet rondkwam, ontstond een periode waarin Wels alleen voor Oranje speelde. Uiteindelijk keerde hij terug bij Unitas. Op 2 april 1950 speelde Wels, 41 jaar oud, zijn laatste wedstrijd voor de club.⁴⁷⁹

⁴⁷² Echo van het Zuiden, nr. 41-43 van 25 mei t/m 5 juni 1935

⁴⁷³ Oud-speler/bestuurslid van Dussensche Boys Jos Verhoeven (geb. 1916) die reserve was bij deze wedstrijd wordt nog steeds lyrisch als hij over de voetbalkwaliteiten van Aike Bras uit Werkendam verhaald.

⁴⁷⁴ Echo van het Zuiden, nr. 49 van woensdag 26 juni 1935.

⁴⁷⁵ Nieuwsblad nr. 5548 van vrijdag 21 juni 1935

⁴⁷⁶ België-Nederland op 12 mei 1935 in het Heizelstadion te Brussel

⁴⁷⁷ Dagblad van Noord-Brabant van maandag 1 juli 1935

⁴⁷⁸ Ned. Voetbal – Ned XI-tal 1905-1997, KNVB-PTT telecom 1997

⁴⁷⁹ VoetbalTotaal, februari 2001

Wim Lagendaal werd niet voor niets als het Nederlandsch voetbalkanon aangeduid. Lagendaal kwam slechts 15 keer uit voor Oranje maar kwam wel 13 keer tot scoren.

Toon Duijnhouwer speelde slechts éénmaal in het Nederlandselftal. Op 7 mei 1933 maakte hij zijn debuut in de wedstrijd Nederland België.⁴⁸⁰

In het seizoen 1935-1936 werd het eerste jeugdelftal van R.K.V.V. Dussensche Boys ongeslagen kampioen van de Langstraatsche Jeugdcompetitie. Gedurende het seizoen ondervond men nog even wat tegenstand van het Wapen van Raamsdonk. Maar nadat deze in een rechtstreeks duel waren teruggewezen, werd linea recta op de titel afgestevend. Van de elf gespeelde wedstrijden werden er acht gewonnen en werd drie keer gelijk gespeeld. Het kampioenschap werd binnengehaald middels een 3-1 zege in de thuiswedstrijd tegen het Waspikse Hercules A. De opstelling van het kampioenselftal: Doel - Johan Wijtvlit, Back - Cees Hofmans en Huub v.d. Pluijm, Midden - Johan Heijmans (Heijmans bazar), Anton Verhoeven, Rinus Schalken (alias De Spreeuw), Voor - Gert Peterse, Leo Glas, Johan Sagt, Wim Leenhouts Mzn en Rien van de Broek. Reserve was Han Domenie, terwijl Wim Leenhouts (Aannemer) als scheidsrechter fungeerde.⁴⁸¹ Uit een andere opstelling bleek dat ook Bertus Meijers en Johan van Mierlo onderdeel uitmaakten van dit succesvolle jeugdelftal.

Voorafvallende spil Anton Verhoeven, die later grote bekendheid zou genieten als befaamd schaatsenrijder, was een sterke pion in dit elftal. Door zijn enorme sprongkracht - bij het koppen reikte hij tot aan de lat - bleek hij een uitstekend koper, daarnaast beschikte hij over een dito maar vooral keihard schot, alles geschraagd door een onvergelijkbaar uithoudingsvermogen.⁴⁸²

Het eerste elftal kende een wisselend seizoen. Blijkens verslagen in de Echo van het Zuiden verloor men ondanks dat men beschikte over een productieve middenvoor in de persoon van Gerard Ramakers, toch onnodig punten door matig keeperswerk van doelman Jo Hofmans. Met weemoed werd teruggedacht aan de keepers van weleer zoals Anton van de Pluijm, Sjaan Schalken Bzn en Piet Donkersloot, die regelmatig punten pakten. De competitie van 1935-1936 werd door de correspondent uit Dussen gekwalificeerd als “rommelig en minder aangenaam”.⁴⁸³ Ter afronding van het seizoen was een huldigingswedstrijd voorzien tegen kampioen Veersche Boys 3. De Verenaren lieten echter zonder afmelding verstek gaan.

De crisisperiode deed zich ook bij Dussensche Boys gevoelen met als gevolg verlies van leden zodat men in het seizoen 1936-37 met slechts één elftal kon deelnemen aan de competitie in het district Langstraat. Men werd ingedeeld in de derde klasse, een competitie met slechts zes elftallen. Dussensche Boys deed lang mee, vooral door een fraaie reeks thuiszeges, maar na verlies in februari 1937 thuis met 1-5 tegen koploper W.S.C. uit Waspik, was het gedaan met de kampioensaspiraties van de Boys.⁴⁸⁴ W.S.C. ging uiteindelijk ook met de titel strijken. Bij Dussensche Boys was men inmiddels in een vergevorderd stadium met de oprichting van een nieuw jeugdelftal.⁴⁸⁵

Tijdens de eerder aangehaalde liefdadigheidswedstrijd met de Oranjefeesten te Hank tegen Be Ready, trad Dussensche Boys met een versterkt team aan. Naast de vaste kern, bestaande uit de gebroeders Hofmans (Jan, Cees en Jo), Han Rozendaal, Janus Schalken, Gerard Ramakers, Jos Verhoeven en Toon van Dijk, had men versterking gevonden in de broers Verhagen uit Raamsdonksveer en Boere van Quick Made.

De katholieke bisdomcompetities waren ondertussen uitgegroeid tot volwaardige overkoepelende organisaties. Veel aandacht werd geschonken aan de toestand van de terreinen. Reeds in 1929 had de Bond een bericht doen uitgaan waarin het verboden werd om zijlijnen uit te graven en had men de scheidsrechter opdracht gegeven eventuele overtredingen te melden.⁴⁸⁶ Voorafgaande aan de jaarvergadering van de R.K.V.B. Den Bosch, op zondag 18 juli 1937 in 's-Hertogenbosch, werd de aangesloten clubs in een schrijven medegedeeld: “Terreinen dienen in gewenste toestand te verkeren, anders zullen velden worden afgekeurd door de districtbesturen.”⁴⁸⁷ In een latere fase zou Dussensche Boys hiervan nog het slachtoffer worden.

⁴⁸⁰ Ned. Voetbal – Ned XI-tal 1905-1997, KNVB-PTT telecom 1997

⁴⁸¹ Echo van het Zuiden, nr. 38 en 39 van zaterdag 9 en woensdag 13 mei 1936

⁴⁸² Een koude oorlog, elfstedentocht 1954, blz. 40-41, Dirk Vellenga

⁴⁸³ Echo van het Zuiden, nr. 34 en 35 van zaterdag 25 en woensdag 29 april 1936

⁴⁸⁴ Echo van het Zuiden, nr. 15 van woensdag 17 februari 1937

⁴⁸⁵ Echo van het Zuiden, nr. 38 van zaterdag 8 mei 1937

⁴⁸⁶ Sport-Illustratie nr. 42 van dinsdag 15 oktober 1929

⁴⁸⁷ Echo van het Zuiden, nr. 44 van zaterdag 29 mei 1937

In de aanloop naar het nieuwe seizoen kende men opnieuw personele problemen. Even leek het erop dat het gedaan was met de club, maar omdat een aantal oudgedienden de voetbalschoenen toch aantrokken, kwam het ledental weer boven de vijftientig en dat was voldoende om met één elftal in district de Langstraat in de tweede klasse A in competitie te gaan.⁴⁸⁸ De ervaren Dussenaren waren dat seizoen bovendien een geducht tegenstander, althans de Echo van het Zuiden schreef “dat er van Dussen zomaar niet te winnen viel”.⁴⁸⁹ Dat bleek, want hoewel het aantal wedstrijden beperkt was, was er voor het eerst in de bestaansgeschiedenis van Dussensche Boys succes weggelegd. Met veertien punten uit tien wedstrijden eindigde men gelijk met Wapen van Raamsdonk 2 op de bovenste plaats. De beslissingswedstrijd om het kampioenschap, die op neutraal terrein van R.K.V.V. Waspik werd afgewerkt, werd echter overtuigend en glorieus gewonnen met 3-0; Dussen was gedurende de hele wedstrijd de betere ploeg. In de beginfase werd nog wel een strafschoep gemist maar door doelpunten van de midvoor, midhalf en rechtsbinnen (het vermelden van de namen van spelers in verslagen was vanwege de verguisde persoonsverheerlijking nog geen algemeen geaccepteerd gebruik), werd het uiteindelijk toch een royale overwinning. De eindstand van het seizoen 1937-38:

1. Dussensche Boys 10-14 (35-21), 2. Wapen van Raamsdonk 2 10-14 (26-22), 3. Veersche Boys 3 10-13 (37-20), 4. Be Ready 2 10-9 (26-36), 5. S.N.P. Geertruidenberg 10-6 (24-44), 6. W.S.C. 2 Waspik 10-4 (15-39).

De krant zag de toekomst voor Dussensche Boys zonnig in omdat men de beschikking zou krijgen over een jeugdig elftal en er concrete plannen bestonden om de vereniging inwendig te reorganiseren waarbij o.a. een nieuw bestuur zou aantreden.⁴⁹⁰ In mei 1938 werd inderdaad een nieuw bestuur verkozen: met Gert van Biesen Thzn - voorzitter, André v.d. Broek - secretaris, Frans Penninx - penningmeester en Toon van Dijk en Cor Lensvelt als bestuurslid. Onder leiding van penningmeester Frans Penninx werd tevens een jeugdafdeling in het leven geroepen met aanvankelijk vijftien leden, waarvan bij een onderlinge wedstrijd tevreden werd vastgesteld dat er onder de jeugdige spelers veel goede krachten waren.

Be Ready 1 werd uitgenodigd een huldigingswedstrijd (uitslag 2-0) te komen spelen in Dussen, waarbij door Harry van Daal van Be Ready felicitaties en bloemen werden aangeboden. Gelukwensen waren er ook van de inmiddels opgerichte Supporterclub van Dussensche Boys, die tevens het voornemen uitsprak een wedstrijd te willen organiseren tussen de elftallen van Dussen en Hank uit het seizoen 1927-1928.⁴⁹¹ Het leek de Boys dus in meerdere opzichten voor de wind te gaan.

Dat was echter te vroeg gejuicht. In de returnmatch tegen Be Ready (voor de huldigingswedstrijd) trad Dussen in een geheel nieuwe opstelling en onder nieuwe leiding aan.⁴⁹² Kort na rust, bij een tussenstand van 2-2, werd de wedstrijd echter gestaakt wegens een incident onder de spelers, waarna Dussensche Boys weigerde verder te spelen.⁴⁹³ Enkele weken later werd een onvolledig en onvolwaardig elftal te Geertruidenberg met 8-0 ingemaakt door het eerste team van S.N.P.⁴⁹⁴ en ook werd op eigen terrein met 2-6 verloren van een Veersche Boys combinatie.⁴⁹⁵ De Echo concludeerde dat de Boys na het kampioenschap niet veel meer gepresteerd hadden, wat slechts door ijverige training verbeterd zou kunnen worden.⁴⁹⁶

Voor aanvang van het seizoen 1938-39 werd, tijdens eens bijeenkomst in Hotel De Drie Linden te Made, besloten het district Langstraat van het Bisdom Den Bosch op te heffen en verhuisde men met de clubs naar de R.K.V.B. Breda district Oosterhout.⁴⁹⁷ Dussensche Boys werd ingedeeld in de tweede klasse A. De ingezette verjonging en de daarmee gepaard gaande perikelen hadden echter tot aanzienlijk ledenverlies geleid. Mogelijk waren ook leden afgehaakt omdat ze in het kader van de arbeidsbemiddeling en werkverschaffing in Duitsland (o.a. Wim Donkersloot) of als vlasplukker in de Wieringermeer werk gevonden hadden.⁴⁹⁸ Hoe dan ook, tijdens de algemene ledenvergadering in Hotel Leemans, werden door het bestuur ledenwerfakties aangekondigd en een nieuw contributiereglement ingevoerd.⁴⁹⁹ Toen zich daar in september 1938, door de toegenomen spanningen met Duitsland, nog eens de voorbereidende mobilisatiemaatregelen bovenop stapelde, waardoor veel

⁴⁸⁸ Echo van het Zuiden, nr. 82 van woensdag 13 oktober 1937

⁴⁸⁹ Echo van het Zuiden, nr. 87 van zaterdag 30 oktober 1937

⁴⁹⁰ Echo van het Zuiden, nr. 34 van woensdag 27 april 1938

⁴⁹¹ Echo van het Zuiden, nr. 45, 46 van 4 en 8 juni 1938

⁴⁹² Echo van het Zuiden, nr. 47 van zaterdag 11 juni 1938

⁴⁹³ Echo van het Zuiden, nr. 49 van zaterdag 18 juni 1938

⁴⁹⁴ Echo van het Zuiden, nr. 52 van woensdag 29 juni 1938

⁴⁹⁵ Echo van het Zuiden, nr. 54 van woensdag 6 juli 1938

⁴⁹⁶ Echo van het Zuiden, nr. 55 van zaterdag 9 juli 1938

⁴⁹⁷ Echo van het Zuiden, nr. 62 van zaterdag 6 augustus 1938

⁴⁹⁸ Echo van het Zuiden, nr. 55 van zaterdag 9 juli 1938

⁴⁹⁹ Echo van het Zuiden, nr. 67 van woensdag 24 augustus 1938

jongemannen onder de wapen werden geroepen en alle verloven werden ingetrokken - door de B.V.B. werden zelfs tijdelijk alle competitwedstrijden uitgesteld⁵⁰⁰ -, bleken de Boys niet langer in staat voldoende spelers op de been te brengen. Men kwam slechts één speler te kort, maar het leidde er wel toe dat men de competitie van 1938-1939 aan zich voorbij diende te laten gaan.⁵⁰¹

Met lede ogen werd het nietsdoen aangezien,⁵⁰² en plannen werden gesmeed om weer een elftal te formeren.⁵⁰³ In mei 1939 werd een compleet nieuw bestuur verkozen met: Leo van Moergestel - voorzitter, Sjaak Leemans Jr. - secretaris, J. v.d. Pluijm Azn. - penningmeester en Piet Hakkel en Leenhouts als lid. De herrijzenis werd gevierd met een wedstrijd tegen een elftal van de nog immer bestaande en voornamelijk door oud-leden gevormde supportersvereniging die bij monde van Toon van Dijk de club doelnetten aanbood. De kersverse voorzitter, Leo van Moergestel, schoenfabrikant (Cemdo te Dongen) stelde twee paar voetbalschoenen beschikbaar. De nieuwe lichte won van het van de oude garde met 7-5.⁵⁰⁴

Dussensche Boys werd ingedeeld in de tweede klasse A van de R.K.V.B. Breda, maar uitslagen en/of standenlijsten konden niet getraceerd worden. Waarschijnlijk werd deze competitie dus niet afgemaakt, als er überhaupt al van start gegaan werd. Vermoedelijke reden hiervoor is dat het speelveld van Dussensche Boys in deze periode niet langer geschikt bevonden werd voor competitievoetbal.⁵⁰⁵ Bovendien werden met de mobilisatie van augustus 1939 weer een groot aantal jongemannen onder de wapenen geroepen. Onder hen de grote animator van de club secretaris-penningmeester Toon van Dijk, die zijn bestuurszetel overdroeg aan Sjaak Leemans Jr. van clubhuis De Koppelpaarden.⁵⁰⁶ Ook voetballende leden dienden zich bij hun onderdeel te melden, reden waarom Dussensche Boys een kwijnend bestaan leidde en de voetbalactiviteiten uiteindelijk helemaal tot stilstand kwamen. Een aantal leden, zoals de broers Jos, Anton en Harry Verhoeven, maar ook Rien van de Broek, zochten hun heil bij buurman Be Ready.

Op initiatief van de weer uit militaire dienst teruggekeerde Toon van Dijk vond in 1942 in café De Koppelpaarden een oprichtingsvergadering plaats van een nieuwe voetbalclub in Dussen, R.K.V.V. Zwart-Wit. Het bestuur werd gevormd door Toon van Dijk, Gerard Ramakers, Jan Lensvelt, Jan van Dortmund en Toon Jans. Men ondervond echter veel tegenwerking van de NSB'r Kooimans, in de functie van Gewestelijk Politiecommissaris te Eindhoven. De nieuwe vereniging werd door de bezetter dan ook verboden, als zijnde in strijd met de openbare orde. Na intensief overleg met de heer Dobbelsteen van de Brabantse Bond, werd een oplossing gevonden door het voormalige Dussensche Boys opnieuw leven in te blazen. Hierin slaagde men gedeeltelijk in het voorjaar van 1943, waarbij ongeveer 25 leden zich aanmeldden. Men ging voorlopig weer op de Kanaaldijk voetballen, omdat het veld in het Rommegat ondertussen door de bezetter gevorderd was

Uit praktische overwegingen, maar misschien ook wel vanwege het lidmaatschap van een aantal protestante jongens, sloot men zich aan bij de zaterdagmiddagcompetitie van B.V.B. Dit overigens zeer tegen de zin van Kapelaan de Rooij die de clubleiding kwam wijzen op het feit dat het R.K. predikaat geen voetballers van andere gezindte toeliet. Tekenend voor de inmiddels gewijzigde verhoudingen was dat het bestuur niet overstag ging. Toch heeft het spelen op zaterdagmiddag slechts kort geduurd en dan nog uitsluitend gedurende de bezettingsjaren. Na de bevrijding voetbalde men immers weer "gewoon" op zondag, toen in de N.V.B. afdeling Brabant - waarin de R.K.F. inmiddels was opgegaan - die al snel weer werd omgedoopt in Koninklijke Nederlandse Voetbalbond (K.N.V.B.).

Tijdens de bezetting bivakkeerden ook 'n aantal onderduikers in Dussen. Jan Dijkman die later toetrad tot het bestuur van Dussense Boys, is er een van maar bij Koekoek in de Muilkerk was een zekere Jan Smeets ondergedoken. Hij kwam ook bij Dussensche Boys voetballen en bleek een enorme aanwinst. Hij was een zeer getalenteerde voetballer die bij Sparta 2 in Rotterdam speelde. Hij heeft gedurende de oorlogsjaren ook de trainingen verzorgd.

Een jaar na de heroprichting verkreeg men 'n tijdelijk nieuw, weliswaar klein, terrein tegenover Bertus de Wit, op het tweede weiland, aan de noordzijde van de Baan. Op 10 juni 1944 werd op het nieuwe veld aan de Baan de

⁵⁰⁰ Echo van het Zuiden, nr. 78 van zaterdag 1 oktober 1938

⁵⁰¹ Echo van het Zuiden, nr. 85 van woensdag 26 oktober 1938

⁵⁰² Echo van het Zuiden, nr. 95 van woensdag 30 november 1938

⁵⁰³ Echo van het Zuiden, nr. 29, 37 van 12 april en 13 mei 1939

⁵⁰⁴ Echo van het Zuiden, nr. 37, 46, 47, 49 van 13 mei, 7,14 en 21 juni 1939

⁵⁰⁵ s.v. Dussense Boys 50 jaar, blz. 51, 1977

⁵⁰⁶ Sportillustratie van 20 juni 1939

eerste wedstrijd gespeeld tegen de in januari van dat jaar opgerichte v.v. Sleeuwijk, uitslag 4-4. Een week later speelde men tegen een elftal van de C.C.D. In augustus 1944 werden de officiële openingswedstrijden gespeeld tussen Dussensche Boys 2 - Drunen 2: 3-2 en Dussensche Boys 1 - Raamsdonk 1: 3-2. Bij de laatste wedstrijd maakte Cees Hofmans, die als linksbuiten stond opgesteld, alle drie de doelpunten. Hier bleef men tot de evacuatie spelen.

Tijdens de evacuatiewinter van 1944-45 waren veel Dussenaren in Werkendam, De Werken en Sleeuwijk e.o. ondergebracht, maar zelfs onder die barre omstandigheden werd er nog gevoetbald. Leden van Dussensche Boys trommelde een aantal jongens op om een vriendschappelijke wedstrijd te spelen tegen 'n gelegenheidselftal van Kozakken Boys. Dussen speelde onder de naam Kelderboeven. De Boys uit Werkendam bleven met lege handen achter, de Kelderboeven wonnen met 3-2.⁵⁰⁷

De Zandplaat: Andel

Zoals voordien al aangegeven, werd er reeds in 1919 in de lokale media melding gemaakt van voetbal in Andel. Nota bene op zondag werd er door het Andelse Sparta tegen DOS uit Woudrichem gevoetbald.⁵⁰⁸ De voetbalafdeling van Sparta Andel was voortgesproten uit de één jaar eerder opgerichte turnvereniging van die naam.⁵⁰⁹ Hierbij dienen we in ogenschouw te nemen dat de turn- of gymnastieksport in die tijd breder van opzet was. Zo werd 's-zomers buiten veelal ook de zogenaamde "lichte atletiek" beoefend, zoals springen en discuswerpen maar ook hindernislopen of hardloopwedstrijden, met name estafettelopen (4 x 100, etc.) waren populair, wat een uitstekende training was voor de doorsnee-voetballer. Zodoende was de stap naar het alsmaar populairder wordende voetbal dus gauw gemaakt.

De voetbaltak van omnivereniging Sparta uit Andel van 1919 mag echter niet verward te worden met de huidige Andelse voetbalvereniging. De voetballers van Sparta 1919 beperkte hun activiteiten tot vriendenwedstrijden. Het feit dat men op zondag speelde zal vooral op praktische overwegingen gestoeld geweest zijn. In 1919 was dan wel de werkweek van achtenhalf uur en de vrije zaterdagmiddag ingevoerd maar veel jongens bleken in de praktijk nog zo'n beetje de hele zaterdag te werken, zodat alleen de zondag overbleef voor het bedrijven van sport. Dit feit zal de acceptatie van het voor de streek nog tamelijk nieuwe spel zeker geen goed hebben gedaan en de club uit Andel ging dan ook ter ziele.

Doch, met het verstrijken der jaren en doordat in omliggende plaatsen steeds meer verenigingen van de grond kwamen, kreeg het voetbal te Andel in 1930 een nieuwe impuls. Op initiatief van een aantal jongens, waaronder H. van Rijswijk en Toon Naayen, werden in mei 1930 plannen ontwikkeld om opnieuw een voetbalclub op te richten, deze keer een zaterdagmiddagclub.⁵¹⁰ De contributie werd gesteld op een dubbeltje per week voor senioren, terwijl leden onder de zestien jaar een stuiver verschuldigd waren. Zoals bij alle andere voetbalclubs in spé vormde het verwerven van een speelveld het grootste struikelblok. In eerste instantie dacht men de oplossing te hebben gevonden door een stuk niemandsland bij de Andelse Sluis, de Zandplaat, als zodanig in te richten. Enkele weken later meldde zich echter een boer uit Wijk als rechtmatige huurder van het perceel. Gelukkig bleek hij bereid om voor de somma van vijftiengulden een gedeelte van zijn wei te verhuren aan de club, maar hier werd weer een stokje voor gestoken door de grondeigenaar De Domeinen die een verbod uitvaardigden op onderverhuur van hun land. Gelukkig kon uiteindelijk ook met De Domeinen overeenstemming worden bereikt en stond niets meer in de weg om wedstrijden te organiseren.

De officiële aankondiging van Sparta te Andel werd bekend gemaakt in de Heusdense Courant (Nieuwsblad) nr. 5024 van Vrijdag 30 mei 1930.

Volgens Toon Naayen was de eerste tegenstander van Sparta een elftal uit Oudendijk. Toon Naayen, een van de oprichters, voetbalde zelf achttien jaren. Ook was hij vanaf de oprichting tot aan het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog tien jaar lang bestuurslid, waarvan tijdelijk voorzitter en fungeerde hij als scheidsrechter en later als rapporteur. Gedurende twee seizoenen had hij de jeugd van Sparta onder zijn hoede.

Toch was niet Oudendijk de eerste tegenstander, maar U.V.V. Uppelsche Dijk. Van U.V.V. werd met 2-0 gewonnen. Twee weken later speelde men thuis tegen Oudendijk, tegen een elftal met de naam Blauw Wit, en

⁵⁰⁷ De beschrijving van het voetbal in Dussen is mede ontleend aan: Van Buiten naar Binnen, 75-jarige jubileumboek s.v. Dussense Boys door Ton Lensvelt, april 2002

⁵⁰⁸ Nieuwsblad nr. 3912 van woensdag 10 september 1919

⁵⁰⁹ Nieuwe Gorinchems Courant van 9 mei 1918 vermeldde: "Eenige jongelieden hebben alhier een turnvereniging opgericht met de naam: Sparta."

⁵¹⁰ Gorinchems Nieuwsblad, nr. 18 van vrijdag 2 mei 1930

opnieuw was er winst, nu met 3-1. Tegen de Heusdense zaterdagclub LONGA werd 0-0 gespeeld en het tweede elftal verloor op eigen veld van Wilhelmina 3. Eind augustus 1930 stond nog een wedstrijd tegen v.v. Oud-Heusden op het programma.

De beginfase van Sparta kenmerkte zich vooral door een overdaad aan gelijke spelen. In april 1931 speelde Sparta thuis tegen Wilhelmina. Er werd niet gescoord, eindstand 0-0.⁵¹¹ Een paar weken later was het derde elftal van Wilhelmina te gast in Andel voor een wedstrijd tegen de reserves van Sparta. Weer deelde men de punten broederlijk 2-2.⁵¹² Het eerste elftal nodigde opnieuw Oudendijk uit voor een wedstrijd te Andel. Ditmaal betrof het Sparta Oudendijk en weer werd het een gelijkspel, 0-0.⁵¹³ De belangstelling voor de voetbalsport nam hand over hand toe, zodanig zelfs dat eind mei 1931 een derde elftal in het leven kon worden geroepen.⁵¹⁴ Nog maar eens werd tegen Sparta Oudendijk in het strijdperk getreden. Andermaal hielden beide elftallen met 1-1 elkaar in evenwicht.⁵¹⁵

Invoegen afbeelding Sparta 1930. Dat waren nog eens tijden. De voetballers van Sparta '30 in het jaar van de oprichting van hun club. De voetbaluitrusting is vooral creatief, met afgedankte kleding compleet met afgeknipte broekspijpen en inclusief stropdas en bretels. V.l.n.r.staand: J. Straver (Tzn), C. van Houwelingen,, W. Naayen, T. Pellikaan, O. Bouman, A. van Houwelingen en H. van Rijswijk. Liggend: de beide backs J. Straver (Azn.) en J. Kramer en doelman Polak in het midden.

In januari 1932 nam men deel aan het nederlaagtoernooi van LONGA Heusden. Sparta wist als enige club de Heusdenaren op eigen veld een nederlaag te bezorgen, uitslag 1-3. Even later was Voorwaarts Aalst in Andel op bezoek welke wedstrijd nog maar eens in 0-0 eindigde.⁵¹⁶ En in mei ging men naar Meeuwen om er de plaatselijk v.v. D.V.O. te bekampen. Het werd een aantrekkelijke wedstrijd die in 3-3 eindigde. Gelukkig wist het derde elftal wel winnend af te sluiten tegen Stormvogels 3, uitslag 3-2.⁵¹⁷ In dezelfde maand speelde het tweede elftal tegen Voorwaarts 2, einduitslag, u raadt het al, een gelijkspel 2-2. De wedstrijd van het derde team tegen S.D.O. Nieuwendijk ging met 2-3 verloren.⁵¹⁸

In augustus 1932 werden door Sparta zelf seriewedstrijden georganiseerd, met deelname van o.a. Voorwaarts en N.O.A.D (2-1 winst Voorwaarts).⁵¹⁹ Deze seriewedstrijden waren echter de aanleiding voor een heuse voetbalrel, die op 't scherpst van de snede werd uitgevochten in de lokale media. In het Nieuwsblad nr. 5263 van woensdag 21 september 1932 reageerde een zeer verbolgen voorzitter van De Zwaluwen uit Brakel op een eerder ingezonden stuk van Sparta zijde. Zich gesteund wetende door Achilles Veen en Voorwaarts Aalst laakte hij de stellingname van de voorzitter van Sparta in bedoeld artikel. De onenigheid spitste zich toe op het feit dat de scheidsrechter tijdens een wedstrijd tussen Andel en Brakel te lang zou hebben laten doorspelen, waardoor Sparta alsnog een doelpunt had kunnen scoren. Hierover was tijdens de wedstrijd - die onderdeel was van eerdergenoemd serietoernooi - nogal wat tumult gerezen, iets wat Sparta's preses aan de kaak gesteld had in de Heusdense Courant. De toonzetting van het artikel van Sparta en de beschuldigingen daarin geuit vielen absoluut verkeerd bij de andere clubs, die zich bij monde van Brakel's voorzitter op niet misteverstane wijze verdedigden en de Andelnaren lik op stuk gaven.⁵²⁰

De verhoudingen tussen de clubs zijn waarschijnlijk tijdelijk wat bekoeld geweest maar in 1933 werd er al weer vriendschappelijk gevoetbald. Eerst nog tegen D.V.O. Meeuwen, door het tweede elftal, 3-3 gelijk, en tegen Stormvogels 3, door het derde elftal, 3-2 winst. Maar ook tegen Voorwaarts Aalst, weer door tweede elftal, 0-0 gelijk en 1-3 winst en tegen S.D.O. Nieuwendijk, door derde elftal van Sparta, 2-3 verlies, al had Sparta deze laatste wedstrijd volgens het verslag moeten winnen. Een combinatie van het eerste en tweede elftal verslaat S.D.O. uit Eethen met 2-0 en speelde 1-1 gelijk tegen Achilles Veen, terwijl de junioren met 2-1 winnen van

⁵¹¹ Nieuwsblad nr. 5115 van vrijdag 20 april 1931

⁵¹² Nieuwsblad nr. 5120 van woensdag 6 mei 1931

⁵¹³ Nieuwsblad nr. 5122 van woensdag 13 mei 1931

⁵¹⁴ Nieuwsblad nr. 5126 van woensdag 27 mei 1931

⁵¹⁵ Nieuwsblad nr. 5130 van woensdag 10 juni 1931

⁵¹⁶ Nieuwsblad nr. 5189 van woensdag 6 januari 1932

⁵¹⁷ Nieuwsblad nr. 5332 van vrijdag 19 mei 1932

⁵¹⁸ Nieuwsblad nr. 5333 van woensdag 24 mei 1933

⁵¹⁹ Gorinchems Nieuwsblad van vrijdag 12 augustus 1932

⁵²⁰ Nieuwsblad nr. 5263 van woensdag 21 september 1932

Voorwaarts.⁵²¹ In mei was er nog 0-3 verlies voor Sparta 1 tegen W.V.V. 1 en won het tweede team met 4-0 gemakkelijk van Sleeuwijkse F.C.⁵²²

In juli 1933 werden na oefenwedstrijden van een combinatie van Sparta 1 en 2 tegen Wilhelmina 1 (1-3 winst voor Wilhelmina) en Sparta 3 thuis tegen Excelsior Woudrichem 3 (1-2 winst voor Excelsior),⁵²³ seriewedstrijden georganiseerd te Andel met deelname van: LONGA, N.O.A.D., Achilles Veen, Stormvogels, Regenboog Woudrichem, De Zwaluwen Brakel, W.V.V. en Wilhelmina.⁵²⁴ Ook speelde men toch thuis het Werklozenelftal van Sliedrecht en trof men Zalbommel op seriewedstrijden te Gameren.⁵²⁵

Van enige accommodatie op De Zandplaat was in de beginfase natuurlijk nog geen sprake. Bij het verkleden werden de kleren in een kuil gedeponereerd, die bij een plotseling opstekende bui in allerijl bij De Sluis in veiligheid werden gebracht, als ze tenminste voordien al niet onder de uitwerpselen van het rondlopende jongvee waren gekomen. De gasten verkleden zich bij café Bouman, maar dat lag weer op aanzienlijke afstand van het voetbalveld. Met de beoogde deelname aan de competitie werd het noodzakelijk een kleedlokaal te plaatsen, hetgeen in juni 1933 geschiedde in de vorm van een houten keet. Veel stelde het allemaal nog niet voor maar het was toch al een hele verbetering.⁵²⁶

Bij de eerste wintercompetitie van de S.O.S.-bond was Sparta nog niet van de partij. Men verkoos nog vriendschappelijk te spelen tegen onder meer D.V.O. Meeuwen, waar het tweede elftal met 1-6 te Meeuwen ging winnen, of met de junioren tegen een combinatie van Achilles - die op dat moment ook nog geen competitievoetbal speelden - waarvan de Andelse jeugd met 2-1 verloor. Ook werd er op zaterdag thuis gespeeld tegen Dussensche Boys.

Op Tweede Paasdag 1934 oefende men nog maar eens tegen Blauw Wit Nieuwendijk, maar toen half mei van dat jaar de S.O.S.- zomercompetitie van start ging, haakte Sparta alsnog aan in Afdeling B. Men was een goede middenmotor want na vijftien wedstrijden telde men een totaal van negentien punten, goed voor een vierde plaats in deze tussenstand.

Bij overgang van de S.O.S.-bond, in 1935, naar de B.V.B. ging Sparta mee om ingedeeld te worden in Afdeling II. De competitiehuuswedstrijd tegen Blauw Wit Nieuwendijk ging met 0-2 verloren en in de eindstand bekleedde men met tien punten uit veertien wedstrijden de derde plaats van onder, juist achter de reserves van Wilhelmina, maar ruim boven nummer laatst Kozakken Boys 2.

De zomercompetitie van 1936 startte voor de Andelnaren, nog steeds uitkomend in Afdeling II, met een thuiswedstrijd tegen Wilhelmina onder leiding van scheidsrechter G. Slaats uit Heusden. Tegen ongeslagen kampioen Woudrichem 2 was geen kruit gewassen, maar met dertien punten uit tien wedstrijden behaalde men een fraaie tweede plaats.

Door een terugloop van het aantal clubs werd Sparta voor de zomercompetitie van 1937 een klasse hoger ingedeeld. De Andelnaren hadden het moeilijk en behaalde uit achttien wedstrijden twaalf punten, daarmee Kozakken Boys en N.O.A.D. nipt voorblijvend.

In de competitie van 1938 begroet men de burens van S.G.G. uit Rijswijk en de voormalige zondagclub Excelsior uit Capelle, korte tijd later getooid met de nieuwe naam Wit Zwart, als nieuwe tegenstanders. De resultaten van de Andelnaren verbeteren iets. Met achttien punten uit 24 wedstrijden schurkt men tegen de middenmoot aan. Men blijft echter een straatlengte verwijderd van de topclubs Sprang (N.E.O.) en Woudrichem (Stormvogels).

De grote hoeveelheid wedstrijden (24) te verspelen in de zomermaanden leidde tot veel bezwaren van clubs. Op 18 maart 1939 werd daarom te Sprang een vergadering belegd door B.V.B.. Het idee om weer twee afdelingen te vormen werd uiteindelijk afgewezen. Als alternatief werd besloten om één maand eerder te starten met de competitie. Verder werd het niet meer toegestaan om ook een tweede elftal in te delen, waardoor Woudrichem 2 buiten de boot viel. Bovendien werd het speelschema zodanig aangepast dat voorkomen werd dat men elkaar in de eerste helft van de competitie reeds tweemaal zou treffen. Het aantal ingeschreven spelers was op dat moment 340.⁵²⁷

⁵²¹ Nieuwsblad nr. 5342 van vrijdag 23 juni 1933

⁵²² Nieuwe Gorinchemse Courant van woensdag 31 mei 1933

⁵²³ Nieuwe Gorinchemse Courant van woensdag 5 juli 1933

⁵²⁴ Nieuwsblad nr. 5345 van woensdag 5 juli 1933

⁵²⁵ Nieuwe Gorinchemse Courant van 29 juli en 5 augustus 1933

⁵²⁶ Nieuwe Gorinchemse Courant van woensdag 21 juni 1933

⁵²⁷ Jaarverslag B.V.B. 1938-1939, blz. 20-22

Ondanks alle goede bedoelingen werd de competitie van 1939 door extreem voetbalgeweld niet volledig afgemaakt. Een eindstand is dan ook niet bekend.

Het sociale karakter van de club wordt nog maar eens benadrukt door een van de oprichters, H. van Rijswijk, die gewag maakt van een prima teamgeest. Het leidde zelfs tot de introductie van een clublied waarvan de refreinzinsnede “Lang zal Sparta leven” tijdens de gebruikelijke fietstocht op de terugtocht van een uitwedstrijd bijzonder populair bleek en meestal uit volle borst werd gezongen.

Voor wat betreft de voetbalsport was het in Andel in de aanloop naar en in de beginjaren van de Tweede Wereldoorlog al niet anders dan in de omliggende dorpen. Het voetbal kwam volledig tot stilstand. Maar ook hier werd tegen het einde van de oorlog het populaire spel weer nieuw leven in geblazen. In juni 1944 speelden de junioren o.a. tegen Woudrichem, uitslag 2-2 en tegen Sleeuwijk 4 wederom een gelijkspel 0-0.⁵²⁸

Twee voetbalzomers: Oudendijk

De zomers van 1930 en 1931 blonken bepaald niet uit door “mooi zomerweer”. Die van 1930 staat in de weeranalen als “normaal” te boek, terwijl die van 1931 zelfs als “koud” blijkt te worden aangemerkt. Fraai zomerweer kan dus niet de drijfveer geweest zijn voor Oudendijkse jongeren om te gaan voetballen. Want ook Oudendijk bleek gegrepen door de voetbalsport. Op zaterdag 10 mei 1930 speelde een elftal van de Uppelschendijk tegen een team samengesteld uit Oudendijkers. Hoewel v.v. Ippelschendijk (U.V.V.) de wedstrijd met 3-0 in haar voordeel beslechtte, bleek de animo bij de Oudendijkers geenszins getemperd. Het Nieuwsblad nr. 5020 van vrijdag 16 mei 1930 maakte tenminste gewag van het feit dat “enige jongelui te Oudendijk een voetbalclub hebben opgericht. Een stuk weiland van den heer S. heeft men thans gehuurd waarop bijna elke avond wordt gespeeld”.

Dat oefenen bleek niet zomaar, want er stond een wedstrijd op stapel tegen W.V.V. uit Werkendam. Natuurlijk wilde de Oudendijkers tegen de combinatie van het tweede en derde elftal van W.V.V. een goed figuur slaan. Om 15:30 uur werd er op het terrein aan de Fabrieksdijk te Werkendam afgetrapt. Helaas kon O.V.V. Oudendijk - want dat was de naam van de jonge club - nog geen vuist maken en werd men onbarmhartig afgedroogd door de voetballers uit het Biesboschdorp, uitslag 12-2.⁵²⁹

Toch lieten de O.V.V.'rs zich door deze monsterscore niet afschrikken, want op Hemelvaartsdag wachtte A.V.V. uit Almkerk als tegenstander. Dit was overigens dezelfde club, U.V.V. waartegen men uit met 3-0 verloren had. Op eigen terrein spelend bleek een voordeel want het elftal uit Uppel/Almkerk werd met een 5-1 nederlaag naar huis gestuurd.⁵³⁰

Met het opgepoetste zelfvertrouwen gebruikte men het pinksterweekeinde om nog een tweetal vriendenwedstrijden te spelen. Voor zaterdag had men S.F.C. uit Sleeuwijk uitgenodigd, die met 1-4 echter nog een maatje te groot bleken. Beter verging het de maandag daaraanvolgend toen men A.F.C. uit Asperen trof en waartegen men een 5-5 gelijkspel wist te bewerkstelligen. Volgens het Nieuwsblad “een zeer bevredigend resultaat voor de nog jonge club uit Oudendijk”.⁵³¹ Overigens werd in het Gorinchems Nieuwsblad voor Pinkstermaandag ook een wedstrijd aangekondigd thuis tegen D.O.S.B. uit Woudrichem, maar deze zal waarschijnlijk niet doorgegaan zijn.

Eind juli 1930 speelde een Oudendijkse voetbalclub met de naam Blauw Wit uit bij Sparta te Andel (3-1 verlies voor Blauw Wit), terwijl een maand later in augustus Blauw Wit Oudendijk met 3-1 klop kreeg in Sleeuwijk van S.F.C.⁵³² Het is niet bekend of het hier dezelfde club als O.V.V. betreft, maar waarschijnlijk is dat wel.

Hoe het O.V.V. daarna vergaan is niet bekend, maar één jaar later, in het voorjaar van 1931, dook een andere club op in Oudendijk, die de naam Sparta droeg. Zij speelden op zaterdag 25 april, respectievelijk op 2 mei 1931 een wedstrijd tegen Merwede uit Gorinchem. De laatste match was een thuiswedstrijd welke met 1-2 verloren ging.⁵³³ Een week later ging men naar de Zandplaat aan de Wilhelminasluis te Andel, alwaar men de een jaar eerder opgerichte club met dezelfde naam, Sparta, op 0-0 hield.⁵³⁴

⁵²⁸ Beschrijving van de historie van Sparta '30 is mede ontleend aan het jubileumboek van deze vereniging t.g.v. 50-jarig bestaan en de daarin opgenomen interviews met Toon Naayen en H. van Rijswijk, Andel april 1980

⁵²⁹ Nieuwsblad nr. 5022 van vrijdag 23 mei 1930

⁵³⁰ Nieuwsblad nr. 5025 van woensdag 4 juni 1930

⁵³¹ Nieuwsblad nr. 5028 van vrijdag 13 juni 1930

⁵³² Gorinchems Nieuwsblad, nr. 30, 34 van 25 juli en 22 augustus 1930

⁵³³ Nieuwsblad nr. 5120 van woensdag 6 mei 1931

⁵³⁴ Nieuwsblad nr. 5122 van woensdag 13 mei 1931

Nadat men S.D.O. uit Woudrichem met 6-3 aan de zegekar gebonden had⁵³⁵, achtte men de tijd rijp om in navolging van andere streekclubs op Tweede Pinksterdag ook seriewedstrijden te organiseren waaraan door de Woerkumers van S.D.O., de Sleeuwijkers van S.F.C. en de Dalemers van D.V.V. werd deelgenomen. De finalewedstrijden waren S.D.O. - Sparta Oudendijk, uitslag 1-3 en S.F.C. - D.V.V. waarbij een monsterscore te noteren viel, 10-4 voor S.F.C.⁵³⁶ De muzikale noot op het toernooi, dat overigens veel publiek trok, werd verzorgd door muziekvereniging Kunst na Strijd. Omdat de eerste wedstrijd tegen Sparta uit Andel in een gelijkspel geëindigd was, werd besloten tot een "replay". Dat beide elftallen elkaar niet veel ontlieden bleek uit de uitslag, andermaal gelijk 1-1.⁵³⁷ In november dat jaar werd Sparta Oudendijk nog uitgenodigd voor het nederlaagtoernooi van W.V.V. te Werkendam. Het resultaat was nauwelijks beter dan van hun voorgangers van O.V.V. tegen de Werkendammers. Het werd deze keer dan wel geen nederlaag met dubbele cijfers, maar met 9-0 verlies scheelde dat niet veel.⁵³⁸

Het zijn zo'n beetje de laatste voetbalwapenfeiten in Oudendijk. Net als O.V.V. kon ook Sparta het hoofd blijikbaar niet boven water houden en ging ter ziele. Daarmee kwam na twee zomers (1930 en 1931) helaas een einde aan voetbalactiviteiten in clubverband in het dorp.

Schoolvoetbal: Sleeuwijk

In Sleeuwijk werd het voetbal voor het eerst in georganiseerd verband beoefend in 1930. In dat jaar werd Sleeuwijkse Football Club, kortweg S.F.C., opgericht. Een van de eerste wedstrijden betreft een uitwedstrijd tegen het Werkendamse S.V.W. welke met 1-2 gewonnen werd.⁵³⁹ Een paar weken later, op Pinksterzaterdag speelde men uit tegen het eveneens pas opgerichte Oudendijkse O.V.V. en ook deze wedstrijd wist men in winst om te zetten, royaal zelfs 1-4.⁵⁴⁰ Ook ging men op bezoek bij A.F.C. te Asperen terwijl een match tegen Sparta uit Andel om onduidelijke redenen werd afgelast. Thuiswedstrijden waren er tegen Wilhelmina 2 (1-9 verlies) en Blauw Wit Oudendijk (3-1 winst).⁵⁴¹

Het jaar daarop, in april 1931, op Paasmaandag, was men zover dat er seriewedstrijden georganiseerd werden. D.V.V. Dalem, Sparta Hardinxveld en Blauw Wit Oudendijk (Gem. Woudrichem volgens het Gorinchems Nieuwsblad) werden uitgenodigd.⁵⁴² Later die maand bond men in een uitwedstrijd de strijd aan met W.V.V. 2. De Werkendammers kregen gevoelig voetballes, uitslag 2-8 voor S.F.C.⁵⁴³ Een maand later, in mei 1931, speelde men wederom een uitwedstrijd te Werkendam. Deze keer tegen het onbekende V.S.V. De Sleeuwijkers delfde het onderspit met 3-1.⁵⁴⁴ Op het Pinkstertoernooi van Sparta Oudendijk realiseerde men echter een monsterscore tegen het zwakke D.V.V. uit Dalem. Het werd maar liefst 19-4 voor S.F.C.⁵⁴⁵ In november van dat jaar ontmoette men nog een keer het tweede elftal van W.V.V. Plaats van handeling het W.V.V. terrein aan de Bandijk te Werkendam.⁵⁴⁶ Vermoedelijk ging het hier om een nederlaagtoernooi van de Werkendammers waaraan ook door Sparta Oudendijk werd deelgenomen.

Ondertussen was te Sleeuwijk ook een tweede voetbalclub opgericht door de leerlingen van de Christelijke ULO-school aan De Tol, die op 22 april 1931 in het schoolgebouw hun jaarvergadering belegde.⁵⁴⁷

In april 1932 was het tweede elftal van W.V.V. opnieuw de tegenstander van S.F.C. en weer moest men de punten in Werkendam laten; uitslag 4-0.⁵⁴⁸ Desondanks werden de Werkendammers op zaterdag 30 juli 1932 geïnviteerd voor een revanchewedstrijd te Sleeuwijk. De vriendenmatch, waarvan de afloop niet bekend is, werd

⁵³⁵ Nieuwsblad nr. 5124 van woensdag 20 mei 1931

⁵³⁶ Nieuwsblad 27 mei 1931 geeft aan 19-4, Gorinchems Nieuwsblad 29 mei 1931 zegt 10-4

⁵³⁷ Nieuwsblad nr. 5130 van Woensdag 10 juni 1931

⁵³⁸ Nieuwsblad nr. 5175 van vrijdag 13 november 1931

⁵³⁹ Nieuwsblad nr. 5018 van vrijdag 9 mei 1930

⁵⁴⁰ Nieuwsblad nr. 5028 van vrijdag 13 juni 1930

⁵⁴¹ Gorinchems Nieuwsblad, nr. 27, 29, 31, 33, 34 periode juli-aug. 1930

⁵⁴² Gorinchems Nieuwsblad van vrijdag 3 april 1931

⁵⁴³ Nieuwsblad nr. 5115 van vrijdag 20 april 1931

⁵⁴⁴ Nieuwsblad nr. 5120 van woensdag 6 mei 1931

⁵⁴⁵ Nieuwsblad nr. 5126 van woensdag 27 mei 1931

⁵⁴⁶ Nieuwsblad nr. 5171 van vrijdag 30 oktober 1931

⁵⁴⁷ Nieuwsblad nr. 5115 van vrijdag 20 april 1931

⁵⁴⁸ Nieuwsblad nr. 5221 van woensdag 27 april 1932

opgeleusterd door muziekvereniging Wilhelmina uit Sleeuwijk.⁵⁴⁹ Een maand later werd Excelsior Woudrichem ontvangen, maar de Woerkummers waren met 0-5 duidelijk te hoog gegrepen voor de Sleeuwijkers.⁵⁵⁰ Hierna werd het verdacht stil rond S.F.C. Ook bij de start van de eerste uitgave van de S.O.S.-(winter)competitie in september 1933 waren de Sleeuwijkers nog niet vertegenwoordigd.

Medio 1933 bleken de ULO-Boys, de v.v. van de Christelijke ULO aan de Tol, de beschikking te hebben over twee elftallen. Het tweede elftal speelde in dat jaar wedstrijden tegen onder meer S.D.O. uit Nieuwendijk en Stormvogels 3 uit Woudrichem. De thuiswedstrijd tegen deze laatste club ging nipt met 2-3 verloren.⁵⁵¹ Het eerste elftal van ULO-Boys speelde onder meer een wedstrijd op eigen veld tegen S.V.W. 2 Werkendam.⁵⁵²

In juni 1933 werd trouwens ook melding gemaakt van een voetbalwedstrijd tussen Zwaluwen Sleeuwijk en S.V.W. Werkendam.⁵⁵³ Een uitslag is niet bekend, noch enige achtergrondinformatie van het Zwaluwenteam uit Sleeuwijk. Het vermoeden bestaat dat het hier een gelegenheidselftal betrof.

Invoegen foto van S.F.C. uit 1933.

Sleeuwijkse Football Club (S.F.C.) uit 1933, een typische opstellings-elftalfoto met op de voorgrond de doelman geflankeerd door de beide backs. Gekniel: de middenlinie met in 't midden de aanvallende spil of midhalf met naast hem de beide kanthalves. Staand: de voorhoede inclusief reserve en grensrechter.

Afgebeeld: eerste rij v.l.n.r. Bas de Jong, Anton Schaddelee, Anton Duizer, tweede rij Piet Sterrenburg, Dirk van Pelt, Cees Sterrenburg, derde rij Piet Klootwijk, Nol Vink, Tieleman van Poederooyen, Gerrit van Pelt, Arie van Arkel, Kors Sterrenburg, Arie Kant.

Toen in mei 1934 door de S.O.S.-bond de zomercompetitie werd opgestart vonden we S.F.C. wel ingedeeld, in de Afdeling B. Hierin speelde men tegen voornamelijk tweede elftallen maar ook tegen standaardteams van Achilles Veen, Zwaluwen Brakel, Sparta Andel en Blauw Wit Nieuwendijk. Een tussenstand gaf een bevredigende middenmootpositie weer voor de Sleeuwijkers met vijftien punten uit veertien wedstrijden. Maar de vreugde hierover was slechts van korte duur want toen in april 1935 de S.O.S.-bond opging in de zaterdagmiddagcompetitie van het groter geheel van de B.V.B., bleek S.F.C. te zijn afgehaakt.

Misschien heeft men daarna bij gelegenheid nog wel een tijdje op vriendschappelijke basis doorgevoetbald, maar in 1938 begonnen de crisisjaren, zoals bij veel voetbalclubs in die tijd, ook S.F.C. parten te spelen en men besloot de vereniging wegens gebrek aan geld op te heffen.

Gelukkig begon ook in Sleeuwijk tegen het einde van de oorlog het voetbalbloed weer te kriebelen, hetgeen in januari 1944 leidde tot de oprichting van v.v. Sleeuwijk. In de zomer van 1944, speelde een elftal van Sleeuwijk tegen G.B.E. te Gorinchem (verlies met 5-3) en te Dussen, tegen Dussensche Boys, waar een 4-4 gelijkspel werd behaald.⁵⁵⁴ In juni 1944 speelde het vierde! elftal van Sleeuwijk (waarschijnlijk een juniorenelftal) tegen de junioren van Sparta uit Andel, uitslag 0-0.

Dat het de Sleeuwijkers ernst was met hun nieuwe voetbalclub moge blijken uit een aankondiging in het Nieuwsblad nr. 6406 van vrijdag 18 augustus 1944. Hierin werd door Sleeuwijk melding gemaakt van de officiële opening van het voetbalseizoen op zaterdag d.a.v. met wedstrijden van het eerste elftal tegen D.O.S.B. Gorinchem en het tweede elftal tegen de reserves van Kozakken Boys. Zelfs de muziekvereniging Kunst na Strijd uit Oudendijk was uitgenodigd om een en ander meer luister bij te zetten.

“Keet” op den Bol: Wijk

Evenals in Aalburg begon ook in Wijk het voetbalbloed al vroeg te kriebelen. In navolging van D.V.O. te Aalburg werd enige maanden later, in augustus 1919, W.V.V. Wijksche Voetbal Vereniging opgericht. Helaas bleek het geen blijvertje want behoudens de oprichting werd daarna niets meer vernomen van deze club.⁵⁵⁵

De Wijkse voetballiefhebbers zullen daarna vooral onderdak gevonden hebben bij het Aalburgse D.V.O., later Wilhelmina.

⁵⁴⁹ Gorinchems Nieuwsblad van vrijdag 29 juli 1932

⁵⁵⁰ Gorinchems Nieuwsblad van vrijdag 26 augustus 1932

⁵⁵¹ Nieuwsblad nr. 5332 en 5333 van vrijdag 19 mei en woensdag 24 mei 1933

⁵⁵² Nieuwsblad nr. 5340 van vrijdag 18 juni 1933

⁵⁵³ Nieuwsblad nr. 5338 van vrijdag 9 juni 1933

⁵⁵⁴ Nieuwsblad nr. 6399 van vrijdag 16 juni 1944

⁵⁵⁵ Nieuwsblad nr. 3906 van woensdag 20 augustus 1919

In 1932 werd echter de tijd rijp geacht om een “eigen” club in het leven te roepen. Op 9 januari van dat jaar werd in “de Keet op den Bol” (bij de afgedamde Maas) v.v. N.O.A.D. opgericht, (Nooit Ophouden Altijd Doorzetten, de toevoeging '32 kwam er pas later bij). Hoewel niet bevestigd door officiële stukken zou de oprichting van N.O.A.D. mede bewerkstelligd geweest zijn door ontevreden voetballers van Wilhelmina uit Aalburg. Een aantal spelers voelden zich daar tekort gedaan omdat ze niet geselecteerd werden voor het eerste elftal, reden waarom men het besluit nam een nieuwe club te stichten in het naburige Wijk.⁵⁵⁶ Of dit een belangrijke rol gespeeld heeft of niet, we mogen toch gerust veronderstellen dat in Wijkse kringen vooral het prestige van het eigen dorp als belangrijkste drijfveer gefungeerd heeft voor de oprichting een zelfstandige club anders dan zich aan te sluiten bij de kanaries uit Aalburg.

Hoe dan ook, in Wijk bleek voldoende animo voor de club aanwezig, want er werden direct twee elftallen geformeerd. Op 1 juni 1932 speelde het tweede elftal bij Achilles te Veen een vriendschappelijke partij, maar moest men vooralsnog de eer met 2-0 aan de Veenenaren laten.⁵⁵⁷

Het eerste veld van N.O.A.D. lag aan de Veldstraat maar hier moest men binnen een jaar al wijken omdat de eigenaar van de grond er een woning ging bouwen. Vanaf 1933 speelde men aan de Aalburgsestraat tegenover het Herrebeugel waar toen nog geen huizen stonden. Dit terrein was aan de straatzijde geheel afgezet met rietmatten en men bezat een klein houten kleedlokaal dat bij seriewedstrijden echter tekort schoot. Dan week men uit naar naburige huizen om daar van kleding te wisselen. Het nieuwe veld werd op Tweede Paasdag 1933 in gebruik genomen met een serietoernooi.⁵⁵⁸

In het oprichtingsjaar van N.O.A.D. werd in Wijk & Aalburg ook melding gemaakt van een andere club. In augustus 1932 schreven N.O.A.D en Wilhelmina Aalburg in voor een groots toernooi met twaalf elftallen bij LONGA Heusden. Er was echter nog een derde club uit de beide dorpen van de partij, de Roodbroeken uit Wijk en Aalburg. De Roodbroeken overleefden de eerste ronde, maar werden uitgeschakeld in de halve finale.⁵⁵⁹ Of de club een Wijkse of Aalburgse achtergrond kende, is niet bekend, noch welke personen hierbij betrokken waren. Omdat de clubnaam later niet meer werd teruggevonden, betrof het waarschijnlijk een gelegheidsselfal, een bekend fenomeen uit die tijd.

Op 17 mei 1933 speelde het tweede elftal als onderdeel van seriewedstrijden georganiseerd door Juliana Heusden een wedstrijd tegen R.K.V.V. 2 die door de Wijkenaren in 4-0 winst werd omgezet. Ook werden seriewedstrijden aangekondigd voor Hemelvaartsdag te Wijk.⁵⁶⁰ Dit bleek echter een veel uitgebreider evenement dan louter seriewedstrijden. Het N.O.A.D.-veld was toneel van een gecombineerd concours-hippique en voetbaltoernooi. De jury voor het paardrijder-springtoernooi werd gevormd door G. van Everdingen, 1ste luitenant Cavallerie, R. Helmer, 1ste luitenant Infanterie Bergen op Zoom en dhr. De Gier uit Gorinchem. Ter afwisseling werden ook voetbalwedstrijden gehouden. Maar liefst 2.500 toeschouwers kwamen op het spektakel af, waarbij het traditionele toernooi van Wilhelmina te Aalburg een beetje verbleekte en dan ook met minder bezoekers dan gebruikelijk genoeg moesten nemen.⁵⁶¹

Een maand later waren allebei de teams van N.O.A.D. van de partij bij seriewedstrijden te Nederhemert (waarschijnlijk betrof het gastvereniging D.O.S.). Succes was er met een eerste - en een zesde plaats.⁵⁶² Inmiddels was ook een derde elftal samengesteld, dat S.D.O. uit Eethen met 2-0 klop gaf, plus een jeugdelftal dat echter op eigen terrein met 1-3 verloor. Het eerste elftal werd uitgenodigd voor het nederlaagtoernooi van D.V.O. te Kerkwijk.⁵⁶³

In juli 1933 schreef men in voor seriewedstrijden van Sparta te Andel. Bij dit gebeuren waren nogal wat zaterdagclubs uit de regio vertegenwoordigd zoals: LONGA, Achilles Veen, Stormvogels en Regenboog uit Woudrichem, De Zwaluwen Brakel, W.V.V. Werkendam en Wilhelmina. De loting koppelde de ploeg uit Wijk aan het Heusdense LONGA.⁵⁶⁴

Waarschijnlijk omdat men nog wat huiverig stond tegenover voetballen in de winter, liet N.O.A.D. de eerste S.O.S.-competitie, die in september 1933 begon, nog aan zich voorbij gaan, maar toen half mei 1934 de

⁵⁵⁶ Jubileumboek Wilhelmina 75 jaar, blz. 17

⁵⁵⁷ Nieuwsblad nr. 5231 van woensdag 1 juni 1932

⁵⁵⁸ Nieuwe Gorinchemse Courant van zaterdag 8 april 1933

⁵⁵⁹ Gorinchems Nieuwsblad van van vrijdag 5, 12, 19 en 26 augustus 1932

⁵⁶⁰ Nieuwsblad nr. 5332 van vrijdag 19 mei 1933

⁵⁶¹ Nieuwe Gorinchemse Courant van 24 mei 1933

⁵⁶² Nieuwsblad nr. 5338 van vrijdag 9 juni 1933

⁵⁶³ Nieuwsblad nr. 5340 van vrijdag 18 juni 1933

⁵⁶⁴ Nieuwsblad nr. 5345 van woensdag 5 juli 1933

zomercompetitie van deze bond aanving, haakte N.O.A.D. met twee elftallen alsnog aan. Veel succes was er niet weggelegd voor de teams uit Wijk. Op 12 augustus 1934, toen tweederde van de competitie was afgewerkt, stonden beide elftallen stijf onderaan. N.O.A.D. 1 met slechts één punt uit tien wedstrijden en N.O.A.D. 2 met twee punten uit vijftien wedstrijden.

Een jaar later (1935) achtte men het raadzaam om slechts met één elftal in te schrijven voor de zomercompetitie, die vanaf dat moment onder de vlag van de B.V.B. werd gespeeld.⁵⁶⁵ De wedstrijden voor de B.V.B.-competitie werden op zaterdagmiddag vastgesteld waarbij half zes als standaardaanvangstijdstip gold. De Wijkenaren hadden andermaal een moeilijk seizoen. Met tien punten uit achttien wedstrijden was een voorlaatste plaats in de eindrangschikking hun deel.

Het succes van de seriewedstrijden van buurman Wilhelmina uit Aalburg ondervond navolging in Wijk. In 1936 organiseerde N.O.A.D., net als Wilhelmina, een Paaschtoernooi onder auspiciën van de B.V.B. en met deelname van N.E.O. Sprang, Zandschel Capelle, LONGA Heusden, Sparta Andel en Merwede Gorinchem. Het tegelijkertijd organiseren van beide toernooien, leidde tot een ware concurrentieslag om de gunst van toeschouwer. Beide verenigingen plaatsten grote advertenties in de Heusdense Courant om maar zoveel mogelijk toeschouwers naar het evenement te trekken. Ter opluistering verzorgde het muziekgezelschap Oefening en Uitspanning op het N.O.A.D.-toernooi na afloop van de wedstrijden nog een concert. De entree voor het toernooi bedroeg 25 cent voor volwassenen en 10 cent voor kinderen. Wanneer men alleen het concert wilde beluisteren dan betaalde men ná half zes een toegangsprijs van 10 cent. De reclamecampagne sloeg aan want blijkens het krantenverslag werd het voetbalveld te Wijk omzoomd door maar liefst 800 voetballiefhebbers. N.E.O. kwam als overwinnaar uit de bus met N.O.A.D. als een goede tweede. Het brons was weggelegd voor Sparta.

N.O.A.D. nam in 1935-1936 ook deel aan een korte wintercompetitie maar zag zich het kampioenschap met slechts één puntje verschil door de neus geboord door het vijfde! elftal van W.S.C. uit Waalwijk, een zaterdagmiddagteam van de Waalwijkers. Uit de stand blijkt dat destijds in Waalwijk ook andere zondagverenigingen beschikten over 'n zaterdagelftal. De eindstand die op 10 april 1936 in Het Nieuwsblad werd gepubliceerd was als volgt: W.S.C. 10-16, N.O.A.D. 10-15, Baardwijk 10-12, R.W.B. 10-10, S.D.O. 10-6 en N.E.O. 10-3

Aansluitend speelde men nog een vriendschappelijke wedstrijd tegen Achilles Veen. Het werd in een matige wedstrijd een gemakkelijke 4-1 overwinning, waarbij de aantekening dat Achilles slechts men tien spelers aantrad.⁵⁶⁶

In de op 25 april 1936 aangevangen zomercompetitie trof men in mei rivaal Wilhelmina dat juist z'n tienjarig bestaan vierde. N.O.A.D. was echter geenszins van plan met de Aalburgers een feestje te bouwen. Het verslag in de krant, spreekt van een "kloppartij" welke scheidsrechter Poddewijjn volledig uit de hand liet lopen. Een tweetal N.O.A.D.-spelers nam voortdurend een dreigende houding aan, maar gelukkig dankzij het faire - en goede backspel van aanvoerder Mouthaan, kon de wedstrijd tot een goed einde gebracht worden. Dat voorkwam echter niet dat er na afloop op het middenveld nog wat schermutselingen plaatsvonden waarbij enkele rake klappen vielen. Wilhelmina behaalde uiteindelijk wel een royale overwinning met 4-1.⁵⁶⁷

In de eindstand van de zomercompetitie 1936 bekleedde N.O.A.D een voorlaatste plaats (18-11), wat een jaar eerder ook al het geval was geweest.

De voetbalschermselingen inspireerden lokale middenstanders tot creatieve advertentieteksten, getuige deze aanbeveling van G.J. Bouman, manufacturenhandel te Wijk.

Invoegen afbeelding: voetbaltwist.jpg

In de aanloop naar het eerste lustrum, in 1937, verkreeg N.O.A.D. in juni 1936 toestemming om een grote loterij op te zetten met als hoofdprijs, naar keuze, een dames- of herenrijwiel.⁵⁶⁸

De vereniging toonde zich dus springlevend maar sportief gezien werd men niet verwend. Na twee achtereenvolgende seizoenen de voorlaatste behaald te hebben, werd de zomercompetitie van 1937 afgesloten met de allerlaatste plaats. Vier overwinningen, twee gelijke spelen en twaalf nederlagen resulteerden in slechts tien punten uit achttien wedstrijden en een doelsaldo van 24-51.

⁵⁶⁵ Nieuwsblad nr. 5534 van vrijdag 3 mei 1935

⁵⁶⁶ Nieuwsblad nr. 5629-5633 van april 1936

⁵⁶⁷ Nieuwsblad nr. 5641 van woensdag 31 mei 1936

⁵⁶⁸ Nieuwsblad nr. 5650 van vrijdag 12 juni 1936

Het seizoen daarop, zomer 1938, presteerde men weliswaar aanzienlijk beter met 22 punten uit 24 wedstrijden, maar in 1939 wist men uit negentien wedstrijden opnieuw slechts vijftien punten te peuren.

Door de mobilisatie en het daaraanvolgende uitbreken van de oorlog werden in het seizoen 1940 slechts acht wedstrijden gespeeld. Met een gemiddelde van één punt per wedstrijd deed het uitgedunde elftal - nogal wat spelers waren onder de wapenen geroepen - het zeker niet slecht.⁵⁶⁹

Op Hemelvaartsdag 1941 ging N.O.A.D. nog op toernooi naar Capelle bij Wit Zwart, de opvolger van Excelsior, maar daarna kwamen de voetbalactiviteiten toch op een laag pitje te staan. Tussen 1941 en 1945 werd er nauwelijks nog van het eigen voetbalveld aan Aalburgsestraat gebruik gemaakt en ging ook het kleedlokaal, dat lag opgeslagen in de schuur van de heer Sluimers, in vlammen op.⁵⁷⁰ In 1944, toen de vereniging net als 'n aantal andere clubs uit de regio weer een opleving kende, speelde N.O.A.D. nog 'n keer tegen Wilhelmina, maar leed met 5-1 een gevoelige nederlaag.

Aarzelende start: Nieuwendijk

In Nieuwendijk werd vóór de oorlog niet alleen gekorfbald (T.H.O.R./Quick) maar wel degelijk ook gevoetbald, zelfs in competitieverband. De eerste vermelding van Nieuwendijks voetbal dateert van 1 april 1933 waarbij we ervan uitgaan dat de vermelding in de Nieuwe Gorinchemse Courant (nr. 6397) van die datum van een vriendschappelijke voetbalwedstrijd te Nieuwendijk tussen A.D.O. en S.D.O, beiden alhier, uitslag 0-3, geen één april grap betrof.

In ieder geval speelde S.D.O. een maand later, in mei 1933 een thuiswedstrijd speelt tegen het Hankse Be Ready en sloot die wedstrijd met 5-4 winnend af.⁵⁷¹ Het bleef niet bij die ene wedstrijd want in dezelfde maand toog men naar Andel om de krachten te meten met het derde elftal van Sparta, uitslag 2-3 voor de Nieuwendijkers, hoewel het Nieuwsblad, gezien de krachtsverhouding, een kleine overwinning voor de elf uit Andel rechtvaardiger had gevonden.⁵⁷² Overigens werd in de Nieuwe Gorinchemse Courant de Nieuwendijkse opponent van Sparta 3 aangeduid als D.O.S., maar dit zal waarschijnlijk op een vergissing berust hebben want deze naam komt daarna niet meer voor.⁵⁷³ Ook het tweede elftal van ULO Boys - de voetbalclub van de ULO-school aan de Tol in Sleetwijk - werd voor een wedstrijd te Nieuwendijk geïnviteerd. En een hernieuwde krachtmeting uit bij Sparta Andel, of betrof het hier misschien Sparta uit Oudendijk, gaf als einduitslag 4-5 in 't voordeel van S.D.O.

S.D.O. was een club waarbij vooral jeugd was aangesloten, want een maand nadien, in juni 1933, werd een tweede voetbalclub opgericht: Blauw-Wit. Een club speciaal bedoeld voor ouderen, die blijkbaar op een groot draagvlak kon rekenen gezien de uitgebreide samenstelling van het bestuur met: H. Groeneveld Antz - voorzitter, Mach. Verhoeven - vice voorzitter, W. De Graaf - 1ste secretaris, W. Hoeke - 2de secretaris, M. Kant - 1ste penningmeester en Jac. v.d. Heuvel - 2de penningmeester. Het aanvangsledenaantal bedroeg 25.⁵⁷⁴

De eerste wedstrijdberichten dateren van het voorjaar 1934. Zo won men thuis van D.V.V. met 4-2 en speelde de blauw-witte junioren op Paasmaandag in Nieuwendijk een vriendschappelijke wedstrijd tegen hun leeftijdsgenoten van Sparta uit Andel; een uitslag werd niet vermeld.⁵⁷⁵ Een paar weken later trad men, weer thuis, aan tegen het tweede elftal van Stormvogels. De Woerkumers trokken met 0-2 aan het langste eind.⁵⁷⁶ Zondagclub Dussensche Boys werd op zaterdagavond te Nieuwendijk ontvangen en ondanks dat de Boys uit Dussen al wat langer actief waren, moesten ze de eer en de overwinning (3-2) aan Blauw-Wit laten.⁵⁷⁷ Zelfs de korfbalclub van A.K.C. trokken de voetbalschoenen aan om het op te nemen tegen het tweede elftal van Blauw-Wit.⁵⁷⁸

De Nieuwendijkse club stond ook ingeschreven voor de SOS-competitie van 1933 en 1934 en ook bij de fusie in 1935 met de B.V.B. was dat het geval. In 1935 was de club dus nog steeds actief en won men te Andel van

⁵⁶⁹ Archief NOAD, M.C. Bouman, gecorrigeerd met informatie uit de Jaarverslagen B.V.B.

⁵⁷⁰ Het dorp Wijk in tekst en beeld, blz. 83, M. van Helden, D. Honcoop, 1998.

⁵⁷¹ Nieuwsblad nr. 5331 van woensdag 17 mei 1933

⁵⁷² Nieuwsblad nr. 5333 van woensdag 24 mei 1933

⁵⁷³ Nieuwe Gorinchemse Courant van 27 mei 1933

⁵⁷⁴ Nieuwsblad nr. 5341 van woensdag 21 juni 1933

⁵⁷⁵ Nieuwe Gorinchemse Courant van woensdag 4 april 1934

⁵⁷⁶ Nieuwsblad nr. 5438 van woensdag 30 mei 1934

⁵⁷⁷ Nieuwe Gorinchems Courant van woensdag 27 juni 1934

⁵⁷⁸ Nieuwe Gorinchems Courant van vrijdag 28 juni 1934

Sparta met 0-2.⁵⁷⁹ De zomercompetitie van 1935 werd echter niet meer afgemaakt. De laatste wedstrijd tegen de kampioen van Afdeling II, Veen, werd niet meer vastgesteld omdat Blauw-Wit zich uit competitie had teruggetrokken. In het jaarverslag van de B.V.B. 1935-1936 werd de ontbinding van de Nieuwendijkse club bevestigd.

In 1936 vinden we in het Nieuwsblad nog wel berichten over de korfbalvereniging Rust Roest maar niet langer over voetbalactiviteiten

Uppelschedijk: Almkerk

Ten tijde van vóór de Tweede Wereldoorlog zijn slechts incidentele vermeldingen teruggevonden van Almkerkse voetbalactiviteiten. De allereerste vermelding dateert van zaterdag 7 juli 1928 toen een wedstrijd werd aangekondigd tussen Rood Wit Almkerk en het derde elftal van W.V.V., nadere bijzonderheden ontbreken. Twee jaar later, in april 1930, werd onder de naam U.V.V., wat stond voor Uppelsche Voetbal Vereniging, een club opgericht. Voorzitter was A. van der Wiel, secretaris H. van Burgel, penningmeester M. Verhoeven en vicaris M. Vink. Er werd een terrein gehuurd aan de Rijkstraatweg, tegenover Fort Altena.

De eerste wedstrijd ging tegen O.V.V. Oudendijk en werd met 3-0 gewonnen. De return, op Hemelsvaartsdag was echter met 5-1 een prooi voor de Oudendijkers.⁵⁸⁰

De Heusdense Courant had duidelijk wat problemen met de clubnaam. De eerste thuiswedstrijd werd ze aangekondigd als v.v. Ippelschen Dijk en bij de revanchewedstrijd te Oudendijk als A.V.V.⁵⁸¹

In juli ging men op de fiets naar de Zandplaat aan de Wilhelminasluis tegen het eveneens pas opgerichte Sparta Andel. De Andelnaren wonnen met 2-0.⁵⁸²

Negen jaar later, op 2 juli 1939, notabene een zondag, speelde een combinatieteam van d'n Uppelschen Dijk tegen Dussensche Boys. Ze bleken geen partij voor de Dussenaren want deze wonnen met 8-0.⁵⁸³

Toch staven deze vermeldingen wel het feit dat de oprichting van het Almkerkse voetbal in verenigingsverband, dat pas na de oorlog echt gestalte zou krijgen, zijn bakermat had aan de Uppelsche Dijk.

Geen resultaatvoetbal: Rijswijk

In 1930 werd in Rijswijk voor het eerst een voetbalclub opgericht met de veelzeggende naam 't Hijgend Hert. Deze dubbelzinnige naam viel blijkbaar toch niet bijster in de smaak want de club werd omgedoopt tot N.E.O. (Nederland en Oranje), om vlak voor de Tweede Wereldoorlog deze weer te veranderen in S.D.O.⁵⁸⁴ Overigens werd deze naamsvoering in de lokale media (Echo van het Zuiden) niet gebruikt, maar werd de club aangeduid als Rijswijk. Dit zal ook te maken gehad hebben met het feit dat deze clubnamen in Sprang reeds in gebruik waren. Er is maar weinig overgeleverd van het vooroorlogse voetbalgebeuren te Rijswijk.

In ieder geval werd in 1938 voor het eerst deelgenomen aan de zaterdagmiddagcompetitie in de zomer van de B.V.B.⁵⁸⁵ De club werd ingeschreven als S.G.G. maar in de eindstand aangeduid als Rijswijk.⁵⁸⁶ Niet bekend is waar de letters S.G.G. voor staan. Helaas konden de Rijsickers daarin geen potten breken. Zo werd in Capelle met 4-1 verloren van v.v. Excelsior⁵⁸⁷ en bij S.D.O. te Sprang werd het zelfs 9-0⁵⁸⁸, maar de SDO'ers waren in de krant dan ook gewaarschuwd voor de grote onbekende, Rijswijk, die voor de eerste keer aan aan deze competitie deelnam.⁵⁸⁹

Bij de andere club uit Sprang, N.E.O., werd men op een 6-1 nederlaag getraakteerd,⁵⁹⁰ maar gelukkig werd thuis tegen S.D.O. een beetje revanche genomen voor de eerder geleden monsternederlaag. De Sprangenaren werden in Rijswijk op 2-2 gehouden.⁵⁹¹ De vreugde over dit behaalde punt was maar van korte duur want een week later,

⁵⁷⁹ Nieuwsblad nr. 5534 van vrijdag 3 mei 1935

⁵⁸⁰ Gorinchems Nieuwsblad, nr. 16, 17, 20, 23 van 18 en 25 april, 16 mei, 6 juni 1930

⁵⁸¹ Nieuwsblad nr. 5019 en 5025 van woensdag 14 mei en 4 juni 1930

⁵⁸² Gorinchems Nieuwsblad, nr. 28 van vrijdag 11 juli 1930

⁵⁸³ Echo van het Zuiden, nr. 53 van woensdag 5 juli 1939

⁵⁸⁴ Jubileumboek 50 jaar Rijswijkse Boys, blz. 10, uitgave 1995

⁵⁸⁵ Echo van het Zuiden, nr. 60 van zaterdag 30 juli 1938

⁵⁸⁶ Jaarverslag B.V.B. 1938-1939, district Land van Heusden en Altena, blz. 20-22

⁵⁸⁷ Echo van het Zuiden, nr. 54 van woensdag 6 juli 1938

⁵⁸⁸ Echo van het Zuiden, nr 61 van woensdag 3 augustus 1938

⁵⁸⁹ Echo van het Zuiden, nr. 60 van zaterdag 30 juli 1938

⁵⁹⁰ Echo van het Zuiden, nr.66 van zaterdag 20 augustus 1938

⁵⁹¹ Echo van het Zuiden, nr.84 van zaterdag 22 oktober 1938

in de laatste competitiewedstrijd, werd men door N.E.O., notabene op eigen veld, met maar liefst 1-15 afgedroogd.⁵⁹²

Uiteindelijk wist men uit 24 wedstrijden slechts twee overwinningen en één gelijkspel te peuren, zijnde vijf schamele punten en een doelsaldo van 30-150! In het jaarverslag van de B.V.B. werd de club echter geprezen voor haar sportief gedrag “daarmede aantoonend het spel te spelen om het spel, wat per slot van zaken het doel van de voetbalsport moet zijn”.

Toch liet men zich door de wat mindere resultaten niet uit het veld slaan. In de competitie van 1939 was Rijswijk opnieuw van de partij. Veel beter werden de resultaten overigens niet, want er werd weer met royale cijfers, 8-1, van S.D.O. verloren.⁵⁹³ Ook in de thuiswedstrijd bleken de gasten uit Sprang een maatje te groot en moest men met 2-7 de zege aan S.D.O. laten.⁵⁹⁴ In de thuismatch tegen Wit Zwart werd door de Rijswijkse S.G.G.’ers aanvankelijk nog lang stand gehouden. Bij rust stond het 1-1, maar in het laatste kwartier wisten de Capellenaren nog vier keer te scoren zodat het uiteindelijk 1-5 werd.⁵⁹⁵

Tot in de oorlog werd er doorgevoetbald te Rijswijk, zij het niet langer in competitieverband. Uiteindelijk werden in 1942 de doelpalen door de Duitsers gevorderd, hetgeen leidde tot opheffing van de club.⁵⁹⁶

-Tussen d’n Hit en de Geit: Veen

De eerste tekenen van een voetbalclub in het Veense dateren van het jaar 1931. In het Gorinchems Nieuwsblad van vrijdag 12 juni 1931 werd bericht: “Door eenige jongelui is het plan gevormd tot oprichting van een voetbalclub. Tot dusver kon hierover geen besluit worden genomen wegens gebrek aan een geschikt terrein. Thans is men daarin geslaagd”. De zomer van 1931 zal benut zijn om wat ervaring op te doen en vooral leden te werven. Dat gelukte, want bij de officiële oprichting van Achilles Veen, een jaar later in maart 1932 vermeldde Het Gorinchems Nieuwsblad van vrijdag 8 april 1932: “Onder de naam Achilles is alhier een v.v. opgericht. Zij telt momenteel 40 leden. Een terrein is reeds gehuurd, zoodat de oefenwedstrijden weldra aanvangen”. De eerste wedstrijdvermelding van de voetbalclub uit Veen vinden we terug in het Nieuwsblad nr. 5231 van woensdag 1 juni 1932. Achilles Veen speelde toen in Wijk tegen het tweede elftal van het eveneens dat jaar opgerichte N.O.A.D. uit die plaats en won met 2-0. Achilles had z’n voetbalterrein aan de Groenepad, een landweg tussen Veen en Wijk, thans de Groeneweg genaamd. In die tijd werden de bermen van de Groenepad door ingezetenen van Veen ook wel benut om ’t paard of de armenlui’s-koe, de geit, te laten grazen. Temidden van deze veestapel werden dus in Veen de eerste schreden op voetbalgebied gezet.

Met de 2-0 overwinning op N.O.A.D. had men blijkbaar de smaak te pakken, want in juli ging men de Maas over voor een bekerwedstrijd tegen Voorwaarts uit Aalst.⁵⁹⁷ Een jaar later in mei 1933 werd te Veen een sterk bezet toernooi georganiseerd met deelname van het sterke S.V.W uit Gorinchem en uitkomende in de derde klasse N.V.B., Zaltbommel spelende in de eerste klasse B.V.B. en twee teams van Achilles zelf alsmede van de overburen Voorwaarts uit Aalst. S.V.W. won royaal met 4-0 van Zaltbommel en zowel Achilles 1 als 2 versloeg Voorwaarts 1 en 2 met respectievelijk 1-0 en 4-1. De uitslag van de finale tussen de Gorkumers en de gastheren is niet getraceerd kunnen worden, maar de winst was in ieder geval voor S.V.W. Het eerste elftal van Achilles won namelijk de zilveren lauwerkrans en het tweede team een medaille uitgelooft door Reisvereniging Trekvogels.⁵⁹⁸ Deze reisvereniging was in augustus 1932 opgericht en kende als bestuursleden: Th. Mooren - voorzitter, E. Koldrie - secretaris en N. Jiskoot - penningmeester.⁵⁹⁹

Enkele weken later nam Achilles deel aan seriewedstrijden van Z.S.V. te Zuilichem en verpletterde de organiserende vereniging door met 0-8 te winnen. Meer moeite had men te Andel met een combinatie van Sparta 1 en 2. Een 1-1 gelijkspel was hun deel.⁶⁰⁰

Dit resultaat was voor de Andelnaren blijkbaar voldoende om Achilles uit te nodigen voor seriewedstrijden te houden in juli 1933. De loting koppelde Achilles aan Stormvogels uit Woudrichem.⁶⁰¹

⁵⁹² Echo van het Zuiden, nr.89 van woensdag 9 november 1938

⁵⁹³ Echo van het Zuiden, nr. 34 van zaterdag 29 april 1939

⁵⁹⁴ Echo van het Zuiden, nr. 67 van zaterdag 26 augustus 1939

⁵⁹⁵ Echo van het Zuiden, nr. 58 van woensdag 26 juli 1939

⁵⁹⁶ Jubileumboek Rijswijkse Boys 50 jaar, blz. 10, uitgave 1995

⁵⁹⁷ Gorinchems Nieuwsblad van vrijdag 29 juli 1932

⁵⁹⁸ Nieuwsblad nr. 5331 van woensdag 17 mei 1933

⁵⁹⁹ Gorinchems Nieuwsblad van vrijdag 26 augustus 1932

⁶⁰⁰ Nieuwsblad nr. 5341 en 5342 van woensdag 21 juni en vrijdag 23 juni 1933

⁶⁰¹ Nieuwsblad nr. 5345 van woensdag 5 juli 1933

Achilles sloot zich in september 1933 aan bij de S.O.S.-bond maar veel succes was daar niet voor hun weggelegd, na vijf wedstrijden stond men troosteloos onderaan met slechts één schamel puntje. Wel werd aan het einde van de wintercompetitie doelman Cor van de Pol uitverkozen voor het S.O.S.-bondselftal.

De daarop volgende zomercompetitie, welke half mei 1934 van start ging, deed Achilles een stapje terug en werd ingedeeld in de Afdeling B. Dat leidde tot aanmerkelijk betere resultaten want bij een tussenstand na vijftien wedstrijden prijkten de Veenenaren met 25 punten trots bovenaan. Het tweede elftal speelde niet in competitie maar hiervoor werd een nederlaagtoernooi georganiseerd. Op Hemelvaartsdag 24 mei 1934 speelde men de tweede wedstrijd van een reeks. Tegenstander was het eerste team van G.V.V. Gameren. Die bleken met 1-2 te sterk voor de reserves van Achilles.⁶⁰²

In 1935 maakte Achilles met het eerste team ook de overstap van de S.O.S.-bond naar de B.V.B. Men kwam uit in de Afdeling II waar men nagenoeg dezelfde tegenstanders trof dan voordien. Reeds na dertien wedstrijden had Veen dermate veel punten vergaard dat het kampioenschap verzekerd was. De ontmoeting tegen Blauw-Wit werd niet meer vastgesteld omdat de Nieuwendijkers zich uit competitie terugtrokken.

Met Pasen 1936 ging men op toernooi bij Wilhelmina te Aalburg en speelde men vriendschappelijk thuis tegen N.O.A.D. (2-0 winst). Enige weken daarvoor had men uit tegen dezelfde vereniging gespeeld. In een matige wedstrijd, waarbij Achilles slechts met tien spelers kon aantreden, was het toen 4-1 voor N.O.A.D. geworden.⁶⁰³ Ook werd een eigen toernooi op touw gezet waarvoor Juliana Heusden, Hardinxveldse Boys, Good Luck en Wilhelmina werden geïnviteerd.

In de zomercompetitie van de B.V.B., die op 25 april 1936 van start ging, was Achilles ingedeeld in Afdeling I. De eerste wedstrijd werd thuis 0-0 gelijkgespeeld tegen N.O.A.D. De week erop moest men uit aantreden tegen Vrijhoevense Boys, waarbij P. van Drongelen als scheidsrechter was aangesteld. Ook dit duel eindigde gelijk, 1-1. De veertiende competitiewedstrijd, het was inmiddels augustus geworden, thuis tegen Wilhelmina, moest men met 0-3 het hoofd buigen voor de kanaries uit Aalburg. Ook in die jaren ging het er niet altijd even zachtzinnig aan toe. De volgende competitiewedstrijd kwam Stormvogels op bezoek maar na 40 minuten verlieten de Woudrichemse spelers bij een 0-1 voorsprong het veld vanwege “moedwillig ruw spel door Achilles bedreven”, aldus het Nieuwsblad.⁶⁰⁴ De wedstrijd werd door de Bond niet opnieuw vastgesteld wegens vergevorderd seizoen en omdat deze niet van belang was voor de eerste en laatste plaats. Na vijftien wedstrijden verkeerde Achilles in de middenmoot met vijftien wedstrijdpunten.⁶⁰⁵ Dat was ook bij de eindstand zo, zeventien wedstrijden, zeventien punten.

Tijdens de competitie van 1938 begon de klad er een beetje in te komen. Bij een uitwedstrijd te Sprang tegen S.D.O. liet men verstek gaan.⁶⁰⁶ De wedstrijd werd later alsnog gespeeld, maar het waren toch de eerste voortekenen dat Achilles kampte met een tekort aan spelers. In de eindstand eindigde Veen derde van onder met veertien punten uit 23 wedstrijden, waarbij de aantekening dat men twee keer twee winstpunten in mindering kreeg en de wedstrijd Veen-Sprangsche Boys (S.D.O.) niet meer werd vastgesteld.

Ook qua sportiviteit bekritiseerde de B.V.B. de Veense voetballers, “die door hun speelwijze afbreuk deden aan den goeden geest in deze competitie”. Een ogenblik werd door de Bond overwogen om de ploeg uit Veen letterlijk “aan den dijk te zetten”, maar daarvan werd afgezien omdat men van oordeel was “dat van de voetbalsport een opvoedende kracht kan uitgaan en er wellicht bij deze vereniging verbetering zou intreden”. Dat lukte echter niet, wat de B.V.B. speet, vooral “voor de volijverige secretaris van die vereeniging”. Achilles Veen verdween van de voetbalvelden, hetgeen de B.V.B. deed berusten “dat ook hier bewaarheid wordt dat het kwaad zich zelf straft”.

Tot aan de mobilisatie bleef men in Veen doorvoetballen, echter toen kwam de klad er in, en door gebrek aan spelers ging het voetbal als een nachtkaars uit. Pas tegen het einde van de oorlog werden weer nieuwe initiatieven ondernomen om het voetbal weer op te pakken. In tegenstelling tot veel andere plaatsen, werd het in Veen geen doorstart maar een totaal nieuwe opstart.

⁶⁰² Nieuwsblad nr. 5438 van woensdag 30 mei 1934

⁶⁰³ Nieuwsblad nr. 5629 van woensdag 1 april 1936

⁶⁰⁴ Nieuwsblad nr. 5670 van vrijdag 21 augustus 1936

⁶⁰⁵ Nieuwsblad nr. 5673 van Woensdag 2 september 1936

⁶⁰⁶ Echo van het Zuiden, nr. 78 van zaterdag 1 oktober 1938

Zaterdagvoetbal langs Bergse Maas

Meeuwen

Hoewel Meeuwen thans niet meer beschikt over een voetbalvereniging werd er toch reeds in 1920 gevoetbald; door M.V.V. Blijkens een afgebeeld bordje op de groepsfoto, zou de foto gemaakt zijn ter gelegenheid van een behaald kampioenschap. Dat zou er op duiden dat er in die tijd door de Meeuwenaren al in competitieverband gespeeld zou zijn. Omdat er destijds nog geen officiële voetbalcompetitie bestond in de streek en al helemaal niet op zaterdag, zou dat een Overmaasche-zondagcompetitie geweest moeten zijn. Dat lijkt echter wel heel onwaarschijnlijk. Een andere mogelijkheid zou kunnen zijn dat men heeft deelgenomen aan zomerwedstrijden - die mogelijk ook op zondag werden gespeeld - georganiseerd door een wilde bond. Zo is bekend dat er in die tijd al voetbalclubs bestonden in Heusden (Juliana), Andel (Sparta), Aalburg (D.V.O.) en Woudrichem (D.O.S.) en zelfs in Wijk (W.V.V.). Toch hebben we in ons vrij intensieve onderzoek nergens bewijzen kunnen terugvinden van voetbal in Meeuwen in 1920.⁶⁰⁷

Invoegen: Meeuwense Voetbal Vereniging (MVV staat op de lat) Ansichtkaart in bezit van Dick Honcoop (Veen) welke op 12 juni 1920 werd verstuurd aan Mej. W. van de Wetering, p.a. H.v.d. Wetering - klompenmaker te Aalburg.

Geruime tijd later, in 1933, werd te Meeuwen v.v. D.V.O. opgericht waarvan de leden gingen voetballen op een weiland gehuurd van Ewoud van Buuren.⁶⁰⁸ Op zaterdag 13 mei 1933 speelde de Meeuwenaren uit tegen Sparta 2 en wisten tegen de meer geroutineerde "Aelsen" een 3-3 gelijkspel uit het vuur te slepen.⁶⁰⁹ Een paar weken later trof men vriendschappelijk in Eethen het pas opgerichte S.D.O. en verloor er met 2-0.⁶¹⁰ In de return te Meeuwen kon een combinatie van D.V.O. 1 en 2 het wederom niet bolwerken en moest met 1-2 de eer opnieuw aan S.D.O. laten.⁶¹¹ In juni werd nogmaals te Andel aangetreden tegen de reserves van Sparta, nu toonde Sparta zich met 2-0 de sterkste.⁶¹² En eind februari 1934 werd de revanche-thuiswedstrijd tegen Sparta 2 uit Andel afgewerkt. Het werd met 1-6 een deceptie voor de Meeuwense voetballers.⁶¹³ Vermoedelijk kwam kort hierna ook een einde aan het voortbestaan van de club want na deze desastreuze nederlaag zijn geen wedstrijdaankondigingen noch uitslagen van D.V.O. meer teruggevonden. Of dat hierbij de voor die tijd bewezen zijnde tegenwerking van kerkelijke gezagdragers - die namelijk ook verhinderden dat er in 1935 in het dorp een damclub werd opgericht - eveneens een rol bij gespeeld heeft, laat zich raden.

Drongelen

In Drongelen zijn de vooroorlogse voetbalactiviteiten zeer beperkt geweest. We hebben slechts weet van één uitduel tegen voetballers uit Eethen, in september 1935, waarbij v.v. Drongelen zich de meerdere toont met 1-3.

Genderen

In Genderen kwam het voetbal pas tijdens de Tweede Wereldoorlog tot ontplooiing. De lokale kerkelijke gezagsdragers in Genderen waren immers niet zo voetbalminded. Zelfs ruim na de oorlog nog, kon er pas na heel veel moeite, en dan nog slechts dankzij de medewerking van de enige katholieke boer die in Genderen woonachtig was, een speelveld gevonden worden zodat een voetbalclub kon worden gesticht. Maar vanaf 1942 was er een voetbalclub in Genderen die voornamelijk uit onderduikers bestond, maar ook een aantal autochtone Genderen tot haar ledenbestand mocht rekenen. Niet zo verwonderlijk overigens dat in Genderen de onderduikers het initiatief namen tot oprichting van een voetbalclub. In het dorp waren gedurende de oorlogsjaren maar liefst negentig ondergeduikers ondergebracht, daarmee ongeveer vijftien procent van de totale Genderse populatie uitmakend.⁶¹⁴ Het betrof vooral jonge mensen die gedwongen arbeid in Duitsland wilden ontvluchten, maar ook joden. Veelal hadden ze in hun oorspronkelijke woonomgeving al kennis gemaakt met competitievoetbal of waren zelfs lid geweest van een club. Het idee om hun vrije tijd met het populaire voetbal in te vullen lag dus voor de hand.

⁶⁰⁷ Foto van Dick Honcoop in Brabants Dagblad, Sportief Archief

⁶⁰⁸ Vijf dorpen in de Brabantse klei, blz. 104, Dr. C. de Gast, 2000

⁶⁰⁹ Nieuwsblad, nr. 5332 van vrijdag 19 mei 1933

⁶¹⁰ Nieuwsblad, nr. 5337 van woensdag 7 juni 1933

⁶¹¹ Nieuwsblad, nr. 5345 van woensdag 5 juli 1933

⁶¹² Nieuwe Gorinchemse Courant van woensdag 21 juni 1933

⁶¹³ Nieuwsblad, nr. 5417 van vrijdag 6 maart 1934

⁶¹⁴ Na tien jaren 1945-1955 Gemeente Eethen, blz. 45, diverse auteurs, 1955

De onderduikersclub speelde op een veld gelegen naast de Keldersteeg, achter destijds Jan van Lammeren, waar nu Garage Thur gevestigd is. Het veld was alleen te bereiken via het erf van Van de Beeken. Later werd een bruggetje aangelegd, waarmee een directe de toegang tot het terrein werd verkregen. Het bestuur werd gevormd door Wim van Ballegooyen en de oude Walraven, de penningmeester, die tevens de ledenadministratie voerde en de bijbehorende contributie inde, waarvoor hij een opvallend langwerpige kasboek hanteerde. Voetbalschoenen werden in Tilburg “geregeld” door Flip Verhagen. De keeper zat ondergedoken bij Van Wijlen aan de Buitenstraat, heette Flip en was afkomstig van het IJmuidense Stormvogels. Alle leden-onderduikers voerden schuilnamen. De Genderse leden van het eerste uur waren: Adam en Toontje Verhagen, Wim Ballegooyen, Wim Walraven, Correke Vos, Kramer en Thur die later naar Australië zou emigreren.

Elke avond werd er wel een balletje getrapt, waarbij er gemiddeld genomen zo’n twaalf tot dertien voetballiefhebbers in het veld stonden. Achter de goal lag een boomgaardje en soms werd de bal tussen de bomen geschopt om een appeltje te pikken. Vanwege het grote contingent onderduikers onder de elftalspelers, werden er alleen maar thuiswedstrijden gespeeld. Er werd o.a. gespeeld tegen N.O.A.D. en tegen Wilhelmina en Heusden. De clubkleuren waren wit-zwart, want zulk soort kleding had iedereen wel. Tot aan de evacuatie, eind 1944, werden er met een zekere regelmaat wedstrijden georganiseerd, maar in de chaotische evacuatieperiode verlieten de onderduikers Genderen en keerden na de bevrijding niet meer terug.⁶¹⁵

Niettemin werd in de naoorlogse Sirene, de tijdelijke opvolger van het Nieuwsblad, in december 1945 toch melding gemaakt van voetbal in Genderen. De plaatselijke voetbalvereniging G.V.V. speelde een vriendschappelijke wedstrijd in Almkerk tegen het pas opgerichte A.V.V., uitslag 3-0. Uit het eveneens gepubliceerde verslag van de tweede ledenvergadering van G.V.V. bleek dat de club van voorzitter Daan Boers gedurende de oorlogsjaren ook actief was geweest.⁶¹⁶ Waaruit we mogen afleiden dat G.V.V. de (tijdelijke) naoorlogse voortzetting was van de voetbalclub met onderduikers.

Eethen

In juni 1933 zag S.D.O. Eethen het levenslicht. Op zaterdag 3 juni 1933 speelde de pas opgerichte voetbalvereniging z’n eerste wedstrijd tegen D.V.O. uit Meeuwen, welke door de Eethenaren in 2-0 winst werd omgezet. Een week later werd op het veld van S.D.O. nabij de Openbare School een vriendschappelijke wedstrijd gespeeld tegen de Trekvogels uit Raamsdonksveer.⁶¹⁷ Ook werd in een uitwedstrijd te Andel de strijd aangeboden met een combinatie van het eerste en tweede elftal van Sparta en te Wijk met het derde elftal van N.O.A.D. In beide duels delfde men met 2-0 het onderspit. Tijdens een hernieuwde confrontatie, ditmaal in het hol van de leeuw te Meeuwen zelf, tegen een combinatie van D.V.O. 1 en 2, toonde S.D.O. zich andermaal de sterkste, uitslag 1-2.

In september 1935 speelden voetballers uit Eethen, waarvan het niet zeker is of het hier nog steeds het twee jaar eerder opgerichte S.D.O. betrof, tegen de voetbalclub Drongelen. Er werd gespeeld op het terrein achter de school te Eethen en die locatie werd wel verdacht identiek omschreven als daar waar S.D.O. zijn duels placht af te werken. Hoe dan ook, de Eethenaren kregen voetballes van hun sportvrienden uit Drongelen die met een 1-3 zege aan de haal gingen.⁶¹⁸

Daarmee bleek voetbal in georganiseerd clubverband, vóór en tijdens de Tweede Wereldoorlog, in de streek langs de Bergse Maas, met uitzondering van Dussen en Hank, geen lang leven beschoren. Van Genderen tot Meeuwen, Babyloniënbroek en Drongelen inclusief, het bleef bij incidentele vermeldingen en wedstrijdjes. Dit zal vooral veroorzaakt zijn door de geringe grootte van de individuele dorpsgemeenschappen. Daarnaast zal het ontbreken van middelen en het ontbreken van de wil om middelen onderlinge samenwerking tot de oprichting van een levensvatbare voetbalclub te komen, een rol hierbij gespeeld hebben.

Samenvatting

Als typische plattelandsgeregio, waar de invloed van de opkomende industrialisatie minder merkbaar was, gevoegd bij de tamelijk geïsoleerde ligging en het overwegend protestants karakter van de streek, kwam het voetbal er pas wat later op gang. De eerste twee decennia van de twintigste eeuw werd er wel gevoetbald, maar dan voornamelijk op straat, waarbij men soms het meest essentiële onderdeel van het spel, de bal, zelf nog

⁶¹⁵ Jubileumboek GDC 40 jaar, blz. 69, interview met Henk Struik, 1995

⁶¹⁶ Sirene 78 en 82 van 7/21 december 1945.

⁶¹⁷ Nieuwsblad nr. 5337 van woensdag 7 juni 1933

⁶¹⁸ Nieuwsblad nr. 5572 van vrijdag 13 september 1935

vervaardigde. Slechts incidenteel werd melding gemaakt van voetbalclubs zoals in 1906 te Heusden en in 1910 te Hank en Dussen. Deze clubs kenden allen slechts een korte bestaansperiode.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog begon voetbal een bredere bekendheid te krijgen, wat in de jaren kort ná de oorlog tot oprichting van 'n aantal clubs zou leiden, waarbij in enkele overwegend christelijke dorpen zelfs op zondag werd gespeeld. In Heusden en waarschijnlijk ook te Woudrichem werd sportbeoefening en dan vooral voetbal gestimuleerd door aldaar gelegerde militairen. Voor Werkendam wordt hetzelfde beweerd, maar echte bewijzen hiervoor zijn niet gevonden. In het Biesboschdorp zal vooral het voetbalbolwerk Gorinchem inspirerend gewerkt hebben. In Aalburg en Andel werden in 1919 voetbalafdelingen gesticht vanuit reeds bestaande gymstatiekverenigingen. Die stap was niet zo groot omdat gymnastiekverenigingen in die tijd hun tak van sport wat breder beoefenden middels vormen van atletiek zoals hardloop- en estafettewedstrijden en hindernislopen. Het zondagvoetbal in Hank en Dussen ontstond vooral door contacten op de werkplek met en geïnspireerd door collega's afkomstig ten zuiden van de Bergsche Maas waar voetbal al eerder en ook breder beoefend werd. De keus voor voetbal op zondag bij de R.K.V.B. was meer een logisch gevolg, anders dan dat de locale clerus actief betrokken was bij de stichting van clubs. Anders gezegd, als er dan toch gevoetbald moest worden dan in ieder geval in een katholieke bond.

Vooraf in de tweede helft van de twintiger jaren en begin dertiger jaren werden veel clubs opgericht. Tot in de kleinste plaatsen werd melding gemaakt van voetbalclubs, die echter in veel gevallen weer even snel verdwenen. Toch kunnen de jaren rond 1930 aangemerkt worden als een bloeiperiode voor het voetbal in het Land van Heusden en Altena. In vrijwel alle dorpen en buurtschappen werd gevoetbald en werden clubs opgericht. Soms waren er per plaats zelfs meerdere clubs en meestal met meerdere elftallen. Slechts in de dorpen Babyloniënbroek, Waardhuizen, Uitwijk en Giessen zijn in die periode geen vermeldingen van voetbalclubs teruggevonden kunnen worden, hetgeen niet betekende dat deze kernen verstoken bleven van voetbal. De populariteit van het spel zal ongetwijfeld ook daar tot voetbal hebben geleid, maar initiatieven om er een echte club op te richten kwamen er niet van de grond of bleken niet succesvol.

Het was ook de periode dat het voetbal zich in een ongekende publieke belangstelling mocht verheugen. Honderden belangstellende toeschouwers, op sommige wedstrijddagen wel enkele duizenden, waren geen zeldzaamheid. De geringe mobiliteit van de inwoners speelde hierbij natuurlijk een rol, men was daardoor gedwongen zijn vertier in de nabije omgeving te zoeken. Maar ook een bewijs dat elementen zoals: het nieuwe, het strijdvaardige, maar vooral het verdedigen van het prestige van dorp of buurt, sterk leefden bij het grote publiek. Dit laatste is trouwens nog steeds een belangrijke pijler waaraan de huidige verenigingen hun bestaansrecht ontleiden.

De zondagclubs te Heusden, Dussen en Hank bedreven min of meer vanaf de oprichting voetbal in competitieverband. De zaterdagclubs waren in eerste instantie aangewezen op vriendschappelijke wedstrijden en de populaire seriewedstrijden en toernooien.

In de beginfase speelden alleen de zondagsclubs in Heusden, Dussen en Hank in competitie. Een wintercompetitie, zodat gedurende de zomermaanden de velden konden herstellen. De zaterdagclubs beoefenden hun geliefde sport juist gedurende de zomermaanden. Naast de vriendschappelijke partijen, werd door de uitermate populaire seriewedstrijden en toernooien toch het door de sporters begeerde - maar door de kerkelijke overheid juist verguisde competitie-element verkregen. In 1927 werd de eerste zaterdagmiddagcompetitie opgezet, door de nieuw opgerichte V.B.A.; er werd gestart met een wintercompetitie. Helaas was deze bond geen lang leven beschoren. In 1933 werd een hernieuwde poging ondernomen met de oprichting van de S.O.S.-bond, aanvankelijk met winter en zomercompetitie, maar al snel alleen met een zomercompetitie. In 1935 ging deze onderlinge competitie op in het groter geheel van de B.V.B. als apart district. Met de fusie in augustus 1940 was er tijdelijk minder aandacht van de B.V.B. voor het zaterdagvoetbal waardoor aangesloten zaterdagclubs alternatieven zochten welke door het merendeel van de clubs gevonden werden bij de Afdeling Dordrecht. Hoogtepunten in de voetbalbeleving van voetballers en toeschouwers waren naast een kampioenschap of toernooiwinst ongetwijfeld ook de wedstrijden tegen geselecteerde elftallen, waarbij regelmatig door spelers van het Nederlands Elftal acte de presence werd gegeven op voetbalvelden in de streek

Van georganiseerd jeugdvoetbal was in aanvang nog geen sprake. Sommige clubs in de streek bezaten wel aparte jeugdelftallen, maar in de meeste gevallen werden jeugdleden toch ondergebracht in lagere seniorenelftallen. Overigens was juniorenvoetbal in die tijd beperkt voor jeugd die de lagere school ontgroeid was. Over het algemeen bestond er bij de clubs een minimumleeftijdsgrens van twaalf jaar. Deze was trouwens ingegeven door de voetbalbonden, welke voetbal in georganiseerd verband voor jongens beneden twaalf jaar uitsloten op grond

van psychische en lichamelijke ongeschiktheid.⁶¹⁹ Medio dertiger jaren ging de Langstraatsche Jeugdcompetitie van start, waaraan een maximum leeftijd was verbonden van zestien jaar.⁶²⁰ Hieraan werd ook deelgenomen door clubs uit het Land van Heusden en Altena, met name door de zondagclubs uit de streek. Ook de S.O.S.-competitie richtte in de zomer van 1934 een jeugdafdeling op, maar of het ook daadwerkelijk tot de opzet van een jeugdcompetitie leidde valt te betwijfelen. Bewijzen hiervan werden in ieder geval niet teruggevonden. In Drunen bestond in 1934 de Rooms-Katholieke Jeugdcompetitie D.E.O. (Drunen en omstreken), waar door de Heusdense Patronaats Sportvereniging aan deelgenomen werd maar ook door junioren van Brabantia Herpt. Ze speelden hun wedstrijden op zondag om 13:00 uur.⁶²¹

Eind dertiger jaren, als gevolg van de economische crisis, maar vooral door de mobilisatie in 1939 en het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog, waardoor leden van clubs onder de wapenen werden geroepen, geraakten de voetbalactiviteiten wat op de achtergrond. Sommige clubs legden het loodje. Niettemin werd er in de zomercompetitie op zaterdagmiddag nog tot ongeveer eind-augustus 1940 doorgevoetbald. Gedurende de eerste oorlogsjaren kwamen clubs nog meer in de problemen door de verplichte tewerkstelling in Duitsland (Arbeitseinsatz), en als gevolg daarvan ledenverlies. Het werkte echter ook creatieve oplossingen in de hand doordat jongens die werkzaam waren in de voedselvoorziening en daardoor vrijgesteld van de Arbeidsinsatz, onderling wedstrijdjes regelden. Spelers uit Werkendam, Hank en Dussen konden zo toch regelmatige hun geliefde sport blijven beoefenen.⁶²² Toch werd het steeds moeilijker om voetbal te kunnen bedrijven doordat clubs velden gevorderd zagen of anderszins essentiële middelen zoals ballen e.d. ontbeerden. In augustus 1940 werd een distributiemaatregel uitgevaardigd voor voetbalschoenen. Per 100 leden kon een club 33 paar voetbalschoenen aanvragen bij de N.V.B. Spelers werden geacht drie jaar van hun nieuwe schoeisel gebruik te kunnen blijven maken.⁶²³ Illustratief voor de terugloop van voetbalactiviteiten is dat medio 1942 de voetbalberichten nagenoeg geheel uit het Nieuwsblad verdwenen. De vrijgekomen plaatsingsruimte werd vooral benut voor distributieberichten en andere “bonwetenswaardigheden”.

Aan het einde van de oorlog ondervond het spel, tegen de verdrukking in, echter weer een opvallende ervaring. De sport bood namelijk een uitgelezen mogelijkheid de zinnen te verzetten. Dat gold voor de kleine groep topsporters, maar ook voor de grote groep liefhebbers en in het bijzonder voor de nog grotere schare toeschouwers. Zij zochten naarmate de oorlog vorderde in toenemende mate in de sport afleiding, die hen op andere terreinen ontnomen was, tegenwicht voor de spanningen die de bezettingsperiode met zich bracht. Hoe groot de belangstelling was voor de sport in latere oorlogsjaren blijkt uit het feit dat Wilhelmina te Aalburg op de wekelijkse trainingsavond zijn overige leden en donateurs de toegang tot het terrein diende te ontzeggen omdat anders de toeloop te groot werd. Zelfs in de laatste oorlogswinter, toen de inwoners van het zuidelijk deel van het Land van Heusden en Altena uit het frontgebied geëvacueerd werden naar de meer noordelijk gelegen dorpen, werd er nog gevoetbald tussen gelegenheidsteams van evacués en lokale clubs.

Ook de (her)oprichting van clubs spreekt in dat verband boekdelen. Zo werd Dussense Boys in 1943 na enkele jaren niet gevoetbald te hebben nieuw leven in geblazen. In 1944 werd in Sleeuwijk de plaatselijke v.v. opgericht en ook in Veen werd opnieuw een club gesticht die dezelfde naam, Achilles, kreeg als de vooroorlogse voetbalclub in het dorp. Zelfs in Genderen, waar voordien nog geen club geweest was, werd mede op initiatief van de in het dorp bivakkerende onderduikers omstreeks die tijd G.V.V. opgericht, al was deze laatste vereniging geen lang leven beschoren.

⁶¹⁹ Voetbal in Nederland, blz. 174, Dr. C. Miermans, 1955

⁶²⁰ Echo van het Zuiden, nr. 42 van zaterdag 22 mei 1937

⁶²¹ Echo van het Zuiden, nr. 87 zaterdag 30-10-1937, Dagblad van Noord-Brabant vrijdag 19-10-1934

⁶²² Volgens Jos Verhoeven (geb. 1916) uit Dussen speelde hij in de oorlog samen met z'n twee broers Harry en Anton, een aantal jongens uit Hank, maar ook uit Werkendam (o.m. Arie en Leen Bras) onder de bezielende leiding van Toon van Velthoven uit Hank menig wedstrijd op een beschikbaar weiland.

⁶²³ Echo van het Zuiden, nr. 70 van zaterdag 31 augustus 1940

Deel III

Ná de oorlog

Reeds in 1934 werden door de Minister van Onderwijs Marchant voorstellen tot vereenvoudiging van het Nederlands van de commissie Kolléwijn overgenomen. Hoewel inmiddels onderwezen op de scholen, duurde het toch nog tot 1947 alvorens bij wet onder meer de dubbele e's en o's vervangen werden door een enkele, de "sch" in veel gevallen verkort werd tot "s" en "den" veranderde in "de". Door de nieuwe spelling werden woorden zoals Nederlandsche, Dussensche en menschen voortaan geschreven als Nederlandse, Dussense en mensen. "Eenigen" werd in het vervolg "enigen" en "zoo" werd "zo".⁶²⁴

De nieuwe spelling had ook invloed op eigennamen van verschillende clubs en instanties uit de streek, die vanaf dat moment volgens deze nieuwe schrijfwijze opgetekend werden. Ook werden de punten, gebruikt tussen de afkortingen van clubnamen en/of sportorganisaties van lieverlee weggelaten. Dit naoorlogse deel, confirmeert zich aan deze nieuwe spelling en schrijfwijze.

Van lieverlee heeft de competitie in het zaterdagamateurvoetbal zijn beslag gekregen. Na de fusie werd in de oorlogsjaren (1941-1942) de basis gelegd in het district West II (Zuid-Holland) met zeventien clubs in twee afdelingen vierde klas KNVB; Quick Boys en Excelsior Pernis waren de eerste kampioenen. In het eerste seizoen na de oorlog, toen er weer in alle vrijheid gespeeld kon worden, groeide dit aantal tot 26 clubs waarna een jaar later andere districten volgden. Het district Zuid I kreeg zijn éérste vierde klasse in het seizoen 1958-1959, gevolgd door een tweede afdeling in 1961-1962.

Daarna heeft de opbouw van het zaterdagvoetbal zich gestaag voortgezet, waarbij het district West II steeds voorop liep bij het opzetten van een hogere klasse. Het duurde echter tot 1970 voordat de zaterdagamateurs een eerste klasse rijk waren. Vanaf het seizoen 1995-1996 vormt de hoofdklasse de top van het zaterdagvoetbal. Vanzelfsprekend ging een en ander gepaard met een verbeterd spelpeil, maar het betekende tevens de teloorgang van het zuivere amateurisme, alhoewel hier ook maatschappelijke ontwikkelingen aan ten grondslag liggen. Het Verbond van Christelijke Voetbalverenigingen (VCV) werd in 1996 opgeheven.⁶²⁵

Damesvoetbal

Jeugdvoetbal

Zaalvoetbal

Beachvoetbal en Voetvolley

Sporttoto

De voetbalpool of voetbaltoto is in Nederland jarenlang voor velen een onvervulde wens gebleven. Van hogerhand zag men er een hazardspel in, dat bij wet verboden was. Vóór de oorlog, in 1937, had de Minister van Justitie al een circulaire doen uitgaan naar politieautoriteiten "om hard op te treden tegen lieden en/of organisaties die misbruik maakten van de populaire voetbalsport". Daar het te verwachten was dat met het aanvangen de nieuwe competitie de "pools" weer van start zouden gaan, werd opdracht gegeven de administraties van organisatoren in beslag te nemen en terzake doend proces verbaal op te maken.⁶²⁶

Ook ná de oorlog nog, in 1951, hadden het moderamen van de generale synode der Ned. Herv. Kerk en de Ned. Kath. Sportfederatie - beide overtuigd dat de voetbalpool de geestelijke volksgezondheid en de godsdienstig-zedelijke waarde van de sportbeoefening in gevaar bracht - deze verworpen.⁶²⁷ Ook de KNVB was een overtuigd en principieel tegenstander, terwijl bij de Ned. Cultuur Sportbond de houding ten opzichte van de pools wat minder duidelijk was gesteld. Er moest geld komen en dienaangaande was er een tak weggelegd voor de

⁶²⁴ Het verhaal van een Taal, blz. 159-160, de Vries, Willemys en Burger, 1993

⁶²⁵ Naar de top, 60 jaar amateurvoetbal KNVB op zaterdag, blz. 25, Aad van der Graaf e.a.

⁶²⁶ Echo van het Zuiden, nr. 83 van zaterdag 16 oktober 1937

⁶²⁷ Sportkroniek van 19 maart 1951, blz. 251, zie noot 3

overheid, aldus de NCS, maar de invoering van een totalisator zou daarbij het paard achter de wagen spannen zijn.⁶²⁸ Geen gokken op voetbaluitslagen dus.

Met de invoering van het betaalde voetbal in 1954, werd de roep om een voetbalpool steeds luider. Omdat de KNVB nog geen initiatieven ondernam, zochten diverse clubs het in een grote combinatie. Zodoende kon o.a. de Alkmaar-pool ontstaan, waaruit de clubs aardige baten trokken. Toen in december 1956 deze illegale toto's door de rechter verboden werden, was de KNVB echter wel zover en kon de officiële toto in 1957 van start gaan. Nadat ook de noodzakelijke nieuwe wetgeving was gerealiseerd, droeg de KNVB de organisatie over aan de Stichting Nationale Sporttotalisator.⁶²⁹

Hoewel een welkome bron van inkomsten, ondervond de invoering van de voetbaltoto door voetbalclubs in Het Land van Heusden en Altena nogal wat tegenwerkingen van principiële aard. Op grond van godsdienstige overtuiging trok het conservatieve deel van de zaterdagvoetballers en hun achterban fel van leer tegen de mogelijkheid om geld te verdienen met het voorspellen van voetbaluitslagen. In die kringen was wedden of gokken een zondige bezigheid. Er bestaat weliswaar geen bijbeltekst of goddelijk gebod om naar te verwijzen, maar prof. dr. Van Niftrik, een vooraanstaand ethicus en hoogleraar aan de UvA, refereerde aan “de geloofsverbondenheid met Jezus Christus” die “een beroep op het toeval uitsluit en waarbij het winstbejag onverenigbaar is met het christen zijn”.

In kringen van voetbalbestuurders in het Land van Heusden en Altena werd daar toch wat anders over gedacht. In Dussen en Hank was het zelfs helemaal geen punt van discussie, maar ook in Aalburg en Genderen kon men een andere mening optekenen. Voorzitter Henk Vos van Wilhelmina '26 uit Aalburg bekende: “Ik ben een trouw kerkganger, maar deelneming aan die voetbaltoto wordt bij ons als een vanzelfsprekende zaak beschouwd, even vanzelfsprekend als dat een lid contributie moet betalen”.⁶³⁰

Ook de strijdbare voorzitter Tjeerd van Diggelen van het Genderense SDO deed van zich horen toen de kerkelijk overheid in het geweer kwam tegen de totoplannen van de lokale voetbalclub. Indachtig het idee van zaterdagclub Jonathan uit Zeist, waar de diaconie van de Nederlands-Hervormde kerk ter plaatse jaarlijks de club met een fors bedrag steunde op voorwaarde dat werd afgezien van de revenuen van de sporttotalisator, deed hij een soortgelijk beroep op de gezaghebbende lokale ouderlingen. Omdat er geen reactie kwam op zijn verzoek om het gemis aan inkomsten voor de club uit de kas van de kerk te compenseren, constateerde hij laconiek: “dan gaan we dus gewoon door met de voetbaltoto”.⁶³¹

De Clubs

Heroprichting en herschikking

Na de bevrijding vindt een herschikking plaats van de georganiseerde voetbalsport in de streek maar met name - net als ná de Eerste Wereldoorlog het geval was - een hernieuwde oprichting golf van voetbalclubs, die zich overigens voor een deel al in gang gezet had tijdens de laatste oorlogsjaren 1944-1945. Een aantal verenigingen keerden na de oorlog niet meer terug, anderen fuseerden of werden heropgericht onder de oorspronkelijke licentie of statuten, terwijl er ook clubs waren die er de voorkeur aan gaven een geheel nieuwe start te maken.

Het zondagvoetbal in de streek kende direct na de oorlog als vanouds haar vertegenwoordigers in Heusden, Dussen en Hank, maar nu ook te Woudrichem. In Heusden werd s.v. Heusden in 1945 als een geheel nieuwe vereniging opgericht, daarmee de band met het voormalige Juliana doorsnijdend. Mogelijk werd er bij dit besluit op gespeculeerd middels een onafhankelijke nieuwe vereniging alle Heusdense voetballiefhebbers, dus ook de aanhangers van andere vooroorlogse Heusdense clubs, waaronder een tweetal zaterdagclubs LONGA en Heusdense Boys, onder één nieuwe vereningsvlag te kunnen scharen.

Dussense Boys, dat in 1938 zijn activiteiten tijdelijk gestaakt zag, maar in 1944 onder dezelfde naam werd heropgericht, maakte direct na de bevrijding een uitstekende start in de eerste klasse van de BVB. Voor het Hankse Be Ready lag dit wat moeilijker. Door gebrek aan een speelveld bleven de Hankse voetballiefhebbers een jaar lang verstoken van competitievoetbal. In het seizoen 1946-1947 werd echter een doorstart gemaakt.

Het Woudrichemse Stormvogels, dat noodgedwongen gedurende de oorlogsjaren al was geswicht van zaterdag naar zondag als speeldag, ging ook direct na de oorlog als zondagvereniging van start. Helaas diende dat op

⁶²⁸ Voetbal in Nederland, blz. 188, Dr. C. Miermans 1955

⁶²⁹ De voetbaltoto, een weg naar fortuin, blz. 9-15, Ir. A. V. Emmenes, 1965

⁶³⁰ Naar de top, 60 jaar amateurvoetbal KNVB op zaterdag, blz. 33-34, A.v.d.Graaf, 2001

⁶³¹ Jubileumgids GDC 40 jaar 1955-1995, artikel Tjeerd van Diggelen, 1995

verplaatsing in Vuren te gebeuren, daar men in Woerkum geen medewerking ondervond om een speelveld voor zondagvoetbal te benutten. Alle andere Woerkumse clubjes waren reeds voor de oorlog als het ware opgelost.

Het zaterdagvoetbal genoot in Werkendam het naoorlogse alleenrecht middels Kozakken Boys een club die een enorme ontwikkeling zou gaan doormaken en als vlaggeschip van het zaterdagvoetbal in de streek zou gaan fungeren. De Bovendijkse clubs Wilhelmina '26 te Aalburg, NOAD '32 uit Wijk en Sparta '30 Andel pakten zo snel als maar enigszins mogelijk was de sportieve draad weer op. Daarentegen gaf men er in Veen de voorkeur aan in 1944 een nieuwe club op te richten, merkwaardigerwijze wel onder dezelfde naam, Achilles, als de vooroorlogse voorganger. Overigens waren de aangepaste clubnamen met de toevoeging van het jaar van oprichting een overblijfsel van de bezettingsjaren en door de Duitsers geïntroduceert.

Geheel nieuwe zaterdagclubs in de streek waren: Sleeuwijk, dat in 1944 in het leven was geroepen, Rijswijkse Boys en Altena Nieuwendijk. Deze clubs hadden met elkaar gemeen dat ze opvolgers waren van een aantal verschillende locale clubjes die eerder al, in de crisistijd of gedurende de oorlogsjaren, het loodje hadden gelegd. AVV Almkerk en TOP Drongelen, dat later zijn naam wijzigde in Drongelse Boys, werden beiden in 1945 opgericht maar konden niet echt op locale voorgangers bogen. Dat gold ook voor GVV Genderen, de naoorlogse voortzetting van de onderduikersvoetbalclub, maar deze vereniging verdween helaas al vrij snel en tamelijk geruisloos van het voetbaltoneel. Hierdoor bleven de Bergse Maas dorpen Meeuwen, Broek, Eethen en Genderen nog geruime tijd verstoken van competitievoetbal, totdat in 1955 in Genderen SDO werd opgericht. Door accommodatieperikelen vormden SDO en Drongelse Boys in 1970 de fusieclub GDC. Een aantal jaren daarvoor besloot men te Giessen dat men aan zelfstandige voetbalclub toe was en splitste men zich in 1963 af van Rijswijkse Boys door de oprichting van v.v. Giessen.

Daarmee had de naoorlogse voetbalverenigingsstructuur in het Land van Heusden en Altena voorlopig zijn definitieve vorm bereikt. Voor het belangrijkste deel toegespitst op zaterdagvoetbal, maar ook deels georiënteerd op voetbal op zondag. Een structuur voor langere tijd zelfs want ruim vijftig jaar later - bij de millenniumwisseling - blijkt dezelfde verscheidenheid aan locale clubs nog in ongewijzigde vorm bestaansrecht te bezitten. Of dat dit ook voor de middellange termijn zo zal blijven, staat nog maar te bezien.

Werkendam

Kozakken Boys begon de eerste naoorlogse competitie bijzonder voortvarend. Het seizoen 1945-1946 werd het kampioenschap in de wacht gesleefd met als beloning promotie naar de vierde klas zaterdag West II van de KNVB. Dit schiep echter ook de nodige verplichtingen ten aanzien van de accommodatie. Deze diende opgeknapt en ook de kleedgelegenheden moest verbeterd worden. Net als bij alle andere verenigingen vormde geld hierbij de probleemfactor. Alle mogelijke activiteiten werden dan ook aangegrepen om meer inkomsten te verwerven. Propaganda-avonden om het ledental op te schroeven, loterijen, contributieverhoging, bijdragen van leden in de reiskosten en cabaretavonden.

Gelukkig hadden de sportieve prestaties niet te lijden onder het chronisch geldgebrek. In het seizoen 1948-1949 werd men met vlag en wimpel kampioen en daarmee promotie naar de derde klasse een feit. Het tweede elftal deed daarvoor niet onder en wist eveneens naar de reserve derde klasse van de KNVB te promoveren. Op 25 november 1950 werd koninklijke goedkeuring verkregen op de statuten. Kozakken Boys had toen inmiddels drie senioren en twee jeugdelftallen. Helaas degradeerde het eerste elftal aan het einde van het seizoen naar de vierde klasse. Trainer Aanen weet de slechte prestaties aan het geringe trainingsbezoek.

Het twintig jarig bestaan, in 1952, werd uitbundig gevierd met een uitgebreid feestprogramma uitgesmeerd over twee dagen. Hoofdmoot vormde de voetbalwedstrijd tussen Xerxes Rotterdam en RBC Roosendaal. Het jubileumfeest was een groot succes, zeker ook in financiële zin met een opbrengst van vijftienhonderd gulden. Dat gaf weer enige verlichting. Maar niet voor lang want in februari 1953 diende een nieuwe ramp zich aan.

Hank

Door het gemis van een geschikt voetbalveld kon in Hank direct na de oorlog het competitievoetbal nog niet opgestart worden. Uiteindelijk werd een oplossing gevonden en verhuisde Be Ready naar een veld op de "Platte Ka" alwaar zes jaar lang werd gevoetbald, te beginnen vanaf het seizoen 1946-1947.

De openingswedstrijd van dit veld werd op zondag 8 september 1946 gespeeld tegen het tweede elftal van RKC Waalwijk. De toenmalige voorzitter van de elftalcommissie van RKC deed verslag van deze "gezellige reis met hindernissen".

“Op uitnodiging van de R.K.V.V. Be Ready te Hank, speelde R.K.C. 2 een openingswedstrijd op het nieuwe terrein. Het begon al goed. Onze jongens werden netjes met de auto afgehaald. In Hank trokken beide elftallen, voorafgegaan door een muziekcorps en gevolgd door een talrijk gevolg, onder lustige toonen naar het speelterrein. Door den leider, den heer C. Dekkers, werden vooraf woorden van gelukwensch gesproken, terwijl Bestuur en leden van Be Ready - om eens van de traditionele bloemen af te wijken - na afloop op een paar glaasjes werden getraceerd namens R.K.C., welke geste zeer gewaardeerd werd. De wedstrijd had een zeer spannend verloop en de Hanksche jongens hebben gezwogen, om hun eerste wedstrijd op het nieuwe terrein in een overwinning om te zetten. Voor de rust was het een gelijkopgaande strijd, doch na de rust was R.K.C. volslagen in de meerderheid. Dankzij het sublieme werk van hun doelman, kon Be Ready den voor de rust verkregen voorsprong van 1-0 handhaven. Terstond na afloop werd weer met muziek voorop naar het clubhuis gemarcheerd. Op punt te vertrekken bleek er buiten de schuld van onze gastheeren geen vervoermiddel meer beschikbaar. Geen gezeur. Vol goede moed trokken de R.K.C.’ers, uitgeleide gedaan door de bloem der Hanksche schoonen, te voet in de richting van Geertruidenberg, van waaruit de verdere reis per spoorbus werd volbracht. Al met al toch een gezellige uitstapje. Onze magen rammelden om het hardst met de bus, toen we in Waalwijk aankwamen. Toch hopen wij de Hankers nog eens een lesje te geven en revanche te nemen bij voorkomende gelegenheid”.⁶³²

Be Ready ging van start met twee elftallen in de tweede klasse BVB en deed het uitstekend met een tweede plaats - twaalf wedstrijden, zestien punten - achter kampioen Veerse Boys 2 maar wel vóór Dussense Boys dat derde werd. Helaas moest het tweede elftal met een voorlaatste plaats genoegen nemen.

Het seizoen daarop namen de reserves echter sportief revanche door kampioen te worden met 32 punten uit achttien wedstrijden. Voor het “eerste” was dat jaar slechts een positie in de middenmoot weggelegd. De jeugdafdeling was inmiddels behoorlijk uitgedijd. Het eerste A-elftal, aangeduid als Be Ready 4, werd zelfs kampioen in de A5 klasse, terwijl de A2 een fraaie tweede plaats behaalde in de A6 klasse.

Een jaar later kon men zelfs nog een derde A-elftal voor competitie ingeschreven worden. Het tweede A-elftal werd toen kampioen

Nadat Be Ready 1 in het seizoen 1948-1949 in de play-offs nog het kampioenschap aan Raamsdonk 2 had moeten laten, kon men in 1950 toch de kampioensvlag hijsen in de de tweede klasse.

Ook in het eerste jaar in de eerste klasse deed men van zich spreken door als runner up achter kampioen Right Oh uit Geertruidenberg te eindigen.

Het veld aan de Platte Ka voldeed echter niet langer reden waarom driftig werd uitgezien naar een beter alternatief. Die gelegenheid deed zich voor toen men een terrein kon huren achter de R.K. Kerk in het Rietwerf. In eendrachtige samenwerking werd het terrein speelgereed gemaakt, waarna Burgemeester Oderkerk op 15 augustus 1951 de opening kon verrichten.

Gedurende een lange reeks van jaren bleef Be Ready 1 met wisselend succes actief in de eerste klasse van de BVB. Het was de periode van Dillis van der Pluijm, Pieter Heijmans, Wim Domenie, Tonnie Leeggangers, Adrie Heijmans en Leo Leeggangers. Maar ook van Willy van Balkom die in 1958 als veertienjarige zijn debuut onder lat maakte in het eerste elftal van Be Ready.

In 1960-1961 moest men echter tijdelijk een stapje terug doen, om in 1962-1963 onder trainer Wout Kops, het verloren gegane terrein weer terug te winnen. In de noodzakelijke promotiewedstrijden toonden men zich de betere van DIA Teteringen en Terheyden.

Seizoen 1963-1964 was het laatste van Dillis van de Pluijm in het eerste elftal; op 43-jarige leeftijd deed hij een stapje terug en ging in een lager elftal spelen. Maar inmiddels was onder de andere spelers onenigheid gerezen. Edy Heijmans, de gave technicus en het brok onverzettelikheden onder de lat, Willy van Balkom, verkaste naar SSC '55, Piet van der Pluijm verhuisde naar Breda en Theeke van Dortmont had naar een kortstondig avontuur bij NAC zijn toevlucht gezocht bij Good Luck. Deze leegloop ging de Hankenaars niet in de koude kleren zitten en in het seizoen 1965-1966 degradeerde men naar de tweede klasse BVB.

Met de terugkeer, in 1966-1967, van de succesvolle trainer Wout Kops en een aantal vertrokken spelers, werd direct het eerste klasserschap teruggewonnen. Toen zich bovendien een nieuwe lichting talentvolle jeugdspelers aandienenden kwam de definitieve kentering en kon de bloeiperiode van een aanvang nemen. Met spelers als: Edy

⁶³² Een geslepen diamant, RKC 60 jaar, blz. 50, Ad Soeters en Dion Leemans, 2000

Heijmans, Theo (Rek) van Dortmund, Theeke van Dortmund, Wally Weterings, Jopie, Ad en Piet van der Pluijm, Rinus Leeggangers en Theo Nieuwenhuijzen (aanvoerder) stond er weer een gedegen elftal dat vooral in Het Rietwerv haast ongenaakbaar was.

Dat vertaalde zich in een kampioenschap in het seizoen 1969-1970 onder leiding van trainer H. Snoeren, waarmee Be Ready de zo felbeerde plaats in de vierde klasse KNVB verwierf. Een en ander had tot gevolg dat de accommodatie een face lift kreeg. De kleedkamers werden van douches voorzien en er werd een eigen clubhuis gerealiseerd. Jammer genoeg vertrokken Piet Prinsen en Nico van Velthoven naar het Sprangse SSC'55.

Seizoen 1946-1947

Beready 1 in 2de klasse a303: 2de plaats, 12w en 16 punten, kampioen veerse boys 2, duss.boys werd derde
Beready 2 in 3de klasse b308: wordt voorlaatst met 7 punten uit 10 wedstrijden.

Seizoen 1947-1948

Beready 4 is a-jeugd wordt kampioen in a5 met 18 p uit 10 wed
Beready 5 is a2 wordt tweede in a6 met 17 p uit 12 wed
Beready in zelfde klasse als vorig seizoen, middenmoot met 19p uit 16 wed, neerlandia kampioen. Db laatste met 3 x punten in mindering
2de elftal beready kampioen met 32 p uit 18 wed

Seizoen 1948-1949

Beready 4 in a6 laatste met 6 p uit 9 wed
Beready 5 en 6 beiden in a7. beready 5 kampioen 14-27 en beready 6 voorlaatst 14-6
Beready 1 2de achter kampioen raamsdonk 2 in play-offs raamsdonk 2 eerste
Beready 2 speelt in zelfde klasse als 1ste team en wordt voorlaatst
Beready 3 in middenmoot in 3de klasse

Seizoen 1949-1950

Beready 1 kampioen in 2de klasse.
Beready 2 in zelfde afdeling 3de van onder
Beready 3 speelt tegen dussen 1 in 3de klasse

Seizoen 1950-1951

Beready 1 in 1ste klasse wordt tweede achter kampioen right oh
Beready 2 in 2de klasse speelt tegen dussen 1 en wordt derde van onder
Beready 2 in 3de klasse ook derde van onder
Aan elftalnummering te zien zou beready in dit jaar 3 jeugdelftallen hebben, maar er is slechts een gevonden

15 Augustus 1951 terrein Het Rietwerv geopend door Burg. Oederkerk.

Voor het eerst eigen kleedgelegenheid

In 1952 verkaste de club naar een veld in het "Rietwerv", achter de kerk, daar waar nu de "Dotter" is.

Seizoen 1951-1952

Beready 1 onbekend
Beready 2 in 2de klasse in middenmoot tegen dussen 1
Beready 3 in 3de klasse eveneens in middenmoot

Seizoen 1952-1953

Beready 1 onbekend
Beready 2 in 2de klasse eindigt derde van onder
Beready 3 in 3de klasse tegen dussen 1, in middenmoot

In vijftiger jaren drie maal winnaar toernooi te Herpt, waardoor wisselbeker definitief in bezit kwam.

Seizoen 1953-1954

Beready 1 onbekend
Beready 2 in 2de klasse op laatste plaats
Beready 3 in 3de klasse op laatste plaats

Seizoen 1954-1955

Beready 3 is a-jeugd in a5 op derde plaats

Beready 4 is b-jeugd, tweede plaats in b5

Seizoen 1955-1956

Beready 4 is b-jeugd in b6 in middenmoot

Seizoen 1955-1956

Beready in 103 voorlaatse

Seizoen 1956-1957

Beready 2 degradeert naar 3de klasse

Beready 3 in 307 tegen dusen 1 en 2, eindigt in middenmoot

Beready 5 is b-jeugd in b6 voorlaatste

Seizoen 1957-1958

Beready 2 en 3 in 307, worden 3de en 4^{de}

Beready 5 is b-jeugd in b7 in middenmoot

Seizoen 1958-1959

Beready 2 in 311 kampioen

Beready 3 in 312 4de van onder

Seizoen 1959-1960

Beready 1 in 102 in middenmoot

Het was de periode van Dillis van der Pluijm, Pieter Heijmans, Wim Domenie, Tonnie Leeggangers, Adrie Heijmans en Leo Leeggangers.

Beready 2 in 205 tegen dusen 1 (kampioen) onderste plaats 18-6 samen met siveo. Beslissingswedstrijd wordt door siveo met 3-1 gewonnen

Beready 3 in 314 middenmoot

Beready 4 is b-jeugd in b7 op een na laatst

Seizoen 1960-1961

Beready in 102 laatste en degradeert

Beready 2 in 313 op tweede plaats

Beready 3 in 314 in middenmoot

Beready 4 is b-jeugd in b7 op een na laatst

Seizoen 1961-1962

Beready 1 kampioen in tweede klas ? nee !!

Beready 2 in 313 weer 2de plaats

Beready 3 opgeheven ??

Seizoen 1962-1963

Beready 1 kampioen 2de klasse, trainer Wout Kops uit Oosterhout
Promotiewedstrijden tegen DIA en Terheyen. Beready 1 promoveert

Beready 2 in 313 derde van onder

Beready 3 niet gevonden

Beready 4 is a-jeugd in a3 2de plaats

Beready 5 is b-jeugd, ook 2de plaats

Seizoen 1963-1964

Beready 1 in 102 in tweede rijtje met 22 uit 26, gelijk aan dusen 1

Beready 2 in 314 op derde plaats

Beready 3 in 315 in tweede rijtje

Beready 4 in a-noord in tweede rijtje

Beready 5 in b-noord laatste

Dillis van de Pluijm stopt op 43-jarige leeftijd bij het eerste elftal. Inmiddels is echter Willy van Balkom onder de lat gekomen in het eerste. Op veertienjarige leeftijd, omstreeks 1958, maakte hij zijn debuut in het eerste

team. Tot 38 jaar leeftijd in eerste elftal. Met 40-jaar teruggehaald door Theo Nieuwenhuijzen. Op 49 jaar nog vier wedstrijden met eerste gespeeld.

Seizoen 1964-1965

Beready in 102 in middenmoot
Beready 2 in 315 in middenmoot
Beready 3 in 316 op 4de plaats
Beready 4 in a-noord kampioen
Beready 5 in b2-noord op 3de plaats
c-jeugd verschijnt ten tonele bij knvb, nog niet in dussen en hank

seizoen 1965-1966

beready 1 in 102, voorlaatste plaats, degradeert.
Onderlinge verstandhouding bij spelers was ver te zoeken.
Edy Heijmans en Willy van Balkom naar SSC. Piet van de Pluijm verhuisde naar Breda en Theeke van Dortmund speelde na een kort avontuur bij NAC nog bij Good Luck
beready 2 in 315 op 2de plaats achter kampioen dussen 2
beready 3 in 316 ook op tweede plaats
beready 4 in a-noord derde van onder
beready 5 in b1-noord een na laatst

seizoen 1966-1967

beready in 2de klasse kampioen, o.l.v. weer teruggehaalde Wout Kops
beready 2 in 313 in tweede rijtje
beready 3 in 314 in tweede rijtje
beready 4 in b1-noord op derde plaats

seizoen 1967-1968

beready 1 in 102 in middenmoot
beready 2 in 318 in eerste rijtje, speelt tegen dussen 3
beready 3 in 319 een na laatst, speelt tegen dussen 4
beready 4 in a-noord in tweede rijtje, geen b-jeugd

deze voorgaande jaren steekt db duidelijk in kwantiteit en kwaliteit boven br uit
maar dan komt kentering

seizoen 1968-1969

Vertrokken spelers in 1966 komen weer terug. Elfal belangrijk versterkt.
Bloeiperiode van Beready begint met o.a. Edy Heijman, Rek, Theeke van Dortmund, Wally Weterings, Jopie, Ad en Piet van der Pluijm, Rinus Leeggangers en Theo Nieuwenhuijzen (aanv)
beready in 102 op tweede plaats
beready 2 in 311 op 2de plaats
beready 3 in 410 in tweede rijtje
beready 4 in a-noord op 3de plaats
beready 5 in b1-noord in tweede rijtje

seizoen 1969-1970

beready 1 kampioen in 102, o.l.v. H. Snoeren
beready 2 in eerste rijtje in 311
beready 3 kampioen in 413, na beslissingswedstrijd tegen herptse boys 1 met 2-1 gewonnen te hebben
beready 4 in onderste rijtje in a-noord
geen b-jeugd

seizoen 1970-1971

Vanwege KNVB eisen, kleedkamers gerenoveerd (douches) en eigen clubhuis gerealiseerd.
beready 1 in 4de klasse KNVB o.l.v. trainer Hop haalde 4de plaats, maar kampioenschap was mogelijk geweest.
beready 2 tweede in 311
beready 3 middenmoot in 312
beready zaterdag tweede rijtje in 3de klasse f

Op 27 november 1970 Tonny Leeggangers als voorzitter gekozen
Omstreeks deze tijd gaan Nico van Velthoven (2 jaar) en Piet Prinsen hun geluk beproeven bij SSC

seizoen 1971-1972

Beready 1 stelt pas in laatste wedstrijd 4de klasserschap veilig
Beready 2 middenmoot in 311
Beready 3 tweede rijtje in 312
vanwege beschikbaarheid van slechts 1 veld, geen 4de zondagelftal, maar.....
Beready zaterdag 3de plaats in 4de klasse c
In Nov.1971 verschijnt allereerste clubblad

seizoen 1972-1973

Kledingsponsors voor elftallen 1, 2 en 3
Beready 1 behaalde 4de plaats in 4de klasse KNVB. Thuis in 't Rietwerf was Beready haast onverslaanbaar.
Beready 1 verslaat, na verlenging 1-1 en penalties, in bekercompetitie het 3 klassen hoger spelende Veerse Boys.
Geweldig veel publiek in 't Rietwerf
Beready zaterdag in middenmoot in 4de klasse
Behoefte aan nieuw veld. KNVB moet steeds dispensatie verlenen

seizoen 1973-1974

Beready 1 in tweede rijtje van 4de klasse F
Beready zaterdag 3de plaats in 4de klasse d

seizoen 1974-1975

Beready 1 behaald 4de plaats
Beready 2 kampioen in 310
Beready 3 kampioen in 315
Beready zaterdag eerste rijtje in 3de klasse standaard

seizoen 1975-1976

Laatste seizoen in 't Rietwerf. Gerrit Sgroot tussentijds ad-interim trainer i.p.v. Toon van de Ven, vijfde plaats door verlies tegen kampioen SCO kampioenschap net gemist. Getraind wordt er dan aan de Roerdompstraat om het veld in 't Rietwerf een beetje te sparen voor de wedstrijden.
Beready zaterdag 2de in 3de klasse standaard

Seizoen 1976-1977

Op 7 aug. 1976 opening sportpark De Schiethoek door gedeputeerde Van der Heyden met veel feestvertoon.
Tevens nieuwe kantine in gebruik genomen.
Beready 1 moet wennen aan nieuwe complex, vooral thuiswedstrijden worden verloren. Men mistte het Kerkhof (citaat Willy van Balkom)
Beready eindt op 4de plaats o.l.v. Gerrit de Wit ex. Willem II
Vijftig jarig bestaan groots gevierd met wijkcompetitie waaraan heel het dorp meedeed

Seizoen 1977-1978

Beready 1 middenmoot.
Ingebruikname lichtinstallatie op B-veld

Seizoen 1978-1979

Beready 1 kampioen met 1 punt voorsprong op Raamsdonk. Laatste en beslissende wedstrijd te Prinsenbeek tegen Beek Vooruit met 0-1 gewonnen, op 20 mei 1979
Ploeg was inmiddels versterkt met een aantal nieuwkomers (van buitenaf) zoals: John van Campenhout, Paul Sengers, John van Schellenbeek (van SVV Schiedam) en vooral Peter Top. Gevoegd bij de Hanse talenten, André Heijmans terug van een uitstapje naar Sleeuwijk, en ervaring van Edy Heijmans, Willy van Balkom, Jan Schelle een garantie voor succes.

Seizoen 1979-1980

Beready degradeert weer naar 4de klasse

Seizoen 1980-1981

Beready 1 eindigt op 2de plaats in 4de klasse F

Seizoen 1981-1982

Trainers volgens elkaar in hoog tempo op. H. Wijkmans wordt nr. 3 in 3 drie jaar tijd.

Beready 1 doet mee voor kampioenschap maar wordt uiteindelijk 5^{de}

Feestweek t/g/v/ 55-jarig bestaan is groot succes

Seizoen 1982-1983

Beready 1 eindigt met 4 ploegen op een gedeelde laatste plaats.

Nacompetitie met Raamsdonk, SVW en Terheijden. Beready 1 degradeert

Seizoen 1983-1984

Beready 1 4de plaats in 102

Seizoen 1984-1985

Theo Nieuwenhuijzen wordt trainer

Voor het eerst zijn er periodetitels te verdienen

Beready 1 opnieuw 4de plaats in 102

Damesvoetbal gaat van start bij Beready

Tonny Leeggangers wordt als vz. Opgevolgd door John van Schellenbeek

TL zilveren KNVB bondsspeld en Lid van Verdienst van Beready

Seizoen 1985-1986

Dit jaar GEEN periodetitels

Beready opnieuw 4de plaats in 102

Doelman Mastromateo wordt al genoemd bij eerste elftal. In 2004 zal hij nog een aantal wedstrijden onder de lat staan bij het eerste elftal.

Seizoen 1986-1987

Seizoen 1987-1988

Seizoen 1988-1989

Seizoen 1989-1990

Beready 1 kampioen en promoveert naar de 4de klasse KNVB. Kampioenschap behaald in de uitwedstrijd bij WSJ Tilburg. Trainer Dick Hoogmoed

Dames promoveren naar Hoofdklasse

Seizoen 1990-1991

Dames kampioen in Hoofdklasse en promotie naar Regionale Klasse

Seizoen 1991-1992

Beready 1 degradeert naar de vijfde klasse KNVB (KNVB inmiddels gereorganiseerd)

Seizoen 1995-1996

Dordtsche competitie o.a. massale vechtpartij bij DMC

Willy van Balkom, 49 jaar, keeper bij Groot Alexander-Beready 1

Seizoen 1996-1997

Beready 1 promotie naar 4de klasse

Promotiewedstrijd met 0-1 gewonnen van Groen Wit te Breda

Seizoen 1997-1998

Beready 1 degradatie naar 5de klasse

Seizoen 1998-1999

Bestuurslid Rinus Leeggangers komt te overlijden

Beready 2 kampioen na beslissingsduel te Made tegen Terheijden 3, 2-1 winst na verlenging

Seizoen 1999-2000

Seizoen 2000-2001

Seizoen 2001-2002

Beready 1 Promotie door herindeling van KNVB naar 4de klasse

Seizoen 2002-2003

Beready 1 degradatie uit 4de klasse

Seizoen 2003-2004

Beready 1 in eerste rijtje van 5de klasse. Weinig aansprekend voetbal van de Hankenaars

Piet van de Pluijm, 35 jaar secretaris en erelid van de club

In 1976 volgde de laatste verhuizing naar sportpark de "Schiethoek", waar we nu nog steeds voetballen. In al die jaren is onze vereniging uitgegroeid tot een vereniging met: vijf senioren elftallen, een dames elftal, een veteranen elftal, twee junioren elftallen, een pupillen elftal, acht pupillen zeventallen en een meisjes zevental. Enkele bijzondere gebeurtenissen uit het vijfenzeventig jarig bestaan zijn: Seizoen '49 - '50: promotie naar de 1 e klasse van de Brabantse Bond (in de volksmond toen ook wel de Boerenbond genaamd). Seizoen '62 - '63: promotie naar de 1 e klasse nadat men het jaar ervoor was gedegradeerd naar de 2e klasse. Seizoen '67 - '68: weer een promotie na een verblijf van een jaar in de 2e klasse. Seizoen '69 - '70: een kampioenschap en promotie naar de 4e klasse van de K.N.V.B. wat een groot feest opleverde in het dorp en waarbij een rondrit met de Be-Ready-vlag door Dussen werd gemaakt. Seizoen '78 - '79: Na jaren van wisselend succes was er opnieuw een kampioenschap en promotie naar de 3e klasse K.N.V.B. waaruit we helaas een jaar later alweer degradeerden. In 1970 ondergaat de vereniging een groot verlies namelijk medeoprichter en voorzitter Fr. Hanegraaf overlijdt. Seizoen '82 - '83: Het was een spannend seizoen, maar voor ons één met een slecht slot, omdat we op het eind degradeerden naar de Brabantse Bond (de onderafdeling of "Boerenbond"). Seizoen '89 - '90: We verlaten de Brabantse Bond weer en we promoveren door middel van een kampioenschap, het laatste van het eerste, naar de 4e klasse K.N.V.B. Seizoen '91 - '92: Er volgde helaas degradatie naar de 5e klasse. Seizoen '96 - '97: Weer een promotie naar de 4^e klasse, maar het seizoen erna alweer een degradatie naar de 5e klasse. In 1999 ondergaat de vereniging een groot verlies bij het overlijden van bestuurslid R. Leeggangers. Aan het einde van het seizoen 2000-2001 promoveert Be Ready naar 4de klasse K.N.V.B. Dit is niet door een kampioenschap gebeurd maar door een reorganisatie binnen de K.N.V.B. In het jubileumjaar 2002 (einde seizoen 2001-2002) degradeert Be Ready naar de vijfde klas

Het jaar 1984 bracht voor onze vereniging ook nog iets moois namelijk in dat jaar werd het dames voetbal binnen onze vereniging geïntroduceerd. Vanaf die tijd tot nu behaalde de dames wisselde successen met in het jaar 1990 promotie naar de hoofdklasse en 1991 een kampioenschap met promotie naar de regionale klasse. Ook de overige elftallen en zeventallen binnen onze vereniging, zowel senioren als jeugd, hebben in deze 75 jaar successen behaald. Het zou te ver gaan om al deze resultaten te vermelden. Ook deze mannen, jongens en meisjes met hun prestaties zijn belangrijk voor de club, want zonder hen is er geen vereniging genaamd Be Ready.⁶³³

Dussen

In het seizoen 1948-1949 speelde Dussense Boys in competitie tegen Be Ready en Veeerse Boys 2. De strijd om de titel ging tussen W.V.O. 2 en Be Ready, die op een gedeelde eerste plaats eindigden, en Veeerse Boys 2 dat een puntje te kort kwam, maar geprotesteerd had n.a.v. de uitwedstrijd tegen Dussense Boys. Daar zou Veeerse Boys 2 namelijk een strafschoep zijn onthouden. De competitie was al zo'n vijf weken ten einde, toen het bericht kwam dat het protest alsnog was toegewezen. Jan Kuijpers uit Raamsdonksveer werd aangewezen om de penalty te gaan nemen. Als deze benut werd dan zou Veeerse Boys alsnog gelijk eindigen met W.V.O. 2 en Be Ready. Op de fiets peddelde Jan Kuijpers naar Dussen om daar voor de aanvang van een vriendschappelijke wedstrijd, de bewuste strafschoep te gaan nemen.

In Dussen had men z'n plan al getrokken, Veeerse Boys zou niets in de weg worden gelegd want op die manier kon men aartsrivaal Be Ready een hak zetten. Volgens overlevering ging de keeper van Dussen hierbij zelfs zover dat hij bij het nemen van de strafschoep tegen de paal ging zitten. Nerveus door al het gedoe rondom schoot Jan Kuijpers de bal echter hoog over het doel. Even nog werd er druk uitgeoefend op de scheidsrechter om de strafschoep te laten overnemen, maar Kuijpers toonde zich een sportief verliezer met de opmerking: "genomen is genomen". Maar niet alleen dat, want 's avonds hebben sportvrienden uit Dussen hun collega-voetballer Kuijpers

⁶³³ v.v. Be-Ready 75 jaar, jubileumgids, blz 15-16, 2002

uit Raamsdonksveer per kruiwagen over de Keizersveersebrug vervoerd omdat hij niet meer in staat bleek om op eigen kracht naar huis te fietsen.⁶³⁴

Sleeuwijk

Aan het einde van de oorlog wordt er echter weer een nieuwe club gesticht. Op 25-1-1944, onder de moeilijkste omstandigheden die men zich maar kan bedenken, wordt in het verenigingsgebouw Vegos v.v. Sleeuwijk opgericht. Bij de oprichtingsvergadering waren aanwezig: W. Monshouwer, Jo v.d. Berg, P. Waltheer, Anton Duizer, Gerrit Sterrenburg, politieagent Vos, Nol Vink, Jan van Andel en G. Smiezing.⁶³⁵

Er kon gevoetbald worden op een wei achter het oude Gemeentehuis en de villa van Dokter van Leeuwen. Een kleedlokaal was er niet, men was allang blij dat men het veld voorzien kon van twee doelen en de noodzakelijke hoekvlaggen. Dokter van Leeuwen stelde echter zijn wachtkamer beschikbaar als kleedruimte, zodat de bezoekende clubs zich toch konden omkleeden.

Aan het einde van de veertiger jaren is men verhuisd naar een terrein achter café Kolf, achteraan de Rijksstraatweg. Hier werd van ijzeren platen een kleedlokaal gemaakt. De kraan om zich te wassen was toen nog buiten, wat in de winter nogal als koud werd ervaren. Hoewel de kleedruimte van ijzeren platen op zich al een hele verbetering was, voldeed het gebouw al spoedig niet meer aan de eisen des tijds, waarna het vervangen werd door een houten gebouwtje met twee gescheiden kleedruimtes en een hokje voor de scheidsrechter. Ook kon men zich voortaan binnen douchen wat wederom een hele stap vooruit betekende. Ook de afrastering langs het veld was beter verzorgd.

In 1961 kwam Aannemingsbedrijf Molhoek met vijf draglines en een elftal Zeeuwen zich in Sleeuwijk vestigen daar de ruilverkaveling in Zeeland ten einde liep en deze in het Land van Heusden en Altena nog moest beginnen. Directeur Adriaan Molhoek, een voetbalfan in hart en nieren, was al spoedig op het Sleeuwijks voetbalveld te vinden. Molhoek werd voorzitter en ontpopte zich als een regent die al zijn vrije tijd in de voetbalclub stopte en waarvoor hem niets te veel was. Onder zijn leiding kwam er veel tot stand daar hij geen barrière uit de weg ging. Zo werd met zijn draglines een nieuw voetbalveld aangelegd van klasse.

In 1967 werd een begin gemaakt met een gloednieuw groot clubgebouw van bakstenen met beneden kleedkamers en op de bovenverdieping de kantine. Bovendien werd over de gehele westelijke kant van het veld een overdekte zittribune geplaatst. Om dit alles te realiseren had Molhoek 35.000 gulden nodig, waarvoor hij naar burgemeester Baks te Werkendam ging maar waar hij nul op rekest kreeg. Hierna stelde hij zich in verbinding met het Ministerie van C.R.M. waar hij minister Marga Klompé aan de lijn kreeg. Met haar kon hij wel een afspraak maken. Later kreeg hij een uitnodiging van staatssecretaris Kruisinga, die inmiddels op de hoogte gesteld was van de ontwikkelingen in Sleeuwijk. Het resultaat was nauwelijks te geloven, daar eerst het gevraagde bedrag van 35 mille werd toegezegd en zelfs uiteindelijk verhoogd tot een som van 37.000 gulden.

In 1968 was het een groot feest bij de opening van het vernieuwde complex. Hierbij waren aanwezig burgemeester Baks, wethouder Kees den Haan, gemeentesecretaris Wout de Klerk, aannemer Adriaan Molhoek en natuurlijk nog vele andere genodigden en belangstellenden. Het clubgebouw was dan ook bijzonder fraai, met z'n gordijnen voor de ramen en bloemetjes op de vensterbank. Het kon wedijveren met de clubgebouwen uit de wijde omtrek.

Zaterdag 18 oktober 1969 bleek echter een rampdag toen 's avonds tegen twaalf uur het hele gebouw in lichterlaaie stond. De aangerichte brandschade bleek dusdanig groot dat men het fraaie clubgebouw als verloren diende te beschouwen. Het houten gebouwtje, het oude kleedlokaal, dat er naast stond liep geen schade op. Twee jaar later, in 1971, was het opnieuw zover en kon een nieuw clubgebouw geopend worden.

Mede dankzij de voortvarende Molhoek, die niets liever wenste dan dat de voetbalclub tot een respectabele hoogte zou stijgen, maakte de Sleeuwijkse voetbalvereniging een grote bloeiperiode door. Vele vrijwilligers en vrienden van de club hebben belangeloos vele uurtjes in de huidige accommodatie gestoken, waarvoor zij een pluim verdienen. Sportpark De Roef mag gezien worden.⁶³⁶

Woudrichem

Al spoedig na de bevrijding ging de bal weer rollen, zij het eerst in de vorm van vriendschappelijke wedstrijden. Zo werd gespeeld tegen Sleeuwijk en tweemaal tegen een Engels militair elftal.

⁶³⁴ Jubileumboek Veerse Boys 1927-2003, blz. 39, o.r.v. Ad Soeters, 2002

⁶³⁵ Sleeuwijk in ouwe foto's, blz. 66-67, A. Vink jr.

⁶³⁶ Sleeuwijk een dorp aan de Merwede, blz. 169-171, J. van de Pol, 1993

Nieuwe verenigingen verschenen ten tonele en in het najaar van 1945 ging de competitie weer van start. Woudrichem 1 bleef vooralsnog 's zondags spelen en moest voor de thuiswedstrijden zijn heil zoeken in Vuren. In 1948 werd Woudrichem na een 6-0 overwinning op Merwede 2 afdelingskampioen.

Dit 's zondags spelen duurde tot 1949, toen werd overgeschakeld naar het zaterdagvoetbal van de Dordrechtse, ook wel de Van Harten-competitie genoemd, naar de toenmalige competitieleider de heer L. van Harten. Erg lang heeft het eerste daar niet gespeeld, want meteen werd het kampioenschap behaald, hetgeen prompt promotie naar de 4e klasse van de KNVB betekende.

We zijn dan bijna aan het eind van de veertiger jaren en lopen, voor we verder gaan, nog even het stukje vanaf de bevrijding na.

Juni 1946: Woudrichem wint in Hoornaar het zogenaamde bevrijdingstoernooi om de bevrijdingswisselbeker. Om definitief in het bezit te komen van de wisselbeker, moest het toernooi driemaal achter elkaar of vijfmaal in totaal gewonnen worden. Het eerste geschiedde, driemaal achter elkaar en zodoende was de club van Dirk Baron, nu Stedoco geheten, haar beker kwijt.

Pinksteren 1947: een serie wedstrijden met kermis; burgemeester Van Rijswijk trapt af. Deze wedstrijden werden gehouden ter gelegenheid van het 15-jarig bestaan van de vereniging. Een geslaagd feest dat bovendien nog aardig financieel voordeel opleverde.

De vijftiger jaren

In januari 1950 verscheen voor het eerst het clubblad De Stormvogel. Initiatiefnemer Jan W. Gruiters was de eerste redacteur. In september van dat jaar opende burgemeester Van Rijswijk een nieuw kleedlokaal met wasgelegenheden. Een mooie aanwinst, verkregen met medewerking van de gemeente en een stuk zelfwerkzaamheid.

We passeren vervolgens een aantal gebeurtenissen uit het leven van een voetbalclub. Opvallend is hierbij dat voor wat de sportieve prestaties betreft, er wel kampioenschappen van bijvoorbeeld junioren of andere elftallen genoteerd kunnen worden, maar dat het eerste elftal daar niet bij is.

Ook hier kunnen we niet te lang bij stil blijven staan en we noteren september 1956. Het eerste elftal staat voor het achtste seizoen in de 4e klasse van de KNVB. Kregen de jongens tot nu toe training van 'deze of gene', dit seizoen werden ze voor het eerst getraind en begeleid door een gediplomeerd oefenmeester, Bertus Vink. De voetbalzaken werden serieus aangepakt. Tweemaal in de week trainen en soms tot 's avonds laat sleutelen aan een winnend systeem. Alle inzet ten spijt, een kampioenschap kwam er (nog) niet uit.

Geen kampioenschap in zicht en toch in feeststemming, dat kan, reken maar na: 11 maart 1932 - 11 maart 1957; Stormvogels 25 jaar. Feestelijkheden en een druk bezochte receptie in het toenmalige clubhuis Café Groeneveld. Wat in het seizoen '56-'57 niet lukte, kwam in het seizoen '57-'58 wel voor elkaar. Het eerste elftal werd kampioen. Het was een zeer spannende aangelegenheid met een nek-aan-nek race tussen Woudrichem en NEO uit Sprang. We eindigden gelijk. Bertus Vink schreef hierover, 14 jaar later in 'De Stormvogel': "Voor mij persoonlijk was het hoogtepunt 1958, toen we via een beslissingswedstrijd in Aalburg tegen NEO beslag wisten te leggen op het kampioenschap. Het was leuk. De muziek stond 'boven het gat' klaar en speelde bij burgemeester Dingemans Wiers voor de deur."

In die dagen, we hebben het dan over het eind van de vijftiger jaren, was in het zaterdagvoetbal de 2e klasse het hoogst. Je zou dus kunnen zeggen, 3e klasse was al aardig hoog! Het viel voor de Woerkumers dan ook niet mee om zich goed staande te houden. De namen van de tegenstanders spreken voor zich: Rijnsburgse Boys, Noordwijk, DOTO, Zwaluwen Vlaardingen enz. In het eerste jaar ging het aardig goed, met 18 punten uit 18 wedstrijden kon men tevreden zijn, maar een seizoen later was het gebeurd. Samen met ASWH terug naar de 4e klasse. Niet voor lang, want het volgende seizoen werd ongeslagen het kampioenschap behaald! En weer, en nu enkele seizoenen achter elkaar, moesten alle zeilen bijgezet worden om het 3e-klassechap te behouden, maar het lukte.

We hebben nu weer enkele jaren het eerste elftal op haar weg gevolgd en inmiddels is er weer heel wat gepasseerd in het dagelijks leven van de club. Alles vermelden zou te ver voeren, maar enkele gebeurtenissen uit die tijd mogen we niet onvermeld laten. Eind 1959 overleed onze sympathieke clublokaalhouder en voortreffelijk

gastheer Arie Groeneveld. Zeer kort daarop kwam eerstenelftalspeler Arie van Straten door een noodlottig bedrijfsongeval om het leven.

De zestiger jaren

Penningmeester Tine Ruis, een man met een lange staat van dienst voor de vereniging, overleed in december 1961.

Op de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering, gehouden 23 augustus 1963 nam J.C. Kool afscheid als voorzitter. De vergadering belooft zijn prachtige staat van dienst met het erelidmaatschap. Helaas heeft Kool niet lang kunnen genieten van zijn eretitel, hij overleed in mei 1965. Slechts enkele maanden later ontviel aan de club medeoprichter Moraal Metz

Koninginnedag 1964. Een wel heel bijzondere feestdag voor de club. Burgemeester Voster, nog maar kort in Woudrichem, opende in de ochtenduren ons eerste nieuwe clubhuis. Met steun van het gemeentebestuur, door het voeren van verschillende acties om de financiën bij elkaar te krijgen en met de nodige zelfwerkzaamheid kon dit clubhuis gerealiseerd worden. Na een gezellige en goed bezochte receptie werd 's middags de openingswedstrijd gespeeld. Voor deze wedstrijd was een speciaal Stormvogelsteam samengesteld, dat het moest opnemen tegen een al wat grijzende Feyenoordselectie. Wie de wedstrijd won konden we niet zo gauw terugvinden, maar dat is niet zo belangrijk. Belangrijker was de winst die de club boekte: een eigen splinternieuw clubhuis.

Al eerder haalden we aan dat het eerste elftal alle zeilen bij moest zetten om zich in de 3e klasse te handhaven. Zo ook in het seizoen '63-'64. Slechts 11 punten werden in de hele competitie vergaard, maar gelukkig voor Woudrichem had Rillandia uit Rilland-Bath er nog één minder en kon het 3e-klaseschap behouden blijven.

Na de competitie werd deelgenomen aan de wedstrijden om de KNVB-beker. Niemand verwachtte er, gezien de competitieresultaten, veel van en dat in de eerste ronde Dinteloord werd uitgeschakeld was een meevaller. Maar toen achtereenvolgens Arnemuiden, SVV Oosterhout, RVVH Ridderkerk en MFB Rotterdam werden gewipt, was er natuurlijk geen sprake meer van meevallers. Na MFB werd geloot tegen de sterke Zaanse tweedeklasser ZCFC. Clubbladredacteur Ed van Barele schreef hierover in 'De Stormvogel!': "Mochten onze jongens er in slagen ook deze tegenstander te overwinnen, dan is de kans zeer groot dat zij in de halve finale uitkomen tegen het grote en overbekende Quick Boys uit Katwijk." Niet alleen werd ZCFC overwonnen, maar ook het overbekende Quick Boys moest er, op neutraal terrein in Heerjansdam, aan geloven.

In de finale moest het worden opgenomen tegen toen één van de sterkste zaterdagclubs, Huizen. Een grote schare supporters, waaronder burgemeester Voster, vergezelde de jongens van trainer Adam van Straten naar Rijnsburg. Na een spannende wedstrijd lukte het Huizen beslag te leggen op de beker, maar niettemin leverde Woerkum een unieke prestatie!

Na de feestelijke opening van het nieuwe clubhuis en de zo succesvolle serie bekerwedstrijden van het eerste elftal komen we in wat rustiger vaarwater met meer zaken van algemene aard.

" In september 1964 werd N. Kilwinger tot voorzitter gekozen en verscheen C.J.J. van der Post aan de bestuurstafel. Hij hield zich vooral bezig met terreinaangelegenheden.

" In de zomer van 1966 maakte men, waarschijnlijk voor het eerst in Woudrichem, kennis met damesvoetbal.

" Op 11 maart 1967 bestond de club 35 jaar. Op gepaste wijze en zeker niet uitbundig werd dit zevende lustrum gevierd.

" Dr. M.A. Baks, of, zoals hij beter bekend was, tandarts Baks, consul van de KNVB en medeoprichter van Stormvogels overleed in april 1967.

In deze tijd diende zich steeds meer de noodzaak van nieuwe terreinen aan. Als in de zomer van 1968 Brakel er een terrein bij krijgt, in Genderen bij GDC en in Rijswijk bij Rijswijkse Boys nieuwe terreinen worden geopend, komt steeds schrijnender naar voren dat Woerkum in deze aan het achterop raken is. Bij het gemeentebestuur heeft de zaak alle aandacht en ook in de club zit men zeker niet stil. Een actiecomité, bestaande uit M. Smits, IJ. van Straten, A. Ros en F. van Huygevoort, haalde in korte tijd fl. 20.000,- boven water, bestemd voor de nieuwe terreinen.

3 oktober 1968: voorzitter Kilwinger is 25 jaar bestuurslid. Tijdens de huldiging in de kantine werd hem door KNVB-bestuurslid Fokke Remmers een onderscheiding uitgereikt. Ook door de voorzitter van de KNVB-Afdeling Dordrecht, P.H. v/d Hoek, werd Kilwinger een onderscheiding opgespeld.

Aalburg

Ter ere van het 25-jarig bestaan werd in 1951 een feestavond georganiseerd met muziek van het Waalwijkse orkest de Rigo-Boys, waarbij ook een Zwitsers voetbalelftal te gast was. Na het spelen van de volksliederen werden de gasten door Wilhelmina voorzitter en burgemeester Landweer welkom geheten. De rij van sprekers werd gecompliceerd door vertegenwoordigers van: de K.N.V.B., de onderafdeling Dordrecht, alle plaatselijke verenigingen, v.v. Heusden en v.v. A.B.C. Bergen op Zoom

Na de oorlog in 1953 ging Wilhelmina op toernooi in Zwitserland. Met twee elftallen, plus aanhang in twee bussen ging men op weg naar F.C. Rohr.

Het huidige clubgebouw van Wilhelmina stamt uit 1968, waarop in 1975 en in 1990 uitbreidingen werden gerealiseerd

Wijk

Sportvereniging NOAD'32.

N o o i t O p g e v e n , A l t i j d D o o r z e t t e n

NOAD'32 werd opgericht op 9 januari 1932.

Oprichtingsplaats was 'de keet op den bol', ruim honderd meter van ons huidige gebouw. Daarbij aanwezig was Kees Bouman, onze erevoorzitter, een man die in voor- en tegenspoed NOAD op de been hield, allerlei functies bekleedde en maar liefst 41 jaar bestuurslid is geweest. Hij is helaas 25 maart j.l. op 87 jarige leeftijd overleden. Het eerste veld lag in de Veldstraat maar hier moest men binnen een jaar al wijken omdat de eigenaar van de grond er een woning ging bouwen. Vanaf 1933 speelde men aan de Aalburgsestraat tegenover het 'Herrebeugel' waar toen nog geen huizen stonden. Dit terrein was aan de straatzijde geheel afgezet met rietmatten. Ook was men in het bezit van een klein houten kleedlokaal dat bij seriewedstrijden tekort schoot.

Dan week men uit naar naburige huizen om daar van kleding te wisselen en zich te wassen.

Tussen 1941 en 1945 is er nauwelijks van het veld gebruik gemaakt, maar in 1946 werd het toch weer ingezaaid. Inmiddels was het kleedlokaal, dat tijdens de oorlog lag opgeslagen bij de heer Sluimers, in vlammen opgegaan. Vanaf 1947 is het speelveld op het Groot Korenzand tot heden ten dage. In 1968 is het tweede speelveld erbij gekomen.

Dit veld was bereikbaar via een slechte stoep de dijk af en was in een regenachtige periode nauwelijks bereikbaar. In 1948 kreeg men een nieuw kleedlokaal met 'stromend water', een unicum in die tijd in de streek. Grote man achter dit bouwwerk en ook in 1968 en 1976 was erelid Adriaan Boezer, klein van stuk, maar ook in het veld een groot man, één van de betere voetballers die NOAD ooit bezat! Is helaas op 1 augustus van het vorig jaar op 83-jarige leeftijd overleden, een groot gemis voor diegenen die hem van nabij meegemaakt hebben.

Afbeelding 3. Het kampioenselftal uit 1951 van v.v. NOAD '32. Staand v.l.n.r. Adriaan van de Bogaard, Joos Arendse, Wout v.d. Boogaard, Martien Duisterwinkel, Jan Scheffers, Arie Roeland en leider Jan Schouten. Gehurkt v.l.n.r. Jan Vos, Dirk v.d. Boogaard, Anton van Wijnen, Joske Vos, Gerrit van de Maaden, Adriaan Boezer

In 1968 kregen we er een veld bij, ons huidige A-veld, en werd een nieuw clubgebouw neergezet, ons huidige gebouw dat in 1976 uitgebreid werd. In 1984 kregen we een nieuwe oefenhoek. Voor de oorlog werd ook al in een competitie meegedaan, in de SOS, 'Samenwerking Ons Streven' en enkele jaren in de B.V.B., de Brabantse Voetbalbond. Vanaf 1945 speelden we in de Dordtse Voetbalbond waarin we in 1951 kampioen werden en daardoor 4de klasser werden. Met wisselend succes speelden we in deze klasse, totdat men kampioen werd in seizoen 1968/69. Met uitzondering van 3 jaar speelden wij tot 1990 in de 3de klasse, uiteindelijk de huidige 2de klasse. Vanaf seizoen 1990/91 ging het bergafwaarts en via de 4de klasse, hoofdklasse en zelfs één jaar 1ste klasse onderafdeling, keerde het tij en werden we in het seizoen 1996/97 kampioen en werden 3de klasser. In het seizoen 1999/00 werden we weer kampioen en zijn we voor het eerst in ons bestaan 2de klasser! Maar na een seizoen waren we weer terug in de derde klasse waar we nu bovenin meedraaien. Heel lang speelden we onder v.v. Wijk in de competitie, later onder v.v. Noad en vanaf 1969 als s.v. NOAD'32. Sinds 1978 als sportvereniging, omdat we vanaf 1978 jaarlijks samen met andere verenigingen wielerrondes, wielermoments en

hardlooprondes organiseren. Sinds 1976 bezitten we damesvoetbal bij NOAD met een damesteam en een meisjesteam. Verder hebben we vanaf 1955 een wekelijks clubblad, dat ca. 48 keer per jaar uitkomt. Grote animator hiervan was Janus van Loon. Is inmiddels bijna 83 jaar.

M.C.Bouman juni 2003.

Het Clublied

En we zijn alle NOAD leden en we horen bij elkaar.
We doen altijd ons best en staan voor iedereen steeds klaar.
Om het spel sportief te spelen, ja dat is ons ideaal.
Daar willen wij voor trainen op het veld of in de zaal.

Want NOAD 1, telt weer mee, ja daar kun je mee door zee.
Vooruit, vooruit en NOAD 1 gaat nooit verloren.
Vooruit, vooruit en NOAD 1 staat bovenaan.

En de keeper en de back staan altijd even pal,
dat is het fundament voor het hele elftal.
Van de spil naar de rechtsbuiten, Die geeft hem netjes voor.
Supporters staan te brullen, doe je best en ga zo door.

Refrein

Met dank aan Gijs de Fijter

Andel

Op 1 mei 1965 verhuist de vereniging van de Zandplaat aan de Maas naar een fraai nieuw onderkomen - door de Gemeente Andel aangelegd - aan de Riedijk. De huurprijs bedraagt duizend gulden per jaar.

Bij het vijftig jarig jubileum in 1980 is de vereniging inmiddels gegroeid tot 160 leden, waarvan de helft jeugdleden.

In het seizoen 1974-1975 wordt het eerste elftal van Sparta '30 o.l.v. trainer M. Verhagen kampioen. In het seizoen 1977-1978 gebeurt dat wederom ditmaal onder de nieuwe en eerstejaars trainer Ad van de Broek uit Dussen. Van de Broek herhaalt dat huzarenstukje opnieuw in het seizoen 2001-2002.

Heusden

Na de bevrijding rouwde Heusden nog om de stadhuisramp die zich in de nacht van 4 op 5 november 1944 voltrokken had en waarbij 134 slachtoffers, zijnde acht procent van de totale Heusdense bevolking, te betreuren vielen.⁶³⁷ Hierdoor was het des te opmerkelijker dat men al in een vroeg stadium initiatieven ontplooidde om het georganiseerd voetbal weer op te starten. Op 15 augustus 1945 werd in Hotel De Gouden Leeuw Voetbalvereniging Heusden opgericht. De minimum leeftijd voor toetreding werd gesteld op tien jaar, die enige jaren later verlaagd werd tot acht jaar. Ook de clubnaam onderging een wijziging toen op 10 december 1958 de naam werd veranderd in Sportvereniging Heusden. Dit had te maken met de oprichting van een aparte gymnastiekafdeling.

Heusden werd in 1961 beboet en bestraft wegens het verstrekken van een vergoeding aan contributieophaler Pelders en kaartverkoper J. Schaap, tenzij door de commissie voor amateurisme hiervoor dispensatie zou worden gegeven. Het zonder licentie trainen door E. van Geenen werd bestraft met een waarschuwing en vijftiengulden boete.

Heusden heeft in 1961 157 leden. In jan-1961 werd derde elftal teruggetrokken. Vanaf 1961 dienen alle voetballende leden medisch gekeurd te zijn.

Begin 1961 werd s.v. Heusden benaderd door J. Adolfs Enschede voor medewerking De Filmactie (1949-1970). Daarbij werden verenigingen aller aard (in plaatsen van 700-10.000 inwoners) aangeschreven om hun medewerking te verlenen tot het laten opnemen en vertonen van een dorpsfilm over de vereniging en van de inwoners in hun dagelijkse doen. Na de eerste vertoning konden de vereniging de film voor een "billijke prijs"

⁶³⁷ De Stadhuisramp van Heusden, blz 36, J.P.M. van de Mortel, 1994

aanschaffen waarmee het vertoonrecht kon worden uitgebaat. Adolfs gaf in zijn brochure de garantie dat e.e.a. financieel voordeel voor de vereniging zou opleveren. Als dit aantoonbaar niet het geval was kon men rekenen op een garantiecheck van ten minste honderd gulden. Als een financieel nadeel kon worden aangetoond mocht zelfs een bedrag van duizend gulden tegemoet worden gezien.

Uiteindelijk ging s.v. Heusden niet op het aanbod in, hoewel er later, in 1967, in samenwerking met de muziekvereniging alsnog een film werd opgenomen.

Ook andere plaatsen in de streek werden op film vastgelegd, meestal in samenwerking met muziek- of zangverenigingen, maar ook met voetbalclubs. Werkendam in 1952 en 1959, Dussen in 1958 in samenwerking met Dussense Boys⁶³⁸, Woudrichem, Rijswijk en Heusden in 1967 en Nieuwendijk in 1968.

In de Bondsvergadering van 1955 was besloten dat alle voetbalverenigingen uiterlijk 1 januari 1961 rechtspersoonlijkheid moesten bezitten. In een brief van 1 december 1960 werd dit door KNVB opnieuw aan de orde gesteld. Rechtspersoonlijkheid kon verkregen worden door Koninklijke Goedkeuring aan te vragen op de statuten van de Vereniging. Het voordeel hiervan was o.m. dat bij deze clubs alleen het vermogen van de vereniging aansprakelijk gesteld kon worden en bestuursleden niet hoofdelijk aansprakelijk waren

Na de oorlog begon Heusden in het seizoen 1945-1946 in de eerste klasse van de BVB en werd glansrijk kampioen met zeventien maal winst uit achttien wedstrijden, doelsaldo 103-20. In de promotiecompetitie

Invoegen foto: Heusden Anno 1947. A. Sluimers, Bas de Kok, Jo van Wijk, Hanegraaf, J. Verweij, G. de Kok, R. van de Linde, C. Viveen, B. van de Oever, W. van Wijk, H. van Engelen, Fr. Te Vruchten, K. Timmermans, C. Gieles, J. van de Donk, Wim van Wijk, W. Geerlings, G. Schouten, Fr. Leijten, A. de Kok, Jaap van Wijk, Jopie Slaats, W. de Moor.

In oktober 1949 verscheen het eerste clubblad van v.v. Heusden onder naam Contact. Door voorzitter G. Schouten werd in zijn eerste bijdrage aan het blad teruggeblikt op de de competitie start die niet bepaald florissant was omdat de eerste wedstrijden allen verloren gingen. Secretaris F. te Vruchte, die zo'n beetje de geestelijk vader van het cluborgaan was, riep leden en donateurs op een abonnement te nemen op het blad á raison van twee gulden per half jaar en drie gulden vijftig voor het gehele seizoen. Losse nummers ware te koop voor tien cent per nummer.⁶³⁹

De toewijzing van toegangskaartjes voor interlandwedstrijden geschiedde destijds via de club. Deze kreeg een quota kaartjes toegewezen welke onder de geïnteresseerden werden verloot. Bij Heusden werden daarnaast twee kaartjes buiten de verloting gehouden om deze vervolgens ter beschikking te stellen aan personen die verdiensetelijk gemaakt hadden voor de club. De kaartendistributie was in handen van penningmeester J. van Wijk.⁶⁴⁰

Getraind werd er in 1949 nog maar mondjesmaat, terwijl die in de winterdag ook nog eens binnenshuis plaats vond in Het Wapen van Amsterdam. Donderdagavond was de trainingsavond voor junioren van 18:00-19:00 uur, tweede en derde team van 19:00 tot 20:00 uur en het eerste elftal sloot de rij van 20:00-21:00 uur.

Een elftalopstelling van het eerste elftal tegen R.K.D.V.C. luidde als volgt: Doel - Anton de Kok, back - C. Timmermans en Jaap v. Wijk, midden - G. Gielis, Wout v. Wijk Bzn. en Bertus v.d. Linden, voor - Bas de Kok, C. Viveen, Jaap Verheij, J. Heijne en C. Gerkes, reserves - G. Vos en H. Klaren. Het elftal werd samengesteld door de elftal commissie bestaande uit C. Hanegraaf, B. Gijwijt en G. de Kort.

Het tweede elftal bond in de navolgende opstelling de strijd aan met Vlijmen 2: doel - W. v. Willigen, back - Verdonk en P. Timmermans, midden - F. Leyten, W. v. Wijk Jzn. en Gerrit Jonker, voor - R. Jonker, H. Jonker, M.v.d. Linden, B. v.d. Oever en H. v. Engelen, reserves - Jil; v. Dongen en J. Kipping.⁶⁴¹

Het clubblad van v.v. Heusden ontwikkelde zich weldra tot een spreekbuis voor leden en bestuur om hun mening, kritiek, advies, e.d. te ventileren, waarvan dan ook regelmatig gebruik werd gemaakt. Omdat het eerste elftal met de winterstop uit tien wedstrijden nog maar een schamele vier punten had weten bijeen te sprokkelen, werd door de leden A.L. Sluimers, H. v. Engelen, G. Vos en Fr. Leyten een dringend beroep gedaan op de elftalcommissie om alle krachten te mobiliseren tot behoud van het vierde klasserschap. De elftalcommissie liet de oproep niet

⁶³⁸ Hank en Dussen in vogelvlucht, blz. 31, Henk Hellegers, 1994

⁶³⁹ Contact, clubblad v.v. Heusden nr. van oktober 1949

⁶⁴⁰ Contact, clubblad v.v. Heusden nr. 2 van 2 november 1949

⁶⁴¹ Contact, clubblad v.v. Heusden nr. 3 van 9 november 1949

zomaar over haar kant gaan en diende het kwartet criticasters in het zelfde nummer van het clubblad danig van repliek.⁶⁴² Daarmee bleek de discussie echter geenszins gesloten, in de volgende uitgaves van het clubblad werd nog enkele keren teruggekomen op de onstane onenigheid.

Heusden bleek trouwens ook over een echt clublied te beschikken. Op de wijze van: Oh, die K.R.O. Boys waren een viertal coupletten en het volgende refrein gecomponeerd: Oranje-witten, Oranje-witten. Zet je beste beentje voor (maak maar gauw een goaltje). Oranje-witten, Oranje-witten. Laat geen bal de goallat door.⁶⁴³

Het seizoen 1949-1950 wist Heusden zich dankzij een goede tweede competitiehelft te handhaven in de vierde klasse KNVB. Dat was echter niet de enige moeilijkheid welke het hoofd geboden diende te worden. Vanwege renovatie van het speelveld aan de Heusdense brug, moest men tijdelijk uitwijken naar een weiland van Van Everdingen aan de Herptse Bocht, dat de leden met eigen handen speelklaar hadden gemaakt.

In het seizoen 1950-1951 werd door de KNVB de medische keuring verplicht gesteld.

Door het bestuur werd een palenactie opgestart ten behoeve van de afrastering van het gerenoveerde veld. Een week later had men al 59 toezeggingen voor afrasteringspalen binnen.

Indiëganger J. Laros keerde in mei 1950 terug uit de oost en kondigde schriftelijk zijn terugkeer aan bij de Oranje-witten.

Het seizoen 1950-1951 werd Heusden kampioen in de vierde klas KNVB en promoveerde daarmee naar de derde klasse.

Invoegen foto: HeusdenKamp1951. Met o.a.: Boven: Gijs Schouten. Bas de Kok, ?, ?, Wout van Wijk, ?, ?, Harry van Engelen, Frans te Vruchte. Onder: Jan Timmermans, Frans Leijten, Anton de Kok, Wim van Wijk.

In de vijftiger jaren was Heusden een toonaangevende vereniging in de streek. Men beschikte over een kwalitatief hoogstaand elftal. De gebroeders Van den Oever en De Kok, Ad van Dongen, Appie Vos, Arie de Groot, Henk Kwetters, noem maar op. Stuk voor stuk klasse voetballers, waarvan een aantal zeker meer potentie in zich had om nog hoger te spelen als de omstandigheden dit hadden toegelaten. Vooral de beide slagersons De Kok worden in dit verband geroemd.

FC sv-Heusden kampioen in de 4de Klas KNVB in 1951 en in 1969 met promotie naar de 3de Klas. In 1983 opening 3de veld en in 1992 kampioen in de 2de Klas Afdeling Noord Brabant met promotie naar de 1ste Klas van de Afdeling. In 2003 door het winnen van het periodekampioenschap volgt promotie van de 5de Klas KNVB naar de 4de Klas KNVB. Tot de vijftiger jaren was speelveld van Heusden gelegen waar nu nog gereed product van Jonker Fris wordt opgeslagen. Tijdens de Duitse bezetting moest naam Juliana omgezet worden in v.v. Heusden.

Nieuwendijk

Belangstelling voor 't voetbal was er echter te over. Dat blijkt wel uit de response op de oproep middels aanplakbiljetten kort na de bevrijding in mei 1945, dat in het verenigingsgebouw Tavenu een samenkomst zal worden georganiseerd met als doel een sportvereniging op te richten. De pioniers die achter de oproep staan zijn Ad de Bok, Adriaan de Bok, Cor Heystek, Niek Struik, Jan Vogelaars, Piet Walraven en Jan Westerhof. Het zevental heeft de behoefte goed ingeschat want de grote zaal van het Tavenu is flink gevuld met belangstellenden die op 17 juli 1945 bijeenkomen. Er kunnen diezelfde dag maar liefst 120 leden voor de nieuwe sportvereniging ingeschreven worden en dat mag gerust aanzienlijk genoemd worden gelet op de toenmalige omvang van het dorp. De vereniging krijgt de naam Altena en de clubkleuren oranje-wit, hetgeen zo vlak na de bevrijding veel bijval ondervindt bij leden en publiek.

Al snel blijkt dat de interesse van het merendeel van de leden uitgaat naar het voetbal. Daarom worden de activiteiten gericht op het bemachtigen van een kwalitatief goed voetbalterrein, dat aan de vereiste afmetingen voldoet. Het duurt wel even voor een perceel bouwland aan de Straatweg van boer De Graaf kan worden verkregen. Bovendien moet er heel wat gebeuren zoals: ploegen, eggen, egaliseren, draineren en inzaaien. Daarom duurt het enkele maanden voordat het veld speelklaar. Ondertussen wordt langs het toegangspad een klein houten kleedgebouwtje geplaatst. Zolang het nieuwe terrein nog niet bespeeld kan worden, voetbalt men tijdelijk op het gors langs de kade van de Bleke Kil. Op zaterdagen staan daar de fanatieke aanhangers langs de

⁶⁴² Contact, clubblad v.v. Heusden nr. 11 van 4 januari 1950

⁶⁴³ Contact, clubblad v.v. Heusden nr. 16 van 8 februari 1950

lijn om de voetballers waaronder: de gebroeders Hans, Zeger en Frans Ouwerkerk, Henk Tollenaars, Ad de Bok, Wim Dekker, e.a. aan te moedigen.⁶⁴⁴

Afbeelding 6. v.v. Altena bij een van de kampioenschappen. V.l.n.r. Kees de Rooij – aanvoerder, Bertus Dekker – trainer, Jan Biesheuvel – voorzitter.

Naar aanleiding van een voetbalwedstrijd tussen Sleeuwijk en een militair elftal van het bevrijdingsleger, wordt op 17 juli 1945 N.S.V. Altena opgericht. De mannen van het eerste uur waren Piet Walraven, Oom Ad de Bok, Cor Heystek, Jan Vogelaars, Niek Struik en Jan Westerhof. Zij riepen de oprichtingsvergadering in gebouw Tavenu op 17 juli 1945 bijeen.

Tot 1950 was er naast de voetbalafdeling ook nog een korfbalafdeling actief. In de loop der jaren is de N.S.V. (Nieuwendijkse Sportvereniging) gewijzigd in V.V. (Voetbalvereniging) Altena.

In 1956 promoveert Altena naar de KNVB en zal daar niet meer uitgaan. Ook in dat jaar is de komst van de juniorenafdeling, waarna in 1958 Altena koninklijk wordt goedgekeurd. In 1965 wordt het nieuwe hoofdveld in gebruik genomen, de bouw van de kantine volgt in 1969. Het ledenaantal is dan 245.

In 1971 wordt onder leiding van Tonnie de Wit een dameselftal opgericht, dit bestaat tot in de tachtiger jaren. Ook in dit jaar een nieuw oefenveld met verlichting in gebruik genomen en er volgt promotie naar de 3e klasse KNVB. De nieuwe kleedaccommodatie wordt in 1976 geopend. Een jaar later in 1977 wordt het 3e veld in gebruik genomen. Het ledental stijgt dan naar 392.

In 1979 wordt Altena 1 met als trainer Bertus Dekker, kampioen in de toenmalige 2e klasse en promoveert naar de hoogste afdeling van het zaterdagvoetbal. Helaas maar voor 1 seizoen. In 1983 betekent de 1 - 0 winst in de spannende beslissingswedstrijd tegen Arnemuiden op het complex van RBC in Roosendaal wederom promotie naar de hoogste klasse. Trainer in dat jaar was Huub van Gulik. De derby's tegen buurtvereniging Kozakken Boys trekken weer grote aantallen toeschouwers, maar ook nu volgt degradatie na 1 seizoen. In 1985 wordt het 40-jarig bestaan o.a. opgeluisterd met een wedstrijd tegen oud-internationals. Op 10 mei 1986 wordt wederom het kampioenschap in de 2e klasse behaald. In een uitermate spannende wedstrijd in het Zeeuwse Hoek wordt vlak voor tijd de beslissende goal gescoord door Rene v.d. Broek en de vreugde is groot. De spelersbus en de vijf meegereide supportersbussen werden op een prachtige intocht in Nieuwendijk getraakteerd.

De kapconstructie op de kantine wordt in 1987 geplaatst waarna in 1989 de verbouwing van de kantine plaats vindt; er wordt een stuk aangebouwd en de bar en entree worden gewijzigd.

Op 5 mei 1990 wordt het kunstje (promotie naar de hoogste klasse zaterdagvoetbal) nog eenmaal herhaald. Nu onder leiding van trainer Frans Cools. In Veen wordt het kampioenschap behaald en na een rondrit door Nieuwendijk en een groot feest kan aan het einde van het seizoen weer worden gefeest. In het seizoen 1990-1991 betekende de zege in de laatste wedstrijd tegen Serooskerke voor de eerste keer klassebehoud voor Altena in de hoogste afdeling en het kon zich opmaken voor het tweede achtereenvolgende seizoen in de eerste klasse. Helaas, langer dan twee seizoenen duurde de pret niet want degradatie bleef ook nu niet uit. Tot op heden blijkt dat zonder een goedgevulde geldbuidel, voetbal in de hoogste klasse niet mogelijk is.

In 1992 gaat een lang gekoesterde wens in vervulling als de huidige blikvanger van ons complex, de tribune, in gebruik wordt genomen.

Het jaar 1995 was een mijlpaal en "vierde" Altena het 50-jarig bestaan. Een druk bezochte receptie en de huldiging van jubilarissen voor een 25-, 40- en 50-jarig lidmaatschap waren de hoogtepunten van dit jubileum. De vereniging stond er financieel niet rooskleurig voor en de grote loterij met een auto als hoofdprijs bracht gelukkig de broodnodige centen in het laatje van de penningmeester.

De laatste jaren is Altena, mede door een goed financieel beleid, weer een gezonde vereniging en blijft het ledenaantal schommelen rond de 370 leden. De jeugdige aanwas is er gelukkig weer, zodat de continuïteit van de vereniging gewaarborgd lijkt.

Hierdoor was het ook mogelijk om in 2002 de verouderde kleedaccommodatie en de keuken in de kantine te renoveren. In 2003 wordt druk gewerkt aan de renovatie c.q. uitbreiding van de bestuurskamer met

⁶⁴⁴ Kroniek van een dijkdorp, blz. 170-171, Jan Biesheuvel, 1996

sponsorontvangstruimte, waarna op 15 november 2003 deze nieuwe ruimte officieel in gebruik wordt genomen. Al deze renovaties kwamen mede tot stand dankzij de grote inzet van vele vrijwilligers waarop Altena altijd weer een beroep kan doen.

Vaak denken mensen dat Altena een plaatsnaam is en bij uitwedstrijden wordt nog wel eens gevraagd waar het nu precies ligt. Nieuwendijk klinkt tegenwoordig niet meer zo vaag als vroeger (wat wil je ook met al die files op de A27) en mensen die vaak op de weg zitten weten ons complex langs deze drukke verkeersader dan ook snel te vinden. Bij andere verenigingen gaat er een lampje branden als er namen genoemd worden. In de bijna 59 jaar Altena zijn er diverse opmerkelijke personen binnen en buiten de lijnen geweest. Familienamen als De Ruyter, Van der Stelt, Ouwkerk, Hoeke, Capelle en Groenevel(t)d met d of t, klinken vaak bekend in de oren.

Door de jaren heen heeft Altena een goede naam opgebouwd op het gebied van jeugdvoetbal. Het verschil met vroeger is dat toen alleen de afdeling Dordrecht van de KNVB selecteerde. Keeper Arie Hoeke heeft via deze weg zelfs in het Nederlandse elftal van 14-15 jarigen gekeept en Cees de Rooy en Wout Kasen speelden in het Nederlands amateur-elftal en gaven zo Altena enige bekendheid. Tegenwoordig lopen de scouts al bij de pupillen om talenten te selecteren en zo te lokken naar de BVO's.

Almkerk

Niet zo verwonderlijk dat ook in het naburige Almkerk direct na de bevrijding in 1945 het voetbal van de grond kwam. Het begon met wat baltrappen aan de Uppelsche Dijk op een wekje - inclusief de nodige greppen (greppels) - van Jan Verhoeven, achter het Fort. Dat baltrappen kostte echter nogal wat ruiten bij Henk Kolff en bij Timmers. De toen dienstdoende politieagent Van Wijlen moest nogal eens naar de watertoren fietsen om verbaal op te maken. Deze opperde om maar eens een echte voetbalclub op te richten. Ondanks het feit dat het voetbalgebeuren zich in eerste instantie helemaal aan de Uppelsche Dijk afspeelde, werd toch een club opgericht in Almkerk zelf. De grondleggers hiervan waren Janus Vink, Niek Buizer en Wim van Straten. Kort daarna werden de eerste vergaderingen gehouden in Concordia, de latere elektrowinkel van Hein Dekker. De oprichting geschiedde onder de toenmalige burgemeester H. Blok en van de afdeling Land van Heusden en Altena was aanwezig Lou van Harte die een geweldige redenaar was. De KNVB was vertegenwoordigd door Piet den Oever en dhr. Oosting. De oprichting van v.v. Almkerk werd een feit en wel op 4 oktober 1945.

Het eerste en enige elftal ging de competitie in met op het doel Ab Vink en de rest van de spelers waren bijna allemaal Van Burgels, waarvan Henk van Burgel bekend stond als "Tarzan". Henk had een geweldige inzet, schopte naar alles wat maar op een bal leek, maar kon bovendien nog goed voetballen ook. Na de wedstrijd was hij altijd doodop. De ledenlijsten en anderen archiefstukken van het eerste begin waren allemaal in het bezit van Janus Vink, die toen aan de Uppelsche Dijk woonde. In 1953 met de watersnood zijn deze jammer genoeg allen weggespoeld, ook de notulen en dergelijke. Het eerste voetbalveld lag aan de Bovensteeg. Het veld werd echter maar tijdelijk goedgekeurd zodat er slechts enkele wedstrijden gespeeld zijn. Een kleedgelegenheid was er uiteraard ook nog niet, bij slecht weer werd er onder een dekkleed verkleed waar de kleren onder bleven liggen zodat ze niet nat werden. Na hier ca. een half jaar te hebben gespeeld, werden de thuiswedstrijden tijdelijk in Andel gespeeld. Na deze periode is er nog een tijdje aan de Bloemsteeg gespeeld.

Zoals eerder aangehaald, was dit allemaal slechts van tijdelijke aard want geen van de velden kreeg de goedkeuring van de afdeling Dordt van de KNVB. Men speelde toen vierde klas onderafdeling. Medio september 1946 werd er verhuisd naar de Gantelweg waar een veld lag wat wel aan de officiële afmetingen voldeed. Dit veld werd gehuurd van de heer Noorloos. Door de week liepen er koeien op het veld en daarom moest voor de wedstrijd eerst de koeienstront verwijderd worden en de lijnen worden gezet. Tekenend voor de saamhorigheid uit die periode was dat iedereen daarbij meehielp. Bij de verre uitwedstrijden was er vervoer voor de spelers met de vrachtwagen van Toon Noorloos waar houten banken in werden gezet. Later kwamen de busondernemingen hierop tegen. In eerste instantie werd de garage van de fa. Noorloos als kleedruimte gebruikt en de scheidsrechter verkleedde zich bij Janus Vink thuis. In de beginperiode zat het voetballen in Almkerk nog in de verkeerde hoek. Gerrit de Peuter, een goede middenvoor overigens, kleedde zich ook stiekem om bij Janus en daar werden ook zijn spullen gewassen. De vele bestuursvergaderingen werden bij de bestuursleden thuis gehouden, meestal bij Janus Vink want er was geen geld om een ruimte te huren. Om in deze periode aan geld te komen werd de Gorinchemsche toneelvereniging "Onder Ons" uitgenodigd om vrijdags en 's-zaterdags voorstellingen te komen geven. In de pauze werden dan lootjes verkocht. Ook werd er elk jaar een bazaar gehouden. In 1948 was er zelfs een hele grote bazaar die uit een rij tenten bestond ter lengte van een voetbalveld. Bedrijven werden aangeschreven voor spullen en er werd ook het hele jaar bruikbare spullen ingezameld die opgeslagen werden bij Marie de Kort, een Belgische vrouw. De grote bazaar was speciaal georganiseerd om geld bijeen te krijgen voor een nieuw kleedlokaal. Wijlen Niek Buizer zette zich enorm in voor de bazaars. Er werd tevens een grote

verloting gehouden waarvan de trekking door de politie werd verricht. De opbrengst à raison van f. 2700,- was precies voldoende voor de bouw van het zo vurig gewenste nieuwe kleedlokaal. Het werd geplaatst op het erf van Toon Noorloos. Wassen moest men zich nog steeds buiten doen. De thee werd bij Frans Groen gezet die toen ook aan de Uppelsche Dijk woonde. De eerste trainer, Van Brouwershaven een speler van Unitas Gorinchem, kwam in Sleewijk met de pont over. Hij diende bij de pont opgehaald en uiteraard ook weer terug gebracht te worden. Later is ook Jan Ruys, eveneens Unitasser nog trainer geweest. Intussen werd alle mogelijke moeite gedaan om een voetbalveld in de kern van Almkerk te krijgen om zodoende de wrijving Almkerk - Uppelsche Dijk te doen verdwijnen. In de tijd dat er aan de Gantelsteeg gevoetbald werd was er een technische commissie die de opstelling van het eerste elftal maakte. Deze bestond uit Leen van Burgel; Janus van Burgel en Kees Sprangers. De KNVB had tevens een consul aangewezen, maar die wist waarschijnlijk niet waar Almkerk voetbalde, want deze is zelden op het veld geweest. Ten tijde van consul Ot van der Wiel was Arie van Herwijnen bestuurslid. De streekderby's in die tijd werden druk bezocht. Als er gewonnen werd, werd dit uitbundig gevierd bij Wout Noorloos in de schuur. Op 4 april 1958 diende v.v. Almkerk bij Wout Noorloos verdwijnen, zodat naar een andere locatie uitgezien moest worden. Wout Noorloos had dit al ruimschoots van tevoren schriftelijk laten weten, zodat de gemeente Almkerk al in een vroeg stadium naar een andere locatie kon uitzien. In 1957, op 11 november om precies te zijn, krijgt het bestuur van de vereniging bericht dat het nieuwe sportpark tussen de Voorstraat en de Almkade zal komen te liggen, maar men vermeldde er tevens bij dat de uitvoering van de werkzaamheden nog wel even op zich zouden laten wachten. Tijdens de Koninginnedagoptocht van 1960 reed Toon Noorloos mee met een vrachtwagen vol junioren. Voorop de praalwagen stond een bord met het opschrift: "Zal het sportterrein er in 1970 zijn?". Achterop stond een bord: "Het is in beraad bij B&W". De teksten konden de goedkeuring van burgemeester H. Blok niet bepaald wegdragen. Als tussenoplossing wordt voorlopig vanaf 17 juli 1961 aan de Bovensteeg gespeeld op een weiland dat voor 500 gulden per jaar van landbouwer R. van Leeuwen gehuurd werd. De Bovensteeg liep vroeger vanaf waar de Sjersesteeg in de Boompjes uitkwam naar de huidige Woudrichemseweg toe. De Almweg van Nieuwendijk naar Giessen was er toen nog niet. Inmiddels was op 13 juli 1961 wel de koninklijke goedkeuring op de verenigingsnotulen verworven.

Het nieuwe sportpark aan de Voorstraat kwam toch nog ruim voor 1970 gereed. In 1962 werden de velden zowel voor de korfbal vereniging A.C.K.C. als voor de voetbalvereniging Almkerk in het kader van een werkverschaffingsproject door de Heidemij. aangelegd. Dit gebeurde helemaal met de hand, met kruiwagen en lorries die over rails liepen. Op 14 juli 1962 werd het nieuwe veld officieel geopend door burgemeester H. Blok. Elke vereniging beschikte over één veld en twee kleedkamers. De latere kleedkamer van het eerste elftal was toen "de kantine". Rien Geerts en Anton Vroege (van de korfbal) waren "kantinebaas". Aan weerskanten bevond zich een rolluik waar tijdens de wedstrijden koffie, koeken, frisdranken en bier verkocht werden. De vereniging ging al snel flink vooruit in ledental, en weldra tekenden zich problemen af met het nieuwe veld. Door de intensieve bespeling stond er al snel geen gras meer op het veld. Besloten werd om in elk geval de scholen er in de wintermaanden van de velden te keren. Voor de trainingen werd een apart veld aangelegd naast het korfbalveld ter hoogte van het muziekgebouw. Al van het begin af is het hommeles met de kwaliteit van het veld. Pas in 1969 krijgt de voetbalvereniging vergunning van de gemeente om in de zomermaanden ook het korfbalveld te gebruiken in overleg met de korfbal, indien deze er dus zelf niet op hoefden spelen. Een eerder plan om het huidige trainingsveld achter het muziekgebouw te vergroten is in 1968 door de sportraad bekeken. Er zijn toen door de C.T.D. een tweetal ontwerpen gemaakt, maar dat is nooit wat geworden. In de loop der tijd was Almkerk een van de weinige verenigingen in het Land van Heusden en Altena die nog geen eigen kantine hadden om te vergaderen en om de supporters en spelers te voorzien van een versnapering. De huishoudschool zou gaan uitbreiden en dan zou er een houten noodgebouw vrijkomen. De voetbal informeerde of dit te koop komt om als extra kleedlokaal en als kantine te laten dienen. Dit is echter niets geworden. Daar er geen kantine was, was er uiteraard ook geen telefoon. De afgelastingen werden in de kapperszaak van Bas van der Wiel voor het raam opgehangen. Om 11.15 uur kon iedereen daar gaan kijken of zijn wedstrijd wel of niet doorging. In 1970 wordt dan toch met de nieuwbouw van een kantine begonnen

v.v. Almkerk uit de beginjaren. V.l.n.r. Achter: Leen van Burgel (De Blonde), Hannes van Burgel (Wepske), Gerrit Pellikaan, Hannes van Herwijnen (Bill), Jan Vink (De Witte). Midden: Arie van Burgel, Henk van Burgel (Tarzan), Kees van de Berg. Voor: Piet van Burgel (De Bus), Meindert Verlee, Wim van Burgel.

Toen burgemeester H. Blok

Rijswijk

De liefde voor het spel verdwijnt echter niet en al direct ná de bevrijding worden initiatieven ondernomen om te komen tot een nieuwe club. Burgemeester Bax wordt geraadpleegd en ook hoofdonderwijzer De Rooy wordt ingeschakeld. Op 6 juli 1945 wordt in café Van Zon een eerste vergadering belegd met voetballiefhebbers met als doel het oprichten van een nieuwe club. Hoewel het nog wel wat voeten in aarde heeft, ziet nog diezelfde avond v.v. D.E.S. Rijswijk (Door Eendracht Sterk) het levenslicht. Clubkleuren: oranje shirt, witte broek en oranje kousen met witte band. Het allereerste bestuur bestaat uit: voorzitter Tinus van Dijk en de leden Wim Schaap, Broer Mooy, Teunis van Tilborg, Piet Westerlaken en Wim van Tilborg. Een spontane inzamelingsactie levert al onmiddellijk het voor die tijd aanzienlijke bedrag van f 89,03 op. Verder wordt de contributie vastgesteld op tien cent per week. Als voetbalveld doet dienst een wei op de waard achter de N.H. Kerk, welk terrein door de leden zelf voetbalklaar wordt gemaakt. Met een bal geschonken door meester De Rooy wordt de openingswedstrijd gespeeld tegen Almkerk.

Men schrijft zich in voor de competitie waarin men verdienstelijke resultaten behaald tegen reeds gevestigde clubs zoals Kozakken Boys 2, Stormvogels en Sleeuwijk 2. Tegenslag is er als men gedurende de competitie zonder speelveld komt te zitten omdat het terrein achter de kerk niet meer gebruikt mag worden. Gelukkig vindt men al snel een alternatief in de vorm van 'n weiland aan de Dorpsstraat, waar thans Ballegooienhof gelegen is. Omdat vóór de wedstrijd eerst de koeien uit de wei gehaald moesten worden, was het wel een beetje behelpen, maar op Nieuwjaarsdag 1946 kan de openingswedstrijd gespeeld worden tegen Be Ready uit Hank. Het eerste jaar wordt afgesloten met 17 punten uit 16 wedstrijden doelsaldo 38-29.

De goede resultaten en de aanwas van nieuwe leden vormen de basis voor het aanstellen van een voetbaltrainer in de persoon van A.Bras. Voor de nieuwe competitie 1946-1947 wordt ingeschreven met twee elftallen. Inmiddels had men van de voetbalbond bericht gekregen dat de naam D.E.S. reeds binnen de bond gevoerd wordt waardoor men een andere clubnaam dient aan te nemen. Begin 1947 wordt de definitieve clubnaam v.v. Rijswijkse Boys een feit. De sportieve resultaten tegen Zuilichem, Hellow, Ameide, Sleeuwijk, Vuren en Almkerk zijn wat tegenvallend maar één jaar later in, 1948, gaat het wat dat betreft al weer wat beter met het eerste elftal getuige een vijfde plaats in de eindrangschikking.

In 1949 behaalt Rijswijkse Boys I een gedeelde eerste plaats, samen met Schelluinen en Zuilichem. De beslissingswedstrijden, die op 't terrein van Zuilichem plaatsvinden, brengen geen succes. De Boys eindigt als derde en tot overmaat van ramp breekt Cor Nieuwenhuizen in de wedstrijd tegen Schelluinen zijn been. In 1951 breekt de periode Janus Vos aan. Met zijn verkiezing als voorzitter haalt Rijswijkse Boys een actief en bevlogen preses in huis. Zevenendertig jaar, tot 1987, zal hij de touwtjes bij de vereniging stevig in handen hebben. Ook sportief gezien gaat het steeds beter. Het standaardelftal behaalt alleszins verdienstelijke resultaten in de competitie en de vereniging wordt uitgebreid met een A-jeugdelftal (in 1952). Sportkleding en met name voetbalschoenen zijn duur hetgeen Piet Westerlaken in 1953 tot het opmerkelijke initiatief brengt om in Sprang-Capelle een partij echte voetbalschoenen te kopen à raison van tien gulden per paar. Leden van Rijswijkse Boys kunnen deze bij Westerlaken aanschaffen tegen afbetaling van vijftig cent per week.

Ter gelegenheid van het tienjarig bestaan wordt op 4 februari 1955 in het dorps huis te Rijswijk een grote feestavond georganiseerd waarbij o.m. het cabaret Van Dalen en een goochelaar een optreden verzorgen. Tot diep in de nacht wordt er doorgefeest en de drank vloeit rijkelijk. De jubileumwedstrijd tegen het v.v. D.V.Z. uit Den Haag die op 6 juli 1955 wordt gespeeld eindigt in 2-2. Ter opluistering is er 's-avonds nog een optreden van de Koninklijk erkende harmonie Aurora uit Leerdam.

In het jubileumjaar reikt Rijswijkse Boys tot de finale van de districts beker. Op het terrein van Almkerk blijkt G.J.S met 6-2 de betere ploeg. De technische staf wordt uitgebreid met een jeugdtrainer in de persoon van Tinus van Vugt.

De competitie van 1955-56 brengt voor het eerst in het bestaan succes. Met zes punten voorsprong op concurrent Zuilichem wordt men kampioen. Het leidt tot immense vreugdetoeristen in Rijswijk en het dorp is dagenlang in de ban van het succes van de voetballers. In de competitie van 1956-57, een trapje hoger nu, kent Rijswijkse Boys echter de nodige aanpassingsproblemen. Het degradatiespook waart rond en slechts ternauwernood weet men het vege lijf te redden. Ook in de jaren daarna blijven de resultaten aan de magere kant. Gelukkig zit er toekomst in de jeugd afdeling. Op 14 november 1958 worden de Rijswijkse A-junioren kampioen, één jaar later gevolgd door een fraaie tweede plaats.

Met het eerste elftal blijft het een beetje kwakkelen. Ook in 1961 als Rijswijkse Boys op bezoek gaat bij Achilles Veen, dat door 'n overwinning kampioen kan worden. Gezien de bescheiden stand op de ranglijst van Rijswijkse Boys zijn die dag in Veen alle voorbereidingen getroffen voor een grandioos kampioensfeest. Het zelfvertrouwen bij de Veners blijkt zelfs dusdanig vormen te hebben aangenomen dat er reeds vóór de wedstrijd een

kampioenseuforie rondwaart. De harmonie is al op het veld aanwezig en ook de kampioensruikers staan gereed. Enige dissonant in dit geheel betreft de elf oranje-witten uit Rijswijk, die geenszins van plan zijn om zich willoos naar de slachtbank te laten leiden. In een krankzinnig-spannende wedstrijd wordt een 0-1 overwinning uit het vuur gesleept en kunnen bloemen én feest zich verplaatsen naar Rijswijk.

Inmiddels gaan in Giessen stemmen op om te komen tot een eigen voetbalclub. Meer jongens uit Giessen willen voetballen maar dan wel in Giessen zelf. De oprichting van v.v. Giessen, in 1963, kost Rijswijkse Boys maar liefst negen leden. Toch siert het de vereniging dat zij dit verlies manmoedig weet te dragen en in de zomer van 1963 ter gelegenheid van de ingebruikname van het speelveld van v.v. Giessen de openingswedstrijd speelt tegen de kersverse club uit het buurdorp. Het ledenverlies betekent een forse aderlating, maar de Rijswijkse Boys herstelt zich snel.

Bij het twintigjarig bestaan, in 1965, pakt de gemeente flink uit door de club een nieuw terrein in het vooruitzicht te stellen. Net als bij veel verenigingen in de streek neemt het ledental nog steeds toe en behoeft de accommodatie daardoor uitbreiding en verbetering. Rijswijkse Boys beschikt in het jubileumjaar over drie seniorenelftallen en een A en B jeugd. Oud-trainer Van Mourik wordt teruggehaald maar dwingt daarbij wel de toezegging af om de training éénmaal per week verplicht te stellen. De contributie bedraagt twee gulden per maand voor senioren en 75 cent voor jeugdleden.

Twee jaar later, in 1967, komt er 'n vierde seniorenelftal bij en wordt dhr. Kipping de nieuwe trainer. Hij heeft een proeftijd van drie maanden en z'n gage bedraagt 60 gulden per maand. De resultaten zijn "gemiddeld", over 't algemeen draaien alle elftallen zo'n beetje in de middenmoot mee.

Op 3 augustus 1968 wordt door burgemeester Jan Nico Scholten samen met voorzitter Janus Vos het nieuwe sportcomplex plus kantine geopend. M. van Kekem gaat als kantinebeheerder fungeren. Janus Vos ontvangt de zilveren KNVB-speld en als trainer wordt aangesteld Van de Ven uit Waspik. De club blijft groeien en in 1969 beschikt men over vijf senioren- en drie jeugdelftallen. De Voetbaltoto wordt geïntroduceerd waarbij Jan van de Oever als totomeester fungeert. T. van Tilborg wordt benoemd tot erelid.

In 1969 wordt het competitiesysteem gewijzigd. Speelde men totdantoe in een zogenaamde zomercompetitie. Vanaf het najaar 1969 wordt gestart met de wintercompetitie zoals wij die thans nog steeds kennen. Het brengt onmiddellijk succes voor Rijswijkse Boys want middels een tweede plaats promoveert men naar de eerste klasse van de afdeling Dordrecht. De goede resultaten betekenen een aanzienlijke bonus voor trainer Van de Ven die z'n maandelijkse vergoeding van 60 naar 80 gulden ziet verhoogd.

De Gemeente laat een waarschuwend geluid horen ten overstaan van Piet Westerlaken omdat er teveel op het hoofdveld getraind wordt hetgeen de onderhoudskosten aanzienlijk opdrijft.

Feesten zit bij Rijswijkse Boys in 't bloed. Bij het vijfentwintigjarig bestaan op 10 juli 1970 is opnieuw het dorps huis het toneel van een receptie en daverende feestavond. Jan van de Oever en Piet Westerlaken worden Lid van Verdienste en krijgen tevens de zilveren KNVB-speld uitgereikt. In januari 1971 wordt kantinebeheerder Van Kekem opgevolgd door Anton Verhey en behalve een contributieverhoging naar 30 gulden per jaar krijgen de leden ook een verhoging van de consumptieprijzen te slikken. Door gebrek aan spelers gaat het vijfde elftal ter ziele.

Begin 1972 krijgt trainer S. van Straten de technische leiding in handen en in april 1974 promoveert men naar de vierde klasse KNVB. Ook zijn er

In 1975 wordt gestart⁸⁸ wordt het clubgebouw gerealiseerd dat in 1995 naar een ontwerp van Wim Duizer, Joost Kant en Steef Lobregt aanzienlijk wordt uitgebreid, een uitbreiding welke bij het vijftigjarig jubileum in gebruik kan worden genomen. Ook hierbij speelde zelfwerkzaam een belangrijke rol, hetgeen bij Rijswijkse Boys volgens Janus Vos trouwen toch als een rode draad door de vereniging loopt

Veen

In tegenstelling tot veel andere verenigingen die in de late oorlogsjaren, na een tijdelijke stilstand, hun voetbalactiviteiten weer onder de oude verenigingsstructuur oppikten, deed de Veense voetbalclub dat niet. Men richtte een "nieuwe" club op maar bedeede die merkwaardigerwijze wel met dezelfde naam, Achilles. Daardoor heeft Voetbalvereniging Achilles Veen 7 juni 1944 als oprichtingsdatum in de boeken staan. Bij sommige oud-leden is echter altijd weerstand blijven bestaan tegen deze gewijzigde oprichtingsdatum. Volgens hen is Achilles opgericht in 1932 en niet in 1944. De tijdelijke onderbreking van de voetbalactiviteiten werd slechts veroorzaakt door een tekort aan spelers als gevolg van oorlogsomstandigheden. Toen in 1944 de animo weer aantrok en ook

de gelegenheid zich voordeed om opnieuw voetbal te gaan bedrijven, had men volgens de bezwaarmakers gewoon op de oude statuten van Achilles Veen verder kunnen gaan, anders dan als nieuwe club.

Hoe dan ook, in de zomer van 1944 begint men weer te voetballen. Dat gebeurde op de Veense Waard, waar nu de Veense Put ligt. Ook diende men tijdelijk uit te wijken naar de Rijswaard ter hoogte van Andel. Daar deed het wassende water zich nog wel eens gelden. Het veld bleef dan wel droog maar men kon dan niet meer via de gebruikelijke toegangsweg terug op de dijk komen, maar diende een grote omweg te maken via de Veense Waard. Verkleden deed men in de schuur van Klaas van de Koppel die als tegemoetkoming hiervoor een keetje met versnaperingen mocht uitbaten. Later verkreeg men via de Gemeente het huidige terrein op De Heuye.

De ontplooiing en ontwikkeling van de voetbalsport in het Veense ging niet zonder slag of stoot. Veen is traditioneel een gelovig dorp en een relatief groot deel van de bevolking had dan ook principiële bezwaren tegen het voetbal. Zo kwam het voor dat bepaalde jongens zich tijdens de wedstrijd ijlings uit de voeten maakten wanneer ze hun vader het voetbalveld zagen naderen. Maar er waren ook andere voorbeelden. Neem Pietje van Boxel uit Kaatsheuvel die steevast op zaterdag bij Veen meespeelde terwijl hij zondags de kleuren van DESK verdedigde. Het omgekeerde deed zich voor met de keeper van Veen, die maakte zich zondag's verdienstelijk in het doel van v.v. Heusden.⁶⁴⁵ Volgens de regels mocht dat allemaal niet, maar het gebeurde in die tijd en heus niet alleen in Veen.

Een van de meest succesvolle ploegen van Achilles betrof het eerste elftal uit de tachtiger jaren. Met Dick en Huib Sack, Riny en John Kwetters, Hans Jonker, Ad Vos, Simon van de Pol, Bert van Wijgerden e.a. had men een selectie in huis die voetbaltalent koppelde aan een ijzersterke wedstrijdmentaliteit. In korte tijd klom men op van de vierde klas naar de tweede klas K.N.V.B. Na enige tijd begon de vergrijzing toe te slaan en kreeg het blessureduiveltje grip op de selectie. Echt goede opvolgers waren binnen de eigen vereniging niet voorhanden. Het was inmiddels beginjaren negentig. Het werd duidelijk dat men een keuze diende te maken. Eén optie was niets doen en het eerste team zien afzakken van de tweede klasse naar de vierde klasse of zelfs nog lager. Een andere optie was gaan voor de top van het amateurvoetbal door de betere spelers van andere regioclubs en eventueel daarbuiten naar Veen te halen.

Gelet op de Veense ondernemingsgeest, die even spreekwoordelijk is als de religieuze geaardheid van het dorp, was het niet zo verwonderlijk dat voor het halen van spelers van elders gekozen werd. Zoiets was namelijk bij veel ploegen al ruimschoots ingeburgerd en ook intern geaccepteerd. Goed voorbeeld op dat gebied was, naast Kozakken Boys, vooral het aan de overzijde van de Maas spelende Roda Boys te Aalst.

De ambitieuze plannen van Achilles Veen werden echter door de verenigingen in de regio, die hun beste spelers dreigden te zien vertrekken, niet bepaald in dank afgenomen. Aan de andere kant dichtte men de plannen van het kleine Veen op termijn ook weer niet al te veel kans toe. Clubs als Wilhelmina en Altena redeneerde dat men te Veen nu eenmaal geen representatieve en geschikte accommodatie bezat en bovendien sloot de achterban en verenigingsstructuur niet aan bij de ingeslagen koers. Dit bleek echter een misrekening. Te lang bleven deze clubs vast houden aan het principiële beginsel en de clubtrouw van getalenteerde spelers. Te laat drong het besef door dat de drijfveer van spelers een verschuiving te zien gaf van het ideële naar het materiële. Want al werd er door de betrokken spelers dikwijls om het hardst geroepen dat men graag zo hoog mogelijk wilde spelen, handgelden, vergoedingen en andere beloningsemolumenten waren toch in de meeste gevallen de belangrijkste stimulans tot het aanvragen van overschrijving.

Toch waren ook binnen Achilles Veen zelf de meningen verdeeld. Een groot deel van de leden en supporters zag allerlei negatieve neveneffecten door de komst van de voetballers van buitenaf. Anderen waren juist enthousiast omdat het prestige van de club er bij zou welvaren. Dit was ook een beetje veroorzaakt door het feit dat de koerswijziging redelijk rauw op 't dak was gevallen bij de leden. Met een betere voorbereiding en zorgvuldiger communicatie naar de leden toe hadden de problemen ingedamd kunnen worden en beter beheersbaar kunnen zijn. Maar dat was niet gebeurd, waardoor de tegenstellingen voortetterden. Langzamerhand ontstonden twee kampen binnen de club, terwijl er inmiddels ook sprake was van een zekere mate van leegloop binnen de vereniging. Op een gegeven moment werd het zelfs nog problematisch om voldoende spelers te rekruteren voor de nog slechts resterende drie elftallen, waarbij dan ook nog eens in ogenschouw genomen dient te worden dat het eerste elftal vrijwel geheel uit niet-Veense spelers was samengesteld.

Het bestuur zag in dat het zo niet langer kon doorgaan en na rijp beraad werd besloten om in een algemene ledenvergadering de definitieve koers te bepalen. In een druk bezochte bijeenkomst werd breedvoerig gediscussieerd over de voors en tegens en kreeg eenieder de gelegenheid zijn standpunten uiteen te zetten.

⁶⁴⁵ Mededeling Arie van de Mooren, Veen, 23 maart 2004

Uiteindelijk besloot men tot hoofdelijke stemming over te gaan, waarbij bleek dat 'n behoorlijk aantal hartstochtelijke criticasters van het gevoerde beleid bij stemming ineens van gedachten veranderd was. De vergadering koos in meerderheid voor het continueren van het aantrekken van spelers van buitenaf. Naar aanleiding van hiervan werd iedereen op het hart gedrukt dat na deze democratische besluitvorming iedereen het ondermijnende gedrag diende af te zweren en dat gezamenlijk de schouders onder het nieuwe beleid gezet dienden te worden. Vanaf die tijd ging het weer crescendo met Achilles en nam de aanwas van leden weer toe, en daarmee ook de kwaliteit van de vereniging.

In het seizoen 1993-1994 behaalde Achilles Veen, na enkele jaren vergeefse pogingen gedaan te hebben, eindelijk het zo felbegeerde kampioenschap in de tweede klasse. Sinds het seizoen '94-'95 speelt het eerste elftal dus op het hoogste niveau van het amateurvoetbal. In datzelfde debuutseizoen in de toenmalige eerste klasse B werd een knappe tweede plaats behaald. Het seizoen daarna werd men derde. In seizoenen '96-'97, waarin de hoofdklassen in het zaterdagamateurvoetbal werden ingevoerd kwam Achilles Veen uit in de sterkere hoofdklasse A en werd een met Katwijk gedeelde vijfde plaats behaald. Het daaropvolgende seizoen was wat het eerste elftal betreft wat minder; toen werd de competitie afgesloten met een toch vrij teleurstellende tiende plaats. Positief nieuws in deze jaargang was dat het tweede elftal en de A-junioren kampioen werden, wat aangeeft dat de vereniging in de breedte sterker werd.

In deze jaren werd duidelijk dat de vereniging niet structureel op het hoogste amateurniveau zou kunnen voetballen zonder ingrijpende wijzigingen op bestuurlijk en organisatorisch vlak, zoals het werven van meer sponsors en het opzetten van een modernere bestuursstructuur. Om de ontwikkelingen op het eerste punt te bevorderen werd een sponsorhome gebouwd.

Vanaf het seizoen 1999/2000 kende Veen sportief gezien mindere tijden. Onder trainer Jaap Viergever degradeerde de hoofdmacht uit de hoofdklasse naar de eerste klasse; dit gebeurde in het seizoen 2000/2001. In het seizoen daarop probeerde Achilles Veen de stap terug te maken naar de hoofdklasse, maar kwam het duidelijk te kort op kampioen Heerjansdam.

In het seizoen 2002-2003 had Jan Oosterhuis de selectie onder zijn hoede. Hij wist van het eerste elftal weer een echt team met vechtlust te maken. Dat wierp direct z'n vruchten af: met maar liefst vijftien punten verschil werd Achilles Veen kampioen. Het seizoen werd nog mooier door de promotie van het tweede elftal onder leiding van Hans Kant naar de reserve eerste klasse. De bestuursstructuur werd vernieuwd door het aantrekken van een nieuwe voorzitter in de persoon van Jacco Vos en verder kwam Arie Treffers, als extern adviseur, het team versterken.

Helaas was het verblijf van Veen in de hoofdklasse A geen lang leven beschoren. Al snel werd duidelijk dat het elftal naast voetbalcapaciteiten vooral mentale weerbaarheid ontbeerde. Een tussentijdse trainerswissel waarbij Jan Oosterhuis het veld ruimde voor John Lammers mocht niet baten en Achilles degradeerde naar de eerste klasse. Hierin koestert Veen in het nieuwe seizoen 2004-2005 opnieuw aspiraties, getuige het aantrekken van nieuwe spelers waarvan ex. Feijenoorder en Oranjespeler Jean Paul van Gastel ongetwijfeld de meest opvallende is.'

Drongelen

Ook in Drongelen werden direct ná de oorlog initiatieven ondernomen tot de oprichting van een voetbalclub wat in 1946 leidde tot v.v. TOP (Tussen Puinhopen Oppericht), waarin ook Eethense jongens speelden. Omdat deze naam al bij een andere voetbalvereniging in gebruik was, accepteerde de KNVB deze naam niet en werd deze gewijzigd in Drongelse Boys. De contributie werd gesteld op 5 cent per week voor junioren en 10 cent voor senioren. De wedstrijd kleding en de ballen werden gekocht bij Sporthuis Fides in Waalwijk. De prijs die men betaalde voor een bal, maatje vijf, bedroeg f. 32,00 en voor een juniorbal, maatje drie, f. 10,00. De Drongelse voetballers huurden hun speelveld aan het Noorderafwateringskanaal, tegenover kolenhandelaar Van der Mooren ter hoogte van het Drongelse pontveer, voor de prijs van vijftig gulden. Het voetbalveld werd op zaterdagmiddag, net voor de wedstrijd begon, in orde gebracht. Het bestuur deed alles zelf: maaien, doelnetten ophangen, belijnen. De secretaris vulde niet alleen het wedstrijdformulier in maar maakte ook de opstelling van elftal en regelde de bus voor de uitwedstrijd. Aan het begin van de competitie werden daartoe bij zo'n beetje elke busonderneming uit de streek, Alad, Kras, Mutsaers, etc, offerte gevraagd waarbij de prijs uiteindelijk de keuze bepaalde. Naar Veen en Well ging men op de fiets, naar Hellouw en Herwijnen met de bus. Op de terugreis werd meestal "even" aangelegd. Er werd gespeeld in de zomercompetitie, laat op zaterdagmiddag of zelfs in 't vroege van de avond, waarbij het aanvangsuur van de wedstrijden pas rond zes of zeven uur lag. Van omkleden op het veld was nog geen sprake. De spelers kwamen in oranje-wit van huis naar het veld. De vrouwen zetten thuis thee voor in de

rust. De talentvolste Drongelse voetballers uit de beginjaren waren de broers Gerrit en Hendrik Geenen, Hein Schäfer en Karel Slotboom

De eerste jaren beschikte men slechts over één elftal, maar toen men later versterking kreeg uit Eethen met o.m. Joop Lankhaar en Arendsen en 'n aantal spelers uit Waalwijk, kon ook een tweede elftal geformeerd worden. Ter versterking van de kas werden o.a. rikconcoursen georganiseerd in café Korenvaar te Meeuwen, maar men kende ook al het fenomeen "bazaar", want het kasboek uit 1949 vermeldt een opbrengst uit dien hoofde van f. 194,87.⁶⁴⁶

De Drongelse Boys in de beginjaren. Staande v.l.n.r. Adriaan Treffers, Karel Slotboom, Anton Kuikman, Bas Storchart, Dick van Burgel, Niek Schilder, Johan Slotboom, Gerrit Geenen, Siem Slotboom en grensrechter Aart van de Nieuwegiessen. Ertussenin: Hendrik Geenen. Zittend: Hein Schäfer, Mauke ?, en Wim Bouman.

Genderen

Na de bevrijding werd in De Sirene van 21 december 1945 de tweede ledenvergadering van v.v. G.V.V. aangekondigd. Op de agenda stonden: Contributie, Huur terrein en Aansluiting Dordtsche Bond. Uit de verdere berichtgeving bleek dat de financiële situatie van de club van voorzitter Daan Boers belabberd was en dat dringend de nodige donateurs geworven diende te worden.⁶⁴⁷

Directeur Wenink, kaasmaker Tjeerd van Diggelen, laborant Jouke Oostra, alledrie van oorsprong Friezen, de Veense jongens: Arie en Cor van de Mooren en Cor van Helden. Arie name dikwijls ballen, schonen en kleding mee (van Achilles). Er was veel druk op Arie en Cor om bij SDO te komen voetballen. Men werkte namelijk op zaterdagmiddag op de melkfabriek en zo gebeurde het dat de jongens uit Veen om halfdrie op de fiets stapten om drie uur in Veen te Kunnen voetballen. Directeur Wenink was bereid om de Veense voetballers wat privileges te verschaffen indien men bereid was zich bij SDO aan te sluiten.

Ondanks de gemengde gevoelens dat competitievoetbal bij de plaatselijke hervormde en gereformeerde kerkgemeenschappen in Genderen opriep, kwam het toch tot de oprichting van een club. De basis daarvoor werd gelegd bij melkfabriek Op Hoop van Zegen te Genderen en geruggensteund door de spreekwoordelijke Friese koppigheid van enkele, van oorsprong Friese, werknemers. In 1955 zag SDO (Samenspel Doet Overwinnen) het levenslicht op initiatief van een aantal jongens uit Genderen en het naburige Veen die allen werkzaam waren bij de melkfabriek. In Genderen zag men niet zo veel in de nieuwe club en heerste de opvatting "dat 't niks kon worden, dat 't geen anderhalf jaar zou duren".⁶⁴⁸

Het was allemaal begonnen met een partijtje voetballen in de naoorlogse nieuwbouw, de Doeverense Straat, vóór huisnr. 18, waar het gezin van Tjeerd van Diggelen woonde. Hij behoorde met Jouke Oostra, Wim Walraven, Henk Struik (Witte Henk) en Arie van der Mooren uit Veen tot de mannen van het eerste uur. Tjeerd zou zelfs vijfentwintig jaar voorzitter blijven, terwijl zijn gezin zorgde voor de thee in de rust. Ondanks de nodige aansporingen, zelfs van werkgeverszijde waarbij de Melkfabriek hem vrije uren in het vooruitzicht stelde om met S.D.O. te kunnen meespelen, bleef Arie van der Mooren uit Veen uiteindelijk toch trouw aan z'n eigen club Achilles.

In 1956 werd gestart met de zomercompetitie in de afdeling Dordrecht van de KNVB in de clubkleuren rood-zwart. Wim Walraven, in wiens schuur 's winters werd getraind, emigreerde al snel naar Canada. Gezien de bezwaren van kerkelijke zijde is het niet zo verwonderlijk dat men nogal wat moeilijkheden ondervond bij het verwerven van een veld. Uiteindelijk slaagde men toch een weiland te huren van 'n boer, opvallende genoeg de enige rooms-katholiek in Genderen. Speelveld was een tamelijk ruime interpretatie voor het gehuurde weiland want met een breedte van slechts 44 meter vormde de sloot tevens de zijlijn, waarin zowel de bal als menige speler belandde. Voordat kon worden gevoetbald moest de koeienstront van het veld worden verwijderd. De kleedkamer was een oude keet met roestige zinken golfplaten als dak en de douche-inrichting bestond uit een oude wasteil. In de rust kwam Jan van Gorkum met zijn fietskarretje om drinken en snoep te verkopen. Deze negotie zou later door hem vervangen worden door de exploitatie van een friettent bij de ingang van het voetbalveld. Ná de wedstrijd gingen velen een pilsje drinken en napraten in het café van Van Wijk, in de volksmond "Kees van Japkes". Toen SDO kampioen werd sneuvelde alle afrikaantjes in de tuin van de familie Van Diggelen. Ze waren nodig voor de kampioensruikers van de spelers.

⁶⁴⁶ Interview met Anton Kuikman, destijds secretaris en rechtshalf van Drongelse Boys, in de jubileumuitgave GDC 40 jaar in 1995

⁶⁴⁷ Sirene nr. 82 van 21 december 1945

⁶⁴⁸ Tjeerd van Diggelen in jubileumuitgave GDC 40 jaar, 1995

Een foto van SDO uit 1956 genomen als afscheidscadeau voor Wim Walraven. Staande v.l.n.r. Jouke Oostra, Henk Struik, Wimke Branderhorst, Jo Lankhaar, Winkelman, Wim Walraven, Keeske van Dijk, Wout van Wijk, Bertus Vos Tjeerd van Diggelen. Zittend v.l.n.r.: Gertje Viveen, Jo Verhagen, Piet Branderhorst, Nico Thur, Kees Branderhorst, Huib van Wijk.

Ook bij SDO werden de nuttige baten van rikconcoursen, georganiseerd in het café van Kees van Japkes, aangewend voor een gezonde financiële huishouding. Daarnaast werd de voetbaltoto omarmd als een middel om de kas te spekken, hetgeen andermaal aanleiding was voor kritische kanttekeningen door de lokale kerkgemeenschappen. SDO mocht zich echter al vroeg koesteren aan de stimulerende werking van sponsoring. Het in de jaren zestig uitstekend florerende grondaannemingsbedrijf De Koning, van eigenaar Gert de Koning, tevens lid van de Gemeenteraad namens de PvdA, ondersteunde de club, evenals trouwens een aantal particulieren. Deze sponsoring oefende een flinke aantrekkingskracht uit op voetballers uit de omgeving, die dan ook in behoorlijke mate de gelederen van het Genderense elftal kwamen versterken. De robuuste en veel scorende spits Lex Johannessen was daar een voorbeeld van, maar ook de Waalwijkse trainer André van de Anker bracht ook nogal wat collega's mee van z'n werkgever Polyvinyl Chemie uit Waalwijk zoals: Henk Schäfer, Ben Houtriet, Piet Olischläger, Joop Klomp en keeper Adrie van de Anker. Van Dussense Boys kwamen doelman Jan van Olst en Sjaak van Dortmund. Deze gevoegd bij de eigen Genderse talenten zoals Gijs Kamerman, Herman de Wardt en later uit de jeugd Jantje Vos en Cees Verbeek zorgde ervoor dat SDO veel furore maakte.

Eethen

In 1959 sprak burgemeester Slot zich uit voor één sportterrein voor de gemeente Eethen. Dat moest voldoende zijn voor zeven kerkdorpen met in totaal 3000 inwoners. Centralisatie was dringend nodig volgens hem. In de jaren zestig voldeden Drongelse Boys en SDO niet meer aan de door de KNVB gestelde eisen van kleedaccommodatie. Overal verrezen nieuwe sportcomplexen en gebouwen en beide clubs moesten wel mee met de nieuwe ontwikkelingen. Burgemeester Slot zag de oplossing in de aanleg van een nieuw sportcomplex in het dorp Eethen, gelegen tussen Drongelen en Genderen. Beide clubs konden dan bovendien gaan samenwerken. Zijn voorstel wekte echter veel weerstand op bij zowel fans uit Drongelen als Genderen. Die met lede ogen hun club uit hun dorp zagen verdwijnen. In Genderen werd het voetbalveld door de KNVB echter afgekeurd en bovendien bleek daar geen land beschikbaar en in Eethen wel.

Vanaf 1965 werd er gevoetbald op het nieuwe terrein. In 1968, het jaar dat SDO kampioen werd van de eerste klasse afdeling Dordrecht en promoveerde naar de vierde klasse zaterdagvoetbal van de KNVB, werd het complex geopend voor beide clubs. Voor het bouwen van een kantine en het beheer van de financiën bleek een fusie tussen beide clubs echter onontbeerlijk. Waarschijnlijk heeft daarbij het constructieve overleg tussen de beide voorzitters Sjen de Haan en Tjeerd van Diggelen, in 1969, in de boomgaard naast Tjeerd en over de scheidingsloot heen, een cruciale rol vervuld. In 1970 fuseerden Drongelse Boys en SDO tot GDC (Genderen Drongelen Combinatie). De kleuren werden geel-blauw. De succesvolle formatie van SDO kreeg daardoor in het eerste elftal versterking van o.a. Sjen de Haan, Marry van Kemmeren en Karel Baayens. In 1972 werd een nieuwe kantine, ontworpen door Huub Branderhorst, geopend door burgemeester W.F. van Dijk. Voorzitter van Diggelen roemde de wilskracht en het doorzettingsvermogen van de vele vrijwilligers bij de bouw, wat bleek uit sommige gebruikte uitdrukkingen: "Das gin punt....., Da doen we dan zo....., As ze bij me wille komme burte, motte ze komme as ik thuis zij, mar nou heb ik gin tijd."

Vanaf 1980 kreeg de club de sportvelden in Eethen in eigen beheer. Een jeugdcommissie was verantwoordelijk voor een jeugdafdeling om jongeren van vijf tot achttien jaar een aangename manier van vrijetijdsbesteding te geven, waarvoor Sjen de Haan zich met anderen inzette. GDC had tevens een dameselftal. In 1995 telde GDC 316 leden en 17 teams. De maatschappelijke betekenis van de voetbalsport voor de vijf dorpen was er is derhalve zeer groot.⁶⁴⁹

⁶⁴⁹ Vijf dorpen in de Brabantse klei, blz. 153-154, Dr. C. de Gast, 2000

Voetbalkaart van Nederland

In 2002 werd door Sjef van Hoof, als economisch geograaf verbonden aan de universiteit van Utrecht, de voetbalkaart van Nederland samengesteld. Hierbij werd voor alle 504 gemeenten van Nederland een score berekend op het gebied van voetbalprestaties, gemeten naar de volgende criteria:

1. Internationals geboren in de gemeente;
2. Resultaten zaterdagamateurvoetbal (t/m derde klasse);
3. Resultaten zondagamateurvoetbal (t/m derde klasse);
4. Resultaten betaald voetbal (eredivisie);
5. Een en ander rekening houdend met het inwoneraantal van de desbetreffende gemeente.

Als beste vijf van Nederland kwamen uit de bus: Edam-Volendam (18,06), Heerjansdam (12,30) Kerkrade (11,01) Groesbeek (10,93) en Reiderland Groningen (7,70).

De beste vijf scorende Brabantse gemeenten waren: Eindhoven (5,30) Waalwijk (4,34) Breda (3,63) Aalburg (3,57) en Helmond.

Gemeente Wijk & Aalburg uit het Land van Heusden en Altena scoorde dus bijzonder goed met een vierde plaats in de ranking van Brabantse gemeenten en een 29ste plaats op landelijk niveau. Woudrichem met een 54ste plaats en Werkendam met een 68ste plaats, beiden op landelijk niveau gezien, bleven daarbij behoorlijk achter.

De complete voetbalkaart van Nederland is op internet te vinden op <http://www.geografie.nl/voetbalkaart>

Voetbalmatrix van Land van Heusden en Altena

Onderstaand een schematisch overzicht van de oprichting en ontwikkeling van voetbalclubs in de streek, een en ander chronologisch gerangschikt per plaats.

Bronnen

Geïnterviewden

Arie van de Mooren, Veen: oud-speler/bestuurslid Achilles Veen.
Isaac den Dekker, Dussen: supporter v.v. Heusden eind vijftiger jaren.
Ad van de Broek, Raamsdonksveer: trainer bij veel clubs in het Land van Heusden en Altena.
Janus Wijgers, Wijk en Aalburg: oud-speler Wilhelmina '26
Jos Verhoeven, Dussen: oud-speler en voormalig secretaris van R.K.V.V. Dussensche Boys

Literatuur

Herman van Bergem, 100 jaar HVB - de leren bal centraal, 1994 Uitg. De Nieuwe Haagsche Den Haag
O.r.v. Chris Kruisinga e.a., Eerst de man, jubileumboek 75 jaar Friese Voetbalbond, 1979, bv Friese Pers Leeuwarden
O.r.v. Peter de Jonge, Noppen in de klei, voetbal in Zeeland sinds 1890, 1987, Uitgeverij Provinciale Zeeuwse Courant B.V. Middelburg
Louis de Bot, Hank door de jaren heen, 1990, Stichting Archiefkring Hank
Maarten van Bottenburg, Nederland in de twintigste eeuw, Hoofdstuk 8 Verbreiding en onderscheiding, 1995, Utrecht St. Educatieve Omroep Teleac
Marc Broere en Roy van der Drift, Afrika voetbalt, 1997 Novib Den Haag
F.J.J. Buytendijk, Het voetballen - een psychologische studie, 1952 Uitg. Het Spectrum Utrecht
Bram Cohen, De Geschiedenis van het Voetbal, 1996 Arch Publishing Amsterdam.
A.N. Colijn, Almkerk 1940-1945, 1989, Drukkerij-Uitgeverij Loevestein Almkerk
Francois Colin en Lex Muller, De geschiedenis van de wereldbeker voetbal, 1998 Standaard Uitg. Antwerpen
Ir. Aad van Emmenes, Neerlands voetbalglorie, 1980 Omega Boek Producties Amsterdam
Ir. Aad van Emmenes, Jubileumboek Haagsche Voetbalbond 1894-1934, 1934 Luctor et Emergo Den Haag
Dr. C. de Gast, Van boerderij tot fundament, 2001, Vèrse Hoeven uitgeverij Raamsdonksveer
Dr. C. de Gast, Vijf dorpen in de Brabantse klei, 2000, Vèrse Hoeven uitgeverij Raamsdonksveer
Marjet Derks en Marc Budel, Sportief en Katholiek - geschiedenis katholieke sportbeweging in twintigste eeuw, 1990, Katholiek Documentatie Centrum Nijmegen
Aad de Graaf e.a., Naar de top, 60 jaar amateurvoetbal KNVB op zaterdag 1941-2001, 2001 Uitg. Loek Laurman
N.J.P. Giltay Veth, Koning Voetbal: 100 jaar KNVB, 1989 Druk.Bosch & Keuning Baarn
Geoffrey Green, Soccer, the world game, 1954 The Sportmans Book Club London
C.J. Groothoff, Van de groene velden, 1947, N.V. Roman-, boek- en kunsthandel H. Nelissen Amsterdam
C.J. Groothoff, Voetbal, een handleiding voor het spel, 1930, KNVB, Drukkerij J. van Boekhoven, Utrecht
Ger Harmsen, De Taaie Rooie Rakkers, Cornelissen-Harmsen-de Jong, 1965, Ambo-boeken Utrecht
Henk Hellegers, Hank en Dussen in vogelvlucht, 1994, St. Vrienden Kasteel Dussen
Pierre Heijboer, Kampioenen en Krukken in Kniebroek, 1978, Unieboek Bussum
Wim Klinkert, Voetbal in Breda 1890-1920, artikel in Jaarboek 1995 De Oranjeboom, Gianotten Tilburg
Aad van Leeuwen, Voetbal kreeg een ander gezicht, 1951 De Boekerij Baarn
Pietro di Lorenzo Bini, Memorie del Calcio Fiorentino Tratte da diverse Scrittture, 1688 Florence Stamperia di S.A.S. alte Condotta
Dr. C. Miermans, Voetbal in Nederland, 1955, van Gorcum & Co. Assen
J.P.M. van de Mortel, De Stadhuisramp van Heusden, 1994, St. Herdenking Stadhuisramp 1944
Harry Oltheten, Go Ahead 100 jaar, 2002, Arko Sports Media Deventer.
Leo Touw, 10 Jaar 1ste klas zaterdagvoetbal, 1981, Uitgeverij Helmond B.V. Helmond
Theo Vaessen, Drienkwart eeuw voetbal in bronsgroen, 75 jaar L.V.V., 1983, De Limburger bv Maastricht
Hans van der Velden en Tom Huizenga, 90 Jaar scheepsbouw in Heusden, 1999, Eur. Bibliotheek Zaltbommel
Dirk Vellenga, Een koude oorlog, Elfstedentocht 1954, 2003, BV Uitg. De Arbeiderspers Amsterdam
Matty Verkamman, Het Nederlands elftal, de historie van Oranje 1905-1989, 1989 Weekbladpers B.V.
Jan W. de Vries, Roland Willemyns, Peter Burger, Het verhaal van een Taal, 1993 Uitgeverij Prometheus Amsterdam
J.P.Chr. Vriens, Hank in oude ansichten, 1983, Europese Bibliotheek Zaltbommel
Thomas Westerhout, Werkendam, de metamorfose van een Biesboschdorp, 2000 De Angelot v/h Koonings, Werkendam
Cees van Zevenbergen, Rotterdams Voetbalglorie 1886-1986, 1986, Uitgeverij Sijthoff Handelsdrukkerijen Rijswijk

Diverse auteurs, Na tien jaar 1945-1955 Gemeente Eethen, 1955, Gemeentebestuur Eethen

Jubileumuitgaves van clubs

Aalburg: Jub.boek 50 jaar Wilhelmina '26, uitgave 3 mei 1976, 75 jaar Wilhelmina '26, uitgave 3 mei 2001
Aalst: Breed houden en diep gaan, 50 jaar Roda Boys, Dick Snijders, uitgave 1995
Almkerk: Openingsuitgave 1988 en jubileumuitgave v.v. Almkerk 50 jaar, uitgave oktober 1995
Ammerzoden, uitgebreide geschiedenis op website van v.v. Jan Arckel
Andel: Jubileumuitgave Sparta '30, 1930-1980, uitgave 1980
Dussen: Jubileumgidsen s.v. Dussense Boys, 50 jaar 1977, 55 jaar 1982, 60 jaar 1978
Dussen: Van Buiten naar Binnen, Dussense Boys 75 jaar, Ton Lensvelt, uitgave april 2002
Eethen: G.D.C. 40 jaar, 1955-1995, uitgave 1995
Etten-Leur: 40 jaar R.K.V.V. Unitas, uitgave 1970
Gemert: v.v. Gemert 75 jaar, Wim van Schijndel en Bert Vereijken, uitgave 1987
Giessen: De handschoen doorgegeven, 40 jaar v.v. Giessen, uitgave 2003
Gilze: 60 jaar v.v. Gilze, uitgave 1981
Gorinchem: Jubileumboeken Unitas Gorinchem, 40j 1938, 50j 1948, 60j 1968, 90j 1988
Haaften: v.v. Haaften 75 jaar, uitgave 1996
Hank: Jubileumgidsen v.v. Be Ready 60 jaar, uitgave 1987, Be Ready 75 jaar, uitgave 2002
Kaatsheuvel: 350.000 uren DESK, Lustrumboek RKVV DESK 1930-1970, o.r.v. T. Ververs uitgave 1970
Made: Jubileumuitgave Madesche Boys 50 jaar, uitgave 1980
Raamsdonk: Jubileumnummer De Sportkoerier v.v. Raamsdonk 1964-2004, o.r.v. Frits Rekkers, uitgave 2004
Raamsdonksveer: Een voetbal is geen rooie kool, 75 J Veerse Boys 1927-2002, o.r.v. A. Soeters, uitg. mei 2002
Riel: v.v. Riel 50 jaar 1938-1988, Ad v.d. Abbeelen en Kees Damen, uitgave mei 1988
Rijen: Jubileumboek 50 jaar RAC Rijen, uitgave 1978
Rijen: RAC 75 jaar voetbalgeschiedenis van Rijense Amateurclub, Hans Avontuur, uitgave 2003
Rijswijk: 50 Jaar v.v. Rijswijkse Boys, uitgave 1995
Spakenburg: IJsselmeervogels in vogelvlucht, 1932-1992, uitgave juni 1992
Veen: Achilles presentatiegidsen 2002 en 2003
Waalwijk: Een geslepen diamant, RKC 60 jaar, Ad Soeters en Dion Leemans, uitgave 2000
Waalwijk: RKC Waalwijk 2002-2003, terugblik 15 jaar Eredivisievoetbal, o.r.v. Dion Leemans, uitgave 2003
Waalwijk: Jub.boeken Waalwijk Vooruit-W.S.C., 20j 1926, 30j 1936, 40j 1946, 50j 1956, 60j 1966, 75j 1981
Waalwijk: R.K.W.V.B. Besoijen 1934-1940
Waalwijk: Rood-Wit Blauw 1908-heden, beknopte geschiedschrijving op website R.W.B.
Waspik: Jubileumkrant v.v. Waspik 75 jaar, uitgave mei 2004
Werkendam: Van Uiterwaard naar de Vierlaan, Jubileumboek Kozakken Boys, Bert Cattel, uitgave 1982
Zaltbommel: v.v. Zaltbommel 75 jaar actief in beeld, uitgave 1992
Zaltbommel: v.v. N.I.V.O.-Sparta 50 j., uitgave okt. 2003, o.r.v. L. v.Gameren, C. v.d.Hoven en J. Schouten.
Zevenbergen: 50 jaar v.v. Virtus, uitgave 1982
Zevenbergse Hoek: 50 jaar D.H.V. Den Hoek Vooruit, uitgave 1983

Geraadpleegde archieven

Streekarchief Land van Heusden en Altena - Heusden

Nieuwsblad van Heusden en Altena (Heusdense Courant) 1892-1975 (afkorting: NB)
Bevolkingsregisters Heusden, Woudrichem en Dussen

Gemeentearchief Waalwijk

Streekblad Echo van het Zuiden 1906-1975 (afkorting: Echo)
Archief Waalwijksche Sportclub W.S.C.
Brabants Dagblad 1945-1995 (afkorting: BD)
De Klopkei

Stadsarchief Breda

Dagblad van Noord-Brabant 1906-1945 (afkorting: DNB)
Dagblad De Stem 1945-1990 (afkorting: Stem)
Dagblad BN-De Stem 1945-2000 (afkorting: BNStem)

Stadsarchief Gorinchem

Gorichems Nieuwsblad vanaf 1872 (afkorting: GN)
Nieuwe Gorinchemse Courant vanaf 1870 (afkorting NGC)
Dagblad De Vijf Rivieren vanaf 1940 (afkorting VR)
Archief Unitas, inv.nrs: 160-163, jubileumboeken
Archief S.V.W., inv.nrs: 127-128, clubbladen sportvereniging in - buiten Gorinchemse regio

N.K.S. in Vught

Ons Sportblad, jaargangen 1919-1920
Sport-Illustratie, jaargangen 1921 tot en met 1942 (SI)

K.N.V.B. archief Breda

Jaarboekje B.V.B. 1906
Jaarverslagen B.V.B. vanaf 1932/33 tot en met 1939/40
Jaarverslagen (K.)N.V.B. Afdeling Noord Brabant vanaf 1940/41 tot en met 1974/75
Jaarverslagen (K.)N.V.B. vanaf 1954/55 tot en met 1974/75
Jaarverslagen Dordtsche Voetbal Bond
Jaarverslagen (K.)N.V.B. Afdeling Dordrecht vanaf 1940/41 tot en met

Rijksarchief Den Haag

K.N.V.B. archief: Inleiding

Privéarchieven

H.C. van Wijk, Heusden, stukken inzake v.v. Heusden
Clubblad Contact Jaargang 1949, 1950
Statuten 1959
Diverse documentatie 1960-1961
Ton Lensvelt, Dussen
Stukken inzake jubileumboek s.v. Dussense Boys 75 jaar
Verzameling jubileumboeken (voetbal e.a.) en sportliteratuur
Mari van der Linden, Zaltbommel
Verzameling krantenartikelen en foto's inzake voetbal in Zaltbommel (±1.000 pagina's)
uit: Zaltbommelsch Nieuws & Advertentieblad (1845-1942) en Zaltbommelsche Courant

